

DÜNYA GIDA GÜNÜ 2010
“AÇLIK: UTANCIN TARİHSEL ADI...”

16 Ekim 2010
Ankara

Bu kitapta yer alan görüşler yazarlarına aittir. Bildiriler, kaynak göstermek koşulu ile çoğaltılabilir, yeniden yayınlanılabilir ve dağıtılabilir.

ISBN- 978-605-01-0162-1

YAYINLAYAN

TMMOB GIDA MÜHENDİSLERİ ODASI

Meşrutiyet Cad. No:22/13 Kızılay Çankaya – Ankara
Tel: (0 312) 418 28 26 Faks: (0 312) 418 28 43
www.gidamo.org.tr gidamo@gidamo.org.tr

TMMOB KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI

Selanik Cad. Çamlı Apt. 17/14 Kızılay Ankara 06650
Tel: (0312) 417 65 20 Faks: (0312) 417 35 63
www.kmo.org.tr kmo@kmo.org.tr

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Karanfil Sk. 28/12 Kızılay / ANKARA
Tel: (0312) 425 05 55-418 55 97-418 25 79 Faks: (0312) 418 51 98
www.zmo.org.tr zmo@zmo.org.tr

BASIM

ÖZDOĞAN MATBAACILIK YAYIN LTD. ŞTİ.

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi 558. Sokak No.29 Yenimahalle/ANKARA

TEL: (0312) 395 85 00 FAKS: (0312) 395 85 01

750 Adet Basılmıştır. 1 Ekim 2011

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI	5
<i>Petek ATAMAN</i>	5
<i>Mehmet BESLEME</i>	9
<i>Dr. Turhan TUNCER</i>	13
<i>Selçuk ULUATA</i>	19
<i>Ayşegül AKIN</i>	23
<i>Bülent TANIK</i>	25
ÖZEL SUNU:“DÜNYA’DA AÇLIK, YAPILANLAR, YAPILMASI GEREKENLER”	29
<i>Ayşegül AKIN</i>	
1. OTURUM: “TÜRKİYE’DE AÇLIK TEHLİKESİ VE ÜRETİM İLİŞKİLERİ”	33
“GIDA SANAYİ VE AÇLIK”	35
<i>Doç. Dr. ERDOĞAN GÜNEŞ</i>	
“TARIMSAL ÜRETİM” BOYUTU	41
<i>Prof. Dr. Ahmet ŞAHİNÖZ</i>	
“ULUSLARARASI DÜZEN VE AÇLIK İLİŞKİSİ” BOYUTU	47
<i>Doç. Dr. Gökhan GÜNAYDIN</i>	
TARTIŞMA VE KATKI BÖLÜMÜ	52
2. OTURUM: “GÜVENLİ GIDAYA ERİŞİM VE BİLGİ EDİNME HAKKI”	59
“DÜNYADAKİ GIDA DENETİM SİSTEMLERİ VE KARŞILAŞTIRMALAR”	61
<i>Dr. Bediha DEMİRÖZÜ</i>	
“GDO SORUNSALI”	69
<i>Prof. Dr. Murat ÖZGEN</i>	
“TÜKETİCİ BOYUTU, BİLGİLENME HAKKI VE MEDYANIN SORUMLULUĞU”	75
<i>Umut ÖZDİL</i>	
“GIDA GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ GÜNDEMDE OLAN KONULAR”	81
<i>Doç. Dr. ÜMRAN UYGUN</i>	
TARTIŞMA VE KATKI BÖLÜMÜ	88
PANEL: “YENİ GIDA YASASI VE 12. FASIL MÜZAKERE SÜRECİ”	93
<i>Selçuk MARUFLU</i>	97
<i>Petek ATAMAN</i>	101
<i>Mehmet BESLEME</i>	107
<i>Fatih TAŞDÖĞEN</i>	113
<i>Fatma CAN SAĞLIK</i>	119
<i>Ali ÇETİN</i>	125
<i>Prof. Dr. AZİZ EKŞİ</i>	129
<i>Selman AYZAZ</i>	135
TARTIŞMA VE KATKI BÖLÜMÜ	139

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Petek ATAMAN

TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Başkanı

Günaydınlar, hepinize hoş geldiniz diyorum.

Aslında bu konuşmaya “Sayın Bakanım, Bakanlığın değerli temsilcileri” diye başlayabilmeyi istiyordum, ama Bakanlıktan bir temsilcimiz, sevgili arkadaşımız var; hoş geldiniz. Bakan Bey, Kızılcahamam'daki kampları nedeniyle katılamayacağını bildirdi, ama bu 3 odanın etkinliğine müsteşarımızın ya da müsteşar yardımcımızın ya da genel müdürümüzün katılmalarını çok arzu ederdim. Ancak, hiçbiri katılmadılar, onun için bu sırayla devam edemeyeceğim. Siyasi partilerimizin değerli temsilcileri, Çankaya Belediyemizin Değerli Başkanı, odalarımızın ve TMMOB'nin değerli yöneticileri, değerli katılımcılar, değerli konuşmacılar, bilim insanlarımız, sivil toplum kuruluşlarının değerli temsilcileri, saygıdeğer konuklar, çok sevgili öğrencilerimiz ve basın mensupları; hepinize hoş geldiniz diyorum. İyi ki geldiniz. Böylesi bir günde, bir hafta sonunda, böyle bir yağışlı günde sizler bu etkinliğe geldiniz, bizleri şereflendirdiniz.

“Yeryüzündeki topraklar, bütün insanları doyurmaya yetecek kadar mahsul verir; ancak ne var ki insanoğlunun gözünü doyurmaya yetmez” demiş Gandhi. Biz bugün bir Dünya Gıda Gününde daha açlığı konuşacağız, yoksulluğu konuşacağız. Onun için de bugünkü etkinliğimizin adını FAO'nun teması çerçevesinde *“Açlık: Utancın Tarihsel Adı”* olarak koyduk.

İster dünyadaki duruma bakalım, ister ülkemizdeki duruma bakalım, aslında sempozyumumuzun adının çok anlamlı olduğunu düşünüyorum. Utanacağımız çok nokta var ve bunları konuşur, burada değerlendirir, birtakım sonuç önerileri çıkartabilirsek, belki bir miktar yol kat etmiş oluruz. “Her şey yolunda, her şey çok güzel, biz çok iyi noktadayız” diyerek sorunlarımızı kaçırıyoruz ne yazık ki.

1996 yılında yapılan toplantıda, dünyadaki aç sayısının 2015'e kadar yarıya indirilmesi hedeflenmiş, yani 400-500 milyon kişiye çekilme hedeflenmiş. Şu anki durum, 1 milyar aç; bu hedefin çok tutamadığı ortada. Dünyada sorun, yetersiz üretim değil, bunu her kesim söylüyor, herkes söylüyor. Ancak, açlığın nedeni, yoksulluk ve kural tanımayan ticari açlık. Hepimiz biliyoruz ki, dünyanın kaynakları henüz bizleri beslemeye yeterli düzeyde. Bunu başka bir türlü açıklamanın, başka bir türlü ifade etmenin imkânı yok.

Biliyorsunuz, uzun zamandır şöyle bir yaklaşım var genelde: “Devlet hiçbir şeye müdahale etmesin. Serbest piyasa dengeleri, piyasa düzeni her şeyi oturtur, dengeler yerine oturur.” Şimdi artık geldiğimiz noktayı görüyoruz, yeni bir sermaye tekeli var ve ezberimizi bozmak, yeniden düşünmek zorundayız; biz nerede yanlış yapıyoruz, neyi doğrultmak durumundayız?

Tarım, küçültülmesi gereken bir sektör olarak tanımlandı hep. Eğer gelişmiş bir ülke olmak istiyorsanız, ağır sanayiye, sanayiye yatırım yapmanız gerekiyordu. Bu yaklaşım da artık terk edildi. Şimdi hep birlikte en serbest piyasacı ülkeler bile hep beraber bağıyoruz; “Üreteceğiz, daha çok üreteceğiz.” Tarımdaki üretimden vazgeçmemek zorundayız. O zaman özellikle bize düşen çok görev var demektir.

Dünyada hal böyle; açlık var, 1 milyar aç var, kronik açlık var, belli coğrafyalarda odaklı henüz. Ülkemizde nasıl diye bakarsak; aslında ülkemizde de işlerin çok iç açıcı olduğunu söylemek mümkün değil. Kronik açlık içerisinde değiliz, hatta resmi söylemlere göre tarımsal üretimde dünyada 8. sıradayız, tarımsal üretimde 8. büyük üreticiyiz ve açlık çeken ülkelere karşı donör ülkeyiz, açlık çeken ülkelere yardımda bulunuyoruz, durumumuz iyi. Peki, biz neden kişi başına süt tüketimimizi, et tüketimimizi gelişmiş ülkelerin ¼’ü seviyesinden yukarı çekemiyoruz? Biz aç değil miyiz? Eğer ülkemizdeki et tüketimi gelişmiş ülkelerin ¼’ü seviyesinde ise, biz aç değil miyiz? Yapacağımız bir şeyler yok mu? Bunları sorgulamak lazım.

İşte et krizi, son dönemde yaşadığımız, gözümüzün önünde olan en önemli sorunumuz. Bizim üretimimizin artık bize yettiği tartışılır durumda. Eğer önlemlerini almazsak, yakın gelecekte şimdi üretim yapan, fedakârca üretim yapan -çünkü zaten tarımsal üretim zor bir iştir, bir de bizim ülkemizde daha zor- insanlar da bu işten elini eteğini çekecek gibi gözüküyor.

TÜİK’in 2009 yılında yayınladığı rakamlara göre, Türkiye’de 374 bin kişi açlık sınırının altında. Birtakım ülkelere göre iyi durumda olabilir bu sayı. 12 bin kişi de yoksulluk sınırının altında. Açlığa karşı alınacak önlemlerin başında kırsal kalkınmayı sağlamak olduğunu sürekli vurguluyoruz. Ancak, TÜİK’in rakamlarına göre kırsalda yoksulluk oranı yüzde 34. Yaptıklarımızın ne olduğunu görmek lazım; bir şeyleri vurguluyoruz, ama neler yaptığımızı görmek lazım. Bu topraklarda açlıktan söz etmek için kronik açlık yaşamak gerekmiyor. Bize göre bir kişi açsa, açlık var demektir. *“Açın, açlığın azı çoğu olmaz. Açlık çoğunluktadır”* diyor Turgut Uyar ve gerçekten çok doğru bir söz. İlle bu ülkede kronik açlığın yaşanması gerekmiyor.

Açlığın olduğu yerde gıda güvenliğinden söz etmek de mümkün değil. Bizim ne kadar güvenli gıdalara ulaştığımız, gittikçe sorgulanır hale geliyor. Biliyoruz ki; kişilerin güvenli gıdaya ulaşması için, önce onları seçebilecek, alacak ekonomik şartlarının olması lazım. Peşinden; gıda maddelerinin hem kaliteli, hem uygun fiyatlarla tüketicilerle buluşturulması lazım. Bunun bir insanlık hakkı olduğunu yıllardır konuşuyoruz ve bu insanlık hakkını sağlamak hükümetlerin görevi. Eğer et fiyatından ucuz sucuklar, bu başkent’in en merkezi yerlerinde tüketiciyle buluşuyorsa ve tüketici, aslında ne aldığını bilerek onu almak zorunda kalıyorsa, gerçekten bizim sorgulayacağımız çok şey var demektir.

12. Faslı açtık; bugün onu kapatmak için neler gerektiğini, neler yapılacağını konuşacağız. O zaman biraz daha net göreceğiz ortadaki manzarayı, çünkü Avrupa Birliğinin de gıda güvenliği konusunda ya da işletmelerle ilgili tespitleri var. Tabii acı olan, bu ülkede bunları bizler konuştuğumuz zaman bir politika geliştirilmiyor. Ama Avrupa Birliği söylediği için, şimdi artık kapanış kriterlerini gerçekleştirmek için bir şeyler yapmamız gerekecek.

Ben sözü uzatmak istemiyorum, çünkü sizlerle birlikte üreteceğimiz zaman çok önemli... Sizlerle birlikte tartışacağımız zaman çok önemli... Gün boyunca çok değerli konuşmacılarımız bizlerle birlikte olacak ve eminim ki sizlerin de çok değerli katkıları olacak. Umuyorum bundan siyasiler bir ders çıkarsın, buradaki çıktılar üzerine politika geliştiresin ve böylece buradaki toplantıdan, buradaki oturumdan bir fayda sağlamış olalım. Bizler bunları çok sıklıkla zaten konuşuyor ve dile getiriyoruz.

Konuşmamı sonlandırmadan bir şeyi vurgulamak istiyorum: Dünya Gıda Günü nedeniyle yarın bu ülkenin 18 ilinde Gıda Mühendisleri Odasının stantları olacak ve tüketicilerle buluşacağız. *"Bilinçli Gıda Tüketimi"* broşürlerimizi dağıtacağız, tüketicilerle sohbet edeceğiz. Ankara'da da CEPA'da, Ankamall'de ve Kuğulupark'ta bu etkinliğimiz devam edecek; bilgi vermek istedim.

Ben öncelikle Sayın Çankaya Belediye Başkanımıza bize bu salonu verdiği için çok teşekkür ediyorum. 3 odadan emektar arkadaşlarımıza, emek veren arkadaşlarımıza çok teşekkür ediyorum. Çünkü gerçekten çok büyük çaba içindeydiler ve bizden katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen sevgili öğrenci arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız... Hoş geldiniz...

Mehmet BESLEME

TMMOB Kimya Mühendisleri Odası Başkanı

Günaydın arkadaşlar.

Değerli parti temsilcileri, Sayın Belediye Başkanım, Birliğimizin değerli temsilcileri, odalarımızın değerli yöneticileri, sevgili katılımcılar ve FAO Temsilcisi; ben de başlamadan önce hepinize hoş geldiniz diyor, şahsım ve Kimya Mühendisleri Odası adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sevgili arkadaşlar; yine bir Gıda Günü'nde birlikteyiz. Ne kadar kutlamak doğru olur bilmiyorum, ama açlığın gölgesinde ben de hepinizin Dünya Gıda Günü'nü kutluyorum.

Şöyle başlamak çok daha anlamlı sanki:

“Açlar dizilmiş açlar / Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız / Sıska cılız, eğri dağlarıyla eğri büğrü ağaçlar / Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız / Açlar dizilmiş açlar / Bunlar yürüyen parçaları o kurak toprakların / Kimi kemik dizlerine vurarak yuvarlak bir karın taşıyor / Kimi deri, deri / Yalnız yaşıyor gözleri / Uzaktan simsiyah sivriği / Nokta nokta uzayıp damara batan kocaman bir nalın çivisi gibi gözbebekleri, gözbebekleri.”

Değerli arkadaşlarım; Sevgili Petek'in de söylediği gibi ve FAO'nun açıklamalarına göre, 2010 yılı verilerine göre dünyadaki aç nüfus sayısı bir önceki yıla göre 100 milyonun üzerinde bir artış göstermiş ve 1 milyarı da aşmış durumda. Sistemin bu şekilde devam etmesiyle birlikte bu artışın önümüzdeki dönemlerde artarak da katlanmasından endişe ediliyor.

Sevgili Petek söylemişti; açlık sorunu sadece dünyanın değil, Türkiye açısından da pek olumlu sinyaller vermiyor. Ben de birkaç rakam söylemek isterim burada: Bugün ülkemizde 20 milyon insanımız, neredeyse nüfusumuzun ¼'ü yeterli gıdaya ulaşamıyor. Yine verilere göre, Türkiye nüfusunun yüzde 10'a yakın bir kısmı ise açlık tehlikesiyle burun buruna.

Açlık tehlikesi bu kadar belirginken, Dünya Bankası rakamlarına göre de şöyle bir ironiyle karşılaşıyorsunuz: Temel gıda fiyatları son 4 yılda tüm dünyada yüzde 100'e yakın bir artış göstermiş.

Değerli arkadaşlar; dünyada yaşanan açlığın ve yetersiz beslenmenin nedeni üretim yetmezliği değil elbette ki. Üretim ve tüketimin adaletli bir şekilde sağlanamaması sorunu vardır. Neden insanlar açlık sınırında ve niye yeterli gıdaya ulaşamıyorlar? Dünyada, tarım ve gıda üretimini piyasalaştırarak, tekelleşmeyi dayatan kapitalist sistemin bir gıda emperyalizmi söz konusu da ondan. Hemen her alanda olduğu gibi, gıda alanında da sayısı 5'i, 10'u geçmeyen çokuluslu şirketler var ve bütün dünya bunların egemenliği altında. Doğal olarak gıda, temel besin aracı olmaktan çıkıp bunların rant alanına dönüşmüş durumdadır. Örnekleri çoğaltmak, bu şirketleri vermek mümkün, gün boyunca zaten bunları konuşacağız.

Bu şirketler ve taşeronları, yüzlerce çeşit ticari marka altında kendilerini ya gizlemekteler ya da dünyanın gıda kontrolünü ellerinde tuttuklarını maskelemek için başka yöntemlere başvurumaktadırlar. Tekellerini pekiştirmek için gerek gelişmiş ülkeler, gerek IMF, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası gibi kuruluşlar aracılığıyla en acımasız uygulamaları da hayata geçirmekten kaçınmamaktadırlar.

Türkiye’de çıkarılan Tohumculuk, Toprak ve Tarım, Tarım Sigortaları, GDO Yönetmeliği, Lisanslı Depoculuk ve özellikle bizleri, mühendisleri üretim sürecinden dışlayan Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Yasası gibi yasaları bu kapsamda ele almak gerekiyor. Ülkemizde tarımın ve gıdanın piyasalaştırılması, doğal kaynaklarımızın sermayenin sınırsız ve kuralsız kullanımına açılması, bu yasalarla hız kazanmış durumdadır.

Değerli arkadaşlar; ülkemizde gıda alanındaki özelleştirmeler, kamu kurumlarının tasfiyesi ya da işlevsizleştirilmesi, KİT’lerin yabancı sermayeye veya yerli işbirlikçilerine peşkeş çekilmesi gibi uygulamalarla büyük bir talan süreci ne yazık ki halen devam ediyor. Bu süreç, üretenleri, köylüleri olduğu gibi, kentlilerimizi de yoksullaştırmakta, halkımızı açlık sınırına hızla yaklaştırmaktadır diye düşünüyorum.

Gıda emperyalizminin açlığı körükleyen diğer iki uygulama alanı ise odalarımızı izlediyseniz biliyorsunuz, bir tanesi GDO, bir diğeri de biyoyakıtlar meselesidir. GDO’lar son 10 yıldır Türkiye’ye hiçbir sınırlama olmadan girmekte ve halkın önüne besin maddesi olarak konulmaktadır. Gıda tekellerinin elinde bulunan bu ürünlerin sayısının 900’ün üzerinde olduğu da belirtiliyor.

Bizler de diğer tüketiciler gibi her gün biraz daha fazla yağdan hazır çorbaya, domatesten buğdaya, bebek mamasından şekerli içeceklere kadar bu genetiği değiştirilmiş gıdaları tüketmek durumuyla yüzleşiyoruz. Her gün biraz daha fazla halkımızın sağlığı tehdit altına girmektedir. Genetiğiyle oynanmış bu ürünler, aynı zamanda ülkemizde 3 bini endemik olmak üzere, 13 bin bitki türünü de yok etmekte, zenginliği tüm dünya tarafından bilinen Anadolu biyoçeşitliliği ise neredeyse bu GDO’lu tohumlarca yavaş yavaş tükenmektedir. Kısaca, bu GDO’larla sadece bugünümüz değil, geleceğimiz de bağımlılık altına alınmaktadır.

Biyodizel ve biyoetanol gibi biyoyakıt ürünlerinde ise girdi olarak mısır, soya, şekerpancarı ve temel besin maddesi olarak bilinen birçok yağlı tohumlu bitkiler kullanılmaktadır. Özellikle petrol piyasalarında ve emtia fiyatlarındaki spekülasyon artışları, biyoyakıt üretimini kontrolsüz artırmakta, bu da ülkelerin gıda egemenliğini tehdit etmektedir.

Bizler neyi savunuyoruz sevgili arkadaşlar, neyi savunmak durumundayız? Kimya Mühendisleri Odası olarak, gıdaya ulaşmayı en temel insanlık hakkı olarak görüyoruz. Gıda maddelerinin borsada bir meta olarak ele alınamayacağını söylüyoruz. Gıda egemenliği kavramına sahip çıkıyoruz ve bunu ulusların tarım, hayvancılık, depolama gibi gıda kaynaklarını belirleme ve yönetme hakkı olarak tanımlıyoruz. Halkımızın herkes gibi sağlıklı, kültürel açıdan uygun ve sürdürülebilir gıdaya ulaşma hakkı olduğunu savunuyoruz. Yine doğru ve yeterli beslenmede gıda çeşitliliğinin önemli olduğunu söylüyor ve bunu ancak yerli çiftçi, yerli tarım, yerli

üretimle sağlayabileceğimizi söylüyoruz. Halkların gıda güvenliği egemenliği hakkı ellinden alınamaz, devredilemez ve satılamaz bir haktır diye düşünüyoruz. Bu eksende, insan yaşamında besin kaynaklarından, daha doğrusu gıdadan önemli hiçbir şeyin olmadığına altını bir kez daha çiziyoruz.

Yoksulluk ve açlığın kader olmadığını söylüyor, açlık ve yoksulluğun yaşam hakkını ihlal eden yıkıcı ve insanlık dışı bu kapitalist sistemin ekonomik adaletsizliğinin bir sonucu olarak görüyoruz. Kısacası, gıda egemenliğinin karşısındaki en büyük engelin gıda emperyalizmi olduğunu, dünyanın ve ülkemizin açlıkla mücadelesinin ise gıda emperyalizmine karşı durmaktan geçtiğini söylüyoruz.

Bu koşullarda Türkiye ve bizler ne yapmalıyız sevgili arkadaşlar? Türkiye, gıda egemenliği hakkını yaşama geçirebilmek için öncelikle IMF ve Dünya Bankası ya da Dünya Ticaret Örgütü'nün ülkemizin tarımı ve kırsal yaşam üzerinde genel düzenleyici işlem yapma durumunu ortadan kaldırmalı ve her türlü dayatmayı reddetmelidir. Avrupa Birliği kapsamında önerilen ortak tarım ve gıda politikası gibi Türkiye'nin gıda ve tarım sektörünü piyasalaştıran neoliberal yasalar kaldırılmalı, köylü ve üreticiden yana olan yasalar yürürlüğe sokulmalıdır.

Yükseköğretimde tarım ve gıda konulu, üreticiyle mühendisin bağımsız bir tarım ve besin modeli altında dayanışma içinde çalışacağı bir zemin yaratılmalıdır. Ülke ihtiyaçlarına göre yerli ekim, yerli üretim ve özellikle yerli istihdama yönelik yeniden yapılanmalar sağlanmalıdır. Gerçekçi öngörüler ile planlamacı, yatırımcı, mühendis ve köylünün omuz omuza çalışacağı bir zemin üzerinde üretimi yeniden organize eden, üreticiden tüketiciye doğrudan bir beslenme zinciri kuran, emek eksenli ve dayanışmayı artıracak yeni bir yapı ülkemiz insanı için, ülkemiz tarımı, kırsal hayat ve tüketici sağlığı açısından en önemli gereksinimdir. Bunların altını bir kez daha çizmek istedim, ısrarla da çizmek durumundayız.

Sevgili arkadaşlar; her ürün gibi bu sempozyum da bir emeğin ürünü. Ben, başta diğer iki odamız olmak üzere, emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum. Ellerinize sağlık, hoş geldiniz. Saygılar sunuyorum.

Dr. Turhan TUNCER

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

Merhabalar.

Siyasi partilerimizin değerli yöneticileri, emek ve meslek örgütlerinin yöneticileri, Değerli Başkanım; hepinizi şahsım ve Yönetim Kurulum adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Sözlerime başlamadan önce, 11 yıl beraberce görev aldığımız Sayın Doç. Dr. Gökhan Günaydın'ın, 4 Ekim itibariyle hiçbir yasal zorunluluk olmadığı halde, ilke kararı alarak görevinden ayrıldığını sizlere iletmek isterim. Yaptığı mücadele yıllarca unutulmayacaktır. Emekten ve halktan yana mücadelesinin bundan sonra da devam edeceği inancıyla saygılar sunuyorum.

Bugün Dünya Gıda Günü 30. yılına girmekte olup; aynı zamanda Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) de kuruluşunun 65. yıldönümüdür. Bu yılki kutlamanın teması olarak, tüm dünyada açlıkla mücadele için harcanan çabaların fark edilmesi amacıyla "AÇLIĞA KARŞI BİRLEŞELİM" teması seçilmiştir.

BM tarafından 1974 yılında Roma'da düzenlenen ilk Dünya Gıda Konferansı'nda, ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger "10 yıla kadar hiçbir çocuğun yatağa aç girmeyeceğini" belirtmişti. Kissinger'in bu sözlerinin üzerinden 36 yıl geçmiştir; ancak günümüzde milyonlar yatağa aç girmeye devam etmektedir.

FAO'nun tahminlerine göre; günümüzde 7 milyara yaklaşan dünya nüfusunun 925 milyonu kronik açlık sıkıntısı çekmektedir. Bu insanların 578 milyonu Asya ve Pasifik'te, 239 milyonu Sahra-Altı Afrika'da, 53 milyonu Latin Amerika ve Karayipler'de, 37 milyonu Yakın Doğu ve Kuzey Afrika'da ve 19 milyonu ise gelişmiş ülkelerde yaşam mücadelesi vermektedir. Kısaca belirtmek gerekirse; dünya üzerinde yetersiz beslenen insanların %98'i azgelişmiş ülke insanları oluşturmaktadır. Yetersiz beslenenlerin üçte ikilik bölümü de yalnızca 7 ülkede (Bangladeş, Çin, Demokratik Kongo, Etiyopya, Hindistan, Endonezya ve Pakistan) yaşamaktadır.

Azgelişmiş ülkelerin kırsal alanlarında yaşayan ve geçimlik tarımla uğraşan insanlar kronik açlık sorunuyla karşı karşıyadırlar. Bunlar sel, deprem, kuraklık gibi felaketler yaşandığında evlerini ve geçimlerini sağladıkları arazileri terk etmek zorunda kalmakta ve böylelikle de aç insan sayısı artmaktadır. Bunlardan en zorda olanları ise tarım yapacak topraktan yoksun olanlarıdır. Bu insanlar düzenli bir gelire sahip olmadıkları için yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürecektir gıda maddelerini satın alamayacak durumdadırlar.

Kısacası asıl sorun yeterli gıda olmaması değildir. Çünkü dünyada her insanın yeterli, dengeli, doğru beslenmesini sağlayacak; böylelikle sağlıklı ve üretken bir yaşam sürdürmesine yetecek kadar gıda üretim potansiyeli bulunmaktadır. Yani dünyada, gıda talebi yetersizliğinden kaynaklanan bir açlık sorunu yoktur. Küresel açlık sorununun en önemli nedeni; gıda üretiminin kutuplaşması, adaletsiz dağıtım ve tüketim sistemidir. Yaşanan küresel krizler var olan yetersiz ve dengesiz beslenme sorununu daha da derinleştirmektedir. Yani açlığın nedeni adaletsiz bölüşüm ve yoksulluktur.

BM tarafından yayımlanan "2010'da Dünyanın Sosyal Durumu" başlıklı rapora göre dünyada yaklaşık 1,5 milyar insan günde 1,25 dolarla, 3 milyardan fazla insan ise günlük 2,5 dolarla geçinmek zorundadır. Her on kişiden 8'i ise günlük 10 doların altında bir parayla geçimini sağlamaktadır. Dünyanın en zenginlerinin %20'si tüm dünyadaki gelirin %75'ini elinde tutmaktadır. Gelirlerin adaletsiz dağılımı yoksulluğu yaratmakta; dünyadaki var olan siyasal ve ekonomik sistem ise yoksulluğu bitirecek bir çözüm üretmemektedir.

Gıda sanayinde ana hammaddeyi tarımsal (bitkisel ve hayvansal) ürünler oluşturmakta; dolayısıyla gıda sektörünün gelişimiyle ülke tarımı arasında çok yakın ve doğrudan bir etkileşim bulunmaktadır. Bu nedenle öncelikle ülkemiz tarım sektörünün makro ekonomik göstergelerle kısa bir değerlendirilmesini yapmak istiyorum.

- 2000'li yılların başından beri uygulanan IMF-Dünya Bankası dayatmalı tasfiye politikaları tarım sektöründe istikrarsızlığa yol açtı. 2003-2009 yıllarını kapsayan dönemde tarımın büyüme hızı Türkiye ekonomisinin büyüme hızının altında kaldı.
- Ekonominin genel olarak büyüdüğü 2003 ve 2007 yıllarında tarımda önemli küçülmeler yaşandı. 2007 ise sektörün %7'lik bir üretim azalması yaşadığı yıl oldu. Bu yüksek oranlı küçülmenin ardından tarım 2008'de %4,6 ve 2009'da da ortalama %3,3 oranında büyüdü. Ancak 2008 ve 2009 yıllarındaki büyümeler tarımı 2006 yılı seviyesine getirmeye yetmedi.
- Ekonomide özellikle son yıllarda gözlenen hızlı büyüme temposu tarımda pek yaşanmıyor. IMF destekli programların uygulandığı son 10 yılda ekonomide 2, tarımda ise 3 küçülme yılı yaşandı. Ekonominin geneli ortalama %3 büyürken tarımdaki büyüme yıllık %1'de kaldı.
- 2002-2009 döneminde toplam işlenen alan 2,5 milyon hektar, toplam tarım alanı ise 2,1 milyon hektar azaldı.
- Aynı dönemde, tarımla uğraşan çiftçi sayısı da hızla azaldı. 2002 yılında tarımdan geçimini sağlayan çiftçi-üretici sayısı 7,4 milyon iken, 2009 sonu itibarıyla bu sayı 5,2 milyona geriledi. Başka bir deyişle, uygulanan yanlış politikalar 2 milyonu aşkın üreticinin tarımdan kopmasına yol açtı.
- 2002-2009 döneminde; ülke nüfusu 3,2 milyon kişi artmasına karşılık, mısır, çeltik ve meyveler dışında üretim artmadı. Uygulanan politikalar, ülkeyi en iddialı olduğu hububatta bile dışa bağımlı hale getirdi. Buğday üretim alanı 9,3 milyon hektar iken 1,3 milyon hektar azalarak günümüzde 8 milyon hektara geriledi. Bu dönemde; yaklaşık 12 milyon ton buğday ithalatı yapılarak, karşılığında 3,5 milyar dolarlık ithalat parası ödendi.
- Tütüncülük bitme noktasına getirildi. 2008 yılında TEKEL sigara British American Tobacco (BAT) şirketine satıldı. Özelleştirilmeden sonra satılan 6 fabrikadan 5'i kapatıldı.

- Söz konusu dönemde nüfusun artmasına karşın, hayvan varlığı 4 milyon baş azaldı, kırmızı et üretimi düştü. Avrupa'da yılda ortalama 75 kg et tüketilirken, Türkiye'de yılda ortalama 7 kg kırmızı et tüketebilir hale gelindi.
- 2006 yılında Tarım Kanunu'nun 21. maddesine göre; tarımsal destekleme programları için her yıl bütçeden ayrılacak kaynağın gayrisafi millî hasılanın %1'inden az olmaması gerekmektedir. Ancak siyasi iktidar, çıkardığı kanuna uymadı; son 4 yılda çiftçiye yasal olarak ödemesi gereken kaynaktan 1 milyar TL kesinti yaptı.
- Son yedi yıllık dönemde (2003-2009) Devlet bütçesinden 360 milyar liralık faiz ödemesi yapıldı. Buna karşılık tarımsal destekleme için ödenen miktar ise sadece 30 milyar lira. Yani milyonlarca çiftçi bir avuç rantiyenin 12'de biri kadar desteklendi.
- Bu dönemde çiftçinin Ziraat Bankası ve tarım kredi kooperatiflerine borcu ise 18 kat artarak 9,4 milyar TL'ye çıktı.
- Çiftçilerin büyük bölümü enflasyona yenildi. 2002 yılından sonra başta buğday olmak üzere birçok tarımsal ürünün fiyatı aynı dönemde %98,3 olarak gerçekleşen tüketici fiyatlarındaki artışın gerisinde kaldı. Bu dönemde buğday fiyatları %93,4, patates fiyatları %97,6, yeşil mercimek fiyatları %81,7, tütün fiyatı %64,5, şekerpancarı fiyatı %31,9 oranında arttı.
- TÜİK tarafından açıklanan yoksulluk araştırmaları kırsal kesimde harcama esaslı görelî yoksulluğun hızla arttığını ortaya koyuyor. 2002 yılında kırsal kesimde harcama esaslı görelî yoksulluk oranı %19,9 iken; 2008 yılında bu oran %31'e yükseldi.
- 2002-2008 döneminde ticaret sınıflamasına göre tarım ve hayvancılık ürünleri ihracatı 2,8 kat artarken; ithalat 3,3 kat arttı; 2008 yılında tarım ürünleri ithalatı Cumhuriyet tarihinin rekorunu kırdı. 2009 yılında kriz nedeniyle gerileyen ithalat 2010 yılında yeniden tırmanmaya başladı.
- Çıkartılan Biyogüvenlik Kanunu ve GDO konusundaki yönetmeliklerle Türkiye, bir GDO'lu ürün ithalat merkezine dönüştürüldü.
- Kırmızı et fiyatlarının yüksekliği gerekçe gösterilerek, 1998 yılından bu yana hayvan hastalıkları nedeniyle izlenen et ithalatı yasağı kaldırıldı; ithalatta uygulanan vergiler de düşürüldü. Artık kurbanlıklar da ithal edilecek. Ayrıca sütte de ithalat yolu açıldı. Bu kararlar hayvancılık alanında uygulanan neoliberal politikaların iflas ettiğini ortaya koymaktadır.

Çözüm, acilen hayvan varlığını artırıcı, verimliliği yükseltici, kısacası üretim odaklı politikalar uygulamaktan geçmektedir.

Türkiye'de devlet II. Dünya Savaşı'ndan sonraki 20 yılda gıda sektöründe yoğun yatırım yapmış, büyük ölçekli işletmeler kurmuştur. Bu işletmeler (KİT'ler) şeker, çay, tütün, alkollü içecekler, et ve süt mamulleri üretimi alanlarında faaliyet göstermişlerdir.

Sektörde 1980'lerden bu yana sözleşmeli tarıma yönelme, teknolojik yenilenme, kalite sistemlerinin yaygınlaşması, KİT'lerin özelleştirilmesi, şirket evlilikleri, yeni pazarlama tekniklerinin uygulanması ve sektörel örgütlenmenin gelişmesi gibi önemli yapısal değişimler yaşanmıştır. Bu değişime yol açan başlıca etmenler küreselleşme olgusu, uluslararası anlaşmalar, uygulanan tarım politikaları, tüketici talepleri, gıda mevzuatı ve çevre duyarlılığıdır.

Öte yandan 1990'ların başında özelleştirme kapsamına alınan SEK, EBK ve YEMSAN gibi tarımsal KİT'ler çok düşük (arsa bedellerinin bile altında kalan) fiyatlarla yerli sermaye gruplarına satılmıştır. Besi ve süt hayvanı yetiştiricileri için belirli bir pazar güvencesi sağlayan bu kuruluşların piyasadan çekilmesiyle piyasada görülen fiyat istikrarsızlığı et ve süt mamulleri üretiminde dalgalanmalara yol açmıştır.

1980'lerden sonra tarım ve gıdada uluslararası sermayenin rolü önemli ölçüde artmış; yabancı şirketlerle yabancı ortaklı yerli şirketlerin sayısı yükselmiştir. Büyük yerli sermaye grupları, çokuluslu şirketlerle ortaklıklara giderek gıda üretimi, pazarlaması ve perakendeciliği gibi alanlarda faaliyete başlamışlardır. Böylelikle Türkiye'deki gıda üretim yapısı uluslararası tarım/gıda sanayinin bir parçası haline gelmiştir.

1954-2003 yılları arasında gıda ve içecek sanayindeki yabancı sermayeli şirketlerin sayısı toplam 167 iken, 2009'da 420'ye yükselmiştir. Bu sayı imalat sanayinde faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin %10'unu oluşturmaktadır. Öte yandan son 5 yıllık dönemde imalat sanayindeki toplam 12,4 milyar dolara ulaşan yabancı sermaye girişlerinin %23'ü gıda ve içecek sektöründe gerçekleşmiştir.

Değerli katılımcılar,

Gıda sanayinde şirket birleşmeleri ve satın almalar yabancılaşma ve tekelleşme eğilimlerini güçlendirmektedir. Bu birleşmelerin çoğunluğu yerli şirketler arasında olmakla birlikte, çok sayıda yerli-yabancı evliliği de söz konusudur. Yabancı şirketle evlilikler, özelleştirme sürecinde ve -özellikle- kriz sonrasında ivme kazanmaktadır.

Süpermarket zincirlerinin güçlerini artırmalarıyla gıda kaynakları birkaç ticari organizasyonun eline geçmektedir. Yerel ve bölgesel piyasaların tasfiyesiyle küçük ve orta ölçekli üreticiler çokuluslularla rekabet edememektedir. Öte yandan küçük çiftçiler büyük zincir mağazalara mal verememektedir. Çünkü büyük perakendeciler ya tedarikçi firmalardan alım yapmakta ya da sözleşmeli tarım yolunu seçmektedirler.

Bugün ulusal ölçekte birçok marka, perakende zincirlerinin gizli boykotuyla karşı karşıyadır. Bunlar istedikleri kârlılık oranını alamadıkları markayı satmama kararı alabilmekte; böylelikle o marka ne kadar güçlü olursa olsun pazarın dışına itilebilmektedir.

1980 sonrasında tarımdan devlet desteği giderek artan bir biçimde çekilmiş; bu süreç 1999 sonrasında ivme kazanmıştır. Son 30 yıldır uygulanan neoliberal saldırı politikaları tümüyle köylülüğü tasfiyeye yöneliktir. Bu politikalarla sermaye hayatın her alanında belirleyici hale getirilmiş; köylü ile doğrudan ilişkiye giren

devletin yerini köylüyü sermayeyle yüz yüze bırakan devlet almıştır. Bu süreçte küçük ve orta ölçekli üreticiler ya tasfiye edilip kentlere göç etmişler ya da kendi topraklarında ırgatlaşarak sözleşmeli üreticilere dönüşmüşlerdir.

Girdi sağlamadan üretime, işleme ve pazarlamaya kadar tüm süreç çokuluslu tarım/gıda şirketleri, onların taşeronları ya da yerli tekeli sermayenin denetimine girmeye başlamıştır. Bu süreç, sözleşmeli üretim aracılığıyla yabancı şirketlerin tarımı doğrudan kontrol etmesi ya da hibrit tohum ve onun zorunlu girdilerinin -gübre, hormon, tarım ilacı gibi- dağıtımını yoluyla da ivme kazanmaktadır.

Çiftçi üretim için gerekli tohum ve girdileri Monsanto, DuPont, Sygenta, Bayer gibi biyoteknoloji ve agro-kimya devlerinden satın almakta; çokuluslu şirketler toprak satın alma, kiralama ya da sözleşmeli tarım modeli ile üretime girmektedir. Yabancı ortaklı/sermayeli bankaların çiftçiye kredi vermesiyle birlikte tarım arazileri yabancıların eline geçmektedir. Yabancılar son 7 yılda toplam 15 milyar dolarlık taşınmaz satın almışlardır. Gıda sektörü Nestlé, Kraft, PepsiCo, Coca-Cola, Unilever, Cargill, Danone, Cadbury ya da onların ortakları/taşeronları tarafından kontrol edilmektedir. Migros, Carrefour, Metro, Tesco gibi yabancı sermayeli perakende devlerinin pazar payları %60'ı aşmaktadır.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse; Türkiye tarım ve gıdada yeni sömürge olma yolunda hızla ilerlemektedir. Bu sarmaldan kurtulabilmenin tek yolu; kendi insanımızın ihtiyaçlarına ve ülkemizin özgül ekolojik koşullarına uygun, emek ve üretim odaklı bir program uygulamasına bağlıdır.

Değerli konuklar, sözlerimi noktalarken, bu Sempozyumun hazırlanmasında emeği geçen herkese ve toplantıya iştirak eden siz değerli katılımcılara teşekkür eder, hepinize sevgi ve saygılar sunarım.

Selçuk ULUATA

TMMOB İkinci Başkanı

Değerli Konuklar,

Sevgili Arkadaşlar,

Öncelikle hepinizi TMMOB Yönetim Kurulu ve şahsım adına sevgiyle, saygıyla, dostlukla selamlıyorum.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nun kuruluş yıldönümü nedeniyle her yıl 16 Ekim'de Dünya Gıda Günü kutlanıyor. Birliğimize bağlı Gıda, Kimya ve Ziraat Mühendisleri Odalarımız da her yıl düzenledikleri etkinliklerle konu üzerinde uyarı ve bilgilendirme görevlerini yerine getirerek, bilgi birikimlerini kamuoyu ile paylaşıyorlar. Bu yılki sempozyumun ana başlığı FAO'nun seçtiği "Açlığa karşı birleşelim" temasından yola çıkılarak "Açlık; utancın tarihsel adı..." olarak belirlenmiş.

Sevgili Arkadaşlar,

İnsanların aç kalmadığı, yeterli ve dengeli beslenmenin sağlanabildiği bir dünya hepimizin özlemi. Ancak, bilimsel ve teknik gelişmelere ve bu alandaki olumlu çalışmalara rağmen Dünya'da en büyük sorunların başında hala açlık gelmektedir. Kapitalizmin krizinin bu sorunu daha da arttırdığı ortadadır.

Dünya üzerinde yaklaşık 1 milyar insan açlıkla mücadele etmektedir. Bundan çok daha fazla sayıda insan da gizli açlık çekmekte, yetersiz beslenmektedir.

Hastalığa ve ölüme yol açan, insanların potansiyel çalışma güçlerini azaltan, çocukların öğrenme kapasitelerini etkileyen, insanlığın barış ve refah içerisinde yaşamasına engel olan açlıkla mücadelede, özellikle gelişmiş ülkelerin refah paylarını gelişmemiş ülkeler ile paylaşmasının gerekliliği kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bugün buna kayıtsız kalan ya da çözüm yerine polemik üreten bu ülkelere 1996 yılında düzenlenen Dünya Gıda Zirvesi'ndeki imzalarını hatırlatmak gerekir. 1996 yılında bir araya gelen liderler 2015 yılına kadar dünya üzerindeki aç insanların sayısının yarıya indirilmesi üzerinde anlaşmaya varmışlardı. Dünyadaki açların sayısını 2015 yılına kadar yarı yarıya azaltmayı öngören Dünya Gıda Zirvesi ve bununla ilişkili "Binyıl Kalkınma Hedefi"nin gerçekleşmesi için yeterli mesafenin alındığını söylemek olası mıdır? Yaşadığımız kapitalist küreselleşme döneminde bu mümkün müdür? Eşitsizliği yeniden üreten, var olan politikalarla bu sorunlara çare bulunacağı şeklinde ham hayaller peşinde koşanların öncelikle bunu kabul etmesi gerekir.

Bugünkü açlığın nedeni; dünya ekonomik sistemi nedeniyle ürün ve üretim tercihlerindeki değişiklikler sonucu tarımdan çekilen insan gücü, bitmeyen savaşlar, hastalıklar ve tüm bunların altında yatan dünya ekonomik sistemidir.

Sevgili Arkadaşlar,

Uygulanan neoliberal iktisat politikalarının bir sonucu olarak, 1980'li yıllardan bu yana, ülkemizde de tarımsal üretim artışı nüfus artış hızının altında kalmaktadır. IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü'nün dayattığı "politikalar" Türkiye'yi de

giderek tarım ürünleri dışalımıcısı konumuna sürüklenmektedir. Üç tarafı denizlerle çevrili, verimli arazilere ve geniş bitki örtüsüne sahip ülkemiz, kapitalizmin aktörlerinin dayattığı bu yanlış politikalar sonucunda bugün gıda alanında giderek artan sorunlarla baş başadır.

Yapılaşmaya tahsis edilen ekim arazileri, betonlaşma çılgınlığı ve daha fazla rant uğruna yakılan; yok edilen ormanlar, insansızlaştırılan bir coğrafyada bitirilen hayvancılık, ekilmeyen ya da ekilemeyen 2.000.000 dönüm verimli arazi, ölüm tarlalarına dönüştürülmüş mayınlı araziler sosyo-ekonomik kayıpların yanı sıra gıda hakkına da ciddi bir tecavüzdür.

Uygulanan yanlış politikalar sonucu ülkemizdeki hayvan ve bitki türleri hızla yok olmaktadır. Türkiye tarım ürünleri ihraç eden yerine ithal eden bir ülke konumuna gelmiştir. Gıda alanındaki dışa bağımlılığın bedelini de her zamanki gibi emekçiler, işsizler, yoksullar ödemektedir.

Sevgili Arkadaşlar,

Ülkemizin artan nüfusu ve gıda sanayinin ileriye dönük gelişimi açısından tarımsal üretim potansiyelinin, üretimin çeşitliliğinin ve ekolojik üretim olanaklarının artırılması yönünde çaba sarf edilmesi kaçınılmazdır.

Bu kapsamda iyi tarım uygulamaları çerçevesinde güvenli hammadde kaynaklı güvenilir gıda üretimi için önümüzdeki dönemde daha yoğun ve bilimsel ağırlıklı çalışmalar gerekmektedir. Bu sorumluluğu kamu sektörü, üniversiteler, araştırma kuruluşları, meslek örgütleri ortaklaşa taşımaları ve sürdürmelidirler. Aksi takdirde zaman içerisinde sürdürülebilir tarımsal üretimi risk altına girmiş, gıda güvenliği tartışılır hale gelmiş, dışarıya bağımlı ve gıda dış satımında sorunlar yaşayan bir ülke olarak, karanlığın içinde kalmamız kaçınılmaz olacaktır.

Sevgili Arkadaşlar,

Nazım Hikmet şiirinde diyor ki;

AÇLIK ORDUSU YÜRÜYOR

Açlık ordusu yürüyor

yürüyor ekmeğe doymak için

ete doymak için

kitaba doymak için

hürriyete doymak için.

Yürüyor köprüler geçerek kıldan ince kılıçtan keskin

yürüyor demir kapıları yırtıp kale duvarlarını yıkarak

yürüyor ayakları kan içinde.

Açlık ordusu yürüyor
adımları gök gürültüsü
türkûleri ateşten
bayrağında umut
umutların umudu bayrağında.

Açlık ordusu yürüyor
şehirleri omuzlarında taşıyıp
daracık sokakları karanlık evleriyle şehirleri
fabrika bacalarını
paydostan sonralarının tükenmez yorgunluğunu taşıyarak.

Açlık ordusu yürüyor
ayı ini köyleri ardınca çekip götürüp
ve topraksızlıktan ölenleri bu koskoca toprakta.

Açlık ordusu yürüyor
yürüyor ekmezsizleri ekmeğe doyurmak için
hürriyetsizleri hürriyete doyurmak için açlık ordusu yürüyor
yürüyor ayakları kan içinde.

Sevgili Arkadaşlar,

Bu sempozyumda konu tüm yönleriyle uzmanları tarafından irdelenecektir.

Bu etkinliği düzenleyen Gıda, Kimya ve Ziraat Mühendisleri Odamıza ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Ayşegül AKIN

FAO Türkiye Temsilci Yardımcısı

Teşekkür ederim.

Sayın siyasi temsilciler, Sayın Çankaya Belediye Başkanı, odalarımızın değerli yöneticileri ve değerli temsilcileri, sevgili meslektaşlarım, sevgili öğrenciler ve değerli katılımcılar; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü Orta Asya Alt Bölge Koordinatörü Sayın Mustapha Sinaceur adına ve şahsım adına hepinizi saygıyla selamlıyor ve hoş geldiniz diyorum. Dün de bu etkinliğimizi İstanbul'da gerçekleştirdik, kendisi orada kaldığı için bugün katılmadı. Fakat Birleşmiş Milletlerin Gıda Günü etkinliğinin 30. yılını kutladığı; kutladığı demek istemiyorum aslında, sonuçta konumuz açlık ve hâlâ açlığa çare bulunamamış, 2010 yılında hâlâ açlığı konuşuyoruz, o yüzden etkinlik demek istiyorum. Bu etkinliğin 30. yılını uyguluyoruz ve Birleşmiş Milletlerin aynı zamanda Gıda ve Tarım Örgütünün de 65. kuruluş yıldönümü.

Sizlere daha sonra aslında sunumumda detaylı bilgileri vereceğim. O yüzden ben bugün açılış konuşmasını çok uzatmak istemiyorum. Fakat, FAO'nun yapmış olduğu bir kampanyadan bahsetmek istiyorum, "1 Milyar Aç İnsan" Kampanyası ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütünün buradaki amacı, bu "Açlık: Utancın Tarihsel Adı" teması çerçevesinde de bu utanca dikkati çekmek. Bu çerçevede hem sivil toplum kuruluşlarını, hükümetleri, rol alabilecek özel sektörü, herkesi birlik olmaya çağırmak ve bu açlığın artık dünyadan sürdürülebilir bir şekilde kaldırılması için gereken çabanın ortak, birlikte verilmesi gerektiğine dikkat çekmek için başlattığımız bir kampanya.

Bu kampanyayı tüm dünyada 1 milyar imza toplamak için başlatmış bulunuyoruz. Şu anda 1 milyar imza toplandı, ama Türkiye'den de 200 bin imzaya ihtiyacımız var. Daha doğrusu ülkelerin belli katılım oranları vardı. Şu anda Türkiye'de henüz 200 bine ulaşamadık, ama 1 milyara tüm dünya üzerinde ulaştık. Biz bugün buradaki programa da uygun olarak, saat 13.00'te Sakarya'da, daha doğrusu Yüksel Caddesi'nde başlayacağız. Sakarya'ya bir 10 dakikalık yürüyüşümüz olacak ve orada bütün halktan, Ankara halkından imza kampanyamıza katılım talep edeceğiz. Bir sivil toplum örgütü olan yine Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği Ankara Şubesi, FAO'ya bu konuda destek verdi. Eğer siz de katılırsanız çok memnun olacağım. Şimdiden hepinizi davet ediyorum.

Konuşmamı, bir sonraki oturumda devam ettirmek üzere burada tamamlıyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Bülent TANIK

Çankaya Belediye Başkanı

Saygıdeğer konuklar, Cumhuriyet Halk Partisinin çok değerli Genel Sekreter Yardımcısı, önceki dönem Oda Başkanım Sevgili Gökhan Günaydın, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği II. Başkanı, Gıda Mühendisleri, Kimya Mühendisleri, Ziraat Mühendisleri Odası başkanları, önceki dönem başkanları, FAO'nun değerli temsilcisi, değerli konuklar; hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Burada, çok sayıda meslek örgütü yöneticisi, başkanı ve çok değerli meslektaşlarım diyeceğim mühendisler, ziraat mühendisleri, tarımla ilgili sektörlerin çok değerli teknik adamları, kimya, makine, elektrik ve orman mühendisleri gözlüyorum, çok değerli öğrenciler de var. FAO'nun çok değerli temsilcisinin nazik, kısa konuşmasından sonra acaba düşündüğüm çerçeveyi nasıl ben de kısaltırım diye bir an kendimi sorguladım.

Ben kendimi uzman meslek adamı olarak görmekten çıktığımı düşünüyorum. Yüklendiğim kamu görevi, bilimsel gelişmeleri takip etmede ciddi zorluklar üretiyor. O nedenle sözlerim belki bilimsel bulunmayabilir, belki duygusal bulunabilir.

Öncelikle bu toplantının düzenlenmesi ve bunun gelenekleşmiş bir etkinlik olarak Ankara'da yapılmasının, kentte gıda sağlığı ve beslenmeyle ilgili duyarlılıkları artırma ve beslenmenin bütün zincirleriyle ilgili bilgilerin paylaşımı konusunda çok önemli katkılar yaptığını biliyorum. Bu kurumsallaşmayı da çok önemli, çok değerli buluyorum. Buralardan öğrenmenin de hiç de fena bir yol olmadığını düşünüyorum. Onun için buraya birikimlerini taşıyan herkese sonsuz sevgi ve saygı sunuyorum.

"Açlık: Utancın Tarihsel Adı" sözü üzerine biraz düşündüm. Dünyada açlığın tarihsel gelişmesi farklı özellikler, nedenler taşıyor, hiç kuşku yok. Üretimin yetersiz olduğu, tarımsal üretimin ve gıda üretiminin imkânlarının gelişkin olmadığı, doğa koşullarına daha bağlı olduğu dönemlerdeki açlıkla günümüzde yaşanan açlık arasında inanıyorum ki çok temel bir farklılık var. Bugün yaşadığımız açlığın, dünyada yaşanan açlığın bir yönetsel sistemle, ekonomik sistemle, toplumsal sistemle çok doğrudan bağı olduğunu düşünüyorum. İnsanlığın üretim gücünün bugünkü ihtiyaç duyulan gıda üretiminin çok daha üstüne çıkmasının önünde bilimsel ve teknik bakımdan ve doğal imkânlar bakımından hiç kayda değer bir engel olmadığı kanısındayım. Esas sorunun paylaşım olduğu çok açık ve net ortada.

Tarım, fazla üretim yaptığınız zaman, emeğinizin bedelini bulamadığı bir sistem, bir üretim alanı olarak maalesef yaygın bir konum kazanmış vaziyette. Bunun arkasında kesinlikle toplumsal sistemin ve yönetim sisteminin yattığı açıktır. Fazla üretenin zarar ettiği bir sistemin, hele temel beslenme ürünlerinin üretimiyle ilgili bir alanda böyle bir konumun olabilmemesinin insan aklı tarafından anlaşılması mümkün değildir; haklı ve adil, doğru da bulunması mümkün değildir. Bunu üreten ilişkileri sorgulamak gerekiyor. Bunu üreten tekelci mülkiyet ilişkileri ve odaklanmalar, belli yerlerde yoğunlaşmalar diye yumuşatarak söylediğimiz hegemonyacı konumun mutlaka çözümlenmesi gerekir. Aksi takdirde, aç insan sayısının 1 milyara yaklaştığı, 1/7'sinin neredeyse aç olduğu bir dünyanın yaşanılabilir, kabul edilebilir, tahammül edilebilir bir dünya olmadığını söylemeye gerek var mı bilmiyorum.

Böylesi bir dünyanın bir kentinin, bir parçasının yöneticisi olarak, uzunca bir süredir rüyalarımı karartan bir konuyu sizlerle paylaşmak istiyorum. Ankara'da çalışabilir nüfusun ¼'üne yakını işsiz. Çalışabilir nüfusun ¼'üne yakınının işsiz olduğu bir ortamda, ekonomik krizin teğet geçmesi mümkün müdür, sormak gerekli. Evet, mümkündür, ekonomik kriz bazı kesimleri teğet geçer. ¼'ü işsiz olan bir toplumun ¼'ünden de çok daha az bir kesim, bu konjonktürde çok iyi besleniyor. 1/5'ten az bir kesimin çok iyi beslendiği, ama yarıya yakınının çarpık beslendiği bir Türkiye'yi krizden azade algılamak bana biraz fazla iyimserlik olarak görünüyor, hatta işi karartma olarak görünüyor.

Ben Çankaya'nın Belediye Başkanıyım. Çankaya, Türkiye'nin Başkentinin merkez ilçesi, en gelişkin insan varlığının bulunduğu bir ilçe. 800 bin yerleşik nüfusun 186 bini üniversite mezunu. 12 binden fazla doktora yapmış, doktora üstü eğitim görmüş insanın bulunduğu bir yer. Buna karşılık Çankaya'nın da nüfusunun çok önemli bir bölümü hem işsiz, hem de açlık sınırının altında. Resmi rakamların 12 milyon diye tespit ettiği yoksulluk seviyesi altının çok önemli bir bölümü halen Çankaya'da da varlığını sürdürüyor. Çankaya'ya bağlı yeni Belediye Kanunu çerçevesinde Bala İlçesinden 7 tane köy var, 16 bin 500 hektar eskiden tarım yapılabilen bir alan. Bu köylerdeki köylülerimizin aktif nüfusu artık o köyde yaşamıyor, yaşlılar ve küçük çocuklar yaşıyor, çünkü tarım da yapılmıyor, üretim de yapılmıyor orada.

Kentimin hemen yakın çevresi bu kenti besler aktiviteyi terk etmiş durumda, betonlaşmayı bekliyor. Oraya şehir gelir, apartman dikilirse belki kurtulacak, yoksa üretim yapmanın aleyhine olduğu kanısında. Biz Muş'tan gelecek ete bağımlı hale gelmiş durumdayız ya da başka yerden gelecek ithal, belki de Brezilya'dan gelecek ete bağımlı hale gelmiş durumdayız. Buğdayımız için gereken işlemin büyük bir bölümü, nakliye ihtiyacı açık ortada bir şey.

Ben karabasanımı söyleyeyim: Bu uzun süreceğinden hiç kuşku duymadığımız küresel ekonomik krizin, Türkiye'de yaşanan boyutlarıyla nakliyata dayalı olarak ve üretimsizlik nedeniyle kısılmış konumunda, Ankara'da yaşanması olası açlıkların ve şu anda yaşanmakta olan açlığın üstesinden gelme sorumluluğu, hepimizin ve benim en temelde çok önemsedğim ve uyku kaçıran bir konu. O nedenle, Çankaya Belediyesi olarak, kırsal ve kentin birbirinin süregelen tamamlayıcısı olduğunu düşünerek, kentleşmeyi kırsal ile bütünleşik biçimde beslenme zincirini en iyi biçimde destekleyecek bir hinterlanda sahip, bütünleşik kırsal alanıyla birlikte adil ve dengeli biçimde ve dağıtım düzeni, paylaşım düzeni insana yakışır hakça bir biçimde kurulmuş bir konuma dönüştürmeyi çok önemli bir temel hedef olarak görüyoruz.

Cumhuriyet Halk Partisinin belediyeçilik anlayışı, sosyal demokrat belediyeçilik anlayışının bir özel uygulama alanı olarak yeni toplumcu belediyeçilik anlayışı programını Çankaya'da hayata geçirmek isterken, en temel hedeflerimizden bir tanesinin kent ve tarımın, dolayısıyla sağlıklı beslenen yeni kuşakları üretecek bir kentsel yönetim anlayışının kentimizde hayata geçirilmesini sağlamaktır. Bunun için çok değerli teknik meslek kesimleriyle bilgi alışverişi içinde ve örgütlenme dayanışması içerisinde olmak istiyoruz. Sevgili Gökhan Günaydın'ın koordinatörlüğünde bir "Kent ve Tarım" Projesi çalışmamız sürüyor ve bunun

sonucunda kırıyla daha bütünlük bir kent üretmek, bir kent anlayışı ve örgütlenmesi geliştirerek, olası açlık ortamına halkımızı ve çocuklarımızı teslim etmeyecek bir gelecek kurmayı umut ediyoruz.

Utancımızın çok önemli bir boyutu ya da bir başka tanımla söylemek istiyorum, benim hissettiğim en önemli üzüntü kaynağı, ileri yaşta ebeveynlerin çocuklarının açlıkları karşısında duydukları üzüntüdür. Böylesi bir yoksunluk ortamının yaşanmamasını çok önemsiyorum. Belediye yönetiminde görev alma güdülenmemin ilk tohumunu 1993 yılında eski Yugoslavya'nın yaşadığı iç savaş sırasında Makedonya'da yapılan toplantıda yaşadım. Bir Boşnak belediye başkanı ağlıyordu, "Şehrimin damları yıkıldı, pencereleri kırık, soğuk kış geliyor, ama her şeyin ötesinde, çocuklarım aç ve susuz." Bu acıyı ve utancı hiçbir ebeveyne yaşatmamak, doğru dürüst bir gelecek kurmak hepimizin görevi. Bu yönde duyarlılık yükselten tüm arkadaşlarıma, dostlarıma, duyarlı insanlara sevgi ve saygı sunuyorum.

ÖZEL SUNU

“DÜNYA’DA AÇLIK, YAPILANLAR, YAPILMASI GEREKENLER”

Ayşegül AKIN

FAO Temsilci Yardımcısı

Teşekkür ederim.

Ben açılış konuşmasını bilerek uzatmadım, çünkü sunumum yeterince rakamlı ve bilgilendirici. O yüzden, umarım şimdi daha faydalı, daha bilgilendirici bir sunum yapabilirim.

Bildiğiniz gibi, Petek Hanımın da ifade ettiği gibi, bu sene FAO tarafından Dünya Gıda Günü teması “Açlığa Karşı Birleşelim” olarak belirlendi. Bu tema, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde dünyadaki açlıkla mücadele etmek için sarf edilen çabaların fark edilmesi amacıyla seçildi. Bu seçim yapılırken, hükümetlerin, sivil toplum örgütlerinin, özel sektörün, bireysel ve örgütsel tüm baskı gruplarının açlığa ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele etmek üzere tüm seviyelerde sesinin duyurulması amaçlandı.

Ziraat Mühendisleri Odası Başkanımız Turhan Bey de bu slaydı gösterdi az önce. Gördüğünüz gibi, aslında dünyada açlık çeken insan sayısı azalmamakta, artmakta. Fakat, 2009 yılında 1.23 milyar olan yetersiz beslenen insan sayısı, 2010 yılında küçük bir düşüşle 925 milyona gerilemiş durumda. Aslında 2009’da yaşanan küresel kriz ve gıda fiyatlarındaki artış nedeniyle açlık çeken insan sayısında bir miktar artış vardı ve 1 milyar 23 milyona ulaşmıştı. Fakat, 925 milyona düşüşün nedenleri içinde, bu sene gelişmekte olan ülkelerde özellikle ekonomik açıdan yaşanan iyi gelişmeler ve gıda fiyatlarındaki bir miktar düşüşün etkili olduğu FAO kaynaklarınca ifade ediliyor.

Bu tabloya baktığımız zaman, gelişmekte olan ülkelerde de hâlâ 19 milyon insan aç. Yine en çok açlık çeken insan sayısı 578 milyonla Asya’da ve Pasifik ülkelerinde görülüyor. Afrika ülkelerinde 239 milyon, Latin Amerika ve Karayipler’de 53 milyon, Yakındoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde de 37 milyon hâlâ aç insan var. Yalnız, Asya ve Pasifik ülkelerindeki aç insan sayısı 2009 yılına göre bir miktar düşmüş durumda. 2009 yılında bu rakam 657 milyon civarındaydı. Bu ülkelerde yaşanan ekonomik gelişmeler ve gıda fiyatlarındaki bir miktar düşüşten dolayı gerileme bulunmakta.

FAO’nun temel görevi olan herkesin her zaman yeterli, güvenli ve besleyici gıdaya erişmesi için yaptığı teknik yardımlar, çabalar çerçevesinde yürüttüğü faaliyetler, maalesef tüm dünyadaki insanların açlıktan kurtulması için yeterli değil. Bu nedenle mutlaka FAO’yu desteklemesi gereken hükümetler, özellikle büyük devletler, sivil toplum örgütleri ve özel kuruluşlar olması gerektiğini bir kere daha vurgulamak adına bu sene “Açlığa Karşı Birleşelim” teması seçildi. Bu çerçevede de ilk önce 1996 yılında yapılan Dünya Gıda Zirvesine de tekrar atıfta bulunuldu.

Hepinizin bildiği gibi, ilk defa 1996 yılında yapılan Gıda Zirvesinde 800 milyon aç nüfusu 2015 yılına kadar yarı yarıya azaltmak hedeflenmişti. Fakat, bugüne baktığımızda görüyoruz ki 800 milyonun da üzerine çıkmışız, 1 milyara doğru gelmişiz ve değişen hiçbir şey yok. Demek ki bir şeyler eksik yapılmış ya da yapılanlar fayda etmemiş.

Zirvenin en önemli rolü de kronik açlık sorunu konusunda ülkelerin bir araya gelerek, tek başına çözmelerinin mümkün olmadığı bu küresel sorunu birlikte çözmek için ortak adım yaratmaktı. 2009 yılında bu ortak adımı tekrarladı Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü ve tekrar bir Gıda Zirvesi düzenledi. Bu zirvede, 1996 yılında verilen taahhüdü büyük devletler, 30 ülkenin başkanı ve 15 tane uluslararası örgütün temsilcisinin katıldığı bir deklarasyonla tekrar taahhüt altına aldırdı. Bu deklarasyon, aynı zamanda tarım için sağlanan ulusal ve uluslararası fonlarda artış yapılması gerektiğini ifade etti. Yine kırsal sektörde yeni yatırımlar yapılması gerektiğini, kamu ve özel sektörden ilgili paydaşların ortaklık içerisinde küresel açlık ve küresel gıda sorunlarının daha iyi yönetilmesi gerektiğine vurgu yaptı. Günümüzün en büyük sorunu olan, aslında tüm sektörleri, insanlığımızı etkileyen iklim değişikliğinin gıda güvencesi üzerinde oluşturduğu etkilerin daha iyi yönetilebilmesi ve onunla daha iyi yüzleşilebilmesi için de ayrıca bir eylem çağrısında bulundu.

Tarıma daha fazla yatırım yapılması gerektiğini söyledim. Aslında daha önce tarıma yapılan yatırımlar, özellikle bu resmi yardımlarda giderek bir azalma var. Tarıma yapılan yatırımlar, OECD verilerine göre bu resmi kalkınma yardımları gördüğünüz gibi 79 yılından 2007 yılına geldiğimizde giderek azalmış.

Yine FAO'nun verilerine -1969-1971 yılı itibarıyla başlıyor bu veriler, aslında daha önce tutulan bir kaynak, veritabanı var, ama bilimsel olarak yıllar itibarıyla bunun ölçülebilmesi için baz alınan yıl 1969- baktığımız zaman, aslında 1990 yılından itibaren tabii sulama alanında geliştirilen yeni teknolojiler, bitki gen kaynaklarının yeni teknolojilerle geliştirilmesi sebebiyle, tarımdaki yatırımlar nedeniyle 1995 yılına doğru bir düşüş görülüyor. Daha sonra tekrar 2009 yılına geldiğimizde, 1 milyar rakamına ulaşıyoruz. Bu aslında her ne kadar tarıma yatırım yapılmaya devam da edilse, bunun yetersiz olduğunu gösteriyor.

Dünyada tarımsal sermaye birikimi oranı 1975-1990 yılları arasında 1.1 iken, 2000-2007 yılları arasında 0.5'e gerilemiş. Tarıma yapılan resmi yardımların oranı da 1980 yılında yüzde 17 iken, 2006 yılında yüzde 4'e gerilemiş.

Ayrıca da şunu unutmamak gerekiyor: Tarım deyince, sadece tarımsal üretim aklımıza gelmemeli. Tarımsal üretim yapan ve bundan fayda sağlayan, para kazanan çiftçilerimizin dışında, neredeyse yoksul halkın yüzde 75'i de kırsal alanda yaşıyor. Kırsal alana yapılacak yatırımlar, göçün önlenmesi, orada yaşayan halkın sürdürülebilir imkânlarının, iyi yaşam koşullarının artırılması, ayrıca unutulmaması, düşünülmesi gereken hususlar.

FAO'nun yaptığı bir projeksiyona göre, 2050 yılında dünyadaki nüfusumuz 9 milyara ulaşacak. Bu nedenle de tarımsal üretimin en az yüzde 70 artırılması gerekiyor. Şu anda hedef, Birleşmiş Milletlerin Binyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde 800 milyon olan dünya aç insan sayısını 2015 yılında 400 milyona

indirmektir. Ancak, diğere bir projeksiyonla, 2050 yılında 9 milyar insanın ne kadarının aç olacağını bilmiyoruz, ama 9 milyar insanı besleyecek oranda bir tarımsal üretim gerekiyor. Her ne kadar tarımsal üretimimiz yeterli de desek, dünyada bunun adil olarak paylaşılması sorun da desek, yine de tarımsal üretimin artırılması gerekiyor.

Peki, tarımsal üretimi artırmak için ne yapacağız? Elimizdeki mevcut araziler belli, arazilerin miktarını artıramayacağımıza göre, hatta bilinçsiz arazi kullanımı, şehirleşme, kentleşme nedeniyle verimli tarım arazilerinin başka alanlarda kullanılması söz konusuysen, bu durumda hep birlikte tarımsal üretimi yeni teknolojilerle, tabii çiftçilerimizin bilinçlendirilmesiyle elbirliğiyle artırılması gerekiyor. İşte bunu tekrar gündeme getirmek, bu çözüm önerilerini aramak amacıyla 2009 yılında FAO tarafından Dünya Gıda Zirvesinden önce İtalya'da G-8 ülkeleri, diğere ülkeler ve uluslararası finans kuruluşlarıyla bir toplantı düzenlenmiş ve temel gıda güvencesi ilkeleri için kapsamlı bir yaklaşım uygulamayı, ülkeler tarafından öncülük edilen planlara yatırım yapmayı, stratejik koordinasyonu güçlendirmeyi ve çok taraflı kurumların yararlarını artırmayı, sürdürülebilir ve hesap verilebilir taahhütlerin verilmesini benimseyen bir ortak karar çıkmıştır. Daha sonra yapılan Gıda Zirvesinde ise büyük ülkeler, tarıma 20 milyon yatırım yapmayı taahhüt etmişlerdir.

Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü, bu çerçevede tarımda bir devrim yapılması gerektiğini aslında açlık sorunuyla birleştiriyor. Gıda üretiminin bu kadar fazla bir miktarda artırılması, yani az önce bahsettiğim yüzde 70 oranında artırılabilmesi için herkes ve herkesin gıdaya erişiminin sağlanmasının tek bir aktör tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olmayacağını ifade ediyor. Hükümetler, araştırma enstitüleri, üniversiteler, çiftçi birlikleri, tüm sivil toplum örgütleri, Birleşmiş Milletler sistemi, baskı grupları ve özel sektörün ortaklık kurarak hep birlikte çalıştığı takdirde bunun başarılabilmesine inanıyor.

İşte bu amaçla da az önce açılış konuşmasında da bahsettim, bir imza kampanyası düzenledik. Biraz sonra son slaydımda ondan bahsedeceğim size, ama ondan önce dünyadaki açlık sorununun çözümü için belli öneriler getiriyor.

Tüm dünya insanların sorunu başlangıçta kabul etmesi ve açlığın olmadığı bir dünya görüşünün paylaşılması gerekiyor. Özellikle gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerdeki kadın-erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılması ve kadınlara tarımsal gelişimde etkin rol oynamaları için fırsat verilmesi gerekiyor. Yine köyden kente olan göçün azaltılması ve bunun için önlemlerin alınması, küçük ölçekli işletmelerin desteklenmesi ve ürünlerinin pazarlama olanaklarının artırılması gerekiyor. Şu anda dünya nüfusunun neredeyse 1/3'ü küçük işletmelere sahip ve onların olanaklarının artırılması için gerçekten desteklemeye ihtiyaç var.

Yine tarım topraklarının amaç dışı kullanımının engellenmesi gerekiyor. Doğal kaynakların bilinçsiz, aşırı kullanımıyla gelir dağılımının eşitsizliğinin de ortadan kaldırılması gerekiyor. Bunlar FAO'nun 2009 yılında yaptığı toplantılar sonrasında ortaya çıkan, aslında hepimizin bildiği, yıllardır konuştuğumuz, tarım alanında belki de tüm meslektaşlarımız, ziraat mühendislerinin yıllardır bildiği hususlar. "Bunları bir kere daha niye tekrarlıyorsunuz?" diyebilirsiniz. Ancak, baktığınız zaman, bunun çerçevesinden dışarı çıkamıyoruz. Çözüm önerilerini de tartışıyoruz, biliyoruz, fakat yine de bir değişiklik olmamış, bir gelişme yok. Demek ki sesimizi daha iyi

duyurmamız gerekiyor, daha çok baskı yapmamız gerekiyor. Hepimizin bireysel olarak açlıkla mücadele etmek için elimizden geleni yapmamız gerekiyor.

Ben, sizden küçük bir katkı rica edeceğim, bireysel bir katkı. Dışarıda imza formlarımız var, az önce bahsettiğim “1 Milyar Aç İnsan” Kampanyasıyla ilgili. Bu kampanyaya imzanızı vererseniz, daha sonra toplanan imzalar büyük devletlere, özellikle tarıma yatırım yapan gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere gıda yardımında bulunan ve bu yardımlarını şu an azaltan ülkelere bir baskı olarak sunulacak. Sizden bu konuda tekrar yardım rica ediyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

1. OTURUM

“TÜRKİYE’DE AÇLIK TEHLİKESİ VE ÜRETİM İLİŞKİLERİ”

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ekrem KÜN (Emekli Öğretim Üyesi): Öncelikle Dünya Gıda Günü için bu programı hazırlayan 3 meslek odasına teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Kimya Mühendisleri Odası, Ziraat Mühendisleri Odası ve Gıda Mühendisleri Odası bu birliktelerini temenni ederim ki hep sürdürsünler, çünkü birlikten güç doğar biliyorsunuz.

Vurgulamak istediğim bir başka konu, bu programın FAO’ca desteklenmesi ve programın üstünde FAO’nun da adının bulunmasıdır. FAO’nun bu programa katkısını büyük takdirle izliyorum ve kısaca bir anımı da ifade etmek istiyorum. Ben 1950’li yıllarda, -FAO’nun kuruluş yıllarıydı- asistanlık yıllarımda her yarıyıl başında Atatürk Bulvarı’ndaki FAO Bürosu’na giderdik. Niye biliyor musunuz? “Production Yearbook” ve “Trade Yearbook” edinmeye. Kolay değildi onları bulmak, az basılırdı, şimdiki gibi internet de yoktu. Niçin giderdik? Tarım ürünleri, girdiler, hizmetler, dışalım-dışsatım bakımından acaba dünya nerede, biz neredeyiz diye anlamak için giderdik. O yıllarda sadece üniversiteler değil, Bakanlıklar da şimdikinden çok daha fazla kıyasları kendilerini dünyayla, başka ülkelerle, bölgelerle, kendi zaafalarını ve potansiyellerini müzakere ederlerdi. Yıllık uygulama planları da doğrusu buna dayanırdı ve bu anlayış içinde 80’lere kadar gelen Türkiye’de gıda açığı yoktu, hatta birçok üretim dalında Türkiye dünyaya örnek gösterilirdi. Bu ülkenin tohumluğu da vardı, gübresi de vardı, uzmanı da vardı. Sadece işleri iyi planlamak, iyi koordine etmek gerekiyordu.

Ancak, 80’lerden sonra ne olduysa, Türkiye, dünyada birinci olduğu üretim dallarında bile dışa bağımlı hale getirildi.

Burada umutsuzluk tablosu falan çizmeyi kesinlikle istemiyorum, ama şuna inanıyorum ki, Türkiye’nin kendi uzmanı da var, tohumu da var, toprağı da var. Ancak, tarımdan insanları kaçırmayacak önlemleri, düzenlemeleri yapmak lazım. Tarımsal üretim artacağı ya da üretim alanları mümkün olduğu kadar artırılacağı yerde daraldığını da görüyoruz, bunu vurgulamak istiyorum. Meslek odalarımızın bu yöndeki uygulamalara, bu yöndeki Bakanlık icraatına daima yardımcı olmaları, arka çıkmaları, destek vermeleri gerektiğine inanıyorum.

Düzenleme Kuruluna teşekkürlerimi sunmak istiyorum, gerçekten çok değerli arkadaşlarımızın isimleri burada sıralanmış. Bu ve bunlar gibi bitip tükenmeyen emeklerle bu hizmetler ifa edilecektir. Üç odamıza tekrar teşekkür ediyorum.

Sözü fazla uzatmadan programın bu oturumla ilgili bölümüne geçmek istiyorum. Efendim, programda gördüğünüz gibi, bu oturumda 3 sayın konuşmacımız, “Türkiye’de Açlık Tehlikesi ve Üretim İlişkileri” konusunda sunuşlar yapacaklar. Birinci sunuş, Sayın Doç. Dr. Erdoğan Güneş tarafından sunulacak. Sayın Erdoğan Güneş’le aynı binada ben 25 yıl hizmet yaptım. Erdoğan Güneş belki o zaman

doğmamıştı. Ama, adaşı hocasıyla hem meslek içinde, hem de Odayla ilgili çalışmalarımızda çok diyalogumuz olmuştur. Bu vesileyle hocasını da anma fırsatı bize. Çok üretken olan bir bölümde öğretim üyesi olmanın yükünü Sayın Güneş de çekiyor ve onu kanıtlayacaktır. Onun için kendisini buraya davet ediyorum.

Sayın Güneş için kısa bir özgeçmiş bana verdiler, izninizle okumaya çalışayım: 1967 Gaziantep doğumlu. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü mezunu. Tarım ekonomisi, gıda işletmeciliği, tarımsal finansman alanında çalışmaktadır. İlgili konularda DPT, Tarım Bakanlığı ve özel sektör kuruluşları tarafından yürütülen birçok araştırma ve çalışmalarda yer almış. Konusuyla ilgili olarak yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli toplantı, konferans ve çalışmalara katılmıştır. Halen Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

Efendim, ikinci sunuş, yine programımızda görüldüğü gibi, Sayın Prof. Dr. Ahmet Şahinöz tarafından yapılacaktır. Sayın Şahinöz, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesidir. Sayın Şahinöz, gerek bizim Odamızın, gerekse öteki odaların birçok çalışmasına katkı vermiştir. Kendilerine geçmiş katkıları için teşekkür ediyoruz, bugün de teşekkür ediyoruz ve buraya davet ediyorum. Sayın Şahinöz için uzun bir özgeçmiş var önümde, ama Sayın Şahinöz, kendi performansıyla bütün bunları zaten kanıtlayacaktır. Uzun olduğu için okumayalım izninizle.

Oturumun üçüncü ve son sunuşu Sayın Doç. Dr. Gökhan Günaydın tarafından yapılacaktır. Sayın Günaydın, halen Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesidir. Sayın Gökhan Günaydın'ın Odamıza 11 yıl süreyle verdiği üstün hizmetleri sevgiyle, saygıyla ve unutulmaz bir takdirle anımsıyoruz. Bugün ülkeye bir başka alanda hizmet etmek üzere Odamızdan ayrıldı, ama kalben hep birliktedir, daima deneyimlerinden Odamızı yararlandıracaktır. Sayın Günaydın'ın sunuşlarını birçok kez dinlemiş olabilirsiniz. Kendisini dinlemek gerçekten büyük keyif verir; bu keyfi alacaksınız, bu ilgiyi duyacaksınız. Sayın Günaydın'ı da buraya davet ediyorum.

Efendim, böylece Sayın Güneş'in sunuşuna geçiyoruz.

Buyurun Sayın Güneş.

“GIDA SANAYİ VE AÇLIK”

Doç. Dr. ERDOĞAN GÜNEŞ
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi

Sayın Başkanım; çok teşekkür ederim. Değerli oda başkanlarım, hocalarım, öğrenci arkadaşlarım, konuklar; hepinize saygılar, sevgiler sunuyorum.

“Gıda Sanayi ve Açlık” sunuşu için karşınızdayım. Aslında gıda sanayi dediğimiz zaman, cumhuriyetin ilk sanayileri akla geliyor, Atatürk akla geliyor, kurtuluş mücadelemizin sonunda ortaya çıkan gelişmeler akla geliyor, tarımdaki o verimsizlikten ortaya çıkan bu sanayilerin nasıl geliştikleri akla geliyor. Ancak, maalesef 2000’li yıllara geldiğimizde, artık akla gelen şeyler, daha kötü şeyler oluyor; başarısız özelleştirmeler akla geliyor, yabancılaşıma akla geliyor ve ülkemizdeki maalesef çok güçlü olan bu sanayideki gerilemeler akla geliyor.

Şu halde, aslında bu konuyu incelerken, bir tarafta sorunsal olan açlık konusu ile diğer tarafta Türkiye’nin önemli ve güçlü olan sanayisini karşılaştırma konumundayım. Gıda sanayi, aslında imalat sanayinin önemli bir dalıdır, aynı zamanda dış ticarete önemli bir yer işgal eden bir sanayidir. İstihdamda, işyeri açısından önemli olan sanayilerin başında gelmektedir. Aslında gıda sanayi, tarımsal üretimdeki değişimi etkileyen ya da tarımdaki verimliliği artıran sanayilerin başında gelmektedir. Ancak, maalesef sunumun sonlarında da göreceğiz, özellikle tarımla sanayi arasındaki entegrasyonun yetersizliği ya da hedeflediğimiz entegrasyona ulaşamama, her iki tarafın da bu alandan elde edeceği karı ve verimliliği azaltmıştır.

Gıda sanayi sosyoekonomik etkilere sahiptir ve emek yoğun bir sanayidir, kırsal kalkınmanın anahtarı olan bir sanayidir.

Konuyu incelerken, çeşitli sorularla birtakım açılımlar yapmak istiyorum. Nasıl bir değişim içerisinde gıda sanayi? Üretim açısından, pazar açısından, organizasyon yapısı açısından, dış ticaretle uluslararası piyasalar açısından değerlendirmelere girmek zorundayız. Benden sonra konuşacak olan sayın hocalarımızın ve eski Başkanımızın konularına da kısaca bakmakta fayda göreceğim, kendileri bunları genişleteceklerdir zaten, o anlamda kendilerinden şimdiden özür diliyorum. Ancak, olayı bir bütün olarak değerlendirmenin yolunun bu olduğunu düşünüyorum.

Diğer yandan, özellikle hammadde açısından olayları değerlendirmek gerekiyor. Gıdaya ulaşma-ulaşamama; üretim çok fazla olabilir, ama eğer talep yaratılmıyorsa, o üretimin herhangi bir şekilde genişlemesi, artması söz konusu değildir. Aynı zamanda gıdaya ulaşan nesillerin çeşitli şekillerde bunu elde edememeleri de günümüzde açlık ve yoksulluk olarak değerlendirildiği için, bunların nedenselliğini, içsel etki ve yansımalarını da ortaya koymak zorundayız. Sonuçta ne yapıyoruz, nereye gidiyoruz ya da ne yapmalıyız; tartışmamız gerekiyor.

Gıda sanayi, 85 milyar dolarlık ciro hacmine ulaşan bir sanayidir. Bugün dış ticaret hacmimizi düşündüğümüzde, bunun ancak yüzde 10'unun, yani ortalama 8 milyarının ihracata yöneldiğini görüyoruz. Diğer yandan, gıda sanayi, maalesef sektörel büyüme açısından değerlendirdiğimizde, son yıllarda gayri safi yurtiçi hâsılanın gerisinde bir büyüme trendi yaşamaktadır. Gıda sanayinde işletmelerin maliyet ve girdi talepleri giderek artış göstermektedir. Gıda ve tarım ürünlerinin fiyatlarının da sürekli arttığını görüyoruz.

Aklımıza şu soru takılıyor: Acaba gerçekten yeni bir gıda krizi mi yaşanıyor dünyada ve ülkemiz bundan nasıl etkilenecek, ne gibi önlemler alınıyor? Dünyada günümüzde gıda ürünleri, diğer ürünler gibi spekülâtif birtakım araçlara konu olmaya başladı. Hızlı bir şekilde tarım ürünlerinin fiyatları artıyor ama bu artıştan maalesef yereldeki üretici yararlanamıyor.

Arkadaşlar, değerli hocalarım; size olayı anlatırken, bir ekonomist olarak arz, talep ve aynı zamanda içsel ve dışsal faktörleri değerlendirerek gıda ve açlığı ortaya koymaya çalışacağım.

Öncelikle gıda sanayinin yapısal durumunu ortaya koyduk. Aslında ülkemizde çok net ve gözle görülebilen bir açlığın çok şükür yaşanmadığını, ancak artan yoksulluğun devam ettiğini, diğer yandan üretim kaynaklarının hem küresel, hem de ekonomik nedenlerle sorunlar yaşadığını, sektörde tekelleşme, yerel tekelleşme ve yabancı tekelleşmenin arttığını ve bunun da gıda fiyatlarını artırdığını gördüğümüzde, gelecekte açlığa karşı çözüm üretme meselesini bugünden gündemimize almamız gerektiğini burada özellikle ifade etmek istiyorum.

Açlığın genel anlamda iki tane temel nedeni bulunmakta. Bunlardan birincisi, gıda üretimi için yeterli kaynakların olmaması ya da bu kaynakların azlığı, ki bu bakış açısı tamamen ekonomik ya da üretim kaynaklarının etkinliğinin dağıtılmasıyla ilgilidir. Bir de açlığın diğer boyutu vardır ki, o da talep boyutudur. Bu da satın alma gücü düşen, yetersiz gelirden dolayı insanların taleplerini ötelemesi ya da talep gerilemesiyle ilgilidir ki, bu sadece ekonomik anlamda ortaya çıkan sorunları oluşturmuyor, ayrıca sosyolojik bazı çalışmaların konu olduğu alanları da oluşturabiliyor.

Gıda sanayinin temel sorunlarından birisi, özellikle de kapasitedeki yetersizliği ortaya koyduğumuzda, iç talep yetersizliğinin yanında, çeşitli şekillerde iklim değişikliği ve hammaddenin nitelikli şekillerde ortaya çıkamaması sorunudur. Gıda işletmecileriyle çok çeşitli şekillerde karşılaştığımızda, hammadde girdilerinin çok yüksek olduğundan sürekli şikâyet ederler. Bu da doğru bir olaydır; sonuçta tarımdaki verimliliği artırmakla ancak birim maliyeti düşürebiliriz.

Gıda sektörü içerisinde arz açısından değerlendirdiğimizde, yaklaşık olarak çok çeşitli rakamlar ortaya çıkıyor, ama özellikle 50 bine yakın irili ufaklı gıda işletmesinin olduğunu söyleyebiliriz. İşletmelerimiz teknolojik açıdan maalesef geri durumdadırlar, yapılan bazı çalışmalar bunu ortaya koyuyor. Örneğin yapılan bir çalışma, işletmelerin ancak yüzde 30'unun teknolojik bazı gelişmeleri, AR-GE gelişmelerini takip ettiğini ortaya koyuyor. Aslında gıda sanayi, talebin en son ötelendiği bir sanayi olması nedeniyle krizden en son etkilenen, ancak krizden de en

önce çıkan sanayi olarak, bir ülkenin ekonomisinde ve gelişiminde supap görevi gören bir sanayi olarak değerlendirilebilir.

Gıda alanında çok önemli değişimler yaşanmakta. Örneğin gıda sanayi ve perakendeciliği son 10 yılda hızla bir şekilde finansallaşılıyor. Gıda sanayi alanındaki emtialar spekülative çeşitli konulara, kazanç kapılarına maalesef araç olmakta ve insanın temel beslenme ürünü maddesi olan bu alanların bir kazanç, bir spekülative araç olması, gerçekten gelecekte açlığı hem ülkemiz, hem de dünya için daha da ciddi hale getirebilecektir diye düşünüyoruz.

Bugün dünyanın birçok ülkesi gıda ihracatını yasaklamış durumda. Özellikle büyük ülkeler, kendi nüfuslarındaki insanları besleyebilmek için ulusal çeşitli tedbirler almaya yönelmektedirler. Rusya, yaklaşık 60 milyon ton civarındaki buğdayını kendi nüfusuna ancak yetirebiliyor ve kalanını ihraç ediyordu bugüne kadar. Ancak, yangınlar ve kuraklıktan dolayı giderek ihracata sınırlamalar getirdiğini görüyoruz. Çin, Hindistan gibi büyük ülkelerin verimsiz bazı alanlarda verimlilik ve çok çeşitli tarım teknolojilerini kullanarak giderek artan ölçülerde toprak kiralamasına yöneldiğini de görüyoruz.

Şu halde arkadaşlar, değerli hocalar, gördüğünüz gibi, olayın gıda boyutunu değerlendirdiğimizde, Türkiye'deki yoğunlaşma ya da Türkiye'deki sermayenin dağılımında işletmelerin paylarına da bakmamız gerekebilecek. Bu konuda yapılan son bir araştırma var; o da şunu gösteriyor: Türkiye'de gıda sektöründe yabancı yoğunlaşması giderek artıyor. 1993 yılında 500 büyük işletmenin yaklaşık yüzde 20'sinin gıda sektöründe yer aldığı ortaya konulurken, 2006'da bu rakamın yüzde 35 olduğu söyleniyor. Gıda sektöründeki yabancı şirket ve tekelleşenlerin üretimden aldıkları paylar yüzde 40'lara kadar çıkmış durumda. Bu hep şu soruyu akla getiriyor: Biz gelecekte gıda ihtiyacımızı ithalata ya da yabancılara bağlı mı bırakmak zorundayız? Bu konuda çok önemli önlemlerin bir an önce alınması gerekiyor.

Maalesef yapılan özelleştirmeler, özellikle ürün fiyatlarının artışı ve üretici organizasyonlarının yeterince gelişmemesi durumunu da birlikte getirmiş. Bu konuda çok detaylı şeyler söylenebilir, ama zaman kısıtlılığı bizi bu konuda öz şeyler söylemeye itiyor.

Değerli katılımcılar; tüketici ve talep tarafından olaya baktığımızda, Türkiye'de gıda harcamalarına olan talep giderek ötelenmeye devam ediyor. 1993 yılında 100 liramızın 35 lirasını biz gıda, içki ve tütün harcamalarına ayırırken, bu değer 2008 yılında 26.1'e düştü. Bu çok ciddi olumsuz bir değişim olarak karşımıza çıkabiliyor. Yapılan 3 araştırmanın sonucunu sizlerle paylaşmak, belki olayın ciddiyetini daha iyi anlamamızı sağlayabilir.

2009 Eylül ve 2010 Ağustosta tüketim harcamaları, sabit fiyatlarla gıda ve içecek harcamalarında yüzde 1 oranında artarken, özellikle et, yağ ve alkollü içecekler harcamalarında gerilemelerin olduğunu görüyoruz. Özellikle üst gelir grubunda kişisel bakım harcamalarının daha da yüksek olduğunu, mesela yüzde 9 olduğunu görüyoruz.

Alışveriş merkezi ve perakendecilerin yaptığı bir çalışma; 2010 Temmuz ayında gıda cirosunda aylık yüzde 4 büyüme yaşanırken, gıda dışı harcamalarda

yüzde 19, hatta hazır giyimde yüzde 31 oranında bu artışın olduğunu gözler önüne seriyor. Bir diğer araştırma, TÜİK'in resmi rakamları; 2010'un ilkyarısı itibariyle tüketim harcamalarında yüzde 7 bir artış varken, gıda, içki ve tütün sadece yüzde 1 oranında kalmıştır. Bu 3 çalışmanın sonucu şunu ortaya koyuyor: Demek ki Türkiye'de gıda harcamalarında çok küçük artışlar vardır ve bu artışlar, ancak nüfus artışını karşılayabilecek bir düzeydedir dememiz gerekiyor.

Açlık ve yoksulluk açısından bakarsak, Türkiye'de aç oranının giderek yüzde 1'ler düzeyine yaklaştığını görüyoruz, son rakam yüzde 0.5. Ancak, yoksulluk oranına baktığımızda, yüzde 17'lerde olduğunu görüyoruz. Oysa bu rakam 1990'lı yıllarda yüzde 8.6 idi.

Buradan yola çıkarak soruyorum şimdi: Biz nereye gidiyoruz? Bir kere gıda geleceğimiz ithalata dayalı olabilir mi? Bunu niye söylüyoruz; özellikle giderek artan bir ithalatın olduğunu rakamlardan görebiliriz. Örneğin ihracat-ithalat arasındaki fark bir zamanlar 4 milyar dolar iken, bu fark giderek 1 milyar dolar düzeyine düşmüştür. Buna tarım ürünlerini de eklersek, maalesef farkın negatif olduğunu da söylememiz gerekiyor.

Aslında güvenlik denilince, yalnızca ulusların ulusal sınırlarının güvenliği anlaşılmalıdır. Güvenlik, yalnızca bireylerin şiddete karşı korunması demek değildir. Galtung'un yıllar önce vurguladığı gibi, kapsamlı bir güvenlik anlayışı, hem bireylerin tehditlere karşı korunmasını, hem de yarına güvenle bakmasını engelleyen gelecek endişelerinden kurtarılmasını içeriyor. Açlık, fakirlik gibi insanı endişeye sevk eden çeşitli faktörler, insanın maddi ve manevi varlığı için yapısal şiddet öğelerini oluşturuyor. Bu nedenle de devletin temel görevi, kendi vatandaşını hem doğrudan tehditlere karşı korumak, hem de açlığa ve yoksulluğa karşı durmasını ve onun onurlu bir yaşam sürmesini sağlamak olmalıdır. Ancak, bu olay, insani güvenlik için sürdürülebilir gıda temini ve tarımsal üretimin bir ulusal güvenlik sorunu olarak algılanmasıyla mümkündür.

“Neler yapılabilir?” şeklinde son cümlelerimle bitirmek istiyorum.

Üretim planlaması; bugün en kapitalist ülkelerin bile üretim planlaması yaptığını düşünürsek, artık bizi başka türlü suçlayamazlar. O zaman tarımdan sanayiye üretim planlaması...

Güvenli hammadde temini; güvenli hammadde temininden hem kaliteyi anlayabiliriz, hem de sürdürülebilir tarımsal üretimi anlayabiliriz.

Planlı, stratejik, esnek yaklaşımları içeren uygulamalar; Türkiye gerektiğinde dış ticaretini azaltmalıdır, kendi halkının güvenliği için, kendi insanlarını doyurmak için.

İçeride dönük üretimi artırıcı politikaları uygulamak son derece önemli kanımca. Bugün küreselleşmenin karşısında olan tüm ülkeler, daha doğrusu bir ara destekleyen, ama şu anda tekrar yerelleşmeye dönük uygulama yapan ülkeler, kendi iç dinamiklerini korumaya çalışıyorlar. O zaman ne yapmak zorundayız biz de; kendi içeride dönük üretim yapımızı artırmamız gerekiyor. İçeride dönük, iç talebi artırıcı,

talebi teşvik edici, kontrol ve denetimlerin sıkça yapıldığı bir gıda piyasa düzenini oluşturmak zorundayız.

Yerli sanayiciye destek ve yerli malı; bakın bunun altını çizmek lazım, unuttuk, 12-18 Aralık Yerli Malı Haftası. Biz kendi üretimimizi tanıyoruz yerli malıyla, kendi dinamizmini biliyoruz; kendi tutumluluğumuzu, kendi yapımızı ortaya koyuyoruz. Onun için yerli malı bilincinin yeniden canlandırılması gerekiyor. Tarımla sıkı fıkı ilişki içinde olan bir sanayiye yaratmak zorundayız. Gıda sanayi, mevsimin sınırlılığını ortadan kaldıran bir sanayidir. Yani, mevsimlere bağlı bir tüketimi ortadan kaldırıp, işleme suretiyle herhangi bir ürünün bir yerden bir yere sevkini sağlayan bir sanayidir. O halde, tarımla çok sıkı fıkı ilişki içerisinde olması, o sanayiye geliştirecek, açlığın ve yoksulluğun önündeki tüm engelleri kaldıracaktır diye düşünüyorum.

Bir diğer önemli konu; tüm dünyada gıda sektörü KOBİ'lerden oluşmuştur. Bizdeki KOBİ'ler tek tek KOBİ'dir, küçük küçük, ama diğer ülkeler, özellikle gelişmiş ülkeler, üretimde, üretim girdilerinin elde edilmesinde, satışta ve birçok alanda çeşitli birliktelik, paylaşım ve birlikte olma duygusunu aşmışlardır. Bizdeki temel sorunu paylaşamama sorunu olarak görüyorum. İnsanlar bir şeyi bir şeylerle paylaşmak zorunda, hele halk ve hak yararı varsa daha da paylaşmak gerektiğine inanıyorum. Bu ruhu artırmak gerekiyor.

Tarım satış kooperatiflerini biz tasfiye etmek üzereyiz, ediyoruz. Oysa tarım satış kooperatifleri, çok önemli gıda sanayi işletmeleridir. Bu işletmeleri desteklemek zorundayız. Spekülatif etkilere karşı iç piyasayı bu kooperatifler koruyorlardı.

Konuyla ilgili çok şeyler var, ama umarım insanlar aç kalmazlar, her şey paylaşılır ve her zaman insanlar mutlu ve müreffeh bir dünyada yaşarlar.

Hepinize ilgileriniz için çok teşekkür ediyorum.

“TARIMSAL ÜRETİM” BOYUTU

Prof. Dr. Ahmet ŞAHİNÖZ

**Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü Öğretim Üyesi**

Sayın Başkan, değerli konuklar; ben de bana ayrılan 20 dakika içerisinde sunuşumu yapmaya çalışacağım. Ama, önce müsaade ederseniz kendimi kısaca tanıtayım, çünkü o fasıl geçildi. Benim Organizasyon Komitesine gönderdiğim kendimi tanıtır bilgi biraz uzun olduğu için burada okunamazdı.

Efendim, ben Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesiyim. Doktoramı yurtdışında yaptım, geriye kalan tüm akademik unvanlarımı Hacettepe Üniversitesinde aldım ve aşağı yukarı 30 yılı aşkın süredir orada hocalık yapmaktayım.

Başlık, insanı duygulandırıcı bir başlık; “Açlık: Utancın Tarihsel Adı.” Çok doğru bir başlık ve biz bundan 3-4 ay önce merhum Doç. Dr. Ahmet Saltık için Siyasal Bilgiler Fakültesinde ölüm yıldönümüyle ilgili bir gün düzenlediğimiz zaman, onun başlığı da “Bolluk İçinde Yokluk” idi. Yani, tüm üretimimize rağmen, insanların bir bölümü açlığa, yokluğa mahkûm ediliyor...

Şöyle bir baktığımız zaman tarihsel açıdan, açlığın insanoğlunun en büyük kâbusu olduğunu görüyoruz. İnsanoğlu ilk devrimini, neolitik devrimi o kâbusu yok etmek için gerçekleştirmiştir. Yani, insanoğlu toprağa tohum atarak, toprağı işleyerek kendi kaderini eline almak istemiştir ve insanoğlunun 18. Yüzyılda gerçekleştirdiği sanayi devrimi de tarımsal gelişmeye çok büyük ivmeler kazandırmıştır. Ancak, doğa koşulları bu gelişmelere, teknolojik gelişmelere karşın, tarımın arkasını bırakmamıştır. Bunun için de doğal koşullara bağlılık sonucunda tarım piyasalarında sıkıntılar olmuştur. Hatta İkinci Dünya Savaşında insanlar kıtlık çekmişlerdir. Bunun için de biz biliyoruz ki, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş sanayi ülkeleri öncelikle, tarım kesimine müdahaleci politikalar uygulamaya başlamışlardır.

Gelişmekte olan ülkelerde 60’lı yıllarda dalga dalga yayılan siyasi bağımsızlık, ekonomik kalkınma, kendi kendine yeterli olma söylemleriyle birlikte tarımsal üretimde çok önemli atılımlar yapmışlardır, verimlilikçi tarımsal politikalarından büyük sonuçlar almışlardır. Belki bu gelişmenin sonucu olacak ki, 1974 yılında toplanan FAO Gıda Konferansı Sonuç Bildirgesinde, “10 yıl sonra artık açlıktan bahsedilmeyecektir” denilmiştir. Ama, ne yazık ki yüzyılımızın son çeyreğinde ortaya çıkan küreselleşme akımı ve ona bağlı olarak oluşan neoliberal politika ve ideoloji, tarım politikalarında devlet müdahalesinin kaldırılmasını gerektirdiği için, -gelişmiş ülkeler için diyorum bunu- gelişmekte olan ülkeler ise, Türkiye gibi, IMF’nin ve Dünya Bankasının yapısal uyum programları kısılcacında bu müdahaleleri kaldırmak zorunda oldukları için yeniden başa döndük ve dünya tarım piyasaları spekülâtif ataklara açık hale gelmiştir.

Şu soruyu kendi kendimize sormamız lazım: 2007 krizinde, kuraklığında -ister küresel ısınmaya bağlı olsun, ister olmasın- neden fiyatlar 2-3 kat artmıştır da, 2000

yılı öncesi yaşanan kuraklıklarda böyle bir şey olmamıştır? Sadece 2000 yılında yaşanan kuraklık değil, bu yıl yaşadığımız Rusya'daki büyük yangınlar, Pakistan'daki seller ve Hindistan'ın yaşadığı şiddetli muson, pirinç fiyatlarının, çay fiyatlarının, buğday fiyatlarının aynı şekilde yüzde 60, yüzde 70 oranında artacağını göstermektedir. Bunun arkasında ticari spekülasyonlar vardır. Eğer devletler, güvenlik stoklarını azaltırlarsa, bunun yerine tüccarlar stoklarını artırır ve küçük bir sıkıntıda o stoklar karaborsa fiyatlarıyla piyasaya sürülür. Nitekim 2007 yılından sonra yaşanan fiyat artışlarının temel gerekçesi de budur.

Ancak, 2008 krizi sonrası, yani dünya finansal krizi sonrası bu spekülasyon olayına yeni bir boyut eklenmiştir. O da gelişmiş ülkelerin krizi aşmak için, gelişmiş ülkelerin merkez bankalarının piyasaya bol miktarda verdikleri likit varlıklar bazı spekülâtörlerin eline geçmiş ve o spekülâtörler de bu bol varlıkları bu sefer konutlara değil, çünkü konut batmıştır, hammaddeye, tarım ürünleri başta olmak üzere dünyada hammaddeye yatırmaya başlamışlardır. Buradan söylemek istediğim; yarın Çadlı pirinç üreticisi, Kanadalı buğday üreticisi, Ganalı kakao üreticisi ya da Endonezyalı pirinç üreticisi, belki Karadenizli fındık üreticisi, artık fiyatlarını ve gelirlerini ülkelerinden değil, New York'un ya da Hong Kong'un türev bordlarındaki renkli rakamlardan öğreneceklerdir. Açlık gibi, gıda güvencesi gibi bir konu, dünya spekülâtif piyasalarına girmiş durumdadır, spekülâtif ataklara, hücumlara açık durumdadır. Kendi kendimize soruyoruz, insanoğlu acaba yeniden kâbusa mı dönüyor diye.

Bu girişten sonra Türkiye'ye geleceğim, çünkü Türkiye artık -küreselleşmeyi beğenirsiniz, beğenmezsiniz; karşı olursunuz, taraf olursunuz, hiç önemli değil- küresel ekonominin ayrılmaz bir parçasıdır. Küresel ekonomiyi dizayn eden değil, küresel ekonomiye eklenilen bir ülkedir, ama parçasıdır Türkiye, bu bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle ben bu tür bir giriş yaptım, yani Türkiye'deki tarımsal üretim ve politikaları dünya gerçeğinden ayrı düşünemeyiz. Türkiye'de de tarım politikalarına, dolayısıyla tarımsal üretime -ben aşağı yukarı Cumhuriyetten bu tarafa tarımsal üretimi inceliyorum- yön veren, tarımsal üretimin niteliğini ve miktarını belirleyen, tarım politikalarıdır. Ziraat Mühendisleri Odasının yeni Genel Başkanını buradan kutluyorum, aynı zamanda teşekkür ediyorum, çünkü o bize tarımsal üretimle ilgili olarak çok bilgi verdi sabahtan. Onun için bu bilgilere sık sık başvurmayacağım, ama genel olarak bu üretimden söz edeceğim.

Türkiye'de 1980 24 Ocak Kararları, Türkiye tarım politikalarında bir kırılma noktasıdır. 1980'den sonra Türkiye'deki tarım politikaları Türkiye insanı tarafından değil, uluslararası kurumlar tarafından, IMF tarafından belirlenmeye başlamıştır. Sürece sonraki yıllarda Dünya Bankası da girmiş bulunuyor. Biliyorsunuz Türkiye, 1970'lerin sonunda büyük bir kriz yaşadı, gençler belki bilemeyebilir. Krizin en büyük nedeni döviz darboğazı, enflasyon ve yapılan programda bu krizin en büyük nedeni olarak tarımsal destekler görülmüş ve 1980 sonrası 24 Ocak Kararlarıyla tarım kesimine verilen destekler radikal bir şekilde azaltılmıştır. Desteklenen ürün sayısı, fiyatlar azaltılmıştır, girdi fiyatları yükseltilmiştir, detaya girmiyorum.

Ne olmuştur 1980-2000 döneminde? 2000 sonrası dönem, ayrı bir dönem, tarım reformu dönemidir. Ne olmuştur; şu olmuştur: 1980 öncesi ortalama olarak

yüzde 3'ün üzerinde büyüyen tarımsal üretim, 1980-2000 döneminde yüzde 1.2'ye düşmüştür. Tarımsal üretim ve verimlilik artışları, 1960'larda başlayan devlet desteğinde önemli bir modernizasyon hareketi olarak gelmiştir. 1980 sonrası tarım kesimine destek azalınca, bu çabalar da sekteye uğramıştır.

2000 sonrasında ise değerli arkadaşlar, yeni bir uygulamaya giriyoruz; yeni bir tarım politikası. Bu sefer bu uygulamanın arkasında maalesef Türkiye insanı değil, IMF ve Dünya Bankası bulunmaktadır. Doğrudur, Türkiye'de 2000'li yılların başında hepimiz çok tartıştık Türkiye'deki tarım politikalarını, yeni tarım politikaları gerekli diye söyledik, ama tarım reformu diye bir tarım politikası tartışmadık. Nedir tarım reformu; tamamen finansal kaygılarla, yani bütçe yükünü azaltma amacıyla tarımsal desteklerin azaltılması ve tarımda Dünya Ticaret Örgütü'nün öngördüğü piyasa koşullarının, piyasa ilkelerinin yerleştirilmesidir. Ne olacak; fiyat destekleri kalkacak, gübreye, girdilere destek kalkacak, kredilere destek kalkacak, tarım politikasının bir aracı olan tarımsal KİT'ler ortadan kaldırılacak, özelleştirilecek. Tamam, bunların hepsi yapıldı. Bunun yerine ne verilecek; doğrudan gelir desteği, yani tarımsal desteğin üretimle ilişkisi kesilecek. Sanki biz, diğer gelişmiş ülkeler gibi üretimle ilgili sorunlarımızı çözdük, "Sadece çiftçiye belli bir gelir düzeyi sağlamak için bir doğrudan gelir desteği verelim."

Sonuç: Tarımsal üretimle desteklerin ilişkisini kestiğimiz için, 2000 sonrası yıllık tarımsal üretim artışları yüzde 1'in de altına inmiştir. Tek tek burada rakamlar da söyleyebiliriz. Elimde TÜİK'in tarım istatistikleri özeti var, yani devletin resmi kurumunun özetleri. Bakıyorsunuz, tahıl üretiminde son 20 yılda, son 10 yılda bir artış olmuş mudur; hayır. Et üretimine, süt üretimine, yani temel tarımsal gıda ürünlerine bakıyoruz, temel ürünlere bakıyoruz, insan beslenmesinde olmazsa olmaz ürünlere bakıyoruz, ne olmuştur; üretim artışı olmamıştır. Nerede olmuştur; bazı meyvelerde, sebzelerde ve mısırdada.

Bunun sonucu nedir? Bunun sonucu, Türkiye'nin gıda güvencesinin tehlikeye atılmasıdır. Tehlikeye atıldığı için değerli arkadaşlar, Türkiye 2007 yılından sonra geri dönülmez bir biçimde dışarıya gıdada bağımlı hale gelmiştir. Biz gerçi gıda konusunda eskiden de çok fazla övünülecek bir durumda değildik. Eskiden de dışarıdan ithalat yapmıyorduk, ama eksik beslenmemizle idare ediyorduk. Günümüzde hem eksik beslenme var, hem de giderek dışarıya daha fazla bağımlı olmak. Türkiye'nin kendi kendine yeterliliğinden söz etmiyorum, çünkü içinde yaşadığımız küresel ekonomide kendi kendine yeterlilik pek düşünülecek bir şey değildir, her şeyimizi kendimiz üretelim diye bir ekonomi mantığıyla hareket edemeyiz. Ancak, gıda güvencemizi sağlamamız gerekiyor. Eğer bu şekilde devam edersek, gıda güvencemiz de tehlikeye düşecektir.

Başka ne olmuştur 2000 sonrası? 2000 sonrası tarım kesimine destekler olağanüstü bir şekilde azaltılmıştır. Örneğin tarım kesimine destek derken, 2 milyar, 3 milyar, 5 milyar demek yerine dünya ölçeğinde, tarım kesimine yapılan destekleri gayri safi yurtiçi hâsıla içerisindeki payı olarak görüyoruz. Bugün en gelişmiş ülkelerde, Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya'da tüm bu reformlara karşın, Dünya Ticaret Örgütü'ne karşın, tarıma yapılan destekler, gayri safi yurtiçi hâsılanın yüzde 1,5'i düzeyindedir. Oysa Türkiye'de tarıma yapılan desteklerin gayri

safi yurtiçi hâsıla içindeki payı yüzde 3'lerden, 2'lerden 2000 sonrası aşağıya düşüyor ve 2003'ten sonra yüzde 1'in altında kalıyor. Elimizde rakamlarımız var, yani bunları öyle laf olsun diye söylemiyoruz.

Hatta devletin tarımsal KİT'lere destekleri de -yani çiftçinin doğrudan eline geçmeyen destekleri de bu destekler içine koyuyoruz, önce yüzde 9, daha sonra yüzde 7, daha sonra yüzde 6'lara kadar iniyor- yüzde 1'in altında gerçekleşmiştir.

Bir önceki Tarım Bakanı döneminde, Sami Güçlü döneminde üniversiteden de hocaları çağırıp böyle tartışmalar açılırdı, "Ne yapalım, nasıl olur bu işler?" filan diye. Tabii yeni bakanla öyle bir şey olmadı, ama eski bakan döneminde, en azından benim de yer aldığım bir çalışmada, Gökhan Bey de çok iyi bilir Tarım Yasası çıkarıldı 2006 yılında, 5488 sayılı Yasa. Bu yasaya göre, tarımsal destekler gayri safi yurtiçi hâsılanın yüzde 1'inden aşağıya düşemez. Başka hükümet yapıp da bu Hükümet bunu uygulamadı değil; Hükümet, kendi yaptığı yasayı çiğnemiştir, yasayı çiğneyerek tarımsal destekleri yüzde 1'in altına düşürmüştür.

Bu arada şunu da söyleyeyim, çok önemli, iktisatçılar olarak buna önem veriyoruz: 2000 sonrasında, yani tarım reformu döneminde iç ticaret hadleri, tarımsal ürün fiyatlarıyla diğer ürünlerin fiyatları arasındaki ilişkiyi gösteren bu indeks 100'den 78'e düşmüştür. Tarımsal ürün fiyatları bu dönem içerisinde yüzde 22 olarak reel anlamda gerilemiştir, onu da bir not olarak söyleyeyim.

Peki, ne yapmalı? Biz, 2000 senesinden beri tarımla ilgilenen iktisatçılar ve bir de tarım iktisatçıları hep bu konularda çalışıyoruz. Ziraat Mühendisleri Odası eski Başkanı, yeni Başkan burada, Türkiye için nasıl bir tarım politikası olmalı? Çünkü üretim sorununu -başta söylediğim gibi rakamları size vermiyorum- ancak ve ancak etkin tarım politikalarıyla aşabilirsiniz, çözebilirsiniz.

Geleneksel tarım politikalarını yeniden gündeme getiremeyiz, çünkü çok uzun süredir Türk tarımının kendi bünyesinde meydana gelen dönüşümler, değişimler, böyle bir tarım politikasını artık kaldıramaz. Dünya gerçeği de, Türkiye ekonomi gerçeği de, makro ekonomik dengeler de bunu kaldıramaz. Ancak, 2000 sonrası uygulanan tarım reformu da Türkiye'nin geleceğini dinamitlemiştir, Türkiye'nin üretim dinamiklerini aşındırmıştır. Onun için onu da kabul edemeyiz. Öyleyse yeni bir tarım politikası dizayn etmemiz gerekiyor. Türkiye koşullarına, Türkiye'nin iç koşullarına uygun, ama aynı zamanda dünya gerçeğinden de kopuk olmayan bir politikanın olması gerekiyor. Bu politika dizaynında dış kısıtları da göz önünde bulundurmamız gerekiyor; Dünya Ticaret Örgütü, ortak tarım politikasına uyum çalışmaları, ama içeride de Türkiye'nin kendi koşullarını göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Onun için, biz kısaca bu koşullara uygun olarak temel politika aracı olarak fark ödeme sistemini aşağı yukarı 7-8 senedir öneriyoruz, hâlâ onu önermeye devam ediyoruz.

Değerli arkadaşlar; fark ödeme sistemi, hem destekleri üretim süreciyle uyumlu hale getirecek, yani Türkiye'nin henüz çözemediği temel sorunu olan verimlilik ve üretim sorununa yönlendirecek, hem de Dünya Ticaret Örgütünün ilkelerinin de dışına çıkmayacaktır. "Dünya Ticaret Örgütü kimdir; biz kendi işimizi kendimiz yapalım" da diyemeyiz. Türkiye, dünya ekonomisinin bir parçasıdır.

Baştan söylediğim gibi, küresel ekonomi bir gerçektir. Türkiye'nin bugün gayri safi yurtiçi hâsılası 700 kûsur milyar civarındadır, bunun yarısı dünya ekonomisiyle ilgilidir. İhracata, ithalata bakın, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına bakın, gelen portföy yatırımlarına bakın, çıkan, Türkiye'de görünmeyen kalemlere bakın, inşaat hizmetlerine bakın, dünya ekonomisinden kopamazsınız, dünya ekonomisini bir gerçek olarak kabul edeceksiniz.

Fark ödeme sistemini tabii tek başına uygulayamazsınız. Fark sistemindeki amaç, tarımsal desteklerin böyle sınırsız, sonu belli olmayan bir şekilde uygulanmaması, desteklerin dinamik bir yapıya kavuşturulması gerekiyor. Yani, desteklerin desteklere gereksinim olduğu sürece kullanılması gerekiyor. Biz bu ülkede 70'li yıllarda özellikle, 70'li yılların belki de sonuna doğru torbasını almak için gübre alan çiftçileri de biliriz. Onun için bu konulara da dikkat etmek gerekiyor.

Ben burada sözlerime isterseniz son vereyim, çok fazla sabırları taşırmayayım. Soru olursa bunları tartışırız.

Teşekkür ederim.

“ULUSLARARASI DÜZEN VE AÇLIK İLİŞKİSİ” BOYUTU

Doç. Dr. Gökhan GÜNAYDIN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Çok teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Değerli oda başkanlarım, değerli akademisyenler, değerli meslek insanları, öğrenci kardeşlerim; hepinizi ekim ayı ortası için soğuk sayılabilecek bir Ankara gününde selamlıyorum. Bu benim için rahat bir gün, çünkü uzunca bir aradan sonra Odamızın düzenlediği bir sempozyuma rahatça geldim. Her şeyin çok iyi düzenlenmiş olacağına ilişkin en ufak bir kuşku yoktu ve bundan sonra bu keyfi yaşayacağım, bundan hiç kuşku yok. Dolayısıyla, bu sempozyumu gerçekleştiren her 3 odamızın beraber olma ve dayanışma bilincine, başkanlarından emek veren tüm kardeşlerimize kadar hepsine de ayrıca teşekkür ederim.

Burada benim için önemli olan bir küçük nokta daha var, Mayıs ayının son haftasında girdiğim doçentlik sınavında jüri üyesiydi Sayın Şahinöz Hocam. Dolayısıyla, jüri üyemle, Hocamla beraber yan yana konuşmacı olmak da beni bir miktar heyecanlandırıyor, onun da altını çizmekte yarar görüyorum.

“Utancın Tarihsel Adı” demişiz; hem tarihsel adı, hem bugünkü adı, korkarım yarınki adı da olacak, çünkü bu yerkürede her 6 saniyede bir bebek ölüyor. Eğer ben konuşmamı 20 dakika içerisinde bitirmeyi becerbilirsem, konuşmamın başlangıcıyla bitişi arasında 200 bebeğimizi daha kaybetmiş olacağız. Böyle bir ortamda, kravatlarımızı takip genel geçer lafları etmek bize yakışmaz. Bunun yerine, gerçekten aslında hangi mekanizma bu açlığı üretiyor meselesini bütün içtenliğimizle, bütün halkçılığımızla ortaya koymak zorundayız.

Neden bütün halkçılığımızla diyorum; çünkü üretenden yana, tüketenden yana, insandan yana olmak için okuduk ve bize bunun için harcama yaptı bu memleket. O halde bunun karşılığını verme durumuna geldiysek, kravatlarımızı takip, hiç kimseyi kandırmaya yeltenmememiz, tam tersine, gerçekleri hiç kimseden çekinmeden, ama düzeltmek amacıyla, yıkmak için değil, yapmak için konuşmak durumundayız. Bu çerçeveden konuşalım.

“Türkiye’de kronik açlık sorunu yoktur” diyenlere ben, “Acaba hangi ülkede yaşıyorsunuz?” diye uzunca bir süreden beri soruyorum. TÜİK’in istatistiği yayınlandı. Diyor ki TÜİK, “Türkiye’de 374 bin kişi açlık sınırının altında yaşıyor.” Bakın, biz bu verileri alırız, ama bu memlekette verileri sorgulama ihtiyacına giren insan sayısı çok azdır. TÜİK hangi rakamın üzerinde kazananları açlık sınırının üzerinde kabul ediyor, biliyor musunuz? “Eğer 4 kişilik bir aileye ayda toplam 284 lira giriyorsa, bu 4 kişinin karnını doyurmasında sorun yoktur” diyor TÜİK.

Ben hesabı şöyle yapayım: Eğer kişi başına günde 2 liraya karnımızı doyurabilirsek, ailenin günde 8 liraya ihtiyacı var ve bu ayda 320 lira eder değerli katılımcılar. Yani, kişi başına günde 2 liranın altındaki bir rakamı TÜİK, açlık sınırının pekâlâ üstüdür diye değerlendiriyor. TÜİK bunu kimden öğreniyor; TÜİK bunu Dünya

Bankasından öğreniyor. Dünya Bankası da diyor ki, “Günde 2 doların üzerinde gelirsiniz varsa, aç kalmazsınız.” TÜİK, Dünya Bankasını sollamış; sollamaz mı arkadaşlar? Bundan 3 ay evvel Türkiye’de işsizlik rakamları 14.5’ti. “Yüzde 10’un altına çekin” talimatını aldı TÜİK ve şimdi diyor ki, “10.9’dur.” Hiç merak etmeyin, birkaç aya kadar işsizliği 9’a, 8’e doğru da çekerler.

Bu hız, kabul edilebilecek bir hızın üzerindedir arkadaşlar. Talimatla istatistik, görmek istediğiniz Türkiye ve dünyaya ilişkin bir istatistik olmaz. İstatistiği aydın namusu içinde yapacaksınız ki, üzerine ne yapmanız gerektiğine karar verebilesiniz. Arkadaşlarımız güzelce gösterdiler, bu dünyada 1 milyar insan aç; 960 olsa ne olur, 1 milyar 15 milyon olsa ne olur? 1 milyar insan aç, yani 6.5 milyarın 1 milyarı aç. Bu 1 milyar aç nerede yaşıyor? Yine arkadaşlar gösterdiler; Asya ülkelerinde, Pasifik ülkelerinde ve Orta Afrika’da yaşıyor. İçlerinde bebekler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar var. Bir de 750 milyon obez var bu dünyada. 750 milyon obez, yerkürenin yukarisına doğru olan kısımlarda yaşıyor, ağırlıklı olarak Kuzey Amerika’da ve bir miktar da Avrupa’da olmak üzere.

Eğer bu fotoğraf gözümüzün içine batırılacak kadar netse, o halde üretim ilişkilerini bu düzen üzerinden konuşmak, bu düzen üzerinden çözümlenmeye çalışmak zorundayız. Nasıl oluyor da dünyanın bütün tokları, obezleri kuzeyde birleşiyor ve açlık güneye doğru, güney haritasını daha çok kırmızıya boyayacak şekilde geliyor, buna bir bakmamız gerekiyor.

Arkadaşlar; buna bakarken, bizim bu bakışımızı çarptırarak çok sayıda etken vardır; geçmişte de vardı, yarın da olacak. Geçmişte Malthus denilen bir iktisatçı vardı, hâlâ ondan devrıldıklarını konuşanlar var Türkiye’de. Malthus şöyle derdi: “İnsan nüfusu geometrik olarak artıyor, buna karşılık tarımsal üretim aritmetik olarak artıyor. Dolayısıyla, açlık kaçınılmazdır.” Acaba gerçekten böyle mi, gerçekten Malthus’un söyledikleri mi gerçekleşiyor dünyada?

Bakın değerli katılımcılar, 1950 yılında dünyanın nüfusu 2,5 milyardı. Bundan 60 yıl evvel bu yerkürede yalnızca 2,5 milyar insan yaşıyordu; bugün 6,5 milyar insan yaşıyor, 4 milyar nüfusu artmış. Peki, Malthus haklı olsaydı, dünya nüfusu bu kadar artarken, tarımsal üretim de buna yetmeyecek derecede daha düşük oranlarla artmış olsaydı, dünya fiyatlarının hızla yükseliyor olması gerekiyordu, değil mi?

Bakın, yine FAO’nun yayınladığı gıda endekslerine bakıyorsunuz, 1960 yılından 2007 yılına kadar dünya gıda fiyatları endeksi tarihinin en düşük düzeyinde seyrediyor. O halde şu ezberi bir silelim artık: Nüfusun artış hızına erişemeyen bir tarımsal üretim artış hızı falan yoktur. Peki, 2007’de, 2010’da niye arttı dünya gıda fiyatları? Bu artış üretim eksikliğinden değil, dünya nüfusunun birden bire sıçramasından değil. Ahmet Hoca çok güzel tanımladı; spekülasyondan kaynaklanıyor. Ben yalnızca bu yıla ilişkin bir spekülasyon kaynağını size göstermeye çalışayım, böylece ne dediğim daha rahat anlaşılır bir hale gelsin.

Değerli arkadaşlar; dünyada buğday fiyatları hızla yükseliyor. Buğday fiyatlarının hızla yükselmesindeki en temel gösterge de Rusya’da ve Ukrayna’da tarım alanlarının yüzde 20’sinin yanması ve kuraklığın da bu bölgeleri etkilemesi olarak gösteriliyor. Peki, kabul edelim. Açıyorsunuz, istatistiklere bakıyorsunuz;

dünyada buğday üretimi konusunda acaba gerçekten bu yıl, kötü yıllardan bir tanesi mi?

Arkadaşlar; hem üretim itibariyle, hem de stok itibariyle son 3 yılın üçüncü veya dördüncü en iyi yılı yaşanıyor 2010'da. O halde "Dünyada buğday üretimi azaldı, bunun için fiyatlar yükseldi" iddiası doğru değilmiş. Peki, nasıl şekilleniyor bu? Rusya'daki, Ukrayna'daki tarım alanlarının yanmasını ve kuraklığı bahane ederek birileri emtia borsalarında müthiş spekülasyon işlerine girişiyorlar. Bu hep oldu ve hep olmaya devam edecek.

Peki, Türkiye olarak biz bundan etkileniyor muyuz? Biz bunu mayıs ayında söylediğimiz zaman bize ne demiş olabilirler; "Açalım, dünya istatistiklerine bakalım" mı demiş olabilirler? Gerçekten "Birileri bir şey söylüyor, bu gerçek mi, doğru mu diye araştıralım" mı dediler? Hayır, şöyle dediler, çok basitçe: "Politika yapıyor." Politika yapıp yapmadığımızı ekim ayında Türkiye Fırıncılar Federasyonu Başkanı gösterdi. Ne diyor adam; "Kardeşim, un maliyeti yükseldi, fırıncıyı suçlamayın. Ben ekmek fiyatına zam yapmak zorundayım."

Peki, ben soruyu şöyle sorayım: Türkiye, 2010 yılında 18 milyon tondan daha fazla buğdayı kesinlikle üretti mi; üretti. Son rakamları alacağız, 18-19 milyon ton aralığında buğday üretimi gerçekleşti. Bu üretim bize yeter mi; evet, Türkiye'nin ihtiyacına yeter. Peki, dünyadaki fiyatların yükselmesi, hasattan 1 ay sonra, 2 ay sonra Türkiye'yi niye etkilesin; etkilememesi lazım, değil mi? İthalata başlarsanız, o sizi etkilemeye başlar. Niye etkiliyor, biliyor musunuz; ben size söyleyeyim: Toprak Mahsulleri Ofisi 55 kuruş fiyat açıkladı buğdaya ama buğdayı 45-50 kuruş aralığından satın almaya girişti, üstelik de 1 ay vadeli alarak bu alımı yapmaya çalıştı. Üretici, 45 kuruşa ve 1 ay vadeli malını Toprak Mahsulleri Ofisine satacağına, 45 kuruşa ve peşin tüccara satmayı tercih etti. Dolayısıyla, bu buğday tüccarda ve kendine gıda sanayicisi denilen, ama pekâlâ aslında adı aracı olan ve hatta tefeci diye de tanımlanabilecek ellerde toplandı. Bu toplayanlar, "Dünyada fiyatlar 75 kuruş oldu. Dolayısıyla, 45 kuruştan mal aldık, şimdi bunu 70-75 kuruştan satıyoruz" diyorlar ve öyle yapıyorlar.

Toprak Mahsulleri Ofisi ne yapmalı? Eğer stok yapabilmiş olsaydı, piyasadaki bu spekülasyonu kırmak için satış yapar ve piyasayı regüle ederdi. Ama, gelen üreticiyi kovaladığı için, stok yapamadığı için, TMO'nun bu spekülasyonu regüle edebilecek gücü yok, zaten aklında ve yeteneğinde bu olan yöneticisi de yok. Ne oluyor? Dünya fiyatlarının yükselmesini bahane ederek 3 tane tefeciye Türkiye'nin 72 milyonu teslim oluyor ve adamlar, 45 kuruşa aldıkları buğdayı 3 ay sonra 70 kuruşa piyasaya sürüyorlar. Biz kimle kavga ediyoruz; biz fırıncıyla kavga ediyoruz, "Fırıncı fırsat biliyor bunu" diyoruz.

Arkadaşlar; fırıncı dediğiniz kim? Fırıncı dediğiniz de üretim yapmaya çalışan adamlar. Elbette aralarında yanlış yapan, eksik yapan vardır, ama gerçekte ne olduğunu kaçırdığımızı bir kez daha gördük mü?

Bu örnek bize neyi gösteriyor? Dünyada emtia borsaları üzerinden yapılan spekülasyon, aslında yoksul insanların canına okuyor ve Türkiye, kendine yeterli olabileceği alanlarda dahi doğru tarım politikalarını doğru öngörülerle hayata

geçiremediği için, üreticisi para kaybediyor, tüketicisi gıdayla muhatap olamıyor sofralarında.

Bu meseleyi düzeltmek gerekiyor. Bu meseleyi düzeltmek için de dünya düzleminin yeniden dayanışmacı bir eksene doğru evrilmesi gerekiyor. Şaka yapmıyorum. Dünyada dayanışmacı bir eksen olabilir mi acaba?

Arkadaşlar; 6.5 milyar insanın yüzde kaçındır acaba bu söylediğim düzenden çıkar ve yarar sağlayan? Çok büyük bir çoğunluğu, bu kahrolası düzen tarafından ezilen insanlardan oluşuyor, öyle değil mi? Acaba biz yeniden bu yoksulları, çıkarları ortak olan insanları suni ayrımların üzerinden bölmeye devam etmek yerine, “Gelin arkadaşlar, bir ortak işin peşine düşelim” diye organize edebilir miyiz? Çok zor bir şey söylediğimin farkındayım ama organize etmek lazım.

Rakamlar açık; dünyada 275 milyon hektar alanda sulamalı tarım yapılıyor, bu dünyanın tarım alanlarının yüzde 20’si. Geriye kalan yüzde 80 alanda da kuru tarım yapılıyor. Neden biz, iklim değişikliği bu kadar dünyayı tehdit ederken mantıklı sulama yatırımlarına girişmiyoruz; çünkü o alan, kârsız bir alan. Kârlı alan ne; kârlı alan, çokuluslu şirketlerin tarım ticaretini ve tarım girdi piyasalarını ellerinde tutmaları.

Arkadaşlar; Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, bunların hepsi bu söylediğim düzenin köşe taşlarını kuruyorlar. Dünya Ticaret Örgütü 1994 yılında dünyaya ne dedi; “Bırakın bu irrasyonel üretimleri, iç desteklerinizi indirin, gümrük vergilerinizi indirin” dedi. Ne demekti bu; “Siz bu üretimden falan vazgeçin, kuzey üretiyor işte; Amerika üretiyor, Avrupa üretiyor. Bunların ürettikleri daha ucuz, daha standart ürün. Bunları alın ve gerisine karışmayın” demekti.

10 yıllık bir uygulama gösterdi ki, örneğin Amerika Birleşik Devletlerinin Bush’un seçim bölgesi Texas’taki 25 bin pamuk üreticisinin çıkarı için Afrika’daki 100 binlerce pamuk üreticisi açlığa mahkûm oldu ve bunu gördükleri için, yeni bir Dünya Ticaret Örgütü anlaşmasını yapamadılar. Dünya Bankası bunun için çalışır, Uluslararası Para Fonu bunun için çalışır. 1999’da, 2001’de Türkiye’de yaptıkları başka bir amaca hizmet etmez. Biz eğer bugün kurban kesmek için Bulgaristan’dan koyun getirme utancını yaşıyoruz. Bunun altında yatan neden nedir? Biz, hayvan sayısı çok ciddi olarak azalıyor, iç ticaret hadleri tarımın aleyhine dönüyor, ekilebilir alanlarımız azalıyor, bu gidişin sonu iyi değil” dediğimiz zaman, “Ziraat Mühendisleri Odası, Gıda Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası, TMMOB politika yapıyor” diyeceklerine, “Bu istatistikler gerçekten böyle mi, bunu düzeltmek için Türkiye’nin yararına bir iş yapmak gerekir mi?” diye kafa yoranlar olsaydı, acaba biz bugün 163 bin ton kırmızı eti dünyadan ithal etmek durumunda kalır mıydık? Salmonelalı, listeriyalı etleri fesfood’larda sıraya girerek çocuklarımızın tüketmeye çalıştığı bir Türkiye’yi gıda açısından sorunsuz bir Türkiye olarak tanımlayabilir miyiz; elbette tanımlayamayız.

Son sözlerimi şöyle tamamlayacağım: Ben bu düzenin, bu gelişmelerin öngörüsüzlükten, dünyada ne olup bittiğini görememekten kaynaklandığını falan düşünmüyorum, o kadar safdil değilim. Tam tersine, dünyadaki bu emperyal düzenin ve Dünya Bankası yoksulluk yönetiminin Türkiye’ye çok başarıyla aktarıldığını

düşünüyorum. Sayın Tuncer'in konuşmasında iki fotoğraf vardı. Keşke o fotoğraf, Türkiye'den fotoğraflarla desteklenseydi. Böylece eski Oda Başkanı olarak ben de ilk eleştirimi yapmış oldum arkadaşlar. Ne demeye çalışıyorum; herhalde yanlış anlaşılıyor.

Arkadaşlar; eğer siz, insanları tarımda çalışırken oradan kopartıp da kentlerin varoşlarına iterseniz ve onları istihdam edecek sanayi kapasiteniz, hizmetler kapasiteniz yoksa, o insanlar işsizliğe, yoksulluğa ve açlığa mahkûm ise, beraberinde bir şey daha oluyor: O insanlar özsaygılarını yitiriyorlar ve dini, iktisadi ve siyasi istismarın konusu haline geliyorlar. Dolayısıyla, Türkiye'de olan bitenin asla bir tesadüf olmadığını düşünüyorum ve tarımdaki altüst oluş bizi bitirirken, birilerinin buradan siyasi çıkar sağladığını görüyorum. Bu düzeni değiştirmek, Türkiye yararına yeni bir düzen ikame etmek, yalnızca soframıza bir ekmek koymaktan ibaret değildir, aynı zamanda bağımsız Türkiye'yi de korumak anlamındadır.

Çok teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

TARTIŞMA VE KATKI BÖLÜMÜ

Oturum Başkanı Ekrem KÜN: Sayın Günaydın'a bu güzel sunuş için çok teşekkür ederiz. Tartışma bölümüne geçiyoruz. Sorusu olan arkadaşlar muhataplarını belirtirlerse daha iyi olur, daha hızlı yol alırız.

Efendim, Sayın Gürbüz diyor ki, "Açlığı gidermenin önkoşulu ekmek ya da buğday. Son yıllarda ekim alanının 9 milyon hektardan 8 milyon hektara düştüğü söyleniyor. 1. Bu doğru mudur? 2. Doğru ise, sebebi nedir? Üretimden vazgeçmek gibi bir sorun sadece buğdayda mı vardır? 3. 1 milyon hektarlık daralmanın bölgesel dağılımı nedir? 4. Toplam buğday üretimi azalmadığına göre, üretim alanında ortaya çıkan yaklaşık yüzde 12'lik azalmaya karşı buğday veriminde yüzde 12'lik artış mı olmuştur?"

Sayın Gürbüz; teşekkür ederim, bana konu uzmanı olarak hitap ettiğiniz için, ama ben burada Oturum Başkanayım, ben sunucu değilim. Ancak, şunu söyleyeyim size: İstatistikler hatalı olabilir, doğru olabilir, fakat ortada şu vardır: Tarımda gerileme var mı, yok mu? Bütün üretimde, sadece buğdayda değil ki... Üretici, bırakın kendi gelişmesini, tarımsal gelişmesini, günlük çarkı döndüremez hale gelmişse, o zaman üretim alanı da azalır. Bunun arkasında neler vardır, hangi niyetler vardır; çok açıkça söylüyoruz artık, bazı şeyleri açık açık konuşmakta fayda vardır. Üretimden üreticiyi soğutursanız, çekerseniz, elbette tacirler ortama hâkim olacaktır. Doğrusu dışalım, satım, ticaret, üretimden çok daha az risklidir. Üretici de gelir, şehirde yan hizmetlerle uğraşır ... Dolayısıyla, bunun çok ayrıntılarına giremeyeceğim.

Efendim, bunların ikisi doğruysa, o zaman verimin artmış olması gerekir. Yani, verim artmış olabilir, ama verimin artması, onu da ben kabullenemiyorum. Verim artırıcı öğelerden hep geri çekildi çiftçi, çünkü gübresini daha az veriyor, sulama olanakları yok veya sınırlı. Birim alana üretim araçları için yeterli, hatta daha fazla yatırım yapamadıktan sonra verimi artıramazsınız ki. Dolayısıyla, istatistiklerin güvenilirliğini elbette her zaman tartışmak mümkündür, ama elinizde rakamlar var. Bu rakamlar ne derece doğruysa, ne derece az hatalıysa, icraatınız o kadar başarılı olur. Türkiye'nin bu bakımdan başarılı olduğunu ben kabul etmiyorum, edemiyorum, en azından tarımda belli üretim dallarında kesin başarısızlığımız vardır. Bunları böyle açıkça da ortaya koymak lazımdır.

Kişiler, organlar gelir geçer, ama bu ülke ilelebet yaşayacaktır, yaşamak zorundadır, hatta kendine yeter olmak zorundadır. 80'lerde başlayan tarımı dışlama, tarımı ihmal etme yaklaşımının bugünkü kaçınılmaz sonuçlarıdır bunlar. Ekonomist arkadaşlarım gayet güzel açıkladılar mekanizmaları. Amerika'yı yeniden keşfedecek falan değiliz, ama dizgini elinizde tutacak bir tarım yönetimi yapmanız lazım, olay bu diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Buyurun.

Aziz EKŞİ: 3 konuşmacıya da teşekkür ediyorum, gerçekten birbirinden güzel 3 sunuş izledik. Benim sorum Ahmet Hocaya: Dedi ki, "2007 yılından sonra tarımda bazı ürünlerde veya alanlarda geri dönüşsüz bir şekilde dışa bağımlı hale geldik." Bunlar nedir ve neden geri dönüşsüzdür, onun açıklamasını rica ediyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ahmet ŞAHİNÖZ: Teşekkür ediyorum. Tabii tarımsal ihracat, ithalat, sizin üretiminizle ilgili bir olaydır. Dolayısıyla, üretimdeki yetersizlik sonucunda dışarıdan ürün almak zorundasınız. Burada tabii şunu söyleyebiliriz: Türkiye'nin tekstil ihracatındaki hızlı gelişme sonucunda, örneğin 1980'lerden sonra Türkiye, tarımsal ürün ithalatına pamuğu da eklemiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin dışalımında pamuğa, hammaddeye bağlı olarak çok önemli bir artış olmuştur, bu doğrudur. Ancak, biz Türkiye olarak acaba pamuk üretimimizi 1 milyon tondan 1,5 milyon tona çıkaramaz mıyız, yani bu bir gerekçe olabilir mi?

2000 sonrasında tarım alanlarının gerilemesi, doğrudur, Mahir Beyin, önceki Başkanımızın söylemi doğrudur, tarım alanlarında bir gerileme vardır, çünkü önümde istatistikler var. Hem tarım alanlarında, hem de tarımsal üretimde gerileme var. Tarımsal üretimdeki gerilemeye bağlı olarak, tarımsal ürünlerin ihracatını inceliyoruz, ithalatını inceliyoruz. Bakıyoruz ki, 2007 yılına kadar ikisinin arasında belli bir denge var. Tarım ürünleri ithalatı, zannediyorum ki 90'lı yıllarda da birkaç defa ihracatın önüne geçmiş çok az miktarlarda, ama daha sonra bu aradaki fark telafi edilebilmiştir. Ancak, 2007'deki fark çok yüksektir. Önümdeki rakamlara göre, 2007 yılında ihracat 3.7 milyar, ithalat 4.6 milyar. 2008 yılında ihracat 3.9 milyar, ithalat 6.4 milyar, yani giderek açılan bir makas söz konusudur. Ben onun için geri dönülmez bir şekilde Türkiye tarım ürünlerinde dışarıya bağımlı hale gelmiştir dedim.

Günümüzde de yaşıyoruz, giderek daha fazla et, daha fazla süt almak durumunda kalıyorsak, ki alacağız da, Sayın Başkanın da söylediği gibi, Bulgaristan'dan koyun ya da Arjantin'den dana almak zorunda kalıyorsak, bu bizim dışarıya bağımlılığımızın net göstergesidir. Eskiden gelirimiz yoktu, dışarıdan almıyorduk. Şimdi gelirden bir artış olmuştur, dışarıdan alıyorsunuz. Oysa bunlar, Türkiye'nin üretim potansiyeli dahilinde yapılabilecek işlerdir.

Oturum Başkanı: Efendim, teşekkür ederiz. Sayın Ekşi; dönülmezliği vurgulamak istediniz. Siz bir defa üretim mekanizmasını altüst etmişseniz, üreticiyi yok etmişseniz, o alandan kaydırmışsanız, geri dönmek isteseyiz de dönmeniz çok pahalı olacaktır ülkeye. Her ne pahasına olursa olsun, döneceğim dersiniz, bu sefer başka ekonomik sıkıntılar karşınıza çıkacak diye düşünebiliriz sanıyorum. Buyurun.

Mustafa GÜRBÜZ: Efendim, konuyla uzaktan yakından yakınlığım yok, fakat ben işin genel felsefesini ortaya koymak istiyorum. Bir yerde Türkiye'deki aydınlar Mankurt'laştırılmıştır. Rusya'da Rusya'nın nasıl aydınları Mankurt'laştırdığını ve bütün aydınların robot haline getirildiğini ve öylece Rusya'nın çöktüğünü anlatan Cengiz Aytmatov'un çok güzel bir kitabı vardır. Acaba biz bundan ders alabilir miyiz? Buradaki bütün aydınlar, bu işin sorumlusu değil midir? Türkiye bu hale nasıl gelmiştir? Türklerin kendi kendilerine yaptıkları ihanet değil midir? Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederim. Bu soru tabii herkese açık, yani herhangi bir sunucu arkadaşımızdan ziyade ortaya atılmış bir soru. Ancak, sanıyorum ki biraz insafsız bir yaklaşım. Neden, biliyor musun? Şu salondaki aydınlar, bu yanlışlıkları defalarca ifade etmişler, ciltler dolusu yayın yapmışlardır, ama inanın ki bu yanlışların vebali şuradaki topluluk değildir. Bunu en azından bu şekilde ifade etmeyi ben vicdani görev sayıyorum. Başka soru var mı? Buyurun.

Salondan: Sayın Erdoğan Hocam kooperatiflerden, çiftçilerin birlik olamamasından falan bahsetmişti. Bu yurtdışında yapılıyor, neden Türkiye’de yapılamıyor bir türlü? Yine Ahmet Hocam da buğdayda araçların devreye girerek fiyatları yükselttiğinden bahsetti. Bunu nasıl engelleyebiliriz? Teşekkür ederim.

Doç. Dr. Erdoğan GÜNEŞ: Türkiye’de kooperatifleşmeye karşı çok büyük sorunlar ortaya çıkartıldı. Aslında Türkiye’nin kurtuluşu, beraber ve birlikte olmaktan geçer. Şu anda demokrat gibi görünen, ama geçmişte bu ülkenin kooperatifleşmemesi için çok büyük gayret sarf eden insanlar bile, kooperatifleşmeyi komünistleşmeyle eşdeğer tutmuşlardır. Sadece bu cümle aslında yeterli, ama bugün gıda sanayinin gelişebilmesi, halkın kendi sanayisini kurabilmesi için kesinlikle ve kesinlikle tarımsal sanayi, tarım satış kooperatiflerinin tekrar organizasyonları ile mümkün olabilir. Bugün dünyanın birçok ülkesinde, Avrupa Birliğinde süt, et ve her türlü meyve-sebze kooperatifler tarafından işlenmektedir, değerlendirilmektedir, satılmaktadır. Onun için, Türkiye’de de bu geri dönülmezliği tekrar döndürmek gerektiğine inanıyorum. Tarım satış kooperatiflerinin canlandırılmasını, özellikle halkın kendi gereksinimini, kendi gelirini kendisi kazanacağı imajını, güvenini yaratması açısından önemli buluyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ahmet ŞAHİNÖZ: Bu spekülasyon fiyatlarla ilgili olarak kısaca şunu söylemek istiyorum; belki konuşmamda da söyledim, ama kaçmış olabilir: Eğer bir ülkede temel gıda ürünleriyle ilgili olarak kamunun emniyet stokları yoksa, ki Gökhan Hoca da aynı şeyi söyledi, o piyasa kolayca spekülasyoncuların eline geçer. Bu şekilde fiyatlar yapay olarak çıkarılır, düşürülür.

Bunu şu örnekle biraz zenginleştirmek istiyorum: Türkiye’nin örneğin sermaye piyasaları, borsası çok sığdır. Dolayısıyla oraya küçük bir çıkış-giriş, yabancı spekülasyoncuların çok giriş-çıkışları, küçük bir çalkantı borsayı altüst edebilir. Gıda piyasalarına derinlik kazandıracak, spekülasyoncuların bu tür hareketlerini önleyecek, kamusal emniyet stoklarıdır, bunun başka çaresi de yoktur.

Petek ATAMAN: Çok teşekkürler. Ben de değerli konuşmacılara çok teşekkür ediyorum, gerçekten çok faydalı bir oturum oldu.

Arkadaşımızın sorusuna belki biraz katkı vermek adına -beni bağışlayın, 3 tane ekonomist orada, ama- şöyle bir vurguda bulunmak istiyorum: Biz, kamunun stoklarını elinde tutacak olan mekanizmaları, bu müdahale kurumlarını kapattık; Et Balık Kurumunu, Süt Kurumunu kapattık. TMO da ne kadar yetkilidir, o da tartışılır. Kamuda stok tutmak bir maliyet ister. Devletin, kamunun bu işleri regüle etmesi için ona bir bütçe ayırması ve gerektiğinde piyasaya müdahale edecek yetkiyi vermesi gerekir. Yıllarca Süt Kurumu, Et Balık Kurumu zarar ettiği için, sanki bir kâr mekanizmasıymış gibi tüketicinin önüne sunuldu. Şimdi Et Balık Kurumunun yine görev tanımında piyasadaki aktörler gibi etkin rol almak gibi bir şeyler söyleniyor.

Baştan şunu tanımlamamız lazım: O kurumlar zarar eder, en azından yeri geldiğinde zarar eder. Ne için? Kamu yararına, tüketici yararına ve üretici yararına, ancak öyle yol alınabileceğini düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı- Teşekkür ederiz. Başka var mı efendim? Buyurun efendim.

Murat ASLAN (Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi): Konuşmacılara teşekkür ediyorum. Benim sorum Gökhan Günaydın'a: Özellikle 2000 yılından sonra, 2003'te de hızlanarak devam eden süreçte devlet politikası olarak her şey özelleştirildi, özellikle de tarımsal işletmeler. O sürece baktığınız zaman, iki konuda özelleştirmeden ziyade devletleştirme söz konusu. Birincisi, devlet TOKİ aracılığıyla toplu konut yapıyor. Öbürü de Halk Ekmek fabrikaları, özellikle yerelde belediyeler tarafından artan sayıda üretimleri var. Sizin halkla da, kırsal kesimle de çok beraberliğiniz olduğunu biliyoruz. Bu politikanın algılanması nedir, bu politikayla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

Gökhan GÜNAYDIN: Teşekkür ederim Sayın Aslan. Eğer izin verirseniz, çok küçük bir çerçeveye birlikte bunu sunmak istiyorum. Arkadaşlar; Türkiye hâlâ hızla nüfus artıran bir ülke, bunu biliyoruz. Dünya nasıl bugün 6.5 milyar ve gelecekte 9.5 milyar olacak diyor isek, Türkiye'nin de bugün 72 milyon ve 95 milyona kadar nüfus artırıp, 95-100 milyon aralığında uzun süre devam edip, sonra geri dönecek bir ülke olacağını unutmayalım. Yani, biz bugün 72 milyon için gıda üretiminin sorunlarını konuşuyoruz; aslında bizim yapmamız gereken, 95 milyonun gereksinimi olan gıdayı nasıl üreteceğimizin planlamasını yapmaktadır. Bugünü çözmek, meseleyi asla ortadan kaldırmıyor. Kaldı ki bugünü de çözemiyoruz.

Biz buradan sonra ne diyeceğiz? Ben şunu özellikle altını çizerek söylemek istiyorum: Türkiye'nin sorunları var, tarımda da çok ciddi sorunları var, ama Türkiye'nin tarımdaki sorunları, nasıl bozulduysa o şekilde yeniden tamir edilebilir ve inşa edilebilir sorunlardır. Yeni bir tarım modeli bu ülkede inşa edilebilir. Bu tarım modeli de yeterli ve nitelikli destek, üreticiye duyulan güven, üretim planlaması, örgütlenme, pazarlama kanallarının yeniden organizasyonu, üreticiden tüketiciye beraber çalışılacak, mühendisin yatırımcı anlayışla kırsal alanda olacağı, satır başları bölüme verilebilecek alanlardır.

Tarım, Türkiye'nin gayri safi milli hâsılasına yüzde 9 katkı veriyor, ama biz bütçeden yüzde yarım bile tarım sektörüne pay ayıramıyoruz. Eğer biz, yılda 35-40 bin hektar alanı sulamaya açamazsak ve daha bizden 4,5 milyon hektar alan su bekliyor ise, bu artan gıda talebini bu topraklarda karşılamamız mümkün değildir. İthalatın sürdürülebilir olması da mümkün değildir, çünkü bugünkü koşullarda biz 10 milyar dolardan daha fazla bir parayı yılda tarım ithalatına ayırıyorsak, oturup bir düşünmek lazım. Daha ne kadar parayı tarım ithalatı için ayırabileceğiz? İkincisi, bu paraları ithalata özgülemeyip de yurtiçi üretimin teşvik edilmesi için eğer organize edebilirsek, çok daha farklı bir tarım modeli kurabilir miyiz? Biz burada durumu saptıyoruz ama kötümser değiliz. İyimser mühendis yaklaşımıyla, planlamacı anlayışla bu sorunların hepsinin altından kalkılabileceğini bir kez daha vurgulayalım.

İkincisi de Murat Beyin sorduğu soruyla ilgili olarak şunu söyleyeyim: Aslında Petek Hanım da çok güzel açıkladı; Et Balık Kurumu 30 küsur kombinadan 8 kombinaya daraldı. Hâlâ Et Balık Kurumu var Türkiye'de.

Et Balık Kurumu bugün nasıl çalışıyor, biliyor musunuz arkadaşlar? Ben bunu söyledim, Türkiye'de galiba yeterli etki uyandırmıyor ya da ben bir acayıpleştim. Et

Balık Kurumunun Genel Müdürü, Sırbistan'dan kendisine gönderilen teşekkür mektubunu web sayfasında yayınlıyor. Bu mektup "Sayın muhterem Bekir Ulubaş Beyefendi" diye başlıyor ve diyor ki, "Biz Sırbistanlı üreticiler olarak, büyük baş hayvanlarımızı satma ve pazarlama konusunda ciddi sıkıntılar yaşıyorduk. Geldiniz, bizim bütün hayvanlarımızı aldınız, bundan dolayı kırsal alanımızda bir önemli gelir transferi oldu. Size teşekkür ederiz." Ben onun yerinde olsam, "Arkadaşlar, saklayın bu mektubu, kimse görmesin, skandal olur" derim, ama galiba adam haklı, skandal falan olduğu yok. Web sayfasına bu mektubu koymuş da ne olmuş; adam teşekkür mektubu almış diye yorumluyor Türkiye. Onun bu teşekkürü alması gereken üretici, Konya'nın üreticisi, Erzurum'un üreticisi, Ardahan'ın üreticisi... Yani, ya kapattılar kurumları ya da Et Balık Kurumu örneğinde olduğu gibi, artık üreticinin aleyhine çalışan, üreticiyle rekabet eden kurumlara dönüştürdüler.

Peki, ne yapmak gerekiyor? Hiç şüphe yok ki, hiç utanmadan, "Toprak Mahsulleri Ofisi başta olmak üzere, tarımdaki müdahaleci kuruluşları yeniden kurmalıyız" diyeceğiz. Liberal iktisatçılar, "Dünya nereye gidiyor, sen nereye gidiyorsun?" diyeceklerdir. Biz onlara hiçbir çekinme duymadan şunu söyleyeceğiz: "Önce sen bir bak bakalım, dünya gerçekten nereye gidiyor?" Dünya açlığa gidiyor. Liberal ekonominin en temel dayanağı olan, meşruiyet temeli olan, piyasayı kendisi düzenleyen görünmez el vardır ya, o görünmez el hep bizim cebimizden aldı arkadaşlar, hiç sermayenin cebinden almadı. O görünmez elin bileğinden tutmalıyız ve "Yeter çaldığın" demeliyiz. Kendi üretimimize sahip çıkmamız gerekiyor.

Bir taraftan bunları yapıyorsunuz, bir taraftan halk ekmeği organize ediyorsunuz, değil mi? Bu ne yaman çelişkidir?

Arkadaşlar; sadece Halk Ekmek değil. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı ne dedi; "Halk Et'i de kuracağız" dedi. Bakın, bu bir çelişki değildir, altını çize çize söylüyorum. Bu, dünya yoksulluk yönetiminin Türkiye'ye aktarılmasıdır. Milyonlarca üreticiyi beslemek yerine, onların üretim yapmasını teşvik etmek yerine, orayı süpürüp oranın rantını kendi cebine aktaracaksın, ama oy alman gereken yerler için bunları yeniden rant üretir bir hale dönüştüreceksin. Halk Ekmek'ten para kazanan yok mu sanıyorsunuz, Halk Et'ten para kazanan yok mu sanıyorsunuz? TOKİ İdaresinin finansman modelinden yedi kuşak sülalesini zengin edenlerin varlığını biz bilmiyor muyuz? Yani, bir taraftan ülkenin ekonomisini yıkıyorsun, öbür taraftan da kurduğun yeni modellerle hem kendine rant aktarıyorsun hem de yoksulluk yönetimini pekâlâ başarıyorsun.

Bakın, ben şunun kaygısı içerisindeyim: Benim artık bir şapkam siyasetçi, -hatta akademisyen şapkamla beraber- Oda Başkanı şapkam artık yok. Ama, buna rağmen ben sıcak siyasetin koridorları içerisinde kaybetmek istemeyen bir insanım, bunu da her zaman söylerim. Biz, mühendis kimliğimizi, yatırımcı, planlamacı kimliğimizi korumak zorundayız ve ona rağmen bu düşüncelerimi söylemek zorundayım. Eğer biz bu düşünceleri bir aydın namusu içinde paylaşmazsak, Türkiye'nin üretimi gerçekten çöküyor.

Hocanın sözüne şu anlamda katılıyorum: Eğer bugün biz yılda 7 kilogram et tüketmezken, ortalama bir Avrupalı 75 kilogram et tüketiyorsa, bu açık artık gizlenemez boyuta ulaşmışsa, kurban etmek için Bulgaristan'dan hayvan ithal

ediyorsak, -hani donmuş eti falan geçtik arkadaşlar, kesecek koyun yok kurbanda da onun için Bulgaristan'dan koyun getiriyoruz- eğer bu noktaya kadar düşmüşsek, yüz binlerce hayvanın bu ülkeye girmesi, kesilmesi ve fiyat mekanizmasının buna göre yeniden şekillenmesi Türkiye'de üreticinin üretim yapamaz hale gelmesine neden olur ise, ki bugün gelinen nokta budur, işte o zaman o boşalttığınız ahırları yeniden doldurmanız çok güçleşir. Ahmet Hocanın "Geri dönülmesi zor noktalara doğru gidiyoruz" demesi bundandır.

Evet, çok ciddi sıkıntılı süreçlere giriyoruz. Bu ithalat Kuzey Afrika'yı öldürmüştür, bu ithalat Türkiye'yi öldürecektir, bundan hiçbir kuşku yoktur ama bunların geri çevrilmesi de pekâlâ mümkündür. Yani, kötümserlik değil, iyimserlik yayma görevine sahibiz, ama bu iyimserliği de altını doğru iktisadi modellerle destekleyerek, ayaklarını yere bastırma görevindeyiz diye düşünüyorum. Tekrar teşekkürler.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederiz Sayın Günaydın. Efendim, bu güzel sorular ve yanıtların üstüne doğrusu söylenecek fazla bir şey de kalmadı, ama son bir defa sorayım: Sorusu, katkısı olan başka var mı? Olmadığına göre, oturumu kapatırken şunu söylemek istiyorum: Değerli arkadaşlar; bu açıklamalardan öyle anlaşılıyor ki, tarımsal üretim, daha doğrusu gıda üretimini, gerek hammadde olarak, gerek işlenmiş gıdaların üretim kararını o sektörün birinci insanları değil, üreticiler değil de, ticaretini yapanlar daha çok yönlendirir hale gelmiş. O halde ne yapacağız? O halde işin gerçekten üretenleri olarak kendi aramızda dayanışarak hareket etmeliyiz, yeni ekonomik modeller teklif etmeliyiz. Ben öyle sanıyorum ki Mustafa Beyin aydınlara yaptığı serzenişler, en azından şu salon olarak yanıtını da bulmuştur.

Ancak, tekrar ediyorum: Umutsuzluk yok arkadaşlar. Umutsuzluk, "Öl ki ölem" demektir, hiç öyle bir şey yok. En vahim açlık, internette çok dolaşan bir resim vardır, hani bir deri bir kemik çocuk, yanında bir akbaba duruyor, "Bu çocuk ne zaman ölür de ben cesedini yerim" diye. Allah'a şükür böylesi bir açlık bizim ülkemiz için söz konusu değil, ama insandır. Dolayısıyla, dağıtımı planlamak da üretim kadar son derece önemli. Sosyal planlamalar üretimle birlikte mutlaka yapılmalıdır. Meslek odalarımız bu konuda karar vericilere ışık tutmak için iyi niyetle çaba içindedirler.

Sonuçta Sayın Günaydın'ın teşhislerine aynen katılıyorum; yapılmayacak diye bir şey yok. Bozan da bizleriz, yapanlar da, düzeltenler de yine biz olacağız. Bu ülke çok daha kısıtlı zamanlarda nerelerden nerelere geldi, bunu da yine bizim insanımız gerçekleştirdi. Dolayısıyla, doğru bildiğimizi ifade etmekten, yazmaktan, konuşmaktan çekinmeyelim. Yanlış yapanların sesi sizler kadar gür çıkmaz, inanın. Doğruya inanıyorsanız, hiç yılmadan savunun ve göreceksiniz ki ülke bu sıkıntılı dönemlerden de geçecektir. Bütün mesele, bu yanlışlar çok çok daha ileri gitmeden, dönüşü erken, vaktinde yapabilmek, daha ucuza kurtulmak diye düşünüyorum.

İlgileriniz için çok teşekkür ediyorum. Bu toplantıyı düzenleyen kuruluşlara, herkese tekrar teşekkürlerimi, şükranlarımı sunuyorum. Sayın konuşmacılara da ayrıca teşekkür ediyorum.

2. OTURUM

“GÜVENLİ GIDAYA ERİŞİM VE BİLGİ EDİNME HAKKI”

Oturum Başkanı Prof. Dr. İlbilge SALDAMLI: İyi günler diliyorum herkese.

Dünya Gıda Gününün 2. Oturumunu açmak istiyorum izninizle. Ancak, açmadan önce çok ufak, program akışını engellemeyecek biçimde birkaç şey söylemek istiyorum.

Öncelikle tabii ki Dünya Gıda Gününü kutlayan ve bir araya gelen 3 odamızı kutluyorum. Çünkü, bu salonu dolduran gençlerin yaşındayken bu odalar bir araya gelemiyorlardı. Ne mutlu ki bugün işbirliği yapıyorlar, koordineli çalışabiliyorlar. Bu da bir taraftan baktığınızda, gıda sorununu 3 ayrı ekol yakalamış demektir, gelecek için umut demektir, çünkü birlikten kuvvet doğar.

Bunun ötesinde, ufak bir saptama yapmak istiyorum: Ben, bu salonu dolduran genç gıda mühendislerinin yaşında mesleğe atılmışken, bu platformlarda konuşmacıydım ve bu platformda söz alanlar, hepsi bugünkü gıda sektörünün, tarım sektörünün içinde bulunduğu sorunlardan farklı bir şey söylemiyorlardı. Neredeyse 100 yıl geçti, o sorunlar değişmemiş, çözümler hep aynı, hep aynı söylemler, alınması gereken tedbirler aynı. O zaman bir yerlerde bir şeyler var, biz hata yapıyoruz ya da görünmeyen bir el, bu işin çözümünü engelliyor. Herhalde bu daha doğru bir saptama.

Dünya Gıda Gününün her yıl Roma’da toplantısı, zirvesi yapılır. Orada bir slogan çıkar toplantı sonunda, o sloganla bir yıl idare ederiz, yine bıraktığımız yerden ertesi yılı yakalarız.

Bugünkü slogan “*Açlık: Utancın Tarihsel Adı*”, ister istemez benim içimi acıttı. Eğer bu acının devamını istemiyorsak, artık bundan sonra tabuları yıkıp, o bizi idare eden elleri yok edip bir şeyler yapmamız lazım.

Ben şimdi program gereğince -bu lafları söyledikten sonra, söylemeseydim içime ukde kalırdı- dilerseniz oturumumuzun başlığını takdim edeyim: “*Güvenli Gıdaya Erişim ve Bilgi Edinme Hakkı.*” Birinci konuşmacımız, Dr. Bediha Demiröz. İkinci konuşmacımız Prof. Dr. Murat Özgen, Üçüncü konuşmacımız Umut Özdil, Dördüncü konuşmacımız Doç. Dr. Ümran Uygun; buyurun sayın konuşmacılar.

Konuşmacıları yanıma aldıktan sonra, konuşmacıların kısa özgeçmişlerini size takdim edeceğim.

Evet, ilk konuşmacımız Dr. Bediha Demiröz. Konusu, “*Dünyadaki Gıda Denetim Sistemleri ve Karşılaştırmalar.*” Bediha Demiröz benim lisans öğrencim. Ne mutlu ki bu stantlara bu güzel konuşmaları yapacak insanları yetiştirebilmişim. Benim duyduğum kıvanç hiçbir şeyle karşılaştırılmaz. Bediha Demiröz, 1963 yılında Kastamonu’da doğdu. 80 yılında lise eğitimini tamamladı, 85 yılında da Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümünü bitirdi. Daha sonra çeşitli yerlerde; 1987’de Ağrı Belediyesinde, 88’de Tarım ve Köyişleri’nde görevler yaptı. Tarım Bakanlığına bağlı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğüne atandı. Daha sonra da kendisi bölümümüzde önce mastır, daha sonra da doktora eğitimini

tamamlayarak bundan sonraki görevlerine atıldı ve halen kendisi Odamızda çalışma grubuyla ilgili komisyonda yer alıyor. Ayrıca Tarım Bakanlığı'ndaki görevine de devam ediyor.

Efendim, Türkiye'de son yıllarda gıda sektörünün en popüler konularından biri olarak "*GDO Sorunsalı*" üzerinde Prof. Dr. Murat Özgen bize bir bildiri sunacak. Prof. Dr. Murat Özgen'in size kısa bir CV'sini vermek istiyorum. Kendisi halen Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü Öğretim Üyeliğini sürdürüyor. Çalışma konuları, klasik ve biyoteknolojik bitki ıslahı, bitki genetik ve sitogenetiği, bitkisel gen kaynakları. Yayınlarıyla ilgili bize şöyle bir bilgi vermiş: 77 tane, uluslararası 40 olmak üzere araştırma makalesi, 4 ders kitabı. Diğer yayınlar olarak da 69 eseri mevcut. Kendisi, TÜBİTAK, DPT ve Ankara Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenen tamamlanmış projelerini de 12 olarak bildirmiş. Bu çabaları için kendisine teşekkür ediyoruz.

Üçüncü konuşmacımız, Umut Özdiil arkadaşımız. Kendisi "*Tüketici Boyutu, Bilgilenme Hakkı ve Medyanın Sorumluluğu*" hakkında bir bildiri sunacak. Sayın Özdiil, 2001 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Sinema Bölümünden mezun olmuş, 98 yılından itibaren de özel televizyonlarda haber spor spikerliği, program sunuculuğu ve yapımcılığı görevlerini yapmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığında program sunuculuğu ve yapımcılığı görevlerinde bulunuyor. Tarımsal yayın, eğitim çalışmalarında görev alıyor. 2005 yılından bu yana hafta içi her gün TRT3 GAP'ta yayınlanan "Bu Toprağın Sesi" Programının sunuculuğunu yürütmektedir.

Son konuşmacımız, Doç. Dr. Ümran Uygun. Kendisi bize "*Gıda Güvenliğiyle ilgili Gündemde Olan Konular*" isimli bir tebliğ sunacak. Sİze kısaca Doç. Dr. Ümran Uygun'u tanıtmak istiyorum. Kendisi Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Öğretim Üyesi. 1985 yılında gıda mühendisliği lisansını tamamladı. 1987 yılında Gıda Mühendisliği Bölümünden yüksek lisans diplomasını aldı. Sonra arkadaşımız, Leeds Üniversitesinin Gıda Bilimleri Bölümünde doktorasını tamamladı. 1995'ten beri Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi olarak çalışmakta. Ancak, yoğun bir görevi daha var; şu anda Mühendislik Fakültesi Dekan Yardımcısı.

Sevgili arkadaşımızın -bir zamanlar öğrencim, şimdi gerçekten meslek arkadaşım- çalışma konuları, gıda bulaşanları, pestisit kalıntıları, mikotoksinler, fonksiyonel gıdalar ve gıda katkı maddeleri. Sevgili Ümran'la öğrenciliğinden bu yana hem mesleki alanda, hem sosyal alanlarda birlikteliğimiz devam etti ve kendisiyle her zaman gurur duydum.

İlk konuşmacımıza sözü bırakıyorum, buyurun sayın DEMİRÖZÜ.

“DÜNYADAKİ GIDA DENETİM SİSTEMLERİ VE KARŞILAŞTIRMALAR”

Dr. Bediha DEMİRÖZÜ
TMMOB Gıda Mühendisleri Odası

Çok değerli Hocam; çok teşekkür ediyorum. Sizlerle aynı platformda olmak benim için de tarifsiz bir onur ve heyecan kaynağı, önce onu ifade etmek istiyorum.

Saygıdeğer konuklar, oda başkanlarım, sivil toplum örgütlerinin değerli temsilcileri; ben izninizle dünyadaki denetim sistemleriyle ilgili sizlere birtakım bilgiler verdikten sonra, bu sistemlerle ilgili karşılaştırma yapmaya çalışacağım.

Öncelikle gıda güvenliğiyle ilgili sistemlere genel bir bakış yapacağım. Gıda güvenliğine dair sistemlerin orijini aslında çok eski tarihlere dayanıyor. Bunların birincil amacı, halk sağlığının korunması. Aynı zamanda piyasa düzenlemeleriyle ilgilenen bu sistemler, rekabeti sağlamaya ilgili konuları da kapsıyor.

Yeni küresel ortam, ülkeleri riske dayalı gıda kontrol stratejilerini uygulama zorunluluğunda bırakıyor. Aynı zamanda tüketiciler, hükümetlerini gıda güvenliğinin sağlanması ve kendilerini koruması için daha fazla sorumluluk almaya çağırıyor.

Gıda güvenliğiyle ilgili baktığımızda, bitkilerdeki zararlılarla mücadele ve hayvanların beslenmesinden başlayarak, ürünlerin üretimi ve paketlenmesine kadar geçen gıda tedarik zincirinin farklı basamaklarında yapıya girebilen çeşitli kimyasallar, bulaşanlar ve organizmalar insan sağlığını etkileyebiliyor.

Etkili ulusal gıda kontrol sistemleri, sağlığın korunması ve tüketicinin güvenliğini sağlamak için gerekli sistemler olarak karşımıza çıkıyor. Aynı zamanda ticarete de adil rekabet edebilir ortamlar açısından da doneler içeriyor.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü ve Dünya Sağlık Örgütü, ülkeleri belli bir sistem içerisinde gıda güvenlik sistemlerini oluşturmaya teşvik ediyor. Gelişmekte olan ülkelerin bu teşvikleri alabilmeleri için de çok ciddi, yüksek düzeyde siyasi ve politik taahhütler vermeleri gerekiyor.

Dünya Ticaret Örgütü Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması ve Ticarete Teknik Engeller Anlaşmasıyla güvenli, kaliteli ve çevreye zarar vermeden gıda ürünlerinin ticaretinin kuralları yönlendiriliyor. Yalnız, sağlığın korunmasıyla ilgili hususların mutlaka sınırlı olması gerekiyor. Bilimsel açıdan doğrulanması ve riske dayalı olarak ortaya konulabilir olması gerekiyor. Aynı zamanda teknik, mevzuat ve bilimsel boyutta HACCP'e dayalı gıda kontrol sistemlerinin uygulaması zorunlu hale geliyor. Gıda kalite ve güvenliği için SPS yükümlülüklerine uyumlu sağlık kriterlerinin ülkeler tarafından oluşturulması gerekiyor.

Gıda güvenliği anlamında uygulanan küresel standartlara baktığımızda, Uluslararası Salgın Hastalıklar Ofisinin, Bitki Sağlığı Önlemleri Komisyonunun ve Codex Alimentarius Komisyonunun düzenlemiş olduğu standartlarla karşılaşıyoruz.

Bu düzenlemelerin ana hedefi, kamu sağlının korunması temelinde tüketiciye seçim hakkını güvence altına almak üzere bilgi sağlamak ve tüketicin çıkarlarını korumak, adil ticaret ve gıda işletmelerinin sorumlu yöneticileri için rekabetçi şartları oluşturmak, gıda maddeleri için yeterli ve gerekli resmi kontrolleri gerçekleştirme temeline dayanıyor.

Dünyadaki kontrol sistemlerini incelerken belli ülkeleri örneklemek, aslında tüm sistemi görmek açısından bizlere bir bakış açısı sağlayabiliyor. Bu çerçevede, bugünkü sunumumda sizlere Amerika Birleşik Devletlerinin, Avrupa Birliğindeki genel sistemin ve bazı ülkelerin, Türkiye'nin, Japonya'nın ve Yeni Zelanda ile Avustralya'nın sistemi hakkında bazı örnekler vereceğim.

Amerika Birleşik Devletlerinin sistemine baktığımız zaman, gıdyla ilgili hususların 2 federal kurum ve 50 eyalet tarafından yürütüldüğünü görüyoruz. FDA, tüm gıdalar için yargı yetkisine sahipken, Tarım Bakanlığı et ve yumurtayla ilgili düzenlemeleri yapıyor. Eyaletler, bu 2 federal kurumun etkisinde kalmakla birlikte, bazı özerkliklere ve eşzamanlı yargılama yetkisine sahipler. Mutlaka üretilen ürünün güvenli olma zorunluluğu var. Diğer taraftan, zararlı olmayan belirlenmiş düzey yaklaşımı uygulanıyor. Endüstri ise etiketleme ve reklamla rakiplerini izleyerek onları kurallara uymaya zorluyor.

Bu yaklaşıma baktığınız zaman, iki federal kurum arasındaki uygulama farklılıklarını görüyoruz. Tarım Bakanlığı, sürekli denetim, üretim öncesinde onay yolu izlerken, FDA rastgele örnekleme ve denetim sistemini benimsiyor. Bu ülkede diyet ve sağlık arasındaki ilişkiye de ciddi düzeyde bir odaklanma var.

Her şeyden önce mutlaka modernizasyon, bu ülkenin öncelikli hedefi, ürün inovasyonu bu ülkede anahtar rol oynuyor. Uygun üretim uygulamalarının güncellenmesi için çalışmalar yapılıyor ve sıcak konularda ise genel yaklaşımın dışında, ayrı bir açıdan uygulama yapılabilir. Bu ülkenin gıda denetim sisteminde görev alanlara baktığımız zaman, gıda teknolojisi bilimcilerinin, kimyagerlerin, toksikologların, farmakologların, veterinerlerin ve matematikçiler, patoloğlar da dahil olmak üzere çok sayıda konu uzmanının görev yaptığını görüyoruz. Uzmanlar, görev aldıkları konuda gıda işletmelerinin denetimi, numunelerin toplanması ve analizinden gıda güvenliğiyle ilgili verilerin toplanması ve değerlendirilmesine ve tüketici davranışlarını araştırma ve tüketici eğitime kadar geniş bir spektrumda görev alıyor.

Avustralya ve Yeni Zelanda'ya geldiğimizde de, yine çiftlikten sofraya gıda güvenliği yaklaşımının benimsendiğini görüyoruz. Politik karar alma ve standartların geliştirilmesi bu ülkelerde birbirinden ayrılmış durumda. Her iki ülkenin ortak olarak düzenledikleri politikalar Bakanlar Konseyi tarafından gerçekleştiriliyor ve iki ülkenin gıda standartları otoritesi ise gıda standartlarını düzenleme görevini üstleniyor. Bu otorite, aynı zamanda tüm mevzuatların uygulanması, gıda ve gıdyla ilgili ürünlerin iç üretimi, ithalat ve ihracatla ilgili gıda güvenliği konularının tamamından sorumlu otorite olarak karışımıza çıkıyor.

Bu sistemin yönetimi ve denetimi, denetim güvencesiyle sertifikasyon olmak üzere iki dilime ayrılıyor ve ülkede Dünya Ticaret Örgütünün anlaşmalarındaki kurallar çok sıkı takip ediliyor. Uygulanan sistem, uluslararası standartlara mümkün

olan en geniş şekliyle uyumlaştırılmış durumda. Denetim programları da risk esasına dayalı gerçekleştiriliyor.

İnsan gücüne baktığınızda ise, gıda güvenliği ve HACCP konularında eğitilmiş olan kişiler karşımıza çıkıyor. Uluslararası standartlara uyumlaştırılmış olan ulusal gıda güvenliği hukuki çerçevesinin geliştirilmesi kapasitesine sahipler. Günün ihtiyaçlarına uygun olarak bu kişiler sürekli eğitim altındalar.

Bunun dışında, Yeni Zelanda'da Gıda Standartları Ajansının organizasyona bağlı bir doğrulama ajansı söz konusu. Bu ajans, et, deniz ürünleri ve diğer hayvansal ürünlerin işlendiği tesislerde uygulanmakta olan gıda güvenlik programlarını kontrol ederek doğrulama görevini yükleniyor. Çalışanların, 280 kişinin yaklaşık 200 tanesi veterinerden oluşuyor ve bu veteriner hekimler, hayvanların kesim öncesi ve kesim sonrasında kontrollerini yapmak, işletmelerinde hayvan protokollerinin uygulandığını takip etmek, ürünlere ihracat sertifikası vermek üzere hayvansal ürünlerin işlendiği ve depolandığı tesislerde görev alıyor.

Japonya'ya geçtiğimizde, yine çiftlikten sofraya gıda güvenliği temelinde hukuki bir sistemin yerleştirildiğini görüyoruz. Gıda standartları bu ülkede de iki kategoriye ayrılıyor; kalite standartları, güvenlik ve sağlık standartları. Yönetimin en önemli aracı, gıda kalitesi ve gıda güvenliği sertifikasyonu ile HACCP sertifikasyonu olarak karşımıza çıkıyor. İthal ürünlerde ve bu ürünlerin üretildiği işyerlerinde denetim ve onay, karantina sistemi uygulanıyor. İşyerlerinin sorumlu yöneticileri, kayıtlı ve yaptıkları işlerde yeterli eğitimi almak durumundalar.

Gıda güvenliği yönetimi bu ülkede 2 ayrı bakanlık tarafından yürütülüyor. Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığıyla Tarım Bakanlığı, bu konuda yetkili olan otoriteler. Tarım Bakanlığı, üretim ve işlemeye odaklı olarak taze tarım ürünleriyle yarı mamul ürünlerin güvenliğinden sorumluyken, diğer bakanlık, geri kalan tüm gıdaların, yani yarı mamulden sonra tamamlanmış olan işlemler olmak üzere bütün gıda sisteminden sorumlu oluyor, aynı zamanda ithalata ve dağıtıma odaklı olarak çalışıyor.

Avrupa Birliği'nin denetim sistemine girdiğimizde ise, Avrupa Birliği'nin bu sistemleri 1957'deki Avrupa Topluluğu Anlaşmasına dayanıyor. Bu çalışmanın ilk başlangıcına baktığınızda, yeterli gıdaya ulaşmak onlar için temel ilke. Pazarın stabilizasyonu keza öyle, makul fiyat önemli ve çiftçileri yaşatacak adil bir düzen; çiftçinin yaşatılması onlar için çok eskiden beri önemli ve öncelikli konu.

Günümüzdeki hedefine baktığınızda ise, bu hedeften aslında çok da uzaklaşmadan ilave tedbirlerin alındığını görüyoruz. Kamu sağlığının korunması ve yine tüketicinin seçimlik hakkının güvence altına alınması, yine adil ticaret, yine yeterli ve gerekli resmi kontrollerin gerçekleştirilmesi olarak karşımıza çıkıyor. Hukuki sistem, daha önceki anlattığım ülkelerde olduğu gibi, çiftlikten çatala bir yaklaşım sergileniyor.

İç düzenlemelerinde Avrupa Birliği'nin tüzük, direktif ve kararları devreye giriyor. Burada altını çizmek istediğim bir nokta var ki, tüzükler tüm ülkeler tarafından hemen uygulanması gereken kurallar. Direktifler, hijyen direktifleri de bunların içerisinde, onda da zorunluluklar var. Ancak, ulusal mevzuat bazında uygulama

alanlarında üye ülkelerin kendi iç hukuklarına göre yorumlama esneklikleri var. Bu önemli bir konu, o yüzden altını çizmek istiyorum.

Yatay ve dikey anlama gelebilecek şekilde ifade edilen bu mevzuatın dışında, gönüllü ek araçlar da kullanılıyor. Bunlara da uygulama modelleri ve özel standartlar deniliyor. Uygulama modelleri ve özel standartlara girdiğimizde, uygulama modelleri, gıda işletmecisi, sorumlu yöneticilerine yardımcı olabilen standartlar olarak karşımıza çıkıyor. Özel standartlar dediğimiz ise, tedarikçiler tarafından uygulanması istenen standartlar oluyor ve bazı perakendeciler tarafından belirlenen özel şartlardan oluşuyor.

Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Otoritesi ise, risk değerlendirmesi ve risk iletişiminden sorumlu olan, gıda zincirinin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini savunan bir sistemde risk değerlendirmecileri olarak, bilimsel görüş veren kurum olarak karşımıza çıkıyor.

Vatandaşlar, kamu kuruluşlarından açık ve kesin bilgi alma hakkına sahip Avrupa Birliğinde. Sorumluluk ise gıda sektörünün üzerinde. Gıda sektörünün üzerinde derken yine altını çizmek istediğim bir nokta var ki, *“Food Business Operator”* olarak tanımlanan gıda işletmecisi sorumlu yöneticisi, yasal anlamda sorumlu olan kişi olarak karşımıza çıkıyor. Bununla ilgili, özellikle *“Food Business Operator”*’e ilgili Türkiye’de farklı anlaşımaların varlığı nedeniyle altını çizmek istediğim bir husus var: Şu anda ilk gördüğünüz sunular, 4 ayrı yerden alınmış bir şeydir. Örneğin Redhouse’ta operatör dediğiniz zaman, ticari-sınai bir kuruluşun sahibi, yöneticisi karşımıza çıkar. Bu, Avrupa Birliğinin Bulgaristan, Romanya ve Türkiye’nin de içinde olduğu bir eğitim programı içerisindeki eğitim dökümünden alınmış sayfaya göre, *“Gıda işletmecisi sorumlu yöneticisi, Gıda Yasasının şartlarının denetimi altındaki gıda işletmesi tarafından karşılandığını garanti etmekten sorumlu özel veya tüzelkişidir. Sahibi, tesis müdürü ya da tüm gıda üretimini sağlayan tesisin kalite müdürü olabilir”* diyor. Bu eğitim dökümü, Avrupa Birliğine özel bir dokümandır.

Gıda işletmecisi sorumlu yöneticilerinin eğitim düzeyi yaptığı işle uygun olmak durumunda. Neden böyle diyor; çünkü gıda işiyle uğraşan herkes, basit satış işlemi, küçük bir işletme veya çok daha büyük entegre, büyük KOBİ’nin en altından en üstüne kadar çıkan... Bir KOBİ tanımı var; KOBİ 2 çalışanla başlayıp 250’ye kadar yükselen bir sayıda çalışan barındırabiliyor. Dolayısıyla, her bir işletmede sorumlu olan kişi, üretimden sorumlu olan yönetici, eğitim düzeyi yaptığı işle uyumlu olmak durumunda. Bu, yansıda da gördüğünüz gibi, kontrolleri altındaki işletmenin tüm aşamalarının Gıda Yasasına uygunluğunu denetlemekle mükellef ve aynı zamanda iletişimi yetkili otoriteyle sıkı bir işbirliği içerisinde bulunmak durumunda.

Hijyen paketine geldiğimizde de üye ülkeler, gıdanın birincil üretimden tüketiciye ulaşmasına kadar geçen tüm aşamalarda denetimleri gerçekleştirecek kapasiteye sahip olmak durumundalar ve bununla ilgili yeterli insan gücüne ve altyapıya sahip olmalılar. Denetim, resmi otoritelerin asli görevi. Yetkili makamlar çok sıkı tedbirleri almak kaydıyla ve yetkileri kısıtlı olmak durumunda, bazı dış kontrol organlarına da kısmi yetki devri yapabiliyorlar. Ancak, bu yaptıkları devir de mutlaka onları sıkı denetlemek, izlemek ve uygunsuzluk durumunda derhal yetkilerini geri çekmek zorundalar ve bununla ilgili altyapıya sahip olmak durumundalar.

Dış kontrol kuruluşlarına geldiğimizde ise, bunlar mutlaka akredite olmak durumundalar. Delege edilen yetkili otoriteyle etkin ve verimli bir işbirliği olmak zorunda bunların arasında ve uygunsuzlukta çok daha önemli bir nokta var ki, tespit ettikleri uygunsuzlukla ilgili hiçbir yaptırım uygulayamazlar ve anında yetkili otoriteye bildirmekle mükellefler.

Bu genel açıklamadan geçtikten sonra, üye ülke bazına girdiğimizde ise, onların temelde mevzuatları 19. Yüzyıla dayanır aslında. Bununla birlikte, her ülke kendi sistemini Avrupa Birliğinin düzenlemiş olduğu kurallar çerçevesinde yeniden revize etmiş veya değiştirmiş durumdadır. Denetim sistemine baktığımızda ise, yetkiler merkezi resmi otorite ve bu otoriteye bağlı çalışan bölgesel, lokal resmi otoriteler ve belediyeler arasında çalışmaların gerçekleştirildiğini görüyoruz.

Ülke bazına örneklere girdiğimizde, sizlere İsveç, Hollanda, İngiltere ve Almanya örneklerini özellikle burada listelemeye çalıştım. Mevzuatlarına baktığınızda, 1935 yılında Hollanda örneğinde olduğu gibi, aynı zamanda İsveç'e gittiğinizde de 2006 yılına kadar değişen gıda mevzuatlarının olduğunu görüyoruz. Aslında mevzuatların temelinde sağlığın korunması, taşış ve sahteciliğin önlenmesi, bütün ülkelerin temel aldığı kurallar. Kapsamları gıda güvenliği olabildiği gibi, gıda ve yem güvenliği, hayvan sağlığı, tüketim ürünlerinin güvenliğine kadar da değişebiliyor.

Organizasyonlar kimi zaman bir bakanlık tarafından yönetiliyor, kimi zamansa doğrudan doğruya Bakanlar Kuruluna veya Sağlık Bakanlığına bağlı olan, İngiltere örneğinde olduğu gibi, sağlık departmanı tarafından da üst yönetim yapılabiliyor. Sorumlu kuruma baktığımız zaman, hepsinde ulusal gıda otoritesinin varlığını görüyoruz.

Bölgesel yönetimlere bakıldığında, Almanya örneğinde olduğu gibi federal yapı söz konusu olması durumunda, federal hükümetlerin de kendi merkezlerinde merkezi bir alt otoritenin olduğunu görüyoruz. Bölgeye gittiğimizde ise, Almanya örneğinde "Lander"ları, İsveç örneğinde "Lan" denilen şehirleri görebiliyoruz. Yerele gittiğimiz zaman ise, belediyelerin gıda denetim sisteminde görevli olduğunu görüyoruz.

Türkiye'ye baktığımızda ise, gıda güvenliği politikası yine tarladan sofraya prensibi altında yürütülüyor. Tüketici, güvenli gıda arzının temini, ülke ihracatının geliştirilmesi ve sektörde haksız rekabetin önlenmesi temelinde bir politika izleniyor. Ana hedef ise, Avrupa Birliğine uyumlaştırmanın yanı sıra, ülke genelinde etkin gıda kontrolü ve tüketiciye güvenli gıda arzının temini oluyor. Şu andaki sistemde halen 5179 geçerli, ancak yakın bir tarihte bununla ilgili bir değişim de söz konusu. O yüzden sizlere izninizle ikisini de anlatmaya çalışacağım.

5179 sayılı Kanuna göre mevcut duruma baktığımız zaman, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, bitki sağlığı, hayvan sağlığı, gıda kalite ve güvenliğinden sorumlu olan birim olarak karşımıza çıkıyor. Sağlık Bakanlığı ise, doğal kaynak suları, içme suları, tıbbi amaçlı diyet gıdalar ve mamalarla ilgilendiğini görüyoruz. Ayrıca bu bakanlığın halk sağlığını ilgilendiren alanlarda acil müdahale hakkı da mevcut. İçişleri Bakanlığı ise belediyeler kanalıyla gıda denetim sisteminde belli bir görevi sahipleniyor.

5996 sayılı Kanununa, yeni düzenlemeye baktığımızda ise, Tarım ve Köyşleri Bakanlığının gıda güvenliği, veterinerlik, bitki sağlığı alanında tek yetkili otorite

olduğunu görüyoruz. Merkezde Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü'nün, taşrada tarım il müdürlüklerinin ve laboratuvarlarının bulunduğunu; personel olarak da ziraat mühendisi, veteriner hekim, gıda mühendisi, kimyager, kimya mühendisi, eczacı ve diğer meslek dallarının bu alanda çalıştığını görüyoruz. Bu kanunda da istisnai bir durum var: Sağlık Bakanlığının var olan yetkileri saklı.

Yetki devri yapma yetkisine sahip Tarım Bakanlığı. Yetki devrini yaparken de uygun göreceği görev ve yetkileri diğer kamu kuruluşlarına yapabildiği gibi, gerçek ve tüzelkişilere kadar dağılan oldukça geniş bir sınırdaki yetki devri yapabileceğini ifade ediyor.

Burada ilginç olan bir başka nokta var ki, özellikle altını çizmek istiyorum: Gıda işletmelerinde gıda işletmecisi tarafından sorumluluk sağlanıyor. Özel laboratuvarlar söz konusu olduğunda ise, sorumlu idari bir teknik personel çalıştırmak durumunda. Yani, gıda işletmeleri, sorumlu yönetici olarak herhangi bir konuda uzman kişiyle ilgili çalıştırma zorunlulukları kanunda yer almazken, özel laboratuvarlarda bu alanda uzman kişinin sorumlu yönetici olarak çalıştırılması isteniyor. Bu kanun içerisinde istisnalar var; kişisel amaçlı birincil üretim ve kişisel amaçlı tüketimi olan gıdalar kapsamı dışında, geleneksel ürünlerle ilgili özel bir düzenleme var. Avrupa'da bu sistem böyle, çünkü geleneksel ürünleri son derece kıymetli ve önemli.

Baktığımız zaman tüm bu sistemlere, bir de karşılaştırma yapmaya geçmemiz gerekiyor. Aslında bütün sistemler, gıda güvenliği düzenlemelerinin risk analizi ve bilimsel kanıtlardan temel aldığını görüyoruz. Gıda güvenliğine ilişkin tehlikelerin adreslenebilmesi için çiftlikten çatala yaklaşımı benimsenmiş tüm ülkeler tarafından. Gıdada tehlikelere ilişkin mevzuatlar mutlaka HACCP temelli. Gıda güvenliğiyle ilgili tüketicinin bilgilendirilmesi mutlaka sağlanmak durumunda.

Sisteme baktığımız zaman, hükümet tüm sistem içerisinde mevzuat oluşturmak, kontrolü yönetmek, denetlemek, laboratuvar analizleriyle bu denetimleri teyit etmek, bilgi vermek, çalışanlarını ve gerekli katılımcılarını bilgilendirmek, eğitmek ve mutlaka her bir aktivitesiyle ilgili iletişim kurmak zorunda. Bu tüm sistem ve hükümete bağlı olan gıda kontrol otoritesi, yeterli sayıda uzman ve altyapıya her noktada sahip olmak durumunda.

Peki, işletmeye girdiğimizde, bu sefer gıda işletmecisinin sorumlu yöneticisi -bizim kanunumuzda gıda işletmecisi de denilse, gıda işletmesi sorumlu yöneticisi de denilse, aslında temel aynı- bulunduğu işletmeyle ilgili mevzuat ve özel standartlara dayalı üretimi doğru ve düzgün yapmak zorunda. Üretimi mutlaka yönetmek zorunda, yönettiği üretimle ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olmak durumunda ve aynı zamanda kendi ekibinde de yeterli sayıda uzman çalıştırmak ve yeterli altyapıya sahip olmak zorunda. Gördüğümüz gibi, aslında o da kendi işletmesinde mevzuatla ilgili yapılması gereken her şeyi yapmak durumunda.

Sistemlere baktığımız zaman, merkezileştirme derecesi ülkeden ülkeye farklılıklar gösteriyor. Politikalar ve iç düzenlemeler, ülkelerin iç ihtiyaçlarına, geleneklerine ve tarihsel gelişimlerine göre şekillendirilmiş durumda. Gıda işletmeleri için yasaya karşı sorumlu yönetici kavramı geliştirilmiş ve kayıt altına alınması

zorunlu hale getirilmiş durumda. Görev delege edilen kuruma akredite olma zorunluluğu da getirilmiş.

Ülkemize baktığımızda ise, mevzuat düzenlemeleri Avrupa Birliğine uyum temelinde yapıldığı belirtiliyor. Gıda işletmelerinde sorumlu yöneticilik kavramı kanundan çıkartılmış durumda.

Tüketiciye güvenli gıda arzının temini ve sektörde haksız rekabetin önlenmesi ve ülke genelinde etkin gıda kontrolü uygulamalarının gerçekleştirilmesiyle ilgili ikincil mevzuat da yenilenmek üzere.

Sonuç olarak olaya baktığımızda, ülkelerin deneyimleri ve yakın tarihte yaşanan vakalar, güvenli ve yeterli gıda arzının sağlanması temelinde hazırlanmış olan mevzuat düzenlemelerinin başarısında, konusunda yetişmiş yeterli sayıda nitelikli eleman ve yeterli altyapıyla iyi yönetim teknikleri kullanan otorite ve işyerlerine sahip olunmasının gerekliliğini açığa çıkartıyor.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

“GDO SORUNSALI”

Prof. Dr. Murat ÖZGEN
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Tarla Bitkileri Bölümü Öğretim Üyesi

Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; sözlerime başlamadan önce hepinizi saygılarımla selamlarım.

Bana bu sorunla ilgili görev verildiği zaman, 20 dakikada sunulabilecek, ama çok da önemli olan bir sorun olsun diye düşündüm. Çeşitli toplantılarda en ince ayrıntılarına kadar bu sorunların hepsini sunmaya çalıştık şimdiye kadar, fakat günümüzde GDO'ların en önemli sorununun yeni yürürlüğe giren Biyogüvenlik Yasası ve buna bağlı yönetmelik olduğunu gördüm ne yazık ki. 26 Eylül 2010 tarihinden itibaren yürürlüğe giren bu yasa tabii benim irdelemem hukuksal açıdan olamaz, böyle bir şey haddim değil. Ancak, içindeki bilimsel konular ve GDO'lara karşı alınacak önlemler açısından, bilimsel açıdan baktığım zamanki sorunları burada çok yüzeysel olarak -20 dakika kısa bir süre- dile getirmeye çalışacağım.

Bu yasal mevzuatı Biyogüvenlik Kanunu ve buna bağlı olan 2 tane yönetmelik olarak değerlendirebiliriz şu anda. Yasal düzenlemeler devreye girdi, ama bu çok dalgalı bir süreç içerisinde oldu ne yazık ki. Defalarca geri çekildi, tekrar sunuldu, maddeleri değiştirildi. Bu uzun listede sadece 2 tanesine bakmanızı rica edeceğim. Birincisi, ilk yönetmeliğin çıktığı 26 Ekim 2009 tarihindeki yönetmelik. Burada çok önemli olan 3 madde, eşik değer 0, antibiyotiğe dayanıklı genin bulunması kesinlikle kabul edilmeyen ve etik zorunluluğu olan bir yönetmelikti.

Aradan geçen bu dalgalı süreç içerisinde, sondan üçüncüye bakarsanız, yeni GDO Yönetmeliğinde bunların üçünün de değiştiğini görüyorsunuz. Eşik değer yüzde 0.9'a, antibiyotiğe dayanıklılık geninin serbest bırakılma özelliğine ve etik zorunluluğunun da kısmen olduğuna dikkatinizi çekmek istiyorum.

Bu yönetmelikler neden bu kadar fazla değişti? Biz bunlardan neler bekliyoruz, günümüzdeki uygulamaları sonunda neler elde edildi? Yönetmelik ve yasadaki beklentimiz, sağlığın ve çevrenin güvence altına alınması, üretici ve tüketici haklarının korunması ve biyoteknolojik çalışmaların düzenlenmesi.

Bu irdelememi yasadaki bölümlere sadık kalarak yapmaya çalıştım ve bunlar, sadece birkaç tane çok çarpıcı olan ve mutlaka değiştirilmesi gereken maddeler olarak düşündüğüm kısımlardır. En önemlisi GDO'nun tanımında bir hatanın olması, çünkü bu tanımlar kısmı gerçekten çok önemli. Ülkeye gelecek olan ürünler bu tanımlara uygun mu, değil mi diye bilim komitesinde uygulandıktan sonra kullanıma sunuluyor. O açıdan bunların kusursuz olması lazım. Ancak, daha en başta tanımda bu hataları görmek tabii ki hayal kırıklığına uğrattı insanları.

Burada GDO'ları, tanımları yaptıktan sonra, gen aktarılarak elde edilmiş ürünler olarak nitelendiriyor, uzun bir tanımları var. Hâlbuki artık günümüzde genetik özelliği değiştirmek için gen aktarmaya gerek yok. Mevcut genleri değiştirerek, hatta mevcut

genleri çıkararak da bu iş yapılıyor. Yani, yarın öbür gün bir ürün geldiğinde, “Bakın, buna gen aktarılmamış, hiçbir sorunu yok” deyip doğrudan alınabilir. Bu tip endişelerim olduğu için tanımlar üzerinde fazla duruyorum.

“Basitleştirilmiş işlem” denilen bir madde konulmuş. Buna birkaç slayt sonra da değineceğiz tekrar. Bu daha önce yapılmış risk analizlerinin yeni başvurulara uygulanmasıyla ilgili. Aslında işlemleri kolaylaştıran, ama güvenliği son derece rahatsız eden, güvenliği zayıflatan bir kavram. Bunun mutlaka yasadan çıkarılması lazım, daha sonra değineceğim.

Yasanın çok yerinde “Canlı organizma” lafı geçiyor. Bugün organizmanın zaten kelime anlamı canlıdır, yani bunun başına bir de “Canlı” koymanın hiçbir anlamı yoktur. Bu da bilimsel olarak önemli bir hatadır, düzeltilmesi gerekir. Modern biyoteknolojiyi tanımlarken “Dolaylı olarak aktarılmasını” demiş; dolaylı da olabilir, direkt de olabilir, bu tanımın da mutlaka düzeltilmesi gerekir.

Temel esaslar, basitleştirilmiş işlemin en önce yer aldığı bir kısım ve “*Yapılan başvurunun sonucu başka bir başvuru için emsal teşkil edilemez*” deniliyor, fakat öbür taraftan da “Basitleştirilmiş işlem uygulanır” diyor. İki taban tabana zıt olan bir şeydir.

Kurul kararının açıklanmasıyla ilgili 90 günlük bir süre var. Yani, Avrupa Birliği mevzuatına uyuyor mu, uymuyor mu diye birkaç evraka bakarak karar veriliyor, aslında şu an yapılan bu. Bunlar laboratuvarlarda test edilip çevreye salınarak incelenen konular değil. Şu anda yapılan bütün işlem bu ve bu karara varmak için de 90 gün niye bekleniyor? 90 günde karar alındıktan sonra, Bakanlıkta da 270 gün düşünüyor. Bunları ben tabii çözemedim. Eğer Bakanlık yetkilileri varsa burada, bize yardımcı olabilir. Bu sürelerin mutlaka kısaltılması gerekir.

“*GDO ve ürünlerinin üretici ve tüketicinin tercih hakkının ortadan kaldırılması durumunda başvuru reddedilir*” diyor. Kulağa çok güzel gelen bir madde bu, ama öbür taraftan da üreticinin ve tüketicinin en büyük hakkı olan etiketi koymuyorsunuz. Etiket yoksa, zaten bu hak kökten yok olmuş demektir. Yasanın temelinde bir bozukluk var aslında, kavramında bir bozukluk var.

Yasaklar bölümü çok ilginç. Bana çeşitli toplantılarda bunların sorunlarından bahsederken hep “Kanıt gösterin” derlerdi. Ben de çeşitli makalelerden, araştırmalardan kanıtlar gösterirdim. Bu yasa artık beni bundan kurtarıyor. Bana bu ürünlerin zararlı olduğuna ilişkin olarak “Kanıt gösterin” denildiği zaman, yasa ve yönetmeliği gösteririm. Buradaki maddeler, bu ürünlerin son derece zararlı olduğunu çok açık bir şekilde, şimdiye kadar bizim vurgulayamadığımız şekilde bile vurguluyor. İşte onlardan biri; bu ürünlerin bebek mamalarında ve küçük çocuklarda kullanılmaması. Biz de bunu diyorduk zaten, ama bizden ayrılan bir kısım var burada; “Anneleri kullanabilir” diyor, yani bebek kullanamıyor, annesi kullanıyor. Peki, nasıl olacak bu? Bu ürünlerin biz her çeşit yoldan geçtiğini biliyoruz. Sütle geçmeyecek mi çocuğa ya da anneye ya da bir büyük insanla bebek arasında ne fark var? Eğer bir canlıya bu zararlıysa, onun büyüklüğüne küçüklüğüne bakmadan hepsine zararlı olması gerekir diye düşünüyorum. İşte en büyük kanıt bu, yasa bile bunun zararlı

olduğunu kabul etmiş. Buraya mutlaka “...ve annelerinin beslenmesinde” cümlesinin de ilave edilmesi gerekir.

“GDO’lu ürünlerin etiketsiz kullanımı yasaktır” ifadesi kullanılmalıdır. Bu önceden vardı, fakat daha sonra yönetmelikten çıkarıldı. Bazı sınırlamalarla etik konulmasına izin veriliyor. En önemlisi, artık Avrupa Birliği ülkelerinde bile kesinlikle yasaklanan, hatta Amerika’da bile yeni ürünlerde artık antibiyotiğe dayanıklı gen kullanılmıyor bu ürünlerde, fakat bu da yasadan çıkarılmıştır. İlk yönetmelikte olmasına rağmen, son yönetmelikte bu madde kaldırılmıştır. Bu çok önemlidir, mutlaka bu konulmalıdır; antibiyotiklere karşı dayanıklılık geni içeren GDO ve ürünlerinin kullanılması kesinlikle yasaklanmalıdır.

Araştırma ve geliştirme kısmında çok eleştirilecek şey var, ama bir tanesi dikkatimi çekti, sadece onu koydum buraya: “Araştırma için ithal edilecek materyalin miktarı TAGEM tarafından belirlenir” diyor. Yani, hiç değilse yapılan araştırmalara karışılmasın. Bir araştırmacı ne kadar malzeme getireceğine, ne kadar canlı materyali getireceğine kendisi karar verirse, bence çok daha iyi olur.

Bu yasa ve yönetmeliğin içerisinde basitleştirilmiş işlem dediğimiz kısım için ayrı bir bölüm açılmış, çünkü bu, Bilim Kurulunun işini çok kolaylaştıran bir şey. Daha önce geçmiş bir ürün varsa ve bu risk analizinden geçmişse, ona benzer olan hepsi, “Daha önce bunun analizi yapılmıştır” deyip geçilecek. İşte bu, aslında işin temel sorununu oluşturuyor; daha önce bu analizi yapmış olabilirsiniz, ama her geçen gün yeni bir yöntem çıkıyor. O ürüne uygulanan yöntemle zararsız görülebilir, ama yeni bir analizle onun zararlı olduğu ortaya çıkabilir. Basitleştirilmiş işlem kısmının kaldırılması ve analizlerin her ürün için yapılması zorunludur. Zaten bunu temel esaslar kısmında kendileri de belirtmişler; “Yapılan bir başvurunun sonucu başka başvurular için emsal teşkil etmez” diyor. Bu doğru, çok güzel bir madde, ama öbür taraftan “Basitleştirilmiş işlem uygulanır” diyor. Kendi içinde iki yerde çelişkiye düşüyor. “Risk Değerlendirme, Sosyoekonomik Değerlendirme ve Risk Yönetimi” başlıklı bir bölümde, “Yapılan başvurularda her bir başvuru için ayrı ayrı risk analizi yapılır” diyor. Bu da bir çelişki tabii ki; doğrusu, ama basitleştirilmiş işlem devreye girdiği zaman bunlar ortadan kalkmış oluyor.

Ürüne izin alındıktan sonra ne yapılacak? Karar sonrası işlemler, etiket işlemi geliyor hemen. Daha önce etiket zorunluluğu vardı yönetmelikte, ama şimdi uygulananda eşik değer denilen bir kavram ortaya getirdiler. Bu Avrupa Birliğinin yönetmeliklerinde de var, ama farklı şekilde uygulanıyor. Bu eşik değer, yani binde 9 oranında GDO’lu ürün içeriyorsa ya da bunun altında, buna klasik gözüyle bakılıyor. Bu tabii ki bilimsel olarak çok yanlış bir uygulama, yani bu aslında GDO’lu ürünlerin satılabilmesini kolaylaştıran bir madde.

Genetik olaylarda sonuçları hiçbir zaman yüzdeyle tanımlamak mümkün değildir, yani bu bir miktar değildir. “Şu kadar olursa zarar verir, bu kadar olursa zarar vermez” diye bunları ayırt edemeyiz. O genin ürettiği protein ya da o genin fonksiyonu, fenotipe yansıyan fonksiyonu önemlidir. Çok küçük bir miktar olabilir, ama sonucu çok büyük olabilir. İnsanla maymun arasında genom olarak yüzde 95 tam benzerlik var, sadece yüzde 5 gibi küçük bir fark var. Ancak, o yüzde 5’lik fark, maymunu maymun yapıyor, insandan da bir Einstein çıkartıyor. Dolayısıyla, burada

“Yüzde 95’i benziyor, insan da maymundur” gibi bir sonuca gidemediğimiz gibi, binde 9’un altında ürünler GDO içeriyorsa hiçbir zararı yoktur dememiz kesinlikle mümkün değildir. Öyle bir madde üretir ki, bu milyonda 1 bile olsa, işte delta endotoksin gibi böceğe zararlı GDO’larda kullanılan, istediği kadar küçük miktarda olsun, bunlarla üretilen ürünler istediği kadar az miktarda karıştırılsın diğer ürünlere, bunun zararı kaçınılmazdır.

Biyogüvenlik Kurulu diye bir bölüm var ve aslında bütün işleri yapan bu kurul. Bu kurul, Tarım Bakanlığının güdümünde, diğer bakanlıklardan da iki ve birer tane almak üzere 9 kişilik bir kurul. 1 üniversite, 1 de sivil toplum örgütlerinden üye seçiliyor. Ancak, üniversite ve sivil toplum örgütlerinden seçilen üyeyi de Tarım Bakanlığı seçiyor, yani 4 taneyi o seçiyor ve oluşan kurulun başkanını da yine bizzat tarım bakanı tayin ediyor, böyle bir kurul. Bu kurulda üyelerin en az yüksek lisans ya da lisans düzeyinde yüksek eğitim görmesi gibi bir şey var. Tabii ki bu yeterli değil, çünkü bu kurul, görev ve yetkilerine baktığımızda, tamamen bilimsel işleri üstlenmiş bir kurul. Bilimsel komite oluşturmak, bilimsel komitelerin üyelerini seçmek, bilimsel kurul kararlarını oluşturmak gibi hep bilimsel işleri yapıyor. Altta bir bilimsel komite var, ama onu değerlendiren yine bunlar. Bunların da yine bu konuyla ilgili uzmanlar olması gerekir; yoksa biraz sonra söyleyeceğim yanlışlıklar çok net şekilde ortaya çıkar.

İlginç bir madde daha var; *“Kurul görevini yaparken bağımsızdır. Hiçbir organ, makam, merci ve kişi, kurula emir ve talimat veremez”* diyor. Çok güzel tabii, çünkü sadece Tarım Bakanlığı emir verir, onun tarafından kurulmuş bir kuruldur, tamamen siyasi bir kurum olarak karşımıza çıkar, bilimselliği yoktur.

Kurul çok görev almış gibi görünüyor, ama sorumluluktan kaçıyor. GDO ürünleriyle ilgili faaliyette bulunanlar, izin alsalar bile, olumsuz bir sonuç çıktığı zaman suçlu sayılıyorlar, sorumluluk onlara ait oluyor. Tabii bunu anlamak mümkün değil, yani cebinde sermayesi olan bir kişi, bu ürünleri dışarıdan getirmek ister, ama ilkökul mezunu bile değildir, başvurur Bakanlığa. Bakanlık, *“Hiçbir sorun yoktur, kullanabilirsiniz”* dedikten sonra bir sorun çıkarsa, o kişi neden sorumlu olsun? Yani, bunun ticaretini yapanların mutlaka bu konuları bilen genetik mühendisleri mi olması lazım? Ticaretini yapıyor, alır satar. Burada sorumluluğun izin alınması halinde bu ürünlere izin veren kurumun olması lazım, yani Biyogüvenlik Kurulu ve Bilim Komitesinin tek sorumlu olması lazım. İzin alınmadığı durumlarda elbette ticaretini yapan sorumlu tutulabilir. Cezai hükümler de buna göre ayarlanmalıdır.

Bu yasal düzenlemelerde tabii yüzeysel olarak bunları ilk bakışta görüyorum ve size iletmeye çalıştım. Peki, uygulama başladı 26 Eylül 2010 tarihinden itibaren ve bu uygulamalar nasıl sonuçlandı, bu konulara da kısaca değinmek istiyorum.

17 GDO’lu mısırın üretim izni alınmak üzere başvuruldu ve bu mısırlardan 16’sına izin verildi. Burada tabii ben hemen bu reddedilen bir taneyi çok merak ettim, neden bunu reddettiler diye. *“Bu mısırların taze konserve, un, irmik mamulleri dışında gıda amaçlı ve hayvan yemi olarak kullanılabilir.”* Yani, taze olarak kullanmayacaksınız; konserve, un, irmik, bunlardan ürettiğiniz şeylerde kullanmayacaksınız, tam bizim de söylemek istediklerimiz bunlardı, ama bunların dışında “Gıda amaçlı” deniliyor. Tabii gıda mühendisleri hocalarımız, arkadaşlarımız

daha iyi bilirler, yani bu sayılanların dışında nasıl gıdada kullanılıyor, onu ben tam çözemedim ve *“Hayvan yemi olarak kullanılabilir”* diyor.

O reddedilen bir ürünü çok merak ettim ve epey bir araştırdıktan sonra, bunların orijinal tescil belgelerini buldum ve inceledim, Bilim Kurulu bunu neden reddetti diye. Bunun herbisitlere toleranslı, kimyasal yöntemle elde edilmiş ve hayvan yemi olarak kullanılmak üzere tescil edilmiş bir mısır çeşidi, T-25 olduğunu gördüm. Genlerini, promotör ve terminatör genlerini incelediğimde, bunların normal klasik, her zaman bu yöntemlerde kullanılan elemanlar olduğunu ve bir sorunun olmadığını, ama tek sorunun antibiyotiğe dayanıklılık geninin olduğunu gördüm. Herhalde antibiyotiğe dayanıklılık geni olduğu için reddedildi dedim. Tabii bu sevindirici bir şey, böyle bir geni kabul etmemek. Diğerleriyle bir karşılaştırma yaptığımda, sevinç tabii kursakta kalıyor, çünkü kabul edilende antibiyotiğe dayanıklılık geni var, böceklere dayanıklılık üzerine tescil edilmiş bir çeşit. Bunun dışında, antibiyotiğe dayanıklılık geni dışında 2 tane de kristalin geni var ki, kristalin 1 ve kristalin 2 genleri, bunlar çok kuvvetli toksik madde olan, delta endotoksinleri üreten genlerdir ve bunun ikisini birden içeriyor. Hâlbuki bu reddedilende bu yoktu ve diğer promotör ve terminatör genlerinde onların her zaman kullandıkları şeyler, bir değişiklik yok.

O zaman şu aklıma geldi: Belki herbisite dayanıklı çeşit istemiyorlar, böceğe dayanıklı istiyorlar. Biraz daha araştırmaları yürüttüğümde, kabul edilenlerden bir tanesinin yine diğeri gibi böceğe dayanıklı olduğunu ve bu kristalin genlerini içerdiğini ve izin verilenlerden birinin aynı reddedilen gibi herbisite dayanıklı olduğunu gördüm. Demek ki herbisite dayanıklı olanları da kabul edebiliyorlarmış. Bunu incelediğimde, bunun içerisinde de yine her zaman kullanılan genlerle bu işlemin yapıldığı ortaya çıktı.

Burada neden bu reddedildi diye düşündüğümde, bunun altından kalkmak mümkün değil. Ben o kurumda olsam ve bana, “Bir tanesine izin vereceksin, 16 tanesini atacaksın” deseler, o reddedileni ben kabul ederdim, çünkü bunların içerisinde bilimsel gözle baktığımızda, en zararsız, en masum olanı o. Üstelik gıda olarak da kullanılmıyor, hayvan yemi olarak kullanılıyor. Gerçi hayvan yeminden de yatay gen geçişleriyle canlılara geçtiğini iddia ediyoruz, ama en masum olanı bu.

Sonra aklıma şu geldi: Acaba bir yanlışlık mı var, yani o 16’yı reddedip bunu mu kabul etmişlerdi de yanlışlıkla mı böyle oldu diye düşündüm, ama resmi yazılara baktığımda, herhangi bir yanlışlığın olmadığını gördüm.

Bilim Kurulunun yasa çıktıktan sonraki ikinci uygulaması, GDO’lu ürünlere ilişkin eşik değeri çok sıkı bir şekilde yürürlüğe koymaları. Maalesef bu eşik değer meselesi, bu ürünlerin aslında gizlenerek satılmasını amaçlayan bir kavram bence. Binde 9’a kadar olursa hiçbir zararı yok, binde 9.5 olduğu zaman kesinlikle yasak. Bunu tabii bilimsel olarak açıklamak mümkün değil. Neden o yasak, neden öbür türlü olduğu zaman serbest? Bu mümkün değil. Zaten gelen ürünlerin de tamamına yakını binde 9 eşik değerinin altında. Bunlar klasik olarak kabul ediliyor, GDO oldukları söylenmiyor ve bunlara etiket konulurken de eşik değerinin altında olduğu için etiket konulmuyor. Hâlbuki daha önceki Tarım Bakanlığının etiket konusunda yapmış olduğu açıklamada, Koruma Kontrol Genel Müdürü Sayın Aslan, çok değerli bir insandır, çok net bir şekilde *“Eşik değere bakılmaksızın etiket konulacak ve GDO’suz*

her ürün istedikleri zaman ‘Ürünümüzde GDO yoktur’ diye negatif bir etiketleme yapabilecek” demişti. İlk yönetmelikte de bu vardı, ama daha sonra bunun sessiz bir şekilde ortadan kalktığını ve artık etiketlemenin yapılmadığını ne yazık ki görüyoruz.

Peki, neden bu etiketi koymaktan bu kadar kaçıyorlar? Bu konuda Özgen ve arkadaşları tarafından yapılmış çok geniş kapsamlı bir araştırma var. Bu araştırmanın ben çok basit rakamlarını alıyorum, fazla vaktinizi almamak için. Bu başka bir Özgen, ben değilim. Burada dikkatimizi çeken bir konu var; halk, GDO’lar konusunda son derece bilinçli. Büyük marketlerin girişlerinde yapılan bu ankette, 950 kişi üzerinde denenmiş ve şu basit sorularla ne demek istediğimi anlatabilirim tahmin ediyorum: “GDO hakkında ne düşünüyorsunuz?” denildiğinde, yüzde 73’ü hemen zararlı olduğunu söylemiş. “Etiket konulsun mu?” denildiğinde, neredeyse tamamına yakını “Etiket konulsun tabii, yani ne olduğunu biz görelim, aldığımız şeyi bilelim” demişler, bu da çok sevindirici bir şey. “Bu ürünleri size versek şimdi, dener misiniz?” deyince, yüzde 79’u “Hayır” demiş. “Ucuz olsa alır mısınız?” Çünkü, ucuzluk bizde önemli. Yüzde 86’sı “Ucuz bile olsa almaz” demiş. Halkın bilinçlenmesi açısından çok güzel rakamlar bunlar.

Halk böyle bilinçliyse ve bu GDO’lu ürünleri gördüğü zaman istemiyorsa, o zaman siz de eşik değeri koyarsınız ve etiketi kaldırılırsınız, olay bu kadar basit. Avrupa Birliği deniliyor; madem ki her kurulda Avrupa Birliğine uyuyoruz, onlar gibi hiç değilse açık bir şekilde “Bu üründe GDO vardır” ya da “Şu üründe GDO yoktur” diye etiketleme serbest bırakılmalıdır. Bu yönetmelikte mutlaka bu açıdan değişiklikler yapılması gerekir düşüncesindeyim.

Sonuç olarak, bu yönetmelikte kavram ve kapsam olarak çok önemli hatalar var. GDO’lar adeta gizlenmekte ve satışı kolaylaşır bir halde piyasaya sürülmektedir. Kurum olarak hiçbir sorumluluk almayan, buna karşın oluşabilecek tehlike ve zararlardan sadece ticaretini yapanları sorumlu tutan, insan, hayvan, bitki ve mikroorganizma sağlığının korunmasında çok önemli eksiklikleri olan ve bilimsel çalışmaları zorlaştıran bu yasadaki şu haliyle pek olumlu sonuçlar beklemek mümkün değildir. Umarım bunlar fark edilerek kısa zamanda düzeltilir ve daha güvenli bir yasaya kavuşabiliriz.

Teşekkür ederim.

“TÜKETİCİ BOYUTU, BİLGİLENME HAKKI VE MEDYANIN SORUMLULUĞU”

Umut ÖZDİL

“Bu Toprağın Sesi” Programı Sunucusu

Sayın Başkanım; çok teşekkür ediyorum. Böyle seçkin bir kitleyle beni buluşturduğunuz için, çok değerli büyüklerime, başkanlarıma teşekkür ediyorum.

Benim anlatacağım şeylerin çok fazla görsel açıdan gösterilebilecek materyali olmadığı için, müsaadeniz olursa, ben burada sunumumu yapmak istiyorum. Daha doğrusu sunum da değil, dertleşmek istiyorum sizlerle biraz.

İlk başta şunu söyleyeyim: İyi ki Düzenleme Kurulu, “Tüketici Boyutu, Bilgilenme Hakkı ve Medyanın Sorumluluğu” diye bir konu başlığı yazmış buraya. Eğer TRT’nin sorumluluğu deseydi, ben burada anayasadan başlayarak basın meslek ilkeleri, ulusal-uluslararası boyut, birçok şeyden bahsedip, yüzlerce yansı hazırlayıp biraz da sıkıcı bir sunum yapabilecektim, ama çok teşekkür ediyorum, medyanın bu konudaki sorumluluğunu aktarma şansını bana verdiğiniz için.

FAO’nun bu yıl seçtiği tema, “Açlığa Karşı Birleşelim” ise eğer, bu birleştirici unsurun ana harçlarından birinin ben medya olduğunu düşünüyorum. İkinci olarak, bu temadan yola çıkarak “Açlık: Utancın Tarihsel Adı” ana başlık olarak da belirlendiyse, bu utancın içerisinde maalesef medya da var diye düşünüyorum. Açıkçası ortada kurulması çok zor bir denge var, şimdi bu dengeyi biraz aktaracağım sizlere ve ilk sorumlumuz da şu olacak: “Medyanın kamuoyunun herhangi bir konuda medyayı, daha doğrusu kamuoyunu yönlendirmedeki gücü nedir?” diye bir soru sordüğümüz zaman, daha iletişim fakültelerinin ilk sınıfında bunu bize anlatırlar. Derler ki, “Eğer 2 bin kişiyi kitle iletişim araçlarında kilit noktalara yerleştirebilecek bir düzenbazlık mekanizması kurulabilseydi, Amerika’nın tamamını, dünyanın da çok büyük bir bölümünü Amerikan başkanının öldüğüne ikna etmeniz işten bile değildir.”

Bu soru soruldu, bu cevap alındı. Ben birinci sınıftayken parmak kaldırdım; “Hocam, bunu anlatmak için niye bu örneği verdiniz ki sizler bize? Niye Amerika, niye Amerikan başkanı?” “Umutçuğum, bu işler dolarla oluyor” dedi. “Peki, biraz daha anlatır mısınız?” “Üçüncü sınıfı bekle” dedi. Sonra tabii ne demek istediğini anladım.

Kamuoyunun oluşumunda birey ve toplumların gerçekten etkileşiminin çok büyük bir etkisi olduğunu hepimiz biliyoruz ve bunun oluşumunda da medyanın çok büyük bir etkisi var. Bunu az sonra birkaç rakam vererek aktarmaya çalışacağım. Bu konudaki genel geçer cümleleri her türlü kaynakta zaten bulmanız mümkün. Eğer kararsızsak, medya karar verme sürecimize çok etkin bir şekilde dahil oluyor, kararımızı değiştirme noktasında bile yüzde 32’lere varan oranlarda etkili. Önemli olan konu, bu genel geçer bilgiler değil de, medyanın bu gücü nasıl kullandığı. Ben biraz bu konu üzerinde durmak istiyorum.

Medyanın temel görevi, kamuoyunu bilgilendirmek, bunu yapabilmesi için de bağımsız ve özgür olması gerekiyor. Ancak, bu maalesef hepimizin bildiği gibi, çok

kolay değil. Ben, tam bu noktada medya dönemini ikiye ayırmak istiyorum, inanıyorum ki neden böyle yaptığıma da hak vereceksiniz. Medya patronlarının gazeteci olduğu zamanlarda halka doğru bilgi vermek çok daha kolaydı, çünkü ciddi anlamda basın meslek ilkelerine uygun, halkı doğru bilgilendirmek, yönlendirmek için gazeteciliğin bütün evrensel ilkeleri kullanılırdı. Ancak, medya kuruluşlarının sahipleri başka alanlarda da iş yapan holding patronları olmaya başlamasından itibaren maalesef asıl çıkar ilişkileri, siyaset işin içine girdi ve artık tek bir gerçek kaldı, o da maalesef patronun çıkarı. Şu anda yaşadığımız gerçek bu.

Tarım politikaları, uygulamada yaşanan sorunlar ve bunun gibi konularda da medya maalesef işlevini yeterince yapamıyor. Bunun nedenleri var. Tarım politikaları ve uygulamaları, hepinizin bilebileceği gibi, ilk olarak doğrudan birincil üretim yapan üreticimizi, çiftçimizi ilgilendiriyor. Ancak, çiftçimiz milli gelirden en az payı alan kesim, yani para harcayamıyor, reklam pastasının bir dilimi asla olamıyor ve olamayacak. Bu nedenle de özellikle reklam alamayacağımız mecralara yönelik yayınlar yapmak, bizi, daha doğrusu patronlarımızı pek tatmin etmiyor.

Medyanın önemli işlevlerinden bir tanesi de bildiğiniz gibi, kamu gözcüsü olmaları. Kamudan buradan kastımız, tabii ki dar anlamda kamu, yani karar vericiler. Medyanın bir bölümü diye buraya yazmışım, ama büyük bir bölümü, artık bu dar anlamdaki kamunun gözcüsü değil, maalesef sözcüsü olmuş durumda, bunu sizler de iyi biliyorsunuz. Bu da işimizi tam anlamıyla yapamamızın bir başka nedeni. Tarım politikaları ve uygulamalarla ilgili durum bu.

Özel sektöre nasıl bakıyor medya, biraz da bunu bakalım. Tarım ve tarımsal sanayiyle ilgili özel sektöre nasıl bir yaklaşımımız var? Hem tarımsal sanayinin içinden geçtiği süreç, hem de doğrudan tarımsal sanayinin oluşturmaya çalıştığı tüketici profili medyada pek fazla gündeme gelmez; sağlık, gıda güvenliği, güvencesi boyutu, bunların hiç yer almadığını görüyoruz maalesef. Bunun da çok önemli bir sebebi var; çünkü gıda sektörü, en büyük reklam verenlerden bir tanesi.

Daha geçen ay, isim vermeyeceğim tabii burada, ama bir gazetemizin genel yayın yönetmeni, köşesinde aynen şunu yazdı: *“Bakın bakalım bizim medyaya, A şirketinin etleri konusunda kaçında haber göreceksiniz? Umarım yanılıyorum, ama ben hiçbir gazetede göremeyeceğimizi düşünüyorum, çünkü bu haberi veren, A şirketinin bağlı olduğu B holdinginin ilanlarını kaybeder”* diyebiliyordu bir yayın yönetmeni. Düşünün artık siz gerisini...

Medya dediğimiz zaman, tabii işin bir de reklamcılık tarafı var, bundan da zaten bir cümleyle bahsedeceğim. İşini en profesyonel yapan alan, müşterisinin isteği doğrultusunda gizli-açık bütün zihinsel kodları kullanarak istediği gibi tükettiriyor, bunu da biliyoruz.

Tüm bunların sonuçları nelerdir diye çok kısaca baktığımızda, tüketicimize bu daveti, bu sempozyuma katılma davetini aldığım günden itibaren kendi programımızın internet sitesine bir anket koydum ve hiç de azımsanmayacak, 2 bin 456 kişinin katıldığı bir anketin sonuçlarını söylüyorum. Biliyorsunuz, 1 000-1 500 kişiyle genel seçim anketlerinin sonuçları yayınlanıyor bizde. Tüketicilerimize sorulan soru şu oldu: “Tarım ve gıda ürünleri seçiminiz neye göre değişir?” Yüzde 44 kalite,

yüzde 29 alışkanlıklar, yüzde 18 fiyat, yüzde 5 reklam. Bu tabloya baktığımız zaman, çok dengeli gibi gözüküyor. Hakikaten ne kadar güzel, halkımızın yarıya yakın bir kısmı kalitesine göre karar veriyor; fiyat yüzde 20, bu da iyi diyoruz.

Ancak, biraz daha soruları derinleştirdikçe, medyanın gücü biraz daha fazla ortaya çıkıyor. “Medya, bir ürünün kalitesi hakkında görüşünüzü etkiler mi?” Kalite yüzde 44’tü ya, “Onu medya ne kadar etkiliyor?” diye sorduğumuzda, bu oranın yüzde 59.5-yüzde 60 olduğunu görüyoruz. “Medyanın tüketim alışkanlıklarınızı değiştirdiğini düşünüyor musunuz?” Yüzde 29 alışkanlıklar vardı ya, onun da yüzde 45’ini medya değiştiriyor. Bu sonuçlar, reklamları hariç bırakacak olursak, yüzde 40 oranında tüketicinin medyadan doğrudan etkilendiğini gösteriyor.

Az önce en büyük reklam verenlerden birinin gıda sektörü olduğunu söylemiştim. Çok fazla sızmadan birkaç rakam da o konuda vereceğim. Gıda sektöründe medyanın tüketici gruplarını en çok etkilediği konu televizyon, oranı yüzde 62. İkinci sırada gazete, dergi, yüzde 20. Üçüncü-dördüncü sırada radyo ve internet var, yüzde 10’lar civarında. Bu oranları niye verdim, dikkat etmenizi rica ediyorum: “Gıda sektörü, reklam gelirlerini nasıl paylaşıyor?” diye sorduğumuzda, oranların hemen hemen aynı olduğunu görüyoruz, televizyon yüzde 62’ydi kamuoyu oluşturma gücü anlamında. Reklam açısından baktığımız zaman, gıda sektörü yüzde 57 oranında pastayı televizyona aktarıyor. Gazete, dergi yüzde 20 civarında, yine oranları yakın; internet yüzde 12, radyo yüzde 11. Yani, kim, kime, niye hizmet ettiğini çok iyi biliyor. Yanlış bilgileri savuruyoruz ekranlardan, mikrofonlardan, ardından da bizi dinleyen tüketici de parasını savuruyor maalesef.

Ülkemizde tarım gazeteciliği maalesef gelişmedi. Genel geçer bilgilerin yorumlanması dışında farklı bir açı yakalayabilecek biz de dahil olmak üzere, gazeteci sayısı çok az. Özellikle gıda haberlerinin medyada yer alabilmesi için 4 önemli şeyin olması gerekiyor: Gıda terörü olacak, aman Allah’ım diyeceğiz hepimiz. Gıda ürünlerinin ihracatında bazı problemler çıkacak, onun da ne anlama geldiğini bilmeyeceğiz, “Mallar geri döndü” deyip geçeceğiz. Bir hastalık çıkacak, sağlığa etkileri gündeme gelecek, o da yalan yanlış bilgilerle ya da gurme ve yemek sayfalarını takip edeceğiz.

Bir örnek vermek istiyorum: Az önce çok değerli Hocam bahsetti, ülkemize yıllarca GDO’u gıda maddesi girdi. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, bu konuda yasal bir düzenleme yapana kadar halkımız bu durumdan habersizdi. Herkes Gıda Mühendisleri ya da Ziraat Mühendisleri Odasının internet sayfasını açıp okumuyor tabii ki. İnsan ve çevre sağlığı için ne kadar güvenli olduğu tartışmalı GDO’ların bu kadar yıl ülkemize girdiği noktada medyada kaç haber gördünüz diye ben size sormak istiyorum. Ne zaman ki Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bu konuda yasal bir düzenleme yaptı, hepimiz GDO profesörü olduk. Hocam, yanlışları da, neler yanlış yaptığımızı da -ki biz söylediği yanlışları yayınıımızda da işledik- ortaya çıktı.

Doğru düzgün gazetecilik yapan uzman gazetecilere ihtiyaç var, bütün bu sorunun aslında çözüm noktası da bu. Nasıl ekonomi, eğitim, sağlıkla ilgili medya kurumlarında muhabirler varsa, tarım ve gıda alanında da olmalı. Yoksa, ne olur? İşte haberleri göremeyiz, 10 yıllık GDO gerçeğini, onlarca yıllık GDO gerçeğini atlarız; izlemeyiz, sürecin gerisini takip etmeyiz. Daha acısı, şirket ve PR’cıların

yönlendirmesine maruz kalan bir gazeteci oluruz. Burada PR'cı demişken, işini profesyonel anlamda yapan halkla ilişkiler uzmanlarından bahsetmiyorum, PR'cı diyorum özellikle.

Bu ne demek? Haberle tanıtımın birbirine karıştırıldığı durumlar her zaman olur, bu işin çok farklı bir boyutu. İki farklı olgu olarak pek fazla ayırt edemeyiz haberle tanıtımı, çünkü tanıtımın içerisinde kamuoyunun da bilmesi gereken şeyler muhakkak olabilir. Ancak, para karşılığı bunun yaptırılması tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de yaşanan bir süreçtir. Bu konudaki bu ahlaki çöküşün önüne geçebilecek bazı sözleşmelere de medya organlarımız imza atmıştır Türkiye'de de, "Tanıtım amaçlı haberlere gitmeyeceğiz ya da kendi imkânlarımızla gideceğiz, oteldir, yemektir, bunların karşılanmasını istemeyeceğiz" diye imzalar atıldı. Ancak, ne kadar yaygın; bu bir soru, açıkçası söylemek gerekirse çok yaygın değil.

Ülkemizde marka olmuş bir gıda şirketinin en üst düzey yöneticisi, özel bir görüşmemizde inanınız şu cümleyi kurabildi: *"Tüketicinin talep ettiği zamanda, talep ettiği yerde ve fiyatta gıda ürünü sunabilmenin en iyi yolu, talep zamanını, yerini ve fiyatını kendinizin, yani doğrudan şirketin ayarlamasıdır. Reklamlar çok pahalı olduğu için, biz bunu yapmanın başka yollarını da bulduk."* "Peki, efendim, ne yaptırıyorsunuz, bunun reklamdan başka bir çözüm yolu var mı?" *"Haber ve program yaptırıyoruz, daha ucuza geliyor"* dedi. Durum bu.

Bunlar, tabii gazeteci olarak bizleri çalışırken etkileyen unsurlar açıkçası, ama biz ne yapıyoruz kendi içimizde, bir de bunu aktarayım size. Çarşıda, pazarda ya da gıda üretim yerlerinde uzatılan mikrofon ve kamera, inanınız ki sadece ilgi çekmek için kullanılan görüntüleri ve sesleri topluyor. Bu görüntü ve seslerin ekrana yansması, yani kurgusu, montajı esnasında karar verici olan bizler, kim kısa ve öz konuşuyorsa değil, bağırıyorsa, onu yayına veriyoruz. Bağırarak ilgi çekiyor, ilgi izlenme oranını artırıyor, cebimiz para doluyor; bizim değil de patronun. Televizyon programlarında yazılı haberlerde uygulamalar, tekniklerde farklı, ama sonuçta mantık aynı, buna da emin olabilirsiniz.

Sorunun asıl kaynağına inebilmek için uzman görüşü gerekiyor ve gerçek uzmanların da tek amaçları kamuoyunu doğru bilgilendirmek olduğu için, onlar bağırmadan konuşuyor ve uzun uzun açıklamalar yapmak zorunda kalıyorlar. Bizim çok fazla süremiz yok maalesef, hemen sıkılıveriyoruz medya mensubu olarak ve onları maalesef dinlemiyoruz. Genellikle yayın süremiz ve yerimiz, gazete için konuşuyorsak, çok kısıtlı. 2 dakika soru soruyoruz, 3 dakika cevap bekliyoruz, ama biliyoruz ki o sorunun cevabını tam olarak öğrenebilmek için en az yarım saat mikrofon tutmak lazım. Ancak, üzerimizde bir idareci var ve sürekli reklam arası vermemiz gerektiğini söylüyor maalesef.

Tabii medyanın etkinliği arttıkça, tüketicinin gıda ürünleri konusunda bilgi edinmesi daha da yaygınlaşıyor. Konu insan sağlığıyla ilgili olduğu için, genellikle toplumumuz da duyarlı, bunu da vurgulamak lazım. Buraya kadar her şey normal de, bu noktada da yanlış olan bir şeyler var. Dikkat etmişsinizdir, burada Uğur Dünya Üstadımızı tabii anmak istiyoruz, ama yine de bir meslek küçüğü olarak onu da eleştirme hakkına herhalde sahibimdir diye düşünüyorum. Çok küçük çaplı ve hijyen olmayan şartlarda gıda üretimi yapanları ekrana taşıyoruz. Bone muhabbetini hepimiz

biliyorsunuz; boneler takılıyor, fareler, bizim gıda güvenliğinden ya da bununla ilgili haberlerden anladığımız sadece bu maalesef. Bu işin temelinde hangi organizasyonsuzluk var, neden altyapı bu kadar eksik, pek gündeme getirmiyoruz. Merdiven altı üretimde çekim yapıyoruz da, elimizde mikrofon olmasına rağmen, bu merdiven altı üretimin sorumlusu kimdir diye geriye dönüp araştırmıyoruz maalesef.

Dün akşam saatlerinde internette bir haber gördüm, eski tarihli bir haber, onu anlatmak istiyorum, bakışımızı biraz daha vermek amacıyla. Teknolojiyle aram çok iyi değil; bunu göstermek isterdim size, biraz uğraştım, ama beceremedim açıkçası. Ulusal bir kanal efendim, yerel değil, bu anguslar geldi ya, anguslar gelirken havaalanında, büyük bir ihtimalle de o uçak da angusu getiren uçak değil, ama bakıyor gökyüzüne doğru, kameraman da onu çekiyor. Anons aynen şu: “Geliyor geliyor geliyor, anguslar geliyor, geldi” dedi. İndi oraya, çok güzel, hemen görüntü değişti, angusların iniş görüntüsü. Muhabirin elinde yine bir mikrofon; diyor ki, *“İşte uzman gazetecilik anlayışımızı burada yerine getiriyoruz ve konuyu tüm taraflarıyla konuşuyoruz.”* Bakıyorsunuz, yanında uçağı getiren kaptan pilot var. Ne sordu buna? “Efendim, yolda gelirken türbülansa girdiniz mi, girdiyeniz anguslar nasıl etkilendi?” Bu röportajdan sonra da zaten pilot da güldü, yalan yanlış bir cevap verdi ve haber bitti. İnanın, yani bu bir komedi programı değildi, bir haber bülteni idi. Tabii ben, unvanımın önünde TRT olduğu için, burada isim veremiyorum maalesef. İnternete girdiğinizde, muhakkak siz de göreceksiniz.

Kuş gribi, Akdeniz sineği, domates güvesi, sahte bal, hormonda biliyorsunuz futbol hakemi kabzımal ve ithal edilen hayvanlarda havalimanı şovlarına baktığımızda, işin özüne inilmediğini de maalesef görüyoruz. Avrupa Birliği tarım ve gıda konusu, bizleri sadece kokoreç boyutuyla ilgilendiriyor efendim, bunu da söyleyeyim, çünkü reyting buradan geliyor, yapacak bir şey yok.

Unutulmaması gereken bir nokta, tabii ki hep kendimize batırdık, medya sektörünün çok yanlış olduğunu burada söyledik. Ancak, özeleştirme mekanizmasını da en iyi işleten kurumlardan bir tanesi yine medya, bunu da söylemek zorundayım. İyi tarım uygulamaları, GLOBALGAP, HACCP ve benzeri uygulamaları da çalاکalem de olsa, ilk defa halkımız yine medya aracılığıyla duydu.

Bu arada hemen küçük bir not daha aktararak sunumuma son vereceğim. Bir haber medyada nasıl yer alıyorsa, maalesef öyle kalıyor. Düzeltme mekanizması da maalesef bizde çok fazla çalışmıyor, düzeltme metinlerini yayınlamıyoruz ya da sadece çok kısa bir özürle geçiştiriyoruz, ama ilk neyi nasıl yayınladıysak, halkımızın zihninde öyle kalıyor.

Bu kadar konuştum, bir cümleyle “Nedir?” diye soracak da olursanız, sonuç ve çözüm kısmında tarafsız, bağımsız gazetecilerin yönettiğı medya ve uzman gazetecilik diyorum.

Saygılarımı sunuyorum.

“GIDA GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ GÜNDEMDE OLAN KONULAR”

Doç. Dr. ÜMRAN UYGUN

Hacettepe Üniversitesi

Gıda Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi

Sevgili Hocam, sevgili misafirler; hoş geldiniz. Dünya Gıda Gününüzü kutluyorum.

Kutlama, aslında sevinçlerin paylaşıldığı bir anlam içeriyor, ama sabahtan beri buradaki konuşmalarda sevinçli ya da bizi mutlu edecek hiçbir sözcük, düşünce paylaşılmadı. Maalesef benim de sözünü edeceğim konular, yine hiç iç açıcı konular değil. Hepimizin bildiği ve tekrar tekrar tekrarlamaktan artık yorulduğumuz sorunları dile getireceğiz.

Biz bu programı düzenlerken yeni tehditlerden, yeni risklerden söz edelim diye düşünüyorduk, ama eskileri hiç gündemden düşmüyor ki yenilerine yer açılsın. Onun için, ben affınıza sığınarak şöyle bir derleyip toplama yapacağım: Gıda güvenliğini tehdit eden riskler dediğimiz, çok geniş bir konu; bunun mikrobiyoloji ayağı var, kimyasal ve fiziksel bulaşanları var. Ben mikrobiyoloji kısmını ayrı tutarak, onu dışarıda bırakarak, sadece bugün size kimyasal tehditlerden söz etmeye çalışacağım.

Bu riskler nasıl gıdalarda oluşuyor, kabaca bir tanım yapmak gerekirse; üretim, imalat, paketlenme, depolama, taşıma, her türlü hazırlama sırasında bulaşan ya da uygulanan işlemlerle oluşan bazı kimyasal maddeler, gıda güvenliğinde riskleri oluşturmaktadır. Bu maddeler 3 farklı şekilde gıdalarda bulunabilirler. Birincisi hammaddeden kaynaklı risklerimiz var. Çok yakından bildiğimiz tarım ilacı kalıntıları sorunumuz var, hâlâ devam eden bir sorun. Birkaç yıl öncesine kadar artık bu sorunla yurtdışından dönen ürünlerimizin azalmasını ümit ediyorduk, ki birkaç yıl da azaldı gibi oldu, ama 2009 yılında yine Avrupa'nın diline düştük, armutlarda yaşanan büyük bir pestisit kalıntısı krizi vardı. Bu yüzden hızlı alarm sistemiyle hem bize, hem bütün Avrupa'ya aynı anda yayılan bilgiyle bir kez daha adımız kötü anıldı. Bu da gösteriyor ki, pestisit kalıntılarında bile, tarım ilacı uygulamalarında bile hâlâ bir yere gelememiştir, çok acı bir şey bu ve çok fazla ihracatçımız bundan zarar görüyor, görmeye de devam ediyor. Onlar zarar görüyor, tekrar içeri döndüğü zaman ürün ne oluyor, orası da soru işareti, herhalde iç pazarda yine biz tüketiyoruz onları.

Yine veteriner ilaç kalıntıları büyük bir sorun. Bugün bu konuya da çok fazla değinmeyeceğim, belki aramızda veteriner arkadaşlar vardır, bu konuyu daha iyi bilirler; antibiyotikler, hormon uygulamaları orada da önemli bir sorunu oluşturuyor. Ağır metaller yine gıdalarda önemli bir risk oluşturan kimyasallar ve çevresel bulaşmalar, endüstriyel bulaşmalar, biz bunun ne kadar farkındayız bilemiyorum. Yapılmış bir analiz sonucu çalışma yok elimizde, Türkiye'de bu tür çevre bulaşmalarının rakamı yok. Dünyayı izliyoruz, literatürü izliyoruz, Avrupa'da yaşanan büyük dioksin krizlerini biliyoruz, Avrupa'nın aldığı önlemleri biliyoruz, ama bizdeki durum hakkında fikir sahibi değiliz.

Bunun yanı sıra, yine hammaddeden kaynaklanan doğal toksik bileşenlerimiz var. Her doğal ürün mutlaka zararsızdır anlamı taşıyor, içinde toksik bileşenlerimiz var. Bazıları yanlış depolama koşullarında, örneğin çimlenmiş bir patatesi kimse tüketmiyor. Neden; içinde birtakım yine doğal toksik maddeler bulunduğu için.

Radyoaktif bulaşılar son yıllarda çok gündemimizde değil, ama Çernobil'i hatırlayanlar bilir, o dönemde de çok zarar gördüğümüz bir olaydı bu. Çaylarımızda, sütlerimizde radyoaktif kalıntılarla ürünlerimizi tükettik.

İkinci grup tehdit ise, direkt hazırlama ya da işleme sırasında oluşturduğumuz maddeler. Akrilamit yine son yıllarda medyada da yerini almış bir kimyasal, ısıtma işlem sonucu gıdalarda oluşan bir madde ve kanserojen.

Yine polisiklik aromatik hidrokarbonlar dedim; ben affınıza sığınıyorum, bu sunumda fazlasıyla kimyasal adı geçecek, umarım çok yorucu olmaz sizin için. Bu PAH'lar kısaltması ya da polisiklik aromatik karbonlarda yine ısıtma işlem sonucu, özellikle de ızgara vesaire yaptığımızda oluşturduğumuz bazı kimyasallar...

Yine son yeniliklerden söz edeceğimiz demiştik, furan da gündemimize yeni yeni girmeye başlayan, yine ısıtma işlem sonucu özellikle içeceklerimizde oluştuğunu gördüğümüz bir kimyasal.

Nitrozaminleri belki daha yakından tanıyoruz, çünkü nitrozaminler konusu epeydir basında da yer alıyor. Nedir; nitrit nitratın dönüştüğü bir ürün, bir kimyasal ve kesinlikle kanserojen. Nitrit nitratın kullanım alanlarını çoğumuz biliyoruz, et ürünlerini bununla sakladığımız bir katkı maddesi.

Yine kloropropanoller bir grup kimyasallarımız var. Aslında ben burada çok vakit kaybetmeyeceğim, tek tek zaten açacağım bunları, burada sadece isim olarak geçireyim.

Trans yağ asitleri, yine son yıllarda çok gündemimizde olan bir kusur. Benzen, benzen deyince belki hatırlayacaksınız, birkaç yıl önce özellikle C vitamini içeren meyve sularında oluştuğu yönünde bir bilgi düşmüştü medyaya, o konuda da yine bilgi vereceğim birazdan.

Gıdanın işlenmesi, depolanması, hazırlanması aşamalarında bulaşan maddeler de risk oluşturabilir. Bu listede katkı maddelerini gördüğünüzde, belki yanlışlıkla buraya konuldu diye düşünebilirsiniz. Katkı maddelerini yanlış kullanımda ancak risk oluşturabilen ürünler diye tanımlamak istiyorum, onu o nedenle de ayrı tutmak istiyorum.

Ambalaj materyallerinden ürüne geçen maddeler, yine son zamanlarda çok önemli olmaya başladı. Yanlış gıdalara yanlış ambalajlar nedeniyle ve uzun süreli rafta kalan ürünlerde ciddi kimyasal bulaşılar olduğunu görmeye başladık. Gıdalara uygulanan radyasyon, şu an sadece kuru gıdalara uygulanıyor bilebildiğim kadar, şu anda çok büyük bir tehdit değil diye düşünüyorum.

Yine üretim sırasında ekipmandan geçen bir metal bulaşısı olabilir. Dikkatsizlik veya kaza sonucu oluşan bu bulaşmalar var ve bir de en son satırda gördüğünüz melamin krizi. Melamin krizi, 2009'da bütün dünyayı saran büyük bir olaydı, Çin'de protein zenginleştirilmesi yapmak üzere süte katılan bir kimyasal madde.

Biraz önce saydığımız maddeleri tek tek açmaya çalışacağım. Dioksinler, bugün dünyadaki bütün çevresel yanma prosesleri sonucu atmosfere, toprağa ve suya geçen maddeler ve oradan da dolayısıyla gıdaya geçebilen bileşikler. Biz dioksinler konusunda çok zarar görmedik, ama 70'li yıllarda Avrupa'da çok acı olaylar yaşandı. Anne sütlerinde dioksin miktarı oldukça yüksek seviyelere çıktı, çünkü yağda çözünen, yağda tutanan bir bileşen bu, bileşenler grubu diyeyim, dioksinler yaklaşık 117 civarında maddeyi kapsıyor. Bebekler çok yüksek dozda 16'sı kanserojen olan bu bileşiklere maruz kaldılar ve o dönemde Dünya Sağlık Örgütü, zaten anne sütünü yasaklamaya kadar önlemler aldı. Ancak, proseslerde yaptıkları değişikliklerle dioksin miktarını daha aşağılara çekmeyi başardı bugün Avrupa, yeniden anne sütüne izin verildi ve dioksin miktarlarını yakından takip ediyorlar. Yağlı ürünlerde; et, süt, balık gibi ürünlerde daha büyük tehlike oluşturuyor, yağda tutunduğu için.

Yine dioksinlere benzeyen bir başka grubumuz var; klorlanmış bifeniller. Bunlar da yine kimya endüstrisinin kullandığı birtakım maddeler. Özellikle sentetik maddelere ve boyalara yumuşatıcı olarak katılan bu maddeler, açıkta kullanılması yasak olmakla birlikte, çevreye bulaştığı anda ürünlerimize de rahatlıkla geçebiliyorlar. Hem dioksinler, hem klorlu bifeniller, kanserojen maddeler. Giderek artan kanser oranlarıyla zannediyorum çevremizde ya da gıdamızdaki bu tür kimyasalların artması arasında birebir bir ilişki vardır demek çok da yanlış olmasa gerek diye düşünüyorum.

Bakın, dünyada çeşitli zirveler yapılıyor. En son Stockholm Zirvesi, 90'lı yılların sonuydu galiba, orada ilan edilen 12 tane kimyasal madde var ki, tümüyle üretimi, kullanımı yasaklandı. Ancak, hâlâ çevrede kalıcılıkları sürdüğü için, ürünlerde bulunabiliyorlar. Bunların çoğu da klorlu pestisitler, tarım ilaçları. Bizde bile Pestisit Yönetmeliğinden çıkarılmış olmalarına rağmen, hâlâ yıldızlı bir şekilde bulunabiliyor, çünkü toprakta ya da yeraltı sularında kalıcılıkları sürdüğü için, kazara da olsa, hâlâ ürünlerde bu klorlu bileşiklere rastlanabiliyor.

Doğal toksik maddelerimiz var dedik. Doğal toksik maddeler, hepimizin bildiği, özellikle hububat ya da baklagillerdeki tripsin inhibitörleri, fitik asit, lektin gibi ürünler, yine zehirli balıklar ya da balıklarda bulunan zehirler diyelim, tetradotoksin, scombrotoksin gibi. Ama, biz galiba ülke olarak şanslıyız, bu tür toksinlerin bulunduğu balıklar bizde yok. Bunlar daha çok herhalde Ekvator bölgesi balıkları.

Bitki toksinleri var; alkaloidler, siyanojenik glikozidler. Burada biraz da dünya literatürüne katkı yapıyoruz, özellikle kayısı çekirdeğini taze olarak tüketildiğinde, çok fazla siyanojenik maddeye maruz kalındığından zehirlenmeler görülüyor. O anlamda dünya literatürüne geçtik. Biyojen aminler, histamin, yine hepimizin yakından tanıdığı bir doğal toksin.

Mikrobiyolojik bulaşılara burada yer vermeyeceğimi söylemiştim, ama mikotoksinler konusu, artık oluşturduğu toksin bir kimyasal madde olduğu için buraya almak istedim. Biraz önce TRT'den katılan arkadaşım, medyada ne kadar yanlış bilgiler verildiğinden söz etmişti. Daha bir ay önce benzer bir olayı ben de yaşadım. Akşam haberlerinde bir özel kanalda spiker, büyük bir heyecan içinde "Kuruyemişlerimiz kanser yapıyor" diye... Bunu sokaktaki insan biliyor zaten, bu

yeni bir şey değil ki. Bir aflatoksin problemimiz var, artık bunu bilmeyen kalmadı. Fındıklarımızda yaşadığımız, o yüzden geri dönen, bizim hâlâ Avrupa Birliğinde büyük bir mücadeleyle sınırlarını aşağıya çekmeye çalıştığımız bir toksinden bahsediyoruz. Bunun tüm kuruyemişlerde olabileceği çok doğal, ama o arkadaşımız, gazeteci, onu yeni öğrenmiş demek ki. Aflatoksin gerçekten çok büyük bir problemimiz; hem ihracatımızı etkiliyor, hem sağlığımızı etkiliyor.

Son yıllarda mısırdaki fumonisin mikotoksini üzerine de çok araştırma ve çok çalışma var, yani aflatoksinden sonra fumonisinler gündemimize oturdu, çünkü onların da yemek borusu kanserine neden olduğu tam kanıtlanmasa bile, çok önemli kanıtlar var. Bu yüzden de fumonisinler, gerçi mısır bizde birinci ürün değil belki ekonomik olarak, ama önem taşımaya başladı.

Evet, gıdaların işlenmesi sırasında oluşan maddeler dedik, birincisi akrilamid. Akrilamid, artık ekmekten bisküviye, her türlü ısıl işlemin uygulandığı kızarmış patatese kadar her üründe karşımıza çıkan bir kimyasal. Burada da yine gıdanın içinde bulunan glukoz ve fruktoz, Maylard reaksiyonu sonucu asparajin aminoasidiyle akrilamid oluşturuyor. Bu yıllardır oluşan bir şeydi, ama ilk defa İsveç'te İsveçli bilim adamları, 90'lı yılların sonuna doğru bu maddenin varlığını gösterdi. Onun üzerine teyakkuza geçti bütün laboratuvarlar, herkes akrilamid aramaya başladı. Şu anda pek çok üründe akrilamid varlığı ortaya konuldu, ama henüz maksimum limit belirlenemedi. Tam olarak sağlıkla olan ilişkisinde bu limitin ne olacağı üzerine çalışmalar devam ediyor.

Biraz önce sözünü ettiğim yine poliaromatik hidrokarbonlar; hani şu ızgara yapıyoruz, barbekü yapıyoruz, orada bir duman sarıyor eti, işte orada oluşturduğumuz kimyasallar var. Ayrıca tütsüleme yapıyoruz, tütsülenmiş ürünleri de pek seviyoruz. İşte tütsüleme yaptığımız sırada da bu kimyasal, özellikle benzopiren denilen bir kimyasal var ki, birinci derecede kanserojen olan maddelerden biri. Bütün bunlara dikkat edeceğiz.

Yine furan dediğimiz, ısıl işlem sonucu uçucu bir madde oluşuyor. Bunlar da ürünlerdeki askorbik asidin ve doymamış yağ asitlerinin ısıl işlem sonucu bozulmasıyla açığa çıkan bir madde ki, henüz furan'ın tehlikesi ve boyutları bilinmiyor, daha analiz yöntemi bile tam olarak oturtulmuş değil. Furan açısından konservelerde ve cam kavanozlarda satılan ürünlerde tehlike olabileceği yönünde bilgiler var. Bu da yine Maylard reaksiyonu sonucunda açığa çıkıyor, yani furan'ın oluşum mekanizmaları birden fazla ve furan da yine farelerde kanserojen olduğu belirlenmiş bir madde.

Nitrozaminleri konuşmamın başında da söylemiştim, et ürünlerinde kullandığımız nitrit nitratın fazlası ne yapıyor; ette bulunan ikincil alkollerle nitrozamin denilen bileşikler oluşturuyor. Nitrozamin, gerçekten adı konulmuş bir kanserojen madde. O yüzden de şu anda et ürünlerinin hazırlanmasında kullanılan katkılarda nitrit nitrat miktarı olabildiğince aşağıya çekilmiş durumda ve alternatifler aranıyor. Yani, hem antimikrobiyel aktivite sağlanacak, hem renk, tat, koku vesaire, bu aktivitenin sağlanacağı alternatifler aranıyor. Ancak, hiçbiri onun kadar ekonomik olmadığı için henüz ticari uygulamaları yok.

Trans yağ asitleri dediğimiz bir şey var. İlk defa margarinler dünyanın gündemine geldiği zaman, “Aman doymuş yağı tüketmeyin, tereyağı kalbiniz için çok zararlı” denildi. O yüzden de onun benzeri bitkisel yağların hidrojenlenmesiyle ortaya çıkan yeni ürün, margarinler yere göğe sığdırılamamıştı. Aradan bunca yıl geçti ve anladık ki margarinlerde de doymamışlığı doyururken hidrojenleme işlemiyle, bazı trans formu asitler oluşturuyormuşuz, onlar da sağlığımız için bir hayli zararlıymış. Şimdi trans yağ asitlerini ne yaptık; bunun için de zaten mevzuatımız var, belli bir değerin altına çektik. Değişik proseslerle, interesterifikasyon vesaire yöntemlerle katılaştırma yapıyoruz ve trans yağ asitlerini de böylece daha aşağıda tutmaya çalışıyoruz.

Yine dünyanın gündeminde, Avrupa Birliğinin gündeminde olan bir başka madde, kloropropanoller var. Bunlar bitkisel protein hidrolizatları ki, son yıllarda çok yaygın kullanılmaya başlanan hidrolizatlar bunlar, protein katkısı olarak. Bunların eldesinde bir toksik bileşen olarak açığa çıkıyorlar ve prosesin yine kontrollü hale getirilip bir şekilde önlenmesi gerekiyor, ama son zamanlarda Avrupa Birliğinin çok üzerinde durduğu bir kanserojen madde olması nedeniyle monoklor propandiol hakkında internete girerseniz, epeyce bir yayın, bilgi bulabilirsiniz.

Yine benzen, 90’ların sonunda, özellikle benzoik asit tuzlarının askorbik asitle birlikte, ki meyve sularının pek çoğunda C vitamini var ve bazılarında da zaten koruyucu olarak benzoat katıyoruz. Benzoatlarla birlikte benzeni oluşturduğu yönünde bir bilgi düştü ve bunun 5 PPB sınırını aşmayacak şekilde Amerika’da bir sınırlama getirildi. Yine orada da prosesle oynayarak veya koruyucu olarak benzoik asit değil de başka koruyucular kullanılarak benzen oluşumunun önüne geçilmeye çalışılıyor.

Bir başka kimyasal, belki bizim için şu anda çok önemli değil, belki endüstriyel ülkeler için ciddi bir kimyasal. Gemilere ve deniz taşıtlarının dışına böcek yapışmasın diye sürülen birtakım kimyasallar var. Bunlar da ciddi şekilde liman bölgelerinde yaşayan, oradan avlanan balıklarda, su ürünlerinde kontaminant bulaşı kaynağı olduğu görülüyor, organotin genel adıyla anılan bir grup kimyasal. Yenilikler kısmı da bu oluyor aslında; hep alıştığımız pestisitler, veteriner ilaç kalıntıları, katkı maddeleri derken, bunlar belki ilk defa karşılaştığımız maddeler.

Melamin krizini hep beraber yaşadık 2008 yılında. Çin’de sütlere bu uygulama çok uzun yıllardır yapılmıyordu, ama herhalde giderek miktarı arttı ki ölümlere sebebiyet verdi, böylece ortaya çıktı olay ve bu konudan sorumlu kişiler de idama mahkûm oldular. İdam hiçbir zaman istenecek bir şey değil, ama Çin, hiç acımasızca yasalarını uyguladı. Tabii ki idam hiçbir şekilde hoş görülmez de, yaşadığımız bir kriz var, özellikle boyalarla ilgili yaşadığımız bir kriz var. Sudan boyası diye bir boya var, ki bu kesinlikle boya gıdası değil, yani gıdalarda kullanılmasına izin verilen bir boya değil. 2003 yılında İngiltere, bizden aldığı kırmızıbiberler yüzünden çok acı çekti, çünkü bütün bu biberin kullanıldığı her bir ürünü marketten geri toplamak zorunda kaldı. O zaman da yine Avrupa’da bir kez daha dile dolandık. Daha önce Hindistan’dan alıyordu ve orada çok fazla hileyle karşılaştığı için yönünü çevirip Türkiye’den almaya başlamış kırmızıbiberini, ama biz küflü ve rengi bozuk biberimizi satabilmek için Sudan boyasıyla boyamışız.

Bu Sudan boyası da tekstil sanayinde kullanılan bir boya ve kanserojen bir madde, bununla boyayıp satmışız İngilizlere. Hâlâ daha Türkiye’de de kullanıldığını biliyoruz. Daha bu yıl Bakanlığımız, 4.5 ton kırmızı biber yakaladı, hem küflü, hem rengi bozuk, üstüne bir de Sudan boyasıyla boyanmış. 4.5 ton çok büyük bir rakam, yani neredeyse hepimize yetecek kadar. Bu sudan boyasını kullanan kişinin direkt bir katilden farkı yok benim için, tümüyle aynı. Ama, ne oluyor; Sudan boyası, o kanserojen maddeden dolayı 10 yıl sonra sizde belki kanser görülüyor; hemen görülmüyor da 10 yıl sonra kanser oluyorsunuz.

Katkı maddeleri içinde de, yani izin verilen boyalarla ilgili de 2007’den beri büyük bir tartışma var Avrupa Birliğinde. 2007’de İngiltere’de Southampton Üniversitesinde yapılan çok geniş bir çalışma. Bu yapay boyaların daha çok da çocukların tükettikleri gıdalarda bulunması ve o yüzden de yıllardır söylenen bir şey vardı, ben katkı maddeleri dersimi Bilge Hocamdan aldım, o zaman da gündemdeydi. Tatrazin gibi, sunset yellow gibi renk maddelerinin hiperaktiviteye neden olduğu hep söylenegelirdi zaten. Ancak, 2007’deki çalışmayla artık adı konuldu; kesinlikle reddedilemeyecek biçimde çocuklarda hiperaktiviteye, dikkat bozukluğuna yol açtığı anlaşıldı. Bizim çok güvendiğimiz EFSA, Avrupa Gıda Ajansına raporlar iletildi ve çok “bağımsız” olduğunu düşündüğümüz ajans, bu raporların sonucunda bu boyalara bir yasak getirmedi. Yine de metodolojinin yanlış olabileceği vesaire gibi 54 sayfalık raporla, ne dediğini anlamadığım bir raporla hiçbir yasak getirmedi boyalara. Ama, o tartışma o gün başladı ve halen daha sürüyor. En sonunda Avrupa Komisyonundaki Yeşil milletvekillerinin baskısıyla hiç olmazsa bu boyaların kullanıldığı ürünlerin üzerine “*Bu boyalar çocuklarda hiperaktiviteye neden olur*” cümlesi getirilmesi zorunluluğu hiç olmazsa orada geldi. Ondan beri endüstri, artık bu yapay boyalardan kendi kendine çekilmeye başladı. İlk bunun başını çeken, İngiltere’de Cadbury oldu ki, Türkiye’de de ortaklığı olan bir firma, bütün ürünlerinden yapay boyaları çekeceğini ilan etti. Ne kadar doğru, bilmiyorum, sadece ilanı biliyorum.

Katkı maddeleri içindeki önemli problematik gruptu bu, sevinçli bir haber bu. Umuyorum şurada yazdığım maddelerin hepsi, üzerinde tartışma olan yapay boyalar, bunların da yavaş yavaş listeden çıkarılmasını umuyorum diyebilirim.

Ambalaj materyallerinden geçen maddeler konusu var. Bizde en büyük hata, yanlış ambalajın yanlış gıdada kullanılması ve uzun süreli rafta kaldığı için geçişin yüksek olması bu nedenle ve sıcak ortamda ürünlerin tutulması gibi. Zeytinyağında özellikle Avrupa artık lastiği terk etmeye başlamış durumda, cam şişelere dönülüyor, en sağlıklı ambalaj olarak. Yine sularda PET şişeleri ilk yasaklayan ülke Avustralya oldu. Avrupa’da da yine gözlemlediğimiz, plastikler yavaş yavaş sudan da çekiliyor. Dilerim bizde de yakın zamanda bu PET şişeden kurtuluşu yaşarız.

Bisfenol dediğimiz madde yine medyada yer almıştı. Biberonlarda gündeme gelmişti, “Aman bebekleri zehirliyor muyuz?” diye. Bu polikarbonatlı şişeler ki, genelde biberonlar da polikarbonatlıymış, bu sert plastik türündeki şişeler, bunlarda uzun süreli kaldığı zaman, bisfenol denilen bir madde geçişi oluyor ürüne. Bunun da hormon bozucu, hormonal dengeyi bozucu bir madde olduğu saptanmış. Belki artık biberonlarda da cama dönüş olması gerekiyor.

Fitalatlar var, ambalajdan geçen fitalat türü, ki en çok da zeytinyağında problem yaratıyor bu fitalatlar. Zeytinyağı Tebliğinde zannediyorum şimdi pek çok fitalatı arıyoruz, sınırlarını koyduk, onların üstüne çıkmamız gerektiğinin altını çiziyoruz.

Antimon, yine PET şişe ve ambalajlarda saklanan gıdalarda saptanmış bir toksik kimyasal. Yani, sonu yok, o kadar çok kimyasalla uğraşıyoruz ki... Gıdalarımızda yine problem olan bir başka grup, bu diğerleri gibi toksin demeyeceğim, gıdanın kendi bileşiminden kaynaklı gıda alerjenleri var. Yeni Etiket Yasasına göre zaten bu alerjenlerden birini içeriyorsa, ürün mutlaka etiketinde bildirilmek zorunda, değilse, bu ürünlere alerjisi olan insanlar için ciddi sorunlar doğurabilir.

Avrupa Birliğinde birkaç yıl öncesine kadar “Kros kontaminasyon” diye bir şey vardı, yani siz üretim hattınızda birden fazla ürün işliyorsunuz ve ürünlerinizden birinde bu tür alerjenleri içeren bir ürün var ise, aslında bu ürünü içermeyen ikinci bir ürüne geçtiğinizde, hattınızın temizliğinden çok da emin olamayıp üzerine “Şunu da içerebilir” ifadesini yazabiliyordunuz. Ama, Avrupa Birliği artık tümüyle onu da yasakladı, *“Hayır, siz iki farklı ürün üretiyorsanız, hatlarınızı mutlaka ayırmak zorundasınız. Un işlediğiniz bir yerde örneğin, bir gluten zerresi ikinci ürününe bulaşabilir, geçebilir. O yüzden de o etikete onu yazarak kendinizi kurtaramazsınız”* deyip o ibarenin kalkmasını sağladı.

Genetiği değiştirilmiş organizmalara girmiyorum, zaten Hocam anlattı.

Umarım çok sıkıcı olmamıştır, bir sürü kimyasal. Bazen bunu derslerde anlattığım zaman, öğrenciler “Daha ne yiyeceğiz Hocam? O yok, bu yok, ne yiyeceğiz?” Bildiğimiz halde yiyoruz, yemek zorunda kalıyoruz diyeyim.

Ben sabah konuşmaları dinlerken, gıda güvencesinin bile sağlanmadığı bir ülkede gıda güvenliğinden söz ediyoruz, ikinci derecede önem taşıyan bir sorun mudur ki bu diye kendi kendime mütalaa ediyordum. Ama, sonra düşündüm ki, bizim ülkemizde buna çok daha fazla ihtiyaç var, yani eğitim seviyesinin, okuma yazma oranının bu kadar düşük olduğu bir ülkede daha fazla konuşacağız, daha fazla bu bilgiyi aktarmamız gerekiyor diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

TARTIŞMA VE KATKI BÖLÜMÜ

Oturum Başkanı Prof. Dr. İlbilge SALDAMLI: Ben bütün konuşmacılarımıza tekrar teşekkür ediyorum. Sizlerden zamanımızın çok sınırlı olduğunu belirterek, kısa sorular ve çok kısa katkılarınız varsa, rica ediyorum. Buyurun.

Şehnaz ÖZER- Konuşmacılarımızın hepsine çok teşekkür ediyoruz. Bu güzel sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen bütün büyüklerimize de teşekkür ediyoruz, oda temsilcilerimize de.

Ben endüstri mühendisiyim. Bu gıda katkıları konusunda özellikle birkaç sene öncesinden bu yana bir ödev vesilesiyle araştırma yaptığım zamandan beri ilgileniyorum. Ayrıca gerçekten konuşmacılardan birisinin söylediği gibi, hastanelerde gittiğinizde, özellikle küçük çocuklar arasında ne kadar çok kanser vakası olduğunu gözlemek çok iç açıcı değil.

Konumuz çok güzel, fakat bitirişi açısından ben daha farklı bir yaklaşım beklerdim. Bu kadar kötü katkı maddeleri, boyalar, kanserojen maddelerle birlikte yaşıyoruz ve “Artık ne yapalım, bunlar da etrafımızda, ne bulursak yiyelim”le iktifa edemeyiz sanırım. Özellikle yeni nesillerin yetişmesi sırasında anne babaların ve okulda özellikle öğretmenlerin hiç olmazsa genç nesille bu açıdan biraz daha ilgilenmesini sağlamak üzere sizler ne düşünüyorsunuz, ne plan yapıyorsunuz? Yani, bunları araştırıp anlatmak herhalde ki yeterli değil. Bunu devletin çözmesini beklemek de doğru değil, çünkü burada bizim hayatımız söz konusu. Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Teşekkür ediyoruz. Tabii ben Ümran hocaya müdahale etmiyorum, ufak bir saptamada bulunacağım, kendisi cevabını mutlaka verecektir. Sizi bu konularda bilgilendirmek, toplumun geleceği için fevkalade önemli olduğu için bu tür toplantılar düzenleniyor ve bilgilendiriliyorsunuz. Kimse burada çaresizlik içinde olduğunu söylemedi. Ancak, Türkiye'nin gıda sektöründe büyük ölçüde merdiven altı bir grubun da üretimde katkıda bulunması, bu alanlarda bizi korkutmalı, tedbirleri alınmalı ve önlenmesi için de yetkili kamu kuruluşlarının harekete geçmesi, işte bu tür bilim adamlarının, kamu temsilcilerinin konuşmalarıyla ve toplumun aydınlatılmasıyla mümkün olabilecektir. O nedenle, o fikrinize iştirak etmediğimi belirtmek isterim. Buyurun.

Doç. Dr. Ümran UYGUN: Sanırım çok haklısınız, sonunda çözüm önerileri getirmeden, sadece sorunları ortaya atarak bitirdim. Ancak, şunu da söylemeyi düşünüyordum, belki büyük gıda firmalarının reklamını yapıyor diye düşünebileceğinizi düşündüğümünden, söz etmedim. Bugün büyük firmalarımız, gerçekten devlete bağlı olmaksızın ya da devlet kontrolünü beklemeksizin kendi iç kontrolleriyle en iyi üretimi yapıyorlar. Haliyle kalitenin belli bir ederi, bir fiyatı oluyor. Bizim en çok uğraştığımız, Hocamın da tabiriyle merdiven altı veya pazarlarda açık satılan ürünlerle ilgili. Genelde büyük firmaların zaten ismi, kalitesinin bir garantisi. O yüzden, onlar zaten kontrollerini yaptıklarından, katkı maddeleri yahut ambalajdan geçen maddeler bakımından bir sıkıntıları yok. Ancak, maalesef bu büyük firmaların ürünlerini nüfusun ne kadarını alabiliyor? Belki de sorun ekonomik. Onunla nasıl baş ederiz, onu bilmiyorum. Yani, eğitimle iyi gıdayı alın diyoruz, doğrusu budur diyoruz, ama ona da gücü yetmiyor tüketicinin. Buna ne yapabilirim, onu da bilmiyorum doğrusu.

Ali ÇETİN (Tüketici Dernekleri Federasyonu Genel Başkan Yardımcısı): Çok özür dileyerek Hocamın bu görüşüne katılamıyorum maalesef. İki tane örnek vereceğim, isim de kullanabilirim, o nedenle de kendimi kısıtlamıyorum. Bundan 7-8 sene önce sucuk ve salamda Yaşar Holdinge bağlı ürünlerde çok ciddi problemler çıkmıştı ve bu noktada da kamuoyunda yer almıştı. Yine daha birkaç gün önce Burger King firmasının 160 bin porsiyon bakterili ürünü tüketicilere yedirdiği ortaya çıktı ki, şu anda raporlar da çantamda. Tamam, merdiven altına karşıyız, ama büyük firmalar da çözüm değil.

Çözüm şu: Öncelikle tüketicinin bilinçlenmesi gerekiyor. İkincisi, bu noktada kamunun, özellikle devletin tüketicinin alım gücünü artırması gerekiyor. Üçüncüsü, özellikle Piyasa Denetim ve Gözetim Kurumunun kesinlikle tüketicilerle aktif bir işbirliği içinde çalışması gerekiyor. Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Katkınız için teşekkür ederiz. Gerçekten denetim sistemleri Türkiye'de ciddi çalışma platformuna çekilmediği takdirde, kayıt altı ve kayıtlıyı hiçbir şekilde denetlemek mümkün olmayacak. Buyurun efendim.

Aziz EKŞİ: Çok kısa bir şey eklemek istiyorum: Tabii bir sürü kimyasal, bir sürü katkı maddesini sayıp, bir anda tüketicileri, toplumu kimyasallara bilerek bilmeyerek düşman hale getiriyoruz. Aslında düşman olması gereken kimyasallar değil, çünkü bunları anlatırken, biz aynı zamanda bunların arkasındaki toksikolojik süreçleri de anlatmak zorundayız.

Şunu biliyoruz: Biz pestisitlerin, hormonların ve gıda katkılarının ne kadarının zararlı, ne kadarının zararsız olduğunu biliyoruz. Bunu bilim adamları belirliyorlar ve gıdaya katılacak dozlar da buna göre belirleniyor. Burada sorun nedir? Tüketici dikkatini veya karşı oluşunu kimyasaldan alıp başka yere götürmek için, onun için söylüyorum özellikle. Eğer biz kontrol edemiyorsak, eğer bunların doğru dozda kullanılması veya izin verilmediği gıdada kullanılmasını kontrol edemiyorsak, işte suçun kaynağı burasıdır, yani hatanın başladığı yer burasıdır. Dolayısıyla, bizim ve bütün tüketicilerin öncelikle gıda denetim sistemini sorgulaması gerekir. Yani, kimyasalları bırakalım, onların ne kadarının zararlı olduğunu gerçekten biliyoruz, ama onların izin verilmeyenleri de kullanılabilir. Zararsız, o ayrı bir şey; izin verilen, şu listede olan katkıların zaman zaman statüleri değişebilir, ama genel olarak biz bunların güvenli kullanılma koşullarını biliyoruz. Bunu her yerde söylemek zorundayız, bunun bir toksikolojik sürece dayandığını söylemek zorundayız, ama bana göre sorun, denetimin eksikliği, hatta yokluğudur. Teşekkür ederim.

Salondan: Bugünkü sempozyum için çok teşekkür ediyorum. Ben bir tüketici olarak buradayım, emekli öğretmenim ve organik ürün tüketimini kabul edenlerdenim. Organik ürün, bu söylenen zararlara karşı alternatif olabilir mi ve üniversitelerin bazılarının GDO'lar konusundaki "Olumludur" yaklaşımına ne diyorsunuz? Çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Murat ÖZGEN: Herhalde ben yanıtlamak durumundayım. Bazı üniversitelerin farklı görüş veriyor olması konusu; bir üniversitenin görüşü şeklinde değil bunlar zaten, üniversitede bu konuda çalışan bilim adamlarının görüşü şeklinde, yani bir üniversite görüşü söz konusu değil. Bu konuda çalışan kişiler de farklı

şekillerde elbette düşünebilirler, yani araştırmancının ve bilim yapmanın zaten özünde de bu vardır, ama önemli olan, hangisinin daha doğru olduğudur. Bu doğruluk da yapılan araştırmancının özelliğine bağlıdır. Yani, araştırmancının kapsamı, ne kadar genişse, ne kadar en son teknoloji kullanılarak bu çalışmalar yapılıyorsa, ona güveneceksiniz. Burada seçme hakkı tabii ki kullanıcıların oluyor.

Doç. Dr. Ümran UYGUN: Organik ürünler her zaman güvenilir midir; tüketici olarak kaygılarım var. Yani, pestisitler ne için çıktılar; bir sürü tarımsal problem için, hastalık için, zararlı için üretilmiş maddelerdir. Özellikle de bu küflerden bahsettim, küf toksinlerinden bahsettim. Organik üründe bu ilaçları kullanmadığımız zaman, bu küflerin oluşumu nedir, ne kadardır, bu toksinler var mı, yok mu, hiç organik ürünlerde bu çalışma yapılmış değil ülkemizde. Bir de organik ürünün bu kadar Avrupa'da da pompalanmasının, yani kim karşı çıkabilir; hiçbir kimyasal içermeyen bir ürünün arkasında acaba ne var diye sorguladığımızda, şu çıkıyor: Avrupa Birliğinin kendi tarımsal üretimi o kadar yukarılara çıktı ki, neredeyse birbirleriyle savaş haline geleceklerdi. Biraz bu üretimi aşağıya çekebilmenin yolu olarak da organik ürün bu kadar pompalandı diye düşünüyorum, çünkü yüzde 40 bir verim kaybı söz konusu organik üründe. Ondan sonra bizdeki organik ürün ise, henüz şanslıyız, daha topraklarımız çok fazla kirlenmedi; batı için konuşmuyorum, daha çok doğuda ve adalarda belki, ama yine de kuşkuvarım var. Tüketici olarak, tamam, yaralı bereli ürünü alacağım, ama orada acaba bir toksin söz konusu mudur; elmada bir patulin var mı, yok mu, ondan emin değilim, ilaç kullanılmadığı için.

Mehmet DEMİR (Makina Mühendisi): Oturumda Murat Hocayı dinledik; devletin, kamunun, özellikle Tarım Bakanlığının bizi nasıl kandırdığını anlattı. Ardından Umut Özdi'i dinledik, medyanın bizi nasıl kandırdığını gördük. Daha sonra Ümran Hocayı dinledik, neredeyse yenecek hiçbir gıda yok gibi bir durum ortaya çıktı. Belki başında nötr konumdayken, bu oturum sonucu çok pesimist bir duruma geldik. Optimist olabilmemiz için bireysel ya da toplumsal, ne yapmamız lazım?

Doç. Dr. Ümran UYGUN: Çok iyi gıda mühendisleri yetiştireceğiz, onlar çok iyi üretimler yapacaklar, çok daha sağlıklı üretim yapacaklar. Ziraat mühendisleri de aynı şekilde, çünkü hammadde onlardan geliyor, onlar da en doğru üretimi yapacaklar. Yani, umutsuz olmayalım, hâlâ umudumuz var ve iyi de eğitimler yapıyoruz aslında. Bu kadar ziraat mühendisimiz de var. Aslında bu ülkede iyi şeyler de olmuyor değil, sabahtan beri Bakanlık çok fazla eleştirildi. Ancak, bu izlenebilirlik programının başlatılmasıyla galiba birkaç yıl sonra sonuçlarını görmeye başlayacağız, artık tarlada ürün kayıt altına alınmaya, hangi ilaç uygulandığı, ne olduğu, bütün bunlar kayda girecek. Ondan alan komisyoncu sorumlu olacak, komisyoncudan onu perakende satan kişiye kadar bütün bu silsile kayıt altına alınmaya başlandı, bir tür bilgi sistemi geliştirildi Bakanlık içinde. Sanıyorum bu tür önlemlerle biraz daha bir yerlere taşınacak diye düşünüyorum.

Petek ATAMAN: Teşekkür ediyorum. Aslında tabii özellikle bu sektörün dışındaki arkadaşlar, bu oturumun sonunda bir karamsarlığa kapıldılar. Belki şunu söylemek lazım: yıllardır, 50 yıl önce de bu risklerin birçoğu gıdalarda vardı. Aflatoksinler ya da Isıl işleme oluşan akrilamidler ... Bunlar bugünün sorunları değil. Bugün bunlar konuşuluyor. Daha önceki yıllarda da biz bu ürünleri tüketiyorduk. O

zaman şöyle de bakmak lazım: Şimdi konuşuyor olmak, nasıl engelleyeceğimizi tartışıyor olmak, onların limitlerini, sağlıkla ilgili kriterlerini konuşuyor olmak aslında bir gelişmedir. Bilmeden yediğimiz bir şeyleri şimdi tartışıyoruz; nasıl kontrol ederiz, nasıl bir noktaya gelebiliriz diye.

Akrilamidle ilgili örneğin şöyle düşünün: Onlarca yıldır eğer fırınıınızda, yüksek sıcaklıklarda şeker içeren hamur ürünleri pişiriyorsanız, -yanlışım varsa ne olur düzeltin, ben çok genel bilgilerle konuşuyorum- akrilamid oluşuyordu ve bu madde belli bir sınırdan kanserojen olabiliyor. Bu yıllardır bu böyleydi. Ama şimdi çalışma yapılarak, nasıl işlemlerle akrilamidin aşağı çekildiği bulundu. Artık bundan sonra sektördeki özellikle tüketiciye yönelik, işte bisküvi sektöründe vesaire bunun çalışmaları yapıp akrilamidi geriye çekilmiş ürünler üretilmeye başlandı. Bunları tartışıyor olmak, konuşuyor olmak bence olumlu bir nokta, karamsar olmamak lazım.

Ancak, tabii bir şeyi hep vurgulamak lazım: Denetimin gerçekten doğru yapılması ve uygun ürünlerin piyasada yer alması, uygun olmayanların da derhal bilgilendirilerek, en şeffaf şekilde tüketiciye de bilgi sağlanarak geri çekilmesini sağlamak gerekiyor. Teşekkür ederim.

Süleyman AKDEMİR: Ben de ziraat kökenli gıda mühendisiyim, yaklaşık 20 yıldan fazladır çeşitli derneklerde, 20'den fazla dernekte halk sağlığı ve gıda güvenliğiyle ilgili mücadele ediyorum. Yurtdışı tecrübemin büyük faydası oldu bu konuda. Sadece şunu söylemek istiyorum: Dünya Sağlık Örgütü, her yıl sağlık riskleriyle ilgili ciddi açıklamalar yapıyor ve bu açıklamaların içinde üçüncü sıraya içme suyunu koydu. Çok değerli bir sunum dinledik, ama içme suyuyla ilgili neden bir açıklama yapılmadı, onu merak ediyorum. Dünya Sağlık Örgütü üçüncü sıraya koydu içme suyunu ve içme suyunun içerdiği ağır metallerle ilgili konuları. Dördüncü sırada da kızartmalardan bahsediliyor. Sanıyorum dekan yardımcısı olan hanımefendinin bahsettiği şey çok önemliydi. Avustralya yasakladı, ama Kanada da iki yıl önce plastik ambalajların tamamını gıda şeyinde yasakladı. Biz, halen bu konuda hiçbir yaptırım uygulayamıyoruz. Sokağa çıkınız, gençlerin hepsinin elinde bir tane PET şişe ve bu insanlar sürekli dioksin alıyor.

Petek Hanımın söylediklerine de katılıyorum, bunlar yeni sorunlar değil belki, ama PET sanayiinin gelişmesiyle, gıda sanayine bu ambalaj maddelerinin girmesiyle bütün vatandaşların ciddi risk altında olduğunu görüyoruz. Ama, bir de tarihsel kökeni olan ciddi sorunlar var; kızartmalar, yakarak gıda maddesi yemekten kaynaklanan.

Beyefendinin pesimist ve ürkek olarak bu toplantıdan çıkacağını düşünerek bazı şeyleri söylemek istiyorum. Bence 3 tane mühendis odası birleşip, gıdalara bağlı sağlık risklerini çok fazla bilimsel dil kullanmayarak, halkın anlayacağı şekilde aydınlatacak bir dergi ya da gazete, yayın organı çıkartabilir ya da TRT gibi -ben Umut Beyle bir program yapmıştım, belki hatırlar- bu konularda Umut Bey gibi çok ciddi bu konuya eğilen kişi ve kurumlarla belli bir bölümünü bu iş için ayırtmak veya sağlamak mümkün. Hep vahşi kapitalizmden bahsediyoruz, ama her alanda bu yaygın ve bundan 2 bin 600 bitki çeşitliliğine sahip Türk halkının, bu kadar zarar görmemesi lazım. Teşekkür ederim.

Fikret OKANT (Gıda Mühendisi): Çok güzel, farklı şeylerden bahsedildi, çok güzel bir sempozyum. Hakikaten gıdada problem olan birçok madde var. Organik gıdadan bahsedildi. Ancak, ben birazcık daha şöyle olması gerekir diye düşünüyorum, birçok problemi herhalde çözer: Bizim organik gıda yetiştirmekten öte, önce kendi sorumluluğunu bilen, dürüst olan insan yetiştirme gibi bir sorumluluğumuz var, önce onun çözülmesi lazım. Uzun vadeye baktığınız zaman, bizim yemememiz gereken gıdaları üretenler insanlar. Dolayısıyla, biz bu sorumluluğu taşıyan bilinçli insanlar yetiştirirsek, bu insanlar bu üretimleri yapmayacaklar ve böyle zararlı ürünler önümüze gelmeyecek. Herhalde toplumun özünde olan bir sıkıntı var, çünkü bu çok önceki dönemden, 80 döneminden, Özal'la beraber başlayan köşe dönme mantaliteri bu.

Tabii ki bugünkü problemlerin çözümlerinde devletin katkısı olması lazım, destek olması lazım. Bilim insanları bunun için çalışıyorlar, yol gösteriyorlar. Devletin, bu bilim insanlarının gösterdiği yollardan gidebilecek niteliklerde insanlardan kurulu olması lazım. Bunlar çok güzel şeyler, ama çok uzun vadede baktığımız zaman, herhalde insan olmak birçok problemi çözecek diye düşünüyorum.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederim. Ben son olarak Dr. Demiröz'ü söz veriyorum ve oturumu kapatacağım.

Dr. Bediha DEMİRÖZÜ: Aslında ben, ortak bir konuya değinmek istiyorum. Bu devletlerdeki yeni sistemler, aslında tüm tüketicilerin bu kaygılarını ortadan kaldırmaya yönelik sistemler. Yani, çiftlikten çatala yaklaşımında tehlikenin tam noktasında çözümünü bulacak doğru insan gücünün yerleştirilmesiyle, bitki sağlığında ziraat konusunda uzman olan ziraat mühendislerinin, hayvan sağlığıyla ilgili uzmanlaşmış olan veteriner hekimlerin ve gıda işiyle uğraşıldığı zaman da, yani işlemeye doğru gittiği zaman da gıda işleme konusunda uzmanlaşmış, gıda eğitimini lisans ya da yüksek lisans düzeyinde almış olan kişilerin bulunması, onların bilinçli takibiyle üretilmesi gereken işler olarak organize edilmesi sistemini kullanan ülkelerde bu sorunların var olmakla birlikte, çözüldüğünü ve işyeri sorumlularının bu tür problemleri gidermek için etkin rol oynadığını ve sistemi yerleştirdiğini söylemek istiyorum.

Oturum Başkanı: Efendim, izninizle programı bize ayrılan zamanda kapatmak istiyorum. Ancak, birkaç cümle de ben ekleyeceğim. Özellikle bu sempozyumu düzenleyen Gıda Mühendisleri Odası Başkanı Sevgili Petek'e, Kimya Mühendisleri Odası Başkanı Mehmet Besleme'ye ve Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Dr. Turhan Tuncer'e yürekten teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız, iyi ki bir araya geldiniz ve böylesi anlamlı bir günde bizi buraya topladınız.

Ne kadar da konuşulandan, gerçekleri öğrenmekten üzüldüysek de bilgilendik, ama şunu hiçbir zaman aklımızdan çıkartmamamız gerekiyor: Dünya Gıda Gününü galiba gıdacılar unutmuyor. Onlar yaşadıkça, bilim ve teknolojiyi inceledikçe, izledikçe ve yasaları uygulamada destek oldukları sürece, o karamsarlık umarım en kısa zamanda üstümüzden kalkar.

Teşekkür ederim.

PANEL

“YENİ GIDA YASASI VE 12. FASIL MÜZAKERE SÜRECİ”

Oturum Başkanı Dr. Z. Meftune EMİROĞLU: Kıymetli hanımefendiler, beyefendiler; sempozyumumuzun bu son oturumu olan Panelde “Yeni Gıda Yasası ve 12. Katılım Müzakere Süreci” görüşülecek.

Bu oturumu gerçekleştirebilmek için ben Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temsilcisini; Gıda Mühendisleri Odası Başkanımızı; Kimya Mühendisleri Odası Başkanımızı; Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi Yazman, bu toplantının hazırlanmasına büyük emekleri geçen Sayın Fatih Taşdöğen’i; Avrupa Birliği Tarım ve Balıkçılık Dairesi Başkanı Fatma Can Sağlık hanımefendi; Türkiye Gıda İşveren Sendikaları Genel Sekreteri Sayın Selçuk Maruflu’yu; TÜDEF’i temsilen Ali Çetin Beyi ve Prof. Dr. Sayın Aziz Ekşi’yi davet ediyorum.

Efendim; şimdi bu gündemimizi şu model yürütmeyi düşünmekteyiz. 15’er dakika Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temsilcisinden başlayarak birer konuşma yapacaktık; ancak Sayın Selçuk Maruflu Beyefendi, “Sizlerin hatırına ben buraya geldim, çok acele işlerim vardı” dedi. Toplantı da kaymış bulundu. İlk sözü kendilerine vereceğim. Ondan sonra gündemde gördüğümüz sıra mucibinde tüm konuşmacılar söz alacaklar. 15’er dakikadan sonra, 20 dakika kadar salona açacağız, ondan sonra 5’er dakika daha herkes kendi son görüşlerini belirttikten sonra, oturumumuzu kapatacağız.

Önce sayın Maruflu’yu takdim edeyim. Sayın Maruflu; Siyasal Bilgiletesi mezunu. İngiltere ve ABD’de, LCL yapmıştır, mastır yapmıştır. Devlet Planlama Teşkilatında iki kez daire başkanlığı yapmıştır. Özel sektörde, TAMEK Grubunda Genel Müdür ve CEO olarak görevler yapmıştır. Halen Halk Üniversitesinin Mütevelli Heyeti üyesidir ve kurucu üyelerindendir. Avrupa Konseyinde görev yapmaktadır. Gazetelerde yazıları çıkmaktadır. Kendisinin, Devlet Planlamadaki yayınları da dahil olmak üzere, 28 kitap ve raporu yayınlanmıştır. Evli ve iki çocukludur. Fransızca ve İngilizce bilmektedir. Halen TUGİS Genel Sekreteridir.

İkinci konuşmacımız, Gıda Mühendisleri Odası Başkanı Sayın Petek Ataman. 1963 yılında İstanbul’da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümünden mezun oldu. 1986 yılında Ankara’da özel sektörde üretim ve kalite kontrol mühendisi olarak göreve başladı. 1988 yılında Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu Lalahan’da; daha sonra 89’da Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü Merkez Laboratuvarına geçerek, kontrol mühendisliği görevinde bulundu. 1995 yılında özelleştirme nedeniyle, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma Kontrol Genel Müdürlüğünde göreve başladı. 1999-2003 yılları arasında sırasıyla Gıda Kodeksi Şube Müdürlüğü ve Gıda Dış Ticaret Şube Müdürlüğü görevlerinde bulundu. 2003-2008 döneminde aynı bakanlığın Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon

Daire Başkanlığında mühendis olarak görev yaptı. 2008 yılı sonunda kamudaki görevinden emekli oldu, halen serbest çalışmaktadır.

Sayın Ataman; Gıda Mühendisleri Odasının kuruluşunda kurucu üye olarak bizzat görev almıştır. 3. Dönem Yönetim Kurulu Üyeliğinde bulunmuş, 5 ve 6. dönemlerde Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini yapmış. Halen, Gıda Mühendisleri Odasının 8. Dönem Başkanı bulunmaktadır.

Üçüncü konuşmacımız Kimya Mühendisleri Odası Başkanı Sayın Mehmet Besleme. 1968 Gaziantep doğumlu. İlk ve ortaöğrenimini Gaziantep'te tamamladıktan sonra, Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümünü bitirdi. Aynı üniversitede yüksek lisansını tamamladı. Çeşitli kurumlarda mühendis ve yöneticilikler yaptı. Halen, bir özel kuruluşta kalite yöneticisi olarak çalışıyor. 1996 tarihinden bu yana Kimya Mühendisleri Odasının Yönetim Kurullarında görev yaptı. Halen, Kimya Mühendisleri Odası Başkanı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Dördüncü konuşmacımız Sayın Fatih Taşdöğen. 1964 yılında Erzurum/Narman İlçesi'nde doğdu. 1986 yılında Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Gıda Bilimleri ve Teknolojisi Bölümünü bitirdi. 1987-94 yılları arasında Tarım ve Köyşleri Bakanlığı il müdürlüklerinde gıda kontrolü olarak çalıştı. 1994 yılında Bakanlık Koruma ve Kontrol Müdürlüğü Gıda Hizmetleri Daire Başkanlığında, Mevzuat Oluşturma Dış Ticaret, İç anlaşmalar konularında çalıştı. Değınilen daire başkanlığından Dış Ticaret ve Uluslararası İlişkiler Şube Müdürü görevini yaptı. 2000 yılından itibaren Bakanlık APK Kurulu Başkanlığında bir süre Mevzuat ve Kuruluşlar Daire Başkanlığında mühendis ve kuruluş çalışmalarına katıldı. Pazarlama ve Dış Ticaret Daire Başkanlığında Daire Başkan Vekili olarak çalıştı. Bakanlık Hukuk Müşavirliğinde gıda ve diğer mevzuat oluşturma çalışmalarını yürüttü ve halen Türkiye Büyük Millet Meclisinde danışman olarak çalışmaktadır. 1995 yılında Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Uzmanlık Programını bitirmiştir. Evli ve bir çocuk babası olup, İngilizce bilmektedir.

AB adına Fatma Can Sağlık Hanımefendi bize bir konuşma yapacaklar. Can Sağlık, 1967 yılında Denizli'de doğdu. İlk ve ortaöğretimini Denizli, lise eğitimini İzmir Kız Lisesi'nde tamamladı. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümünü bitiren Can, meslek hayatına özel bir şirkette proje mühendisi olarak başladı. Çevre Bakanlığında Çevre Uzmanı olarak görev yaptıktan sonra, 2001 yılında Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinin AB Uzmanı olarak göreve başladı. 2003 yılından bu yana Genel Sekreterlikte idareci pozisyonunda çalışan Can Sağlık halihazırda Tarım ve Balıkçılık Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Altıncı konuşmacımız TÜDEF Genel Başkan Yardımcısı Sayın Ali Çetin. 1954 Elbistan doğumlu. Üniversite eğitimini Ankara'da tamamladı. Bankacılık sektöründe çalıştı. DİSK sendikacılığında bulundu. Daha sonra Mali Müşavirler Derneği Sekreterliği yaptı. 1992 yılından bu yana TÜKODER, 2002-2005 yıllarında TÜDEF Genel Sekreterliği ve 2006-2010 Haziran dönemi TÜDEF Genel Başkanlığı görevini yürüttü. Halen TÜDEF Genel Başkan Yardımcısı olarak tüketici haklarının geliştirilmesi ve tüketicinin korunması alanında çalışmaktadır.

Yedinci konuşmacımız Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü Başkanı Prof. Dr. Aziz Ekşi. 1947 yılında Ordu/Mesudiye'de doğmuştur. 1968 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Gıda Teknolojisi Bölümünden mezun olmuştur. 1969 yılında aynı bölümde Araştırma Görevlisi olarak işe başlamış, 1974 yılında doktora tezini tamamlamıştır. Münih Teknik Üniversitesinde kazandığı bir bursla araştırma yapmış. 1979 yılında doçent, 88 yılındaysa profesör olmuştur. Üniversitede 1991-94-98-99 Gıda Mühendisliği Bölümü Başkanlığı, 66-99 yılları arasında Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü yapmış. Ekim 2007'de yeniden Gıda Mühendisliği Bölüm Başkanlığına seçilmiştir.

1980-84 arası Gıda Teknoloji Derneği Başkanlığı; 93-2008 arası MEYED, Meyve Suyu Endüstri Derneği Başkanlığı ve 2002-08 döneminde Uluslararası Meyve Suyu Federasyonu, Danışma Kurulu Üyeliği yapmıştır. 2006-08 tarihlerinde Avrupa Meyve Suyu Birliği ve Uygulama Kuralları Ekspertiz Grubu Daimi Üyesi olmuştur. Üniversitede gıda kimyası, gıda kalite kontrolü ve gıda raf ömrü derslerini okutmaktadır. Bugüne kadar 27 yüksek lisans ve 7 doktora tezi danışmanlığı yapmış. Beş projesi TÜBİTAK, 2 projesi DPT ve 3 projesi de Ankara Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenmiştir. Yerli ve yabancı bilimsel periyotlarındaki yayın sayısı 190 dolayındadır. Prof. Dr. Aziz Ekşi halen Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü Başkanıdır.

Son konuşmacımız Tarım ve Köyişleri Bakanlığını temsilen Selman Ayaz Beyefendi. 1964 Trabzon doğumlu. Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü mezunu. 1993-98 yılları arasında Hacettepe Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak görev yaptı. 12 yıldır Tarım Bakanlığında çalışıyor. Yedi yıl Gıda Üretim ve Tescil Şube Müdürü olarak görev yaptı. Son iki yıldır Gıda Kodeks Şube Müdürü olarak görev yapmaktadır.

Sözünü ilk konuşmacımız olan Sayın Maruflu'ya bırakıyorum. Buyurun.

Selçuk MARUFLU
TUGİS Genel Sekreteri

Efendim; herkese hoş geldiniz diyorum.

Ben bu toplantıyı tertip eden Gıda Mühendisleri Odası Yönetimini, başta Petek Ataman olmak üzere; Ziraat Mühendisleri Odası; Kimya Mühendisleri Odası başkan ve yöneticilerini selamlıyorum ve kendilerine teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanımızın söylediği gibi, ben sırf bu arkadaşlarla ve sizlerle birlikte olmak için İstanbul'dan sabahleyin geldim. Akşam İstanbul'da bir başka programım var. Ancak, saat altıya kadar yine sizlerle birlikte olacağım. Sayın Başkan lütfettiler, ilk sözü bana verdiler; onun için çok teşekkür ederim.

Belki bilmeyenler vardır, TUGİS'i kısaca size anlatayım. TUGİS kısa adı Türkiye Gıda İşverenleri Sendikası ve hepinizin bildiği gibi, TİSK Türkiye İşverenler Konfederasyonu'nun üyesi olan bir kuruluş.

TUGİS'in iki ana fonksiyonu var. Türkiye'nin büyük gıda, sektör sanayi şirketleri TUGİS üyesi. TUGİS'i bir ağ olarak belirtelim. İlk olarak endüstriyel ilişkiler, işçi sağlığı, iş güvenliği, toplu sözleşme düzeni, çalışma sorunları dediğimiz konularda faaliyet gösteriyor.

Bizim üst kuruluşumuz olan TİSK'in içinde çeşitli komisyonlar var. Bu komisyonlara tüm işveren kuruluşları katılıyor. Bu komisyonlar arasında Avrupa Birliği Komisyonu, Asgari Ücret Komisyon, Mevzuat Komisyonu, Çevre Komisyonu gibi çeşitli konularda ihtisaslaşmış komisyonlar var. Bu komisyonlar özel sektörün görüşlerini yansıtmaya çalışıyorlar. Bu konularda TUGİS olarak biz TİSK veya direkt olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığıyla yakın bir mesai içindeyiz.

İkinci olarak, gıda güvenliği, gıdanın üretiminden pazarlanmasına, ihracatına, teknolojisine ilişkin meselelerle ilgileniyoruz. Özellikle gıda güvencesi ve gıda güvenliği konusunda faaliyet gösteriyoruz. Bu konularda Tarım ve Köyişleri Bakanlığıyla ve oradaki bürokrat arkadaşlarımızla çok yakın bir çalışma düzeni içindeyiz.

Bunu söylemeden geçemeyeceğim. Gıda Mühendisleri Odası Başkanı Sayın Petek Ataman da bu çalışmalarımızda sık sık bizlerle beraber oluyor ve kendisine teşekkür ediyorum. Hemen hemen her faaliyette beraberiz.

Dün İstanbul'da Dünya Gıda Gününü andık diyelim. Ben "kutladık" demeyi sevmiyorum. Çünkü, dünyada 1 milyarın üzerinde aç insan varken ve özellikle Afrika'daki çocukların durumlarını gözünüzün önüne getirseniz, bu bir kutlama programı olamaz; bu olsa olsa bir etkinlik olur. Nitekim, biz TUGİS olarak son beş yıldır -Sayın Ataman da zaman zaman katıldı- Dünya Gıda Gününü Türkiye'de organize ediyoruz. Dün Türkiye'de yapılan Dünya Gıda Gününü yine biz organize ettik. Sayın Bakanımız da, FAO Temsilcisi de teşrif ettiler. Konuşmalarımız, paneller oldu. Bu arada biz son iki yıldır bir değişiklik yapıyoruz. Onu size söylemeden geçemeyeceğim. Üniversitelerimizin gıda bölümünde eğitim gören öğrencilerimizi alıyoruz. FAO'nun verdiği konu veya onu biraz daha değişik, basit hale getirerek, 8-9 öğrencinin, gene bir genç öğretim üyesinin başkanlığında tartışmalarını sağlıyoruz. Bu çok güzel bir şey oluyor.

Şimdi, bu oturumun konusu Avrupa Birliği ve 12. Fasıl. Tabii, bu gıda mevzuatıyla çok yakından ilgili. Dün, Sayın Bakanımız, “12. Fasıl açılmıştır” dedi ve bu İspanya’nın başkanlığında 30 Haziran günü biliyorsunuz yapıldı. “Türkiye demek ki, fasıl açmaya hazırlıklı hale gelmiştir” dedi. Bundan son çıkan yasayı kastediyor. Bu yasanın Avrupa Birliği normlarına, standartlarına uygun bir şekilde hazırlandığını ifade ederek, bir şekilde bu fasılın açıldığını söyledi.

Gerçekten; 30 Haziran 2010 tarihinde bu 12 Fasıl açılmıştır. Buraya Türkiye adına Dışişleri Bakanı Sayın Davutoğlu, Sayın Egemen Bağış, Sayın Mehdi Eker, diplomatlar ve Avrupa’nın Genişlemeden Sorumlu yetkilileri katılmışlardır.

İspanya’nın başkanlığında bu fasılın açılması çok önemli. Aslında, İspanya kendi başkanlık döneminde, Avrupa Birliği’nde üç tane fasılın açılmasını planlamıştı. Ancak, bildiğiniz gibi, Yunanistan’ın ve özellikle Kıbrıs Rum İdaresinin engellemesi sonrasında bu gerçekleşemedi. Ama tarımla ilgili fasıl açılabilir.

Değerli arkadaşlar; ben şunu ifade etmek isterim: Avrupa Birliği Türkiye için 35 tane chapter dediğimiz fasıl öngörüyor. “Sen bu 35 tane fasıldaki koşulları, standartları tuttursan, yerine getirirsen, bir nevi Avrupalı olabileceksin” diyor. Tabii fasılları açmak da önemli değil. Şimdiye kadar benim hatırladığım kadarıyla 13 tane fasıl açıldı, birisi kapandı. Fasılın açılması bir şey ifade etmiyor, kapanması önemli. Yani, faslı müzakere ediyorsun ki, tarım da öyle ama bunun kapatılması demek, karşı tarafın Avrupa Konseyinin ve Avrupa Komisyonunun tatmin olmasından geçiyor. Burada Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinden arkadaşımız var, belki bunu biraz daha detaylı anlatacak.

Türkiye fasıl için müzakere belgesini Avrupa Birliğine takdim etmiştir ve bu şekilde müzakereler başlamıştır. Müzakere Pozisyon Belgesinde, hayvansal ürünlere ilişkin kurallar, canlı hayvan embriyoları, hayvan sağlığı ve korunması ve özellikle Kurban Bayramındaki durum da göz önüne alınarak, özel kurallar yer almaktadır.

Bu Avrupa Birliğine ilişkin fasılın açılmasıyla nelerin değişmesi öngörülmektedir? Kısaca onlara da değinmek istiyorum. Vatandaşların güvenli gıda ve tükettiği gıda konusunda doğru bilgilere erişme imkanı sağlanacak. Gıdayla ilgili düzenlemeler konusunda vatandaşların görüşleri alınacak ve vatandaşların gıda güvenliği konusunda karar alma sürecine katılmaları sağlanacak. Gıda ve yemeye ilişkin daha kontroller yapılacak ve kontrol planları hazırlanacak.

Yapılan kontrollerde gıdada bir sorun tespit edilmesi halinde, hızlı alarm sistemi devreye girecek. Gıda ve yemlerden kaynaklanan ve insanlarda bir tür sağlık sorunları oluşturan ani durumlarda ve kriz anında uygulanmak üzere planlar oluşturulacaktır. Gıdanın güvenli olmadığı anlaşılırsa, ilaçlarda yapıldığı gibi, gıdalar piyasadan toplanabilecek. Lokanta, restoran, satış yerleri, soğuk hava depolama yerleri dahil, bitkisel ürünler işlenerek, gıda üreten işyerleri ve yem üreticileri kayıt altına alınacak ve kendilerine öngörülen hijyen kuralları uygulanacak.

Et, süt ürünleri, yumurta gibi hayvansal ürünleri işleyenler onaya tabi olacak. Gıda güvenliğiyle ilgili sorumluluk gıda işi yapanlara verilecek ve bunların hijyen ve eğitimi sağlanacak. Hayvan hastalıkları kontrol altına alınacak. At ve katırlara kimlikler düzenlenecek. Tüketicilerin marketten aldığı etin hangi hayvandan elde

edildiği, bu hayvanın annesinin kim olduğu, kimler tarafından alınıp satıldığına yönelik belgeler, yani bir nevi kütük sağlanacak ki, Avrupa Birliği vizelerinde bu var.

Bunlarla zirai mücadele ilaçlarının sayısı azaltılacak. İnsan sağlığı için tehlike teşkil eden zirai ilaçlar kısıtlanacak. Gıdalar üzerinde zirai mücadele ilacı AB'yle uyumlu hale getirilecek. Gıda güvenliğinin önemli bir parçası olan gıdalarla her aşamada temas eden ambalaj ve maddeye ilişkin güvenlik kriterleri regüle edilecek. AB kriterlerine uygun olarak üretim yapan işletme sayısı artırılacak ve bunların ihracat durumları da gözden geçirilecek.

Bu öngörülerin gerçekleştirilmesi fevkalade zor. Bunları gerçekleştirdikten sonra, Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmesi de fevkalade zor. Belki benden sonra konuşacak arkadaşlar bu konudaki görüşlerini de ifade edecekler.

Ben biraz da Türkiye'nin konu Avrupa Birliği chapter'leri olduğu için, Avrupa Birliği ölçüsü üzerinde anekdotan bahsetmek istiyorum. Ben Devlet Planlama Teşkilatı mensubu bir arkadaşınızım ve bununla da hep iftihar ettim. Biz İstanbul'da eski DPT mensupları olarak her ayın ilk Cuma günü toplanırız. Bu toplantıda Ziya Müezzinoğlu; eski AB Türkiye Büyükelçisi, Güngör Uras, Atilla Karaosmanoğlu gibi değerli devlet adamları da bulunmaktadır.

Ziya Müezzinoğlu 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı olduğu zaman, o zaman Başbakan İsmet Paşa. Ankara Anlaşması gündeme geliyor ve Türkiye Ankara Anlaşmasını imzalayarak, Avrupa Birliği üyeliğine bir müracaatta bulunacak. İsmet Paşa bu konulara öyle fazla önem vermiyor, daha başka işler var. Tabii, çok önemli siyasi meseleler. Ama, Devlet Planlama Teşkilatı o zaman Avrupa Birliği Genel Sekreterliği olmadığından, Dışişleri Bakanlığında da ilgili bir daire kurulmadığından, bu iş tamamıyla DPT'nin işiydi. Ben de o zaman DPT'de değildim, yurtdışında eğitimdeydim.

Nihayet, Avrupa Birliğinden yetkililerin geleceği ifade ediliyor. Bunun üzerine İsmet Paşa arkadaşlarımızı çağırıyor. "Ne yapacağız?" diyor. "Efendim, bunu imzalayacaksınız, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak biz üye olacağız" diyorlar. İsmet Paşa şu meşhur lafını söylüyor: "Tamam, bu anlaşmayı imzalayarak, Avrupa Birliğine gireriz, peki istediğimiz zaman buradan çıkabilir miyiz?" diyor. "Tabii, çıkabilirsiniz Paşam" denilince, "Getirin imzalayayım" diyor ve bizim ilk müracaatımız bu şekilde oluyor.

Bildiğiniz gibi, Fransız meşhur Hariciye Bakanı Shulman tarafından kurulmuştur. Avrupa Birliği Türkiye'yle 51 senedir ilişki içindedir. Bir de Türkiye olarak Avrupa Birliğiyle yatıp kalkıyoruz. Ancak, şunu söyleyeyim: Avrupa Birliğine Türk kamuoyunun desteği yüzde 73'lerdeydi daha evvel. Şimdi, son yıllarda olan gelişmeler nedeniyle bu desteğin yüzde 43'e indiğini yapılan araştırmalar göstermektedir.

Başta Fransa ve Almanya olmak üzere, Avrupa Birliğinin bazı ülkeleri, özellikle Rum Kesimi ve Yunanistan'ın da telkinleriyle Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olmasını engellemektedir.

Şimdi, belki bir dönem çok iyi değil. Biraz evvel tarımda yapılacak olanları söyledim. Daha evvel açılan chapter'ler de var. Ama bakın, Estonya, Litvanya, Letonya gibi ülkeler ve daha sonra Bulgaristan ve Romanya Avrupa Birliği üyesi oldular. İnanın, ben bu ülkelere defaatle gittim, hem görev olarak gittim, hem başka nedenlerle gittim. Bunlar Türkiye standardı olan ülkeler değil. Özellikle, Letonya, Estonya o Sovyetler Birliğinden kalan katı rejimin tesiri altında durum havaalanından itibaren görülüyor.

Bunlar tabii, 2 milyon nüfuslu, 1,5 ve 3 milyon nüfuslu küçük ülkeler olduğu için, Avrupa Birliği bunları almaktan en ufak bir endişe duymadı. Yunanistan ve Romanya her bakımdan Türkiye'den geri. Ben onu rahatlıkla ifade edebilirim. Romanya bir zamanlar Çavuşesku'dan sonra, açlık tehdidiyle karşı karşıya olan bir ülkeydi. Yunanistan'ın da durumunu son olarak biliyorsunuz. Ama, buna rağmen, Türkiye'yi Avrupa Birliğine almamak için ileri sürülen nedenler bana göre ekonomik değil. Bunun içinde siyasi nedenler var.

Türkiye'nin, özellikle Kıbrıs'la bu ilişkileri var, Yunanistan'la ilişkileri var. Bu ülkelerin sahipleri var.

Bu itibarla; biz Avrupa Birliği bir çağdaşlık projesi; yani Avrupa Birliği'nin üyesi olmayalım demeyelim. Olalım, ancak mutlaka Avrupa Birliğine üye olmak da çok gerekli değil. Avrupa Birliğinin öngördüğü standartların sosyal refah standartlarını halkımıza sağlayabilirsek (sağlık, konut, gıda ve gıda güvenliği meselesi gibi) ki bana göre ister Avrupa Birliği üyesi olalım, ister olmayalım, ama Türkiye halkının sosyal refaha ulaşma hakkı vardır, bunu sağlamamız lazım, her şeyden evvel.

Bana göre, hükümetlerin, siyasi partilerin, sivil toplum kuruluşların görevleri bunlardır. Ben bu konuşma fırsatını verdiği için, bu toplantıyı düzenleyen kuruluşlara teşekkür ediyorum. Hemen ayrılmayacağım, uçağın son saatine kadar, son noktasına kadar bekleyeceğim ve sizlerle beraber olacağım.

Beni dinlediniz için teşekkür ediyorum.

Petek ATAMAN

TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Başkanı

Çok teşekkür ediyorum.

Sabah bir merhabalaşmıştık, ama tekrar hoş geldiniz diyorum. Gerçekten, günün bu saatinde bir cumartesi günü bu salonu böyle görmek müthiş mutluluk verici. Sağ olasınız, bizleri dinliyorsunuz.

Bu panelin konusunu planlarken, yasayı ve 12. Faslı birlikte konuşmayı hedefledik. Çünkü aslında yasa ve 12. Fasil o kadar birbiriyle iç içe, o kadar birbiriyle ilintili ki, birisini işlemeye kalksanız, öbürünün mutlaka gündeme gelmesi gerekir, o nedenle böyle bir şey yaptık. Önce yasayı yayınladık, ancak yasayı yayınlamamız, 12. Fasılın açılması için, açılış kriterlerinden biriydi. Yasanın yayınlanması, daha birçok yapılan şeylerin yanı sıra, 12. Fasılın açılmasına dayanak oluşturdu.

Yasayı 12. Faslı hedefleyerek yayınladığımız için; artık tamamen Avrupa Birliğine uyumu hedeflediğimiz için, Avrupa Birliği ile müzakere sürecini daha sağlıklı yürütmeyi hedeflediğimiz için; önce fasıldaki geçen görüşmelerdeki kapanış kriterleri üzerinden şöyle birkaç not verip, sonra yasaya dönmek istiyorum. Çünkü yasa bunları ne kadar karşılıyor ya da daha ne yapmamız lazım diye bakmak lazım. Tabii, bu bir çerçeve yasa. Çok kapsamlı da olsa, bir çerçeve yasa.

Asıl uygulamaları birçok noktada ikincil mevzuatla oturacak ve açılacak. Yasa sürecinde biz de elimizden geldiği kadar katkı sağlamaya çalıştık. Meclisteki görüşmelere de gittik. Yasa yayınlandı, yasanın beğenmediğimiz yönleri var mutlaka. Bu yönlerin bir kısmını Avrupa Birliğiyle uyumlu görmüyoruz; bir kısmını ise ülkemiz için doğru bulmuyoruz, vesaire.

Bunları tabii ki dile getireceğim. Ama Aslında Fatma Can Hanım mutlaka daha güncel bilgiler verecek. Yeni, Brüksel'den geldiler ama çok kısa biçimde öncelikle müzakere sürecindeki kapanış kriterlerinden şöyle bir geçmek istiyorum ki;; "hedefimiz ne?", "nerede sıkıntımız var?", "bu yasa bizi nereye ulaştırıyor?", "neler yapmalıyız?" sorularına yanıt arayabilelim. Umarım, çok uzatmam, aslında ben kısa konuşmayı beceririm genelde, ama umarım gene aynı şey olur.

Önce tabii şunu söylemek lazım. Bu fasıl açıldı ancak hepimizin de söylediği, vurguladığı gibi (bakanlık yetkilileri ve ABGS yetkilileri de aynı şeyi söylüyor) bu fasılın kapanması gerçekten üzerimize düşen bütün ödevlerin yapılmasıyla olacak. Fasılın açılması sadece müzakere edecek hale gelmiş olmamız anlamına geliyor. Önümüzde oldukça önemli bir yol var.

Bizim sektörümüzün yapısına bakılırsa, çok da kolay bir yol gözükmüyor. Bir şeyi vurgulamak istiyorum: 12. Fasil açıldı, ama kardeş fasıllar var. 12. Fasılın, yani Veterinerlik, Gıda Güvenliği ve Bitki Sağlığı Politikaları fasılının bana göre kardeş fasıllarından birincisi; 11. Fasil bu da Tarım ve Kırsal Kalkınma Faslı ki, bunun son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Tarım ve kırsal kalkınmanın özellikle de gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikalarından ayrılamayacağını düşünüyorum, ama o fasıl açılmadı.

Bu aksaklıklara yol açacak mı, belki onun da cevabını verir konuşmacılarımız. Yine ikinci kardeş fasıl 13. Fasil, Balıkçılık Faslı, onu da açamadık. Dolayısıyla, bir

tek faslı Veterinerlik Gıda Güvenliği Bitki Sağlığı Faslına açtık. Bu fasılların birini açmak ne derece etkin olacaktır? Bizim kaygılarımız var, bunları da paylaşmış olayım.

Bir diğeri; tabii ki biz tüketicimizin sağlığı için öncelikle atmamız gereken adımları atacağız. Kendi ülkemizin güvenli ürün üretmesi için ya da güvenle pazarlayabilmesi için atmamız gereken adımları atacağız. Ama bu adımları atmak yetmeyecek faslı kapatmak için, bilebildiğim kadarıyla, Kıbrıs sorununun da çözülmesi gerekiyor.

Şimdi, fasıl bizim sektörümüzle ilgili neler getirir, ne talep eder, bunu tartışmak önemli. Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinin resmi sitesinde yayınlanan bilgi notunda, fasıl kapsamında Topluluk müktesebatına uyumun üreticiler, gıda ve hayvancılık işletmeleri, gıdayı depolayanlar ve satışını yapanlar üzerinde birtakım etkileri olacaktır. Bu çerçevede ülkemizde görünen hayvan hastalıklarıyla mücadele ve bazı ürünlerin kalitesi konusunda önemli bir uyum sürecine gereksinim duyulacaktır.

Bu ihtiyaçların giderilmesi açısından yapılması gereken çalışmalar zamana yayılacak. Bu çok önemli, öyle de olması gerekiyor. Yeni kurulacak işletmeler için AB standartlarında çalışma şartları kriterleri getirilecek; ancak mevcutların modernizasyonu için de belli bir süreç gerekecek ve bu süreç içerisinde gerçekleştirilecek.

Bu müktesebatın gereklilikleri çerçevesinde de birtakım istisnai uygulamalar, geçiş süreçleri talebimiz olacaktır. Tabii bu geçiş süreçleri, bunun sürece yayılacak olması bir anlamda çok rahatlatıcı. Çünkü, gıda işletmelerini, özellikle de bizim küçük işletmelerimizi, Avrupa Birliğinin hijyenik kriterlerine uymayan işletmelerimizi etkileyecek bir konu. Onun dışında, çok böyle hızlıca sadece yasaya yönelik çıktı sağlamak için bakalım: hayvanlarda, koyun, keçilerde küpeleme var. Küpeleştirme işlemlerinin tamamlanması ve tam uygulanması gerekiyor.

Hayvansal yan ürün dahil, hayvansal ürün işletmelerinin AB hijyen kriterlerini yakalaması, bunun için ulusal eylem planı oluşturulması, takip edilmesi gerekiyor. AB standartlarına uymayan çiğ sütün kullanımına ilişkin bir strateji belirlenmesi önemli. Hâlâ çiğ sütümüz AB standartlarına uygun değil çünkü. Hijyenik koşullarımız nedeniyle.

Hayvan hastalıklarının bildirimine yönelik yükümlülüklerin yerine getirilmesi. Şap hastalığına ilişkin eradikasyon programı, TSE, yani BSE kontrolüyle ilgili yem yasağı, spesifik risk materyali toplanması. Hayvan refahı koşullarının AB ile uyumlu olması ve sınır kontrol noktaları dahil olmak üzere, resmi kontrol sisteminin uygun bir şekilde uygulanmasının sağlanması. Buna yönelik olarak idari kapasite ve altyapının yeterli hale getirilmesi.

Bu maddelerin hepsi kendi içinde mutlaka çok önemli. Her bir maddenin üzerine saatlerce konuşulabilir. Ama benim konuşacağım kısım daha çok resmi kontrol sistemi ve sınır kontrol noktalarındaki idari kapasite ve altyapının yeterli hale getirilmesi. Bunu yapıyor muyuz? Yapmıyor muyuz? Bizim üreticimizi de çok yakından ilgilendiren hayvan hastalıklarının bildiriminde ne noktadayız ve tabii

işletmelerin modernizasyonu ile ilgili ne yapıyoruz, ne noktadayız? Daha çok bunların üzerine gitmeye çalışacağım.

Şimdi, yasaya dönersek; evet tüm bunları hedefleyerek bir yasa çıkarttık. Yasamızın adı: "Gıda Güvenliği Veterinerlik Bitki Sağlığı". Fasilla aynı. Ama bu yasa kontrol sistemlerini, gereklilikleri disipline eden, onun çerçeve hükümlerini getiren bir yasa. Bunun yanı sıra, bu yasanın uygulanması için gerekli idari yapının da yeniden sağlanması gerekiyordu. Aslında, Mecliste görüşülen iki yasa vardı: bunlardan birisi Gıda Yasası, diğeri de bakanlığın yeniden yapılanmasına dair olan yasa tasarısıydı.

Şimdi, bakanlığın yapılanmasına yönelik yasa tasarısı geride kaldı; Gıda Yasasını yayınladık. Gıda Yasası 13 Aralık'ta yürürlüğe giriyor. 13 Aralık'ta Gıda Yasasındaki değişiklikleri uygun bir şekilde, uygun bir idari yapıyla yönetebilmek için aslında bir idari yapılanma da oldu, benim bilebildiğim kadarıyla. Tarım Bakanlığı yetkilileri burada, yanlışımlı varsa, lütfen düzeltsinler.

Ama bu, beklendiği gibi bir yasa çıkartarak olmadı. Bu; uygulamadan sorumlu, bu alandan sorumlu Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü'nün, bakanlık içinde yapısının değiştirilmesi yoluyla oldu. Bu yapılanma, bir iç düzenlemeyle gerçekleştirildi.

Şimdi, bizim ülkemizde ne olursa olsun, yeni, topyekûn yeni bir sisteme adım atıyoruz. Yeni bir yasa, yeni bir fasilla yönelik hedeflerimiz var. Yeni bir yapılanma yapıyoruz ve bizler bu yapılanmayı hâlâ resmen bilmiyoruz. Bize görüş sorulmadı. İç yapılanma için böyle bir görüş alma zorunluluğu var mıdır? Hukuken yoktur. Ama bu yapılanma bütün sektörümüzü ilgilendiriyorsa, hepimizi ilgilendiriyorsa, bakanlığın yapılanması bu kadar tartışılmışken, yasayı geri çekip, ondan sonra bu yapılanmayı bir iç uygulama olarak, bir iç düzenleme olarak yapmayı doğru bulmuyoruz. Öncelikle, bunu vurgulamak istiyorum.

Bu yapılanmanın da mutlaka tüm kesimlerle tartışılması, tüm kesimlerin fikirleri alınarak, gerçekleştirilmesi gerekirdi.

Gelelim, bizim yasamıza; yasamızla ilgili uygulamalara. Yasa biliyorsunuz, o zamanlar çok yazıldı, çizildi, bizler de çok şeyler söyledik. Tabii farklı düşünen kesimler olabilir ama bize göre sorun alanı olan noktalardan birincisi; sabahki sunumlarda da gündeme geldi; resmi denetimlerin özele devredilip, devredilemeyeceği. Avrupa Birliği'nin uygun gördüğü; yani bu haliyle, çerçeve haliyle uygun gördüğü yasa; aslında denetimde yetkilerin özele devrinin kapısını hâlâ açar durumda.

Avrupa Birliğinde ve özel laboratuvarlar dışında, yetkilerin özele devrinin bir örneği yok; hatta böyle bir yetki devri yok. Çünkü zaten bir uygunsuzluk halinde yapılabilecek işlemleri devredemiyorsunuz. Siz birilerine özel denetçi diye görev vereceksiniz, bunu tanımlayacaksınız ve bunu yaparken, işinizi kolaylaştırmak adına yapacaksınız. O kişiler çıkacak, sektörde denetim yapacak; ama yaptığı denetim sonucunda uyaramayacak dahi; bunu böyle yapman gerekiyor diyemeyecek. "Şu mala ben şimdi el koyuyorum, insan sağlığını riske atan bir üründür, satamazsın" diyemeyecek; "malını piyasadan geri çek" diyemeyecek. Bakanlığa haber verecek, bakanlık gidip, tekrar denetleyecek.

Şimdi, bunun adı işin azalması mıdır? Pratikleştirilmesi midir? O kısmını bilmiyorum. Bunun uygulamaya yönelik ikinci mevzuatın oluşumunda Avrupa Birliğiyle uyumsuz noktalara gelebileceğini düşünüyorum. Fasıl açısından, bizim açımızdan önemli olan “Avrupa Birliğine uyum ya da değil” den çok, gerçekten insan sağlığını koruyacak sistemin oluşturulması. Biz de zaten bu sistemin bu nedenle doğru olmayacağını söylüyoruz sürekli.

İthalat kontrolleriyle ilgili bir farklılık var. Yasa riske dayalı ithalat kontrolünü getiriyor. Artık her ürünün sınırda kontrol edilmeyeceğinin dayanağını oluşturuyor en azından. Avrupa Birliğinde de böyle. Sınır kontrol noktalarında hayvansal ürünler ağırlıkla sınırda kontrol ediliyor. Ama onun dışında, bir noktadan yaygın bir risk varsa, riske dayalı olarak sınırda kontrol yapılıyor. Onun dışında, ürünlerin kontrolü piyasada gerçekleştiriliyor.

Şimdi, Avrupa Birliğiyle tam uyum halinde bizim de yapmamız gereken bu. Biz 50 bin işletmeyi denetleyemiyoruz; 500 bin satış noktasını hiç denetleyemiyoruz. Biz ürünleri sınırdan geçirirken, sadece hayvansal ürünleri ya da örneğin Çin’den gelen süt bileşenli ürünleri melamin nedeniyle risk olarak kabul edeceğiz ve sınırda denetleyeceğiz. Onun dışındaki ürünlere “buyurun piyasaya, piyasadan takip edeceğiz” diyeceğiz.

Biz piyasada şu an satış noktalarında hiçbir şeyi takip edemiyoruz... Kayıt dışılığı da buna eklerseniz. Yasa, Avrupa Birliğine uygun bir şekilde ikincil mevzuatta, ithalatta bu kontrol şeklini getirirse, bize göre bu da ayrı bir sorun alanı.

Laboratuvarların, resmi laboratuvarların akreditasyonu önemli bir sorun alanı. Çünkü laboratuvarlarımızın ihracattaki raporlarının tanınmasıyla ilgili sıkıntılar var.

Avrupa Birliği istihdamla ilgili kısımda sadece hayvansal ürün üreten yerlerde istihdamla ilgili koşullar getiriyor; onun dışında bir koşul getirmiyor. Biz de bunun üzerine Avrupa Birliğinde böyle bir zorunluluk yok diye, sorumlu yöneticilik müessesini kaldırdık. İstihdamı da belli bir işletme boyutunun altında kaldırdık. İşletmelerin yüzde 80’inde, asıl sorunu olanlarda kaldırdık.

Sorumlu yöneticilik sağlıklı işleyen bir mekanizma değildi. Bunu bizler en baştan beri bakanlığa iletmeye çalışıyorduk. “Bu müessesenin mutlaka düzenlenmesi lazım, bu haliyle işlemiyor” diye. Ama şu haliyle de çok daha büyük sorunlara gebe olduğuna inanıyoruz. Bunun aslında işletmelerin Avrupa Birliği normlarına taşınmasında da ne kadar önemi olduğunu göreceğimizi düşünüyorum ve hâlâ ikinci mevzuatta bu işletmelere yönelik belli kriterler getirilebileceğini düşünüyorum. Aksi halde, bu işletmelerin o seviyelere çekilmesini çok kolay görmüyorum doğrusu.

Yine, yasanın ikinci mevzuatının yayınlanmasıyla mutlaka açıklığa kavuşacak, ama halen var olan; sistem oluşturamadığımız sorunlarımız: ürünlerin geri çağırılması, imha prosedürleri, piyasadan toplatılması... Bunlarla ilgili prosedürlerimizin hâlâ eksik ve aksak olduğunu düşünüyorum. En son yaşanan et krizinde, etin bir türlü nereye gittiğini bilemeyişimiz, bir türlü bunu tam olarak açıklayamayışımız da aslında bunun bir göstergesi. Bunların hepsi hem 12. Fasıla yönelik olarak çözülmesi gereken sorunlar; hem de bizim ülkemizde tüketici sağlığımız için, insanımızın güvenliği için ve dahası, sektörde gerçekten doğru, dürüst iş yapan kişilerin iş yapabilmesi, ama

onun yanında haksız rekabete yol açan, kuralına uymayan insanların da sektörden uzaklaştırılması için çok önemli.

Hemen toparlayacağım, bitireceğim. İki noktayı vurgulamak istiyorum: birincisi; işletmelerin AB kriterlerini yakalaması için adımlar atılması gerektiğini söylemiştim. AB kapanış kriterlerinde hayvansal ürün işleyen yani sorun alanı olarak görülen işletmelerin Türkiye'de yaklaşık 5 bin adet olduğu vurgulanıyor. Envanterde işletme sayısının 50 bin olduğunu düşünürsek; Geri kalan ne olacak? İşletmelerin hijyenik koşullarının ne olduğuyla ilgili bir çalışma var. Ama bu çalışmanın gerçeği sağlıklı bir şekilde yansıtmadığını düşünüyorum. Bunların doğru tespit edilmesi gerekiyor.

Hayvan hastalıklarıyla mücadele, başka bir meslek grubunun konusu mutlaka. Ama şunu biliyoruz ki, hayvan hastalıklarıyla ilgili mücadelede de yaşanan sıkıntılarda, idari kapasiteyle birlikte, bütçe yetersizlikleri çok büyük rol alıyor. Tazminata konu hastalıklar var; ihbarı mecburi hastalıklar var. Oysa bütün bu görünen hastalıklar gerçekten ihbar edilip, tazminata konu olsa, devletin bu tazminatları karşılayacak parası yok.

Onun için, bu noktada da çok gerçekçi bir söylem içerisinde değiliz şu an. Mutlaka bu tazminata konu hastalıkların gerçekten ya da ihbarı mecburi hastalıkların ihbarının sağlanması ve bu sistemin oturtulması önemli.

Yasada kamu denetimindeki meslek mensuplarının yetkileriyle ilgili de kimi kriterler var. O noktada da her ülkenin kendi birikimlerinin farklı olduğunu, Avrupa Birliğinin tek olmazsa olmaz kriterinin et kesim hanelerinde, et parçalama yerlerinde veteriner hekimlerin bulunması zorunlu olduğunu bir kez daha vurguluyorum.

Onun dışında, getirdiğimiz her türlü kısıt, bizim kendi ülke tercihimizdir ve bu kısıtların taassupla, belli bir mesleki taassupta yapılmaması gerektiğine inanıyorum. Bu yönde de endişelerimiz var. Bunu rahatlıkla söylüyorum. Mecliste de dile getirdik. Yasalar görüşülürken de, basınla da paylaştık.

Şimdilik bu kadar olsun, süremi aşmayayım, ikinci turda yine gerekirse konuşurum.

Mehmet BESLEME

TMMOB Kimya Mühendisleri Odası Başkanı

Çok teşekkür ediyorum Sayın Hocam.

Sevgili arkadaşlar; bu etkinliği düzenleyen üç odadan birisinin temsilcisi olarak, sabır gösterip bu vakte kaldığınız için hepinize teşekkür ediyorum.

Doğal olarak değerli bilgilerini bizimle paylaşan ve şu anda panelde de olan bütün arkadaşlarımıza da örgütlerimiz adına bir kez daha şükranlarımı sunuyorum. Şeytanın avukatlığı bana düştü galiba, öyle de olsun.

Sabah açılış konuşmaları yapılırken, Türkiye Büyük Millet Meclisinden bu söz konusu yasanın düzenleme liderliğini üstlenen Vahit Beyden iyi bir nezaket mektubu almıştık. Onu da okumuştuk. Vahit Bey orada, Peygamber efendimizden güzel cümleler söylemişti. Ben onun yerinin burası olmadığını düşünenlerdenim. İnancı biraz zayıftırmam belki de. Doğru yerden bakmak gerekiyor ve ben “evrenin esas efendilerinin” cümleleriyle başlayalım diye de biraz oraya atıf yapmak istiyorum. Çünkü, ben materyalist olmanın gerekliliğine inanıyorum; çünkü ben bir mühendislik örgütünde bulunuyorum; çünkü bilim ve teknolojinin diğer işlerle pek de yeri yoktur diye düşünüyorum.

Sevgili arkadaşlar; 1974 yılında bu evrenin efendileri aslında bugünü birazcık hazırlamaya çalışıyorlardı ve Roma’da düzenlenen dünya konferansı sırasında ABD tarım bakanı şunları söylüyordu: “Gıda aslında bir silahtır, gıda pazarlık sandıklarındaki en önemli araçlardan birisidir. İnsanların size güvenip, dayanmalarının, size bağımlı olmalarının ve bu şekilde sizinle işbirliği yapmalarının yolunu arıyorsanız, onları gıdaya bağımlı hale getirmek bana kalırsa mükemmel bir yöntem” diyor.

Sabahtan beri konuşuyoruz, peki şu anda dünyamız ne durumda? Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü; yani FAO diye kısalttığımız örgüt, sabah da söylendi, defalarca da, yüzlerce kez de söylemek gerekiyor. 2009-2010 yılları arasında dünyada 100 milyondan fazla insan daha aç olmuş ve dünyadaki artış 1 milyara ulaşmış durumda.

Sistem bu şekilde de devam ederse, bunun 1,5 milyar, belki de ilerleyen günlerde dünyanın en az yarısını tehdit etmeyeceğini düşünmek herhalde iyi niyet olur diye düşünüyorum.

Bütün bunlara rağmen, ülkemizde de neredeyse nüfusumuzun yüzde 40’ı ya açlık tehlikesiyle karşı karşıya ya da yeterli gıdaya ulaşamamakta, yeterli beslenmeyi sağlayamamakta.

Nasıl bir yerdeyiz? Hiç kimse açlık sorununun nüfus artışından kaynaklandığını söylemesin. Bir kez daha tekrar ediyorum. Bugün yaşanan açlık sorunu gıda üretiminin azlığından veya nüfusun artışından değil. Spekülatif yöntemlerle artırılan gıda fiyatlarının yükselmesinden kaynaklıdır.

Yine FAO “2009 yılında gıda üretiminin oldukça iyi olduğunu söylüyor; ancak gıdada dışa bağımlı olan yoksul ülkelerin yüksek fiyatlar nedeniyle gıda ithalatında büyük sorunlar yaşadığı bir gerçektir” diyor raporunda.

Sevgili arkadaşlar; bu dilimde bir de enteresan ironiyle yüz yüzeyiz. Dünya bir taraftan 1 milyar açığı söylerken, bir taraftan da herhalde Sevgili Gökhan'ın söylediği gibi, biz kuzeyde bunları konuşurken, güneydekiler de şunu söylüyorlardır ya da şöyle bir sempozyum yapıyorlardır. Utancın tarihsel adı "obezite" çünkü, neredeyse 1 milyara yakın da obezite hastası dünyada var; kaynaklar bunu söylüyor.

Ülkemizde ve dünyamızdaki açlığın nedenleri aslında bence efendinin söylediği sözlerde gizli diye düşünüyorum ve bunu iyi okuyabilmek, bu anlamda da dünyadaki egemen politikalara biraz bakabilmek gerekiyor.

Bugün ya da bu hale gelmemizin arkasında bence birincil derecede tarımın şirketleşmesi yatıyor galiba. Gelişmiş ülkelerin kendisi, tarımını tamıyla neredeyse bir sanayiye ve ekilebilir arazileri de neredeyse bir fabrikaya dönüştürmüş durumda.

Sanayileştirilmiş bu tarımsal üretimde kullanılan girdilerin tümü sentetik gübresinden, ilacına kadar, tarım makineleri yakıtı, makinelerin bakımı, elektrik enerjisi, taşıma, dağıtım, tohum, sulama gibi kalemlerden oluşuyor ve doğal olarak üretimden kazanılan bütün bu paralar da bütün bu girdiler için harcanıyor.

Yine gelişmiş ülkelerde çiftçiler yaptıkları bu üretime karşı ellerinde çok fazla bir şey kalmıyor ve doğal olarak destekleniyorlar. Çünkü, artık bunlar özgür de değiller. Çiftçi kendi arazisinde nasıl üretim yapacağına karar vermekten aciz durumda.

Tekellerle yaptığı sözleşme gereği, üretimlerini yapmak durumundalar. Hangi ürünü üreteceği, hangi tohumu kullanacağı, tarlasına hangi ilacı atacağı, hasadı ne zaman yapacağıysa, o sözleşmeyi imzaladığı firmalar tarafından belirleniyor.

Türkiye'ye de diyorlar ki ya da azgelişmiş ülkelere "bu bir modern rekabetçi tarım koşullarıdır, sizler de bunlara uymalısınız" ama, bütün bunların yanında özellikle, küçük köylünün tasfiyesini gündeme getiriyorlar. Bunların büyümesini, işletme ölçeklerini büyütme söylemleri de şunu göz ardı ediyorlar. Büyüyen ölçeğin doğuracağı yeni mülkiyet sorunları ne olacak, yabancı ya da Hazine arazileri üzerinde kurulacak organize tarım ya da hayvancılık bölgelerinde sermayenin yeni alanları nerede? İşte Cargill meselesi. Sanırım, bunun en somut örneği bizim ülkemiz için.

Şirketleşmeden söz ediyorsanız, doğal olarak, eşyanın doğası gereği bir de tekelleşme söz konusu sevgili arkadaşlar. Ben bütün dünyada bunların olduğunu düşünüyorum. Tarımda tekelleşme çok belirgin bir şekilde istatistiklere de yansıyor. Mısırı kimin, buğday ihracatının yüzde 85'i sevgili arkadaşlar, pirincin yüzde 80'i altı ülkeden geliyor ve bunlar hakimler. Mısırın yüzde 70'i üç ülkeden kaynaklanıyor. Şirket bazında ADM, Cargill, Bunge dünya mısır üretiminin neredeyse tamamının egemenliğine sahip. Altı şirket dünya hububat ticaretinin yüzde 85'ini elinde tutuyor. Üç şirket dünyadaki kakao'nun yüzde 83'ünü, yine üç tane firma muzun yüzde 80'ini elinde tutuyor sevgili arkadaşlar.

Tohum, GDO'lu ürünler denilince de ister istemez aklınıza Montano firması geliyor. Doğal olarak tekelleşme var ve GDO da işin içine girdikten sonra, bir başka şey daha var önümüzde, o da patent. Buna da biraz dikkat çekmek gerekiyor.

Tarım alanlarının yabancılara satışının dışında, yapılan düzenlemelerle beraber, yeniden yaşamın kendisi patentleşmeye çalıştı. Köylü ve üretici girdiden çıktığı tüm alanlarda tamamen bağımlı hale gelebiliyor. Aslında, bilimsel geleceğe baktığımızda ya da bilim adamlarının önüne baktığımızda, gelecekte hiç o kadar kötü gözüküyor, teknik anlamda söylüyorum.

2050 yılında dünya nüfusunun 9 milyara ulaşacağı tahminleri var. Uzmanlar aslında 9 milyar kişiye yetecek gıda üretim potansiyelinin bulunduğu konusunda da hemfikirler. Sanırım sorun, insanlığın en temel hakkı, yani beslenme hakkının piyasaların merhametine terk edilemeyecek kadar önemli olduğunu kavrayabilmekten geçiyor. Tam bu özetleri yaşamıştık.

Yine geleceğe baktığımızda, piyasa anlayışı eğer devam ederse, patent haklarından artan enerji fiyatlarına, biyoçeşitlilikteki şiddetli kayıpların, özellikle iklim değişikliğinin sulardaki ve doğal kaynaklardaki azalmanın insanlığın doğal olarak gıda üretimini tehdit edeceği öngörüsünde bulunmak çok da hayalci olmayacaktır.

Panel konumuz bunlar değildi. Tam böyle bir süreçte Türkiye'de biz bir yasayla yüzleştik, sevgili arkadaşlar. Biliyorsunuz, 11 Haziran 2010 tarihinde Meclis Genel Kurulunda "Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu" adı neredeyse bir paragraf. Ben bunu kısaltmak istedim, şöyle ucube bir kısaltması var. Başlıklarını alıyoruz, kısaltmak için. Çoğu arkadaşımız hatırlayacaktır aslında. Bir dönem Tansu Çiller'le, Ecevit arasında bir söz diyalogu vardı. "He-Man" diye ifade ediyordu Sayın Başbakanı, Çiller Hanımefendi. En sonunda Ecevit'in şöyle bir yanıtı oldu: "She Woman" ben de bu yasaya artık "This Lowe" yani kendi içimizde artık bundan sonra, bu ucube kısaltması olmayan şeye bu yasa diyeceğim.

Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunundan söz ediyorum. Bu kanun sevgili arkadaşlar; gıda güvenliğinin sağlanmasından tamamen bence uzaktır. Yeterli hukuki ve teknik altyapıdan yoksundur. Yeterli, nitelikli ve uzman personel bilgisi olmadan çıkartılmıştır. Süreci doğrudan yaşayanlardan birisiyim.

Yasa sürecini iyi yönetebilecek bugün Türkiye'de siyasi ve bürokratik iradeyi ve anlayışı bulmak ve bu anlamda bunu göğüsleyebilecek bürokrasiden söz etmek ne yazık ki mümkün değildir. Bu yasa ilgili tarafları, meslek ve sektör temsilcilerini yasama sürecinin tamamen dışında tutmuştur. Bu yasa somut, bilim ve ülke gerçekleri gözetilmeksizin hazırlanmıştır.

Ne yazık ki, bu haliyle halkımızın, ülkemizin çıkarlarını koruyan bir düzenleme de elbette getirmemiştir. Bu yasa gıda güvenliğini sağlamaya yönelik çözüm üretmek yerine, gıda alanlarını sadece hayvansal ürünler olarak gören bir anlayışın ürünüdür. Veterinerlik hizmetleri, veteriner hekimlik çok önemli arkadaşlar. Ama ne yazık ki, bu yasada hekimlik mesleğini öne çıkarma var kaygısı gibi, bir de bir eleştiriyi buradan sizlerle paylaşmak istiyorum.

Bu yasa, Sevgili Petek'in de söylediği gibi, sorumlu yöneticilik uygulamasını neredeyse tamamen kaydırmış, zaten sıkıntı olan bu müessesede özellikle ülke geleceği için kayıt ve denetim dışılığı, merdiven altı üretimi de özendirmiştir.

Türkiye'de hem işyerlerinin öz denetimi, hem de kalitenin yükseltilmesi açısından büyük yararlar sağlayan sorumlu yöneticilik uygulamasının kaldırılması sadece teknik elemanları değil, tüketicilerin sağlığını doğrudan tehdit ediyor diye düşünüyoruz.

Sevgili arkadaşlar; kısaca bu yasa, yasa yapma tekniğinin ruhuna aykırı bir şekilde hazırlanmış. İlgili tarafların görüşleri dikkate alınmamış, uzlaşma kültüründen ve bilimsellikten uzaktır. Üretici ve tüketiciyi koruyamamaktadır. Devletin denetim görevi de dahil, her şeyi piyasanın inisiyatifine terk etmektedir. Birçok alanı içerdiği için, gıda alanının gerçekçi düzenlemelerinden uzaktır diye düşünüyorum.

Özellikle, teknik personeli ve uzmanlığı dışlayan, daha önemlisi gıda güvenliğini sağlamaktan da uzak bir durumdadır. O nedenle, yeni bir yasa gerekiyor. Kimya, Ziraat ve Gıda Mühendisleri Odamızın hazırlamış oldukları, özellikle tek kalemde Gıda Yasasını ayrı düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Yeni bir yasa gerçekçi öngörüler ve planlamacı olmak durumundadır. Yatırımcı mühendisler, köylünün omuz omuza çalışacağı bir zemin üzerine inşa edilmesi gerekiyor. Üretimi yeniden organize eden, üreticiden tüketiciye doğrudan bir beslenme zinciri kuran, emek eksenli ve dayanışmayı artıracak yeni bir yapı ülkemiz için, ülkemiz tarımı için, kırsal hayat için, tüketiciler için en acil önceliğimizdir. Kurulacak ya da düzenlenecek yeni yasayla, yeterli gıda üretimi ve dağıtımının, yani gıda güvenliğinin sağlanması hükümetlerin ana politikası ve temel görevidir, bu bilinçle hazırlanmak durumundadır.

Halkın ucuz, sağlıklı ve güvenilir gıdaya ulaşması garanti altına alınmalıdır. Düzenlenecek yeni yasayla, gıda ürünlerinin ithal edilmesine, bu ürün ülkede yeterli bir şekilde üretilmiyorsa ancak izin verilmelidir, bunu yapabileceğimizi düşünüyorum.

Dış satımlarsa, sadece halkın söz konusu ürüne ihtiyacı kalmadığı zamanlarda yapıyor olabilmelidir. Yeni yasa bunları garanti altına almak durumunda. Çiftçilerin kendi toprak ve ürünlerini kontrol etmesi, ülkenin kendi gıda ürünlerini üretmesi, kimyasal gübre ve toksik maddelerin kullanılmaması temelinde formülize edilmelidir yeni yasa.

Sağlıklı ve doğayı gelecek nesiller için koruyacak bir şekilde, bağımsız gıda üretimini artırmak düşünülmelidir. Bunun için çevreye duyarlı, ekolojik dengeyi koruyan, tarımsal tekniklerin kullanılması, bu yönde araştırma ve geliştirmelerin önünü açmak durumundadır, çıkarılacak yeni yasa.

Yeni yasa, bölgesel ve yerel koşullara uygun, tohum üretimi ve tarım genetik tiplerini yapılabılır kılmalıdır. İnsanlığın mirası binlerce yıllık genetik çeşitlilik ne pahasına olursa olsun, korunmak durumundadır. Yeni yasada öncelikle halkın kendi besinlerini üretme hakkına dayalı bir gıda egemenliği anlayışı olmalıdır. Hatta, ulusların kendi gıdasını üretmenin bir hak olmasının yanı sıra, bu aynı zamanda toplumsal bir görevdir bu da unutulmamalıdır.

Yeni yasada çünkü özgür ve bağımsız olmak isteyen her halk kendi besinini üretmek zorundadır. Bu başyapıt olmak durumundadır. Bu bir hak olmanın ötesinde,

aslında kendi egemenliğini elde etmek için siyasi bir gereklilik, gelecek nesillere karşı da toplumsal bir sorumluluktur diye düşünüyorum.

Sonuç olarak sevgili arkadaşlar; Türkiye'de çoğu alanda olduğu gibi, tarım ve gıda alanında da yapılacak düzenlemelerin ve uygulanan politikaların, makro planların bir parçası olarak tarım, sanayi, çevre, orman, bilim ve teknoloji, eğitim ve sağlık politikalarıyla entegre olarak ele alınması zorunluluğu olduğunun bir kez daha altını çizmek gerekiyor. Aksi durumda, belirlenecek uzun ve kısa erimli planlama öngörür ve atılacak stratejik adımlar eksik ve anlamsız olacaktır.

Evrenin efendileriyle ilk sözü başlatmıştık, sevgili arkadaşlar. Ben de ideolojim gereince, “son sözü tarihte direnenler söyler” diyenlerden birisiyim. Son söz olarak da şunları söylemek gerekiyor: -Yine bu söz benim değil- Dünya Gıda Egemenliği Formu; Topraksız Köylüler Hareketi; Ulusal Koordinasyon üyesi bir arkadaşımız şunu söylüyor: -Kendimce çevirmeye çalıştım- “Gıda egemenliğine sahip olmak için her halkın paralel olarak bir siyasi egemenliğe sahip olması gerekliliği vardır. Kısaca, gıda üretiminin bağımsız, ancak halkların kendi toprakları üzerinde bağımsızlığını sağlayabilecek siyasal olanaklara, uygulanan politikalara baskı yapabilecek siyasal araçlara sahip olmasıyla mümkündür.

Ülkeler toprak açısından bakıldığında, bir bağımsızlığa sahip görünebilirler. Fakat, bu topraklardaki egemenlik halk tarafından kullanılıyor olmayabilir”

Değerli arkadaşlar; yeni Gıda Yasası ve 12. Fasıl Müzakere Süreciydi bizim konumuz. Ben yasa üzerinde eleştirilerimizi, yeni düzenlemeler için de önerilerimizi sunmaya çalıştım. İşin Avrupa Birliğiyle olan bir de 12. Fasıl Müzakere Süreci var ki, bu yasa da gösteriyor ki, biz müzakere süreciyle çok fazla herhalde ülkemizin gerçeklikleriyle yüzleşemeyeceğiz.

Bu yasayla müzakere sürecini başlatmışsak eğer biz, korkarım bu müzakere süreci, müdahale sürecine dönüşmüş durumdadır. Bize düşen, teknik elemanlara ve tüketicilere düşen, önümüzdeki süreçte bu mantıkla devam edersek, korkarım bu müzakere sürecine karşı mücadele süreci olacaktır.

Sevgili Fatih; 12. Fasılla ilgili çalışmalarını ve sunumu paylaşacak. Ben de sözümü burada bitiriyorum.

Fatih TAŞDÖĞEN

Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; günün bu son saatlerinde yorgunluğun iyice gözlere düştüğü ve gerçekten de bu saate kadar sabırla dinlediğiniz; bu kadar önemli bir günü bizlerle paylaştığınız ve nihayetinde ortaklaştığımız anlayışa hizmet etmeniz nedeniyle hepimize saygılarımı ve sevgilerimi sunarak, sözlerime başlamak istiyorum.

Konu gerçekten önemli. Üzerinde uzun yıllardan beri çalışılan bir konu. Çünkü, gıda alanında yapılan mevzuatlar bugünün konusu değil, malum gayet iyi bilirsiniz. Bakanlığın bu alanda yapmış olduğu çalışmalara uzun yıllardan beri bir şekilde emek veren ve nihayetinde gelinen nokta itibariyle ortaya çıkan kanunun ülkemizin ihtiyaçlarına cevap verdiği konusunda şüpheleri olan bir konumda sizlerle görüşlerimi paylaşmak istiyorum.

Zira, gıda güvenliği ya da gıda güvenilirliği tarihsel anlamda bakıldığı zaman, hep Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olmuştur. Nihayetinde, bu sadece bize özgü değil, bütün dünyanın en önemli konularından birisidir.

Bütün gün boyunca arkadaşlarımız dünyadan örnekler verirlerken, aslında konunun ne kadar önemle ele alındığını sizlerle paylaşmış oldular. Bizler de bugün bu panelde sizlerle gelinen son nokta itibariyle, kanunun hangi amaca hizmet edebileceği, 12. Faslın belki de açılış kriterlerinden birisiydi, ama gerçek amacı, gerçek anlamı o faslın içerisinde ana kriter miydi, yoksa başka amaçlara mı hizmet edecek şekilde bir çalışma yürütülmüştü? Yaptığımız çalışmalar, fiilen içerisinde bulunduğumuz süreç dolayısıyla şahit olduklarımızı sizlerle paylaşmak istiyorum.

Bildiğimiz gibi, laik cumhuriyetimiz kurulduktan sonra, ülkemizin ihtiyacı olan bu anlamdaki gıda güvenliğini tesis eden ya da gıda denetim ve kontrol hizmetlerini bir şekilde temsil eden kanun 1930'lu yıllarda Umumi Hıfzıssıhha Kanunuyla başlar. 50'li yıllarda malum, Gıda Maddeleri Tüzüğüyle Türkiye 1995 yılına kadarki süreci idare etmeye çalışır.

Bu tarihe kadar müstakil bir kanun olmaması sebebiyle, ancak Türk Ceza Kanunu içindeki bazı hükümlerle denetim ve kontrol hizmetleri sonucu oluşan olumsuzluklar bir anlamda karşılık bulur.

Yıl 1995, Türkiye'yle Avrupa Birliği arasında 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı imzalanıyor; yani Gümrük Birliği Anlaşması. O anlaşma kapsamında mevzuat uyumu için dokuz tane kanunun çıkarılması öngörülüyor ve bu anlamda bir çerçeve kanun çıkartılıyor. Tabii ki, bu çerçeve kanunla o dokuz kanunun Bakanlar Kurulundan; yani Kanun Hükmünde Kararname niteliğinde çıkabileceği şekilde bir hukuki düzlem oluşturuluyor. O dokuz Kanun Hükmünde Kararnameden birisi de gıda alanında yapılacak olan düzenleme.

Bu nedir? Sizlerle paylaşmak isterim. 560 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname. Yani, nihayetinde söylenmesi gereken şudur ki, 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Avrupa Birliği mevzuat uyumu için çıkarılmıştır, değerli arkadaşlar. O güne kadar birçok üründe ağırlıkla denetim yürüten Sağlık Bakanlığından görev, üretimde Tarım Bakanlığına ve piyasa denetimi de Sağlık Bakanlığıyla işbirliği yapacak şekilde belediyelere intikal etmiştir;

sular hariç olmak üzere. Sularda bütün görevler Sağlık Bakanlığında kalmıştı, o günlerde.

Peki, yıllar itibariyle ne değişti? Türkiye'de gıda sanayi çok büyük değişimlere imza mı attı? Türkiye'de tarım sistemi gerçekten de baş edilemeyecek kadar kontrolsüz hale mi geldi? Neden yıllar itibariyle yeni mevzuatlar üretmek gerekliliği çıktı ortaya. Ben hatırlıyorum; 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede emeği olan birkaç kişiden bir ikisi yine burada, birisi Sayın Meftune Emiroğlu'dur, Oturum Başkanı; bir diğeri İsmail Mert'tir. Biz de hasbelkader ucundan, kenarından tuttuk, o yıllarda.

Bu mevzuat demin ifade ettiğim gibi, Avrupa Birliğiyle uyum çerçevesinde ve Avrupa Birliğiyle mevzuat uyumunu sağladığı gerekçesiyle Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılmış olan bir düzenlemeydi. Ama, Kanun Hükmünde Kararname olması sebebiyle bildiğiniz üzere, ceza verme yetkisi yoktu. Çünkü, Kanun Hükmünde Kararnamenin ceza alanını temsil etmesi mümkün değildir; bu hukuk düzeninde karşılık bulmaz. Zira, cezayı ancak millet verebilir ya da millet adına görev yapan demokratik parlamenter sistemlerde son karar merci niteliğindeki Parlamento verebilir; yani cezalar ancak kanunla düzenlenebilir.

Kanun Hükmünde Kararname, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarıldığı için ceza içeriği yoktu. Bu çerçevede değişen bazı nedenler dolayısıyla da 2004 yılında yeni bir kanun ortaya çıktı. Bu kanun, 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin bana göre kötü bir kopyasıydı, ama ceza hükümleri içeriyordu. Bu neydi? 5179 sayılı, hatta adı da aynıdır. Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin kanunlaştığı, değiştirildiği kanun.

Yine hemen arkasından yeni arayışlar; yeni beklentiler ortaya çıkmaya başladı. Zira, her kanun ihtiyacı ortaya çıkmaya başladığı esnada mutlaka mesleki anlamda birilerinin beklentisine hizmet edebilecek şekilde bazı argümanlar maalesef sisteme, sürece hakim olur. Nihayetinde, ilk önce o zaman Bakanlık Hukuk Müşavirliğinde fiilen çalışıyordum ve bu kanuna da ben bakıyordum. Karşımıza dörtlü gıda kanunu çıktı. Yanlıştı, dört ayrı kanunu bir pakette çıkartma isteği vardı. Bizler itiraz ettik, bunun yanlışıklarına karşı durduk. Bu kanun daha sonra tekleştirildi.

Adına ne denildi? "Veteriner Hizmetleri Gıda ve Yem Kanunu Taslağı" denildi. Biz yine bunun uygun olmayacağını ifade ettik. "Siz misiniz karşı çıkan? O zaman, bir de buna Bitki Sağlığını ilave ederiz" diye karşımıza Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu Taslağı çıktı.

Bakınız; sabahtan beri görüşülenler de, konuşulanlar da, bu alanın entelektüel birikimini temsil eden sizlerle, bütün panelistlerle ya da oturumda bildiri sunan dostlarla, arkadaşlarla ortaya konulan şudur: Gıda alanı tek bir mesleki alana indirilebilecek kadar, indirgenebilecek kadar müstakil bir hizmet alanı değildir. Birden fazla mesleki alanı içinde barındırır ve asıl olan, doğru hedefe yönelebilmek için, o meslek alanlarının uzmanlık yeteneklerini ve niteliklerini bu sürece aktif olarak katabilmenin yol ve yöntemini bulabilmekten geçer; ülkeye ancak böyle hizmet edebilirsiniz.

Kanunun adına bakınız. “Veteriner hizmetleri” diye başlıyor. Başlayınca, zaten durmak gerek orada. Veteriner hizmetleri bir mesleki alanı ifade eder arkadaşlar; bir mesleği ifade eder. Meslek kanunları bir konunun genel içeriğini, bütün hükmü şahsiyetini temsil eden, hatta ön sözünden, son sözüne kadar söylenebilecek bir alan içerisinde sadece atıf yapılarak, bulunabilen bir alan olmak zorundadır.

Veteriner hizmetleri diye başladığımız esnada, otomatikman bir mesleki alanı tanımlandırarak, tarif ederek, onun mesleki yetki ve sorumluluk alanını belirleyerek, arkasından gelen cümlelerle, o meslek alanının içinde, diğer meslek alanlarının ne tür hizmet yapacağını ya da hangi meslek alanlarının o alanın içinde hizmet göreceğini siz tariflendirmiş olursunuz.

Niye veteriner hizmetleri diye başlayıp da, arkasından ziraat mühendisleri hizmetleri, gıda mühendisi hizmetleri diye de devam etmiyorsunuz. Edemezsiniz, etmeye ihtiyaç yok. Doğru da olmaz, ama veteriner hizmeti dediğiniz alanı siz eğer hayvan sağlığı ya da hayvansal ürünlerden kaynaklanan gıda güvenliğinin temin edilmesi anlamında yoruyorsanız, bir kere gıda güvenliği bir bütündür. Hayvancılık alanını ya da hayvansal ürünler alanını bunun dışına taşıyamazsınız.

Eğer hayvan hastalıkları konusunu sadece bu sürecin bir parçası haline getirmek istiyorsanız, tıpkı “bitki sağlığı” cümlesini kullandığımız gibi, bitki sağlığından sonra, “hayvan sağlığı” ibaresini kullanarak, bu kanun içinde yer verebilirsiniz. Tıpkı, 12. Fasıl başlığı gibi. 12. Fasıl başlığı ne? Biz biliyoruz ki, “Gıda Güvenliği, Bitki ve Hayvan Sağlığı” başlığı.

Bakınız; kanunun adı ne? Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu. İşin içinde veteriner hizmetleri var, mesleki bir alanı tariflendiriyor. İşin içinde bitki sağlığı var, işin içinde gıdalla ilgili her türlü alan var. Denetim, kontrol hizmetinden tutun, örgütsel yapıya işaret edinceye kadar ve işin içinde bir de yem alanı var.

Bu kadar birbirinden aslında ilintili, fakat farklı alanı nasıl yapıp da bir araya getirdiniz, doğrusu şüpheyle yaklaşmamak mümkün değil. Bu işin içinde başka işin olduğu açık. 12. Fasıl açılacaktı zaten, öyle ya da böyle açılacaktı. Bir şekilde mevzuat uyumuna ihtiyaç vardı, yoktu. Siz eğer kanunu bu şekilde çıkartmayıp da, bir başka şekilde ve olması gerektiği gibi, yani ülkemizin ihtiyacının olduğu gibi, yani Türkiye'nin üretim yapısının yüzde 82'sinin bitkisel ürünlerden kaynaklanan olumsuzlukları içerebilecek ve eğer amaç gıda güvenliğini temin edebilmekse, bu üretim alanıyla ilintili olabilecek şekilde bir düzenlemeye imza atmanız gerekirdi. Bununla başlayacak şekilde bir düzenlemenin içerisinde siz ana olarak gıda güvenliği sistemini kontrol eden bir düzenleme yapardınız. Yan kanunlar olarak ya da yan düzenlemeler olarak bu şemsiyenin altına giren bütün alanları yine kanunlaştırabilirdiniz.

Avrupa Birliğiyle uyum demeyin; Avrupa Birliğiyle uyum yok, niye yok? Avrupa Birliğinde çünkü veteriner hizmetleri başka bir düzenleme, başka bir mevzuat alanını temsil eder. Avrupa Birliğinde gıda alanı, gıda ve yem denetimine, kontrolüne ilişkin; hatta bazı örgütsel alandaki değişikliklere ilişkin bir düzenlemeyi ifade eder. Dolayısıyla, Avrupa Birliğiyle uyumdan kasıt, bir kere birebir anlamda mevzuat

uyumunun olmadığı açık. Avrupa Birliğinde tek bir mevzuatın, tek bir düzenlemenin olmadığı da açık. Bunu Parlamentodaki alt komisyonlarda da, tali komisyonlarda da, ana komisyonlarla da yüksek sesle ifade ettik; ama maalesef karışımızda bir duvar vardı. Çünkü mesleğinin kahramanı olmak isteyen bir bakan vardı.

Zira, kanun içeriğine girildiği zaman, gerçekten de olumsuz diye ifade edeceğimiz bir sürü olumsuzluktan bahsetmek mümkündür. Dört tane farklı alanda birbiriyle ilintili olmayacak şekilde bir mevzuat hiyerarşisi oluşturulduğunu söylemişim, izin verirsiniz bunu örnekleyeyim. Mesela, veteriner hizmetlerine ilişkin alanda yer bulan, veteriner müstahzarlarının ithalatının, üretiminin, pazarlanmasının dahil olmak üzere, ya bir veteriner eliyle ya da veteriner hekim gözetiminde, yani onun çalıştırılması zorunluluğunda onaya tabi olacak işlemlerin yapılacağına ilişkin hüküm varken, bunu net bir şekilde ortaya koymuşken, zirai mücadele ilaçlarına ilişkin mesela, satışın kimler tarafından yapılacağına ilişkin hiçbir hüküm yok. İthalat herkes tarafından yapılabilir; herkes tarafından satış yapılabilir.

Yine gıda gibi bir alan, amaç gıda güvenliğini tesis etmek. Şu hale bakın, gıda yine herkes tarafından ithal edilebilir, herkes tarafından pazarlanabilir; herkes tarafından dağıtımı yapılabilir ve nihayetinde, bu alanda her isteyen her şeyi yapabilir. Bu bir örnektir, bunun gibi bir sürü olumsuzluklar var.

Bu mevzuatın içerisinde yine olumsuz olan, bizim için çok önemli olan hususlardan birisi, sorumlu yöneticilik müessesesinin ortadan kaldırılması. Deniliyor ki, Avrupa Birliğiyle uyum için bu mevzuatı çıkardık, Avrupa Birliğinde böyle bir müessese yok, dolayısıyla, bizde olması da istenilmiyor. Yalan, açık ve net bir şekilde ifade ediyorum, koca bir yalan; niye yalan? Biraz önce söyledim, arkadaşlar sorumlu yöneticilik müessesesi hangi kanunla geldi? 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle. 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname niçin çıkmıştı? Biraz önce ifade ettim, Avrupa Birliğiyle, Gümrük Birliği anlaşması kapsamında uyum için.

5179 sayılı Kanun ne zaman çıktı? 2004 yılında. Niye çıktı? Yine, Avrupa Birliğiyle uyum için. Peki, her ikisinde de sorumlu yöneticilik vardı da, Avrupa Birliği niye karşı çıkmadı? Ben o müzakere sürecinde yıllarca emek verdim, Avrupa Birliği tarafından bize o dönem, yani emek verdiğim, çalıştığım dönem içerisinde neden sorumlu yöneticilik var diye, hiçbir olumsuz cümle duyduğuma şahit olmadım.

Arkadaşlarım buradalar, birçok arkadaş yine bu sürecin parçasıydılar. Hangi arkadaşım böyle bir olaya şahit olmuştur, doğrusu ben hiç duymadım. Eğer, böyle bir düzenleme yoksa, arkadaş senin sorumlu yöneticilikle derdin ne; niye böyle bir müesseseyi ortadan kaldırıyorsun? İşte muhatapları burada. Sorumlu yöneticilik ilk olarak çıkarırken, üç temel amaç için çıkmıştı.

Bunlardan birincisi; atölyeden işletmeye, işletmeden fakülteye geçen süreç içerisinde, babadan oğla geçen yöntemlerle, bu zinciri kıramayan, bilgi birikiminin yetersiz olduğu alanda mühendislik bilgisini sürece katmak ve bir anlamda gıda sanayinin kalkınmasına katkı sağlamaktı; yani yeni bir devrim yapmaktı. Elimizde bulunan tarımsal ürünlerin daha yüksek seviyede işletmesi, katma değer yaratılabilmesi için bir olanak sağlayacak, bilimsel performansı için içine sokmaktı. Nedenlerden birisi buydu.

İkincisi neydi? Bakanlığın, yani devletin eksik gıda, denetim sistemine katkı sağlamak. Uç denetim elemanı gibi, bir anlamda görev yapmasını arkadaşlarımızın sağlamaktı.

Üçüncüsü neydi? Bu ülkenin kıt kaynaklarıyla, yani hepimizin kursağıımızdan, giyeceğimizden kesip, okuttuğumuz, emek verdiğimiz ve entelektüel birikimle donattığımız o gençlerimizin ülkelerine hizmet yapmalarına, istihdam yaratarak, olanak sağlamaktı. Bu ulvi amaçların hangisi kötüydü; hangisi sizi rahatsız ediyor arkadaş; neden bu müesseseyi ortadan kaldırdınız, derdiniz ne? Derdi başka. Derdi olmayan bir müessese oluşturmaktı. Birileri bu işten en başından beri rahatsızdı.

Bakınız; Avrupa Birliğinde var, doğru. Şu andaki mevcut mevzuatın içerisinde biraz önce uzun ismini saymış olduğumuz mevzuatın içerisinde veteriner hekimlere sağlanan iki tane olanak var. Bunlardan birisi, resmi veteriner hekim, yani devlet adına bu görevi ifa edecek olan veteriner hekimlerin yetki ve sorumluluklarını tanımlandırıyor, ikincisi bakınız, bu yetmiyor. "Yetkilendirilmiş veteriner hekim" diyor. Ne anlama geliyor bu? Resmi veteriner hekimin görevinin özelleştirilmek kaydıyla, veteriner hekimler tarafından yapılmasına olanak sağlayabilecek şekilde bir düzenleme, bir düzeltme yapmak. Bir taraftan mühendisi sen sektörden uzaklaştırıyorsun, öbür taraftan veteriner hekimlere yeni bir kadro ihdas ediyorsun, yeni bir müessese ortaya koyuyorsun.

Ben algılıyorum, karşımdaki insanlarla empati yapabiliyorum. Biz bu alanda büyüdük, gıdayla büyüdük, gıdayla geliştik ve bütün alanımız, bütün hayatımız gıdaya odaklanmış bir şekilde yaşadık, bu yaşımıza kadar bu sürecin içinde hep görev yaptık.

Karşı tarafın düşüncesini biliyorum. Aynı anda birbirini sorgulayabilecek şekilde iki tane müessese kalmasın ortada. Çünkü, yetkilendirilmiş veteriner hekimin özlük haklarıyla, yarın öbür gün göreceksiniz, çok yüksek seviyede hak ve yetki verebilecekleri ve bu alandan büyük oranda mali destek alınabilecek şekilde mesleğe aktarılacak bir rant alanı olarak göreceksiniz, etkin bir görev alınacak. Sorumlu yöneticiliğin o kısır şartları içerisinde oluşturulmuş olan müessesesyle bunu sorgulatmayan, en iyisi yıkalım, o yapıyı yıkalım, burada tek bir yapı oluşturalım dolayısıyla, istediğimiz amaca hizmet etmiş olsun gibi bir amacın olduğunu ben düşünebiliyorum; algılayabiliyorum.

Peki, yetkilendirilmiş veteriner hekim var; resmi veteriner hekim var. Niye resmi mühendis yok? Niye resmi yetkilendirilmiş mühendis yok? "Efendim, o alan özel" kim demiş özel? Sen eğer Litvanya'yla, Almanya'yla, yani ağırlıkla hayvancılık sektörüyle süreci planlayan bir yapıyı da eğer Türkiye'yi eşleştirmeye kalkarsan, tabii ki öyle bir güdük yapı ortaya çıkabilir; ama Türkiye'nin üretim yapısı biraz önce de ifade edildiği gibi, ağırlıkla coğrafi özelliklerinden kaynaklanacak şekilde farklı.

Çok zamanımızın olmadığını biliyorum. Dolayısıyla, konuyla ilgili çok detaylıca konuşmak gereken şeyler var. Yine önemli hususlardan birisi ifade edildi. Doğrudur, hizmetin özelleştirilebileceğine ilişkin bir hüküm var metnin içerisinde. Birileri heveslenebilir, bakın orada meslek örgütlerini de tanımlıyor, acaba bize de oradan bir ekmek düşebilir mi? Hani, o görevin bir kısmını bize verirler de, biz de

meslektaşlarımızı istihdam ederiz ya, işte böylece sektöre bir şekilde dahil olabilir miyiz gibi düşünülebilir.

Arkadaşlar; orada önemli şeyler var. Gerçek ve tüzelkişilikleri aktarılacağına ilişkin bir hüküm var. Burada asıl amaç, gerçek kişilere aktarmak görevi ve bir şey daha var. Vakıflara aktarmak aynı zamanda, böyle bir amaç var. Şimdi, siyasal düzlemin Türkiye'de nasıl şekillendiği ve nasıl bir sürecin önemli bir parçası haline geldiği bir yapı içerisinde sizce mühendislere ekmek yedirirler mi? Bence hiç ümit etmeyiniz.

Bu ancak, birilerini susturabilmek için, tabiri caizse, bizlerin dimağına bir parmak bal çalabilmek için konulmuş olan hükümlerdir. Bunu da gayet iyi biliyoruz ki, bu alan bir rant alanıdır. Bu rant alanını kendi yandaşlarına, kendi partidaşlarına, kendi yoldaşlarına, kendi zeki çocuklarına bir şekilde aktarmanın yol ve yöntemlerini bulacaklar ve bizler de uzaktan bu sürecin sadece birer edilgen faktörü olarak ve olumsuzlukları yana yana izleyerek, belki de şahidi olacağız.

Maalesef, kanun bence bizim beklentimizi karşılayabilecek içeriğe sahip değil. Kanun içerik itibarıyla yine bakıldığı zaman, önemli bir işlev daha yapıyor. Üretim izni ve sicili ortadan kaldırıyor, beyan ve onay işlemini getiriyor sisteme. Üretim izninin aslında bir anlamda bürokratik olarak bakanlığın önemli bir kısmını işgal ettiğini, meşgul ettiğini biliyoruz. Çok anlamlı da olmayabilir aslında, içeriği tartışılabilir, ama üretim izni bir anlamda sektörü denetim altına, kayıt altına almıştı. Sicile kaydetmek kaydıyla, hiç olmazsa işletmenin adresini biliyordunuz.

Şimdi, beyanı usulüne bağlı olacak şekilde işletmeyi denetleyebileceğinizi düşünebiliyor musunuz? Ben hiç zannetmiyorum. Ancak, onaya tabi olacak olan işletmeleri denetleyebilmek gibi bir yol ve yöntem üretebilirsek, o da siyaset eğer bize bu alanda çalışma olanağı sağlayabilirse, belki gıda güvenliğini sağlamak için, birazcık olsun hizmet etmiş olabiliriz.

Ben çok şüpheliyim, ben çok karamsarım ve bu kanunun bizim ülkemizin beklentilerine hizmet edebileceğine inanmıyorum. Fasıl açılmıştır, doğrudur. Fasılın kriterlerinden birisi mevzuat değişimidir, doğrudur, ama mevzuatın bu şekilde değişmesi konusunda baskı yapıldığını hiç kimse hiçbir yerde söyleyemez. Yok öyle bir şey çünkü. "Avrupa Birliği bizden bunu istedi" denilen cümle sadece piyasayı bir anlamda dengeleyebilmek, yani regüle etmek içindi, baskılayabilmek içindi.

Bu kanun maalesef, işin entelektüel çerçevesine bakılmadan, Türkiye'nin gerçekleri göz ardı edilerek, ülkenin geleceğini bir anlamda ipotek altına alacak şekilde, Türkiye'nin dinamiklerini olumsuz etkileyecek biçimde sadece ve sadece kısır bir anlayışın ürünü olarak, bir meslek alanına indirgeme kaygısı nedeniyle oluşturulmuştur. Üzülerek bunu ifade etmek zorundayım.

Arkadaşlar; hadi yeter artık diyorlar, soru-cevap olursa daha detaylandırmak mümkündür. Ben bu cümlelerle son vereyim konuşmama. Sizlere Odam adına bir kez daha saygılarımı ve sevgilerimi sunayım, çok teşekkür ederim burada olduğunuz için.

Fatma CAN SAĞLIK
Avrupa Birliği Tarım ve Balıkçılık Dairesi Başkanı

Teşekkür ederim, Sayın Başkan.

Bugünü organize eden üç değerli odamızın temsilcilerini öncelikle kutluyorum. Hepinize hoş geldiniz diyorum. Haftanın en sosyal günü olan cumartesi gününde bu saatte, hâlâ daha bu saate kadar durabildiğiniz için sizi kutluyorum, şimdiden sabrınız için teşekkür ediyorum.

Burada sunuşun içeriği yer alıyor, ama buna değinmeden hemen konuya girmek istiyorum. Çünkü konuştuğumuz konu 12. Fasil dediğimiz, esas olarak Avrupa Birliğinin ortak tarım politikasının yarısını oluşturan bölümüyle ilgili konuşmamız bekleniyor. Pek tabii ki, konuşacağımız kanun da bu konudaki düzenlemelere bir şekilde yasal dayanak oluşturması gereken husus. Burada gördüğünüz gibi, Avrupa Birliğinin mevzuatı içerisinde alt konu başlıkları itibariyle de hangi düzenlemeleri içerdiğini, hangi temalardan oluştuğunu görüyorsunuz.

Birkaç tane alt başlık haricinde, bu fasıl kapsamındaki mevzuatın neredeyse tamamı gıda güvenliğini tesis etmeye yöneliktir. Bunun için pek tabii ki, hayvan sağlığı önemlidir. Çünkü hayvanınız eğer sağlıklı değilse, elde ettiğiniz süt güvenli değildir ya da zirai mücadele ilaçları kullanıyorsunuz; bu kalıntılar gıdanın üzerinde kaldığı sürece bu meyveden, sebzedden elde ettiğiniz ya da tarımsal ürünlerden elde ettiğiniz gıda hiçbir zaman sağlıklı ya da güvenilir olmayacaktır.

Dolayısıyla, bütün bunların bir arada birbirleriyle etkileşim içinde olmaları nedeniyle, bir arada ele alınması gerekmektedir. Bu sadece yasaya giriş sağlamak içindi. Yeni, Gıda Kanununa giden süreç evet, burada konuşuldu. Esas 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamemiz, Gümrük Birliğinin tamamlanmasına ilişkin karar, Ortaklık Konseyi Kararıyla oluşturulmuştu. Ancak, bu kanun çok güzel hizmetlerde de bulunmuştur.

Türkiye'de gıda mevzuatının oluşturulması ya da bu konuyu zapturapt altına almak için fayda sağlamıştır. Ancak, unutmamak gerekir ki, bu bir Kanun Hükmünde Kararnameydi. Mutlak surette bütün Kanun Hükmünde Kararnamelerde olduğu gibi, yasalaşması gerekirdi. O zaman, Avrupa Birliği'nde 2002 yılında yapılan Genel Gıda Tüzüğü diye bir tüzüğümüz vardı. Esas olarak kanun değiştirilirken, bu tüzük hükümleri de esas alındı. Ancak, unutmamak gerekir ki, 2004 Nisan ayında Avrupa Birliğinde yeni bir hijyen paketi kabul edildi. Bu hijyen paketi dediğimiz dört tane tüzük. Sonuçta, AB'nin temel gıda yasasıyla ilintili, daha katı kurallar getiren bir düzenlemeydi. Dolayısıyla, bizim 5179 sayılı Gıda Kanunumuz o zaman içerisinde baktığımızda, yani Mayıs itibariyle baktığımızda, aslında AB mevzuatıyla kapsam itibariyle çok da örtüşmemişti. Bunun altını çizmekte yarar var. Çünkü aynı zamanlarda başka bir mevzuat AB'de çıkmıştı. AB'deki mevzuat sürekli değişiyor, dolayısıyla da yakalamak biraz zor olabiliyor.

Diğer önemli bir husus. Avrupa Birliğinde gıda mevzuatı yemle birlikte ele alınırken, 5179'da maalesef yeme ilişkin düzenlemeler yoktu. Dolayısıyla, gıda

güvenliğine biraz önceki slaytta da gösterdiğim gibi, yaklaşım için sacayağının birtakım unsurları eksikti.

Bu farklılıklar pek tabii ki, 2005 yılından itibaren komisyonla da görüşülmeye başlandı. Biliyorsunuz, biz 2000 yılından itibaren çok ciddi çalışmalar yapıyoruz Avrupa Birliği Müktesebatına ilişkin olarak. 2005 yılında daha öncesinde müzakerenin açılacağına ilişkin herhangi bir gösterge gelmeden önce, bu konuda toplantılar yapılmaya başlandı. Sadece, Gıda Kanununa ilişkin olarak da iki tane münferit toplantı yapıldı ve bütün bu eksiklikler AB Müktesebatı çerçevesinde tekrar ele alınıp, gözden geçirildi.

O dönemde komisyonla görüşülürken, komisyon tarafından bütün bunların entegre bir yaklaşımla ele alınması gerektiği söylendiği için, nasıl yaklaşmak istersiniz diye bir soru soruldu Türk tarafına. Türkiye de bu mevzuatı ayrı ayrı kanunlar halinde çalışmak istediğini söyledi, ilk etapta. Ancak, Fatih Bey de belirtti. İlk başta ayrı ayrı düzenlenmişti, fakat daha sonrasında uygulamada olabilecek sıkıntılar nedeniyle ki, kanunlar da maalesef çok fazla tekrar eden hükümler olmaya başlamıştı. Bu tek bir kanun halinde birleştirildi ve sonuçta Meclise bu şekilde gitti.

Sonuç itibariyle; fasıl açısından konuya yaklaştığımızda, faslın müzakere sürecinin ilk aşaması olan tarama süreci 2006 yılında tamamlandı. Bu taramalar yapılırken, bizim sistemimizdeki, tabii ki mevzuata ve idari yapıya da bakıldı. Bunun için de mevzuata, fasıl kapsamındaki tüm mevzuata yasal dayanak oluşturulması gerektiğinin tekrar altı çizildi. Kontrollere ilişkin kurallarda özellikle, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının farklı birimleri tarafından yürütülmesinin bir sıkıntı yaratabileceği ortaya konuldu.

Gıda işletmelerinin mevcut durumu konusunda birtakım sıkıntılar tespit edildi ve veteriner mevzuatı açısından, özellikle hayvan sağlığı, şap hastalığı vesaire gibi hususlar açısından da birtakım eksiklikler belirlendi. Bütün bu eksiklikler karşılıklı görüşmeler sırasında ortaya çıkan eksikliklerdir. Türkiye'nin yeterince müzakereleri açmak için hazır olmadığı ifade edilerek, altı tane açılış kriteri getirildi. Yansıda da bu açılış kriterlerini görüyorsunuz.

Bunlardan üç tanesi biraz daha veteriner hayvan sağlığıyla alakalı alanlar. Ama izlenebilirlik temelinde baktığınızda, koyun, keçi ya da sığır türü hayvanların kimlikleştirilmesi pek tabii ki, eti ya da et ürünlerini gıda olarak da görüyorsanız, izlenebilirliğinin tesisi açısından da önemliydi.

Burada sizin dikkatinizi özellikle üç tane açılış kriterine çekmek istiyorum. Birincisi; bugün konuştuğumuz zaten, Çerçeve Kanununun, yani fasıl kapsamındaki mevzuata, yasal dayanağı oluşturmak üzere ki, o dönemde Türkiye tek kanun üzerinde konuşmaya karar vermişti, o yüzden de, "Çerçeve Kanununun kabulü" diye geçiyor. Özellikle Tarım ve Köyişleri Bakanlığında ve meslekler itibariyle kontrol sorumluluklarının yeniden belirlenmesi öngörüldü. Bu fasıl kapsamındaki mevzuata uyum için bir takvim istenilmişti bu da 2. Açılış Kriterimizdi. Nitekim bunlar da zaten kendine verildi.

Bir de taramalar sırasında tespit ettiğimiz bir husus vardı. Türkiye'deki tarımsal işletme, gıda işletmelerinin sınıflandırılmasıyla, AB'nin işletmelerinin sınıflandırılması

arasında çok ciddi bir farklılık vardı. Bunun AB temelinde sınıflandırılması istenildi. Yansıda zaten görüyorsunuz, neler yapıldığına çok da değinmek istemiyorum, çünkü sayın konuşmacılar da belirtmişti. Kanunun çıkması ve bakanlığın yeniden yapılanması; ama burada önemli olan hususlardan birisi de, gıda işletmelerinin sınıflandırılması.

Bu konuda Tarım Bakanlığımızın personeli eğitildi ve bütün Türkiye'de gıda işletmelerinin bir sınıflandırması yapıldı. Gıda sicilinden bahsediyoruz, 50 bin gıda işletmesi diyoruz. Ama gerçekte kayıtlı ve onaylı işletme diye baktığımızda ki kayıtlı işletmelerimiz hayvansal kökenli ürünleri işlemeyenler ve satış noktaları, şöyle söyleyeyim: Bitkisel kökenli ürünleri işleyen tesislerimiz, satış yerlerimizle balıkçı teknelerimizi kapsıyor. Onaylı işletmelerimizse, hayvansal ürünlerin işlendiği tesislerimizi ve aynı zamanda hayvansal yan ürün işletmelerini kapsıyor.

Burada gördüğünüz gibi, sınıflandırmanın sonucu budur. Rakamımız 370 bin küsurdur, kayıtlı işletmelerde. Bunların AB mevzuatına ya da genel hijyen kriterlerine uyum durumu da işletme bazında teker teker bakanlığımız tarafından değerlendirilmiştir.

Bütün bunların gerçekleştirilmesi sonrasında 30 Haziran'da müzakereler açıldı. Kıbrıs hariç, altı tane teknik açılış kriterimiz vardır. Bunların bu yansıda gördükleriniz genellikle veterinerlik alanlarıyla ilgili olmandır. Ama, gıdaya birebir doğrudan ilgili olanlarımızsa, hayvansal yan işletmeleri dahil, bütün gıda işletmelerinin iyileştirilmesine ilişkin bir ulusal program hazırlanması.

Bu ne manaya geliyor dersek. Bu şu manadadır. Onaylı dediğimiz, onaylı işletmeler kategorisinde yer alan, tüm işletmelerin AB kriterlerini karşılayacak biçimde modernizasyon anlamına gelmektedir. Müzakereler açısından baktığımızda, kayıtlı işletmelerin hepsinin üyelik tarihinde AB kriterlerini karşılaması zorunludur. Eğer karşılamıyorsa, AB genel hijyen kriterlerinden taviz vermediğinden dolayı, Türkiye üye olduğu tarihte bu işletmelerin kapatılması gerekir, kural budur.

Yalnız onaylı işletmeler konusunda bunlar daha spesifik birtakım kriterlere sahip oldukları için, mutlak surette bunların modernizasyonuna ihtiyaç vardır ve bunun için de Türkiye'den bir takvim, bir program hazırlayıp, bunu belli bir takvim çerçevesinde AB kriterleriyle uyumlu hale getirmesi istenmektedir.

Bu programın içerisine çiğ süt kalitesinin iyileştirilmesi de dahildir. Çünkü, bildiğiniz gibi, ülkemizdeki çiğ süt kalitesi, hayvan hastalıkları ve birincil işletmelerdeki birtakım eksiklikler nedeniyle AB'deki öngörülen ya da bizim de öngördüğümüz, istediğimiz kriterleri, standartları yakalayamamaktadır. Dolayısıyla da bunun da nasıl iyileştirileceğine ilişkin bir strateji verilmek zorundadır.

Buna daha sonra tabi ki tekrar geleceğim. Diğer bir husus, burada da çok değinildi. Panelist arkadaşlarımız tarafından resmi kontrollerin daha etkin hale gelmesi gerekiyor. İdari yapıların bu mevzuatı ve bu mevzuat kanun çerçevesinde çıkarılacak ve daha önceki bütün fasıl için, fasıl kapsamındaki mevzuat için bir takvim belirlemesi söylemiştik. Bu uyum sağlanan mevzuatı uygulayabilecek kapasitede mutlak surette gelişmesi gerekiyor ve bunun bu şekilde olduğunun da AB'ye bir şekilde kanıtlanması, onları gösterilmesi gerekiyor.

Kapanış kriterlerimiz kısaca bunlar olabilir. Kısa gibi görülebilir, aslına bakarsanız, gıda işletmelerin ilişkin kriter daha uzundur, ama yerim olmadığı için, buraya onun için ayrı bir slayt yapmak gerekiyordu. Alamadım, ama özü itibariyle kısaca budur.

Süreçte ne bekleniyor diye bakarsak. Esas olarak bizim hedefimiz, stratejimizde Müzakere Pozisyon Belgesinde de söylediğimiz üzere, Avrupa Birliğinin bu alandaki mevzuatına uyum sağlamayı hedefliyoruz. Bu bütün herkesin, sektörde yer alanların, burada birinci üretimi atlamamak gerektiğinin altını çiziyorum. Gıda Derneğinde Türkiye'de genelde sofrada bulunan işlenmiş ürünlerden bahsediyoruz. Gıda güvenliği denildiğinde de, sanki oymuş gibi algılıyoruz. Aslında, birinci üretimdeki koşullar gıdanın güvenli ya da yeni tabiriyle, güvenilir olup olmadığının belirlenmesine birincil öneme sahip.

Dolayısıyla, birincil üretiminde mutlak surette göz önünde bulundurulması gerekiyor. Dolayısıyla, gıda ürünlerini ya da gıda üretiminde kullanılan hammaddeleri üreten herkesin bunu nakledenlerin, işleyenlerin bu gıda, ürettikleri malın güvenliğinden sorumlu olması gerekiyor. Bu 5179'da da vardı, şu anda yeni kanunumuzda aynı şekilde yansıtılmış vaziyette.

Bu temel prensibimizle izlenebilirliğin sağlanması, bitkisel üretim için de geçerli. Zirai mücadele ilaçlarını mutlak surette, herkesin kaydını tutması gerekiyor. Belirli kalıntı seviyelerini mutlak surette sağlanması gerekiyor. Onun üzerindeki ürünlerin imha edilmesi gerekiyor. Canlı hayvanlarda, hayvanların küplene, hayvan hastalıklarını mutlak surette belirli kayıt altına alınması ve kesim ve et satışında bu bilgilere, kimlik bilgilerine mutlak surette yer verilmesi gerekiyor.

Bunlar esas olarak yapılması gereken işlemler. Diğer taraftan, gördüğümüz gibi, bütün lokanta, restoran gibi ya da bitkisel kökenli ürünleri salça üreten firmalar ya da meyve suyu üreten firmalarımız gibi bütün bu işletmelerimizin kayıt altına alınmış olması gerekiyor.

Bunların kayıt altına alınmış olması demek, AB'nin genel hijyen kriterlerini karşılıyor olmaları gerekir. Bir kez daha altını çiziyorum. Kayıtlı işletmeler, AB'ye üyelik tarihinde eğer AB kriterlerini karşılamıyorsa, kapatılmaları gerekiyor. Onaylı işletmelerse, müzakere sürecinde duruma göre, yeni çıkacak mevzuata tabii ki daha iyi göreceğiz. Onlara bir geçiş süresi mutlak surette öngörülebilecektir. Bunların da kendileri için tanımlanan süreçte bu çalışmalarını yapmaları gerekiyor.

Burada önemli olan bir husus daha var. Petek Hanım da belirtmişti. Yine, Brüksel'den döndük. Orada özellikle, gıda işletmelerine modernizasyon planı hazırlarken, gıda işletmeleri, onaylı işletmelerden bahsediyorum. Her birisinin kendi palının hazırlayıp, imzalayıp, bunu mutlak surette bakanlıkla görüşmesi gerekiyor.

Yeni işletmeleri, yeni çıkacak mevzuatla da birlikte, yeni işletmeleri mutlak surette AB kriterlerini karşılayacak biçimde yapılması, inşa edilmesi ve kurulması gerekiyor. Zannedirim, oluşturulacak Tarım Bakanlığımız bunu açıklayacaktır. Oluşturulacak mevzuatta da buna özen önem verilecektir.

Dediğim gibi, bireysel modernizasyon planlarının mutlaka sağlanması gerekiyor. Çok fazla ekonomik etkisi olan bir fasıl. Çok fazla insan üzerinde ve işletme üzerinde etkisi olan bir fasıl. Gereklilikleri itibarıyla, tabii ki bunun mali etkisi de, bunlar üzerinde çok ciddi olacaktır.

Bu konuda ne olabilir diye sadece size fikir vermesi açısından. Tabii ki, Avrupa Birliğinin katılım öncesinde verdiği birtakım destekler var. Bunu kırsal kalkınma alanında veriyoruz. Yani, bu başlık altında veriliyor, ama şunun altını çiziyorum. 11. Fasıl Tarım Kırsal Kalkınma Faslıyla, 12. Fasıl bir noktada birbirleriyle birleşirler. Çünkü, kırsal kalkınma alanında verilen destekler aslında gıda güvenliği için, gıda güvenliğinin temini ve bu standartların yükseltilmesi için yapılması gereken işlemler için verilen para 12 de değil, 11 Nolu Tarım ve Kırsal Kalkınma Faslında ele alınır.

Dolayısıyla, aralarında parasal açıdan böyle bir ilişki vardır. Onun haricinde diğeri üretimle alakalıdır. Burası çok da değildir.

Ulusal desteklerimiz var. Tabii, bu program yenilecek. Daha sonrasında, bir de diğerk destekler olabilir. Tarım Bakanlığımız mutlaka belirtecektir. Şu anda belki birazdan ona gelmem daha şey olabilir. IPART kaynakları kullanılabilir durumda demiştim daha önce de, ona tekrar döneceğim kusura bakmayın, böyle bir şey oldu.

Şu anda Türkiye'de burada gördüğünüz gibi IPART Türkiye programı var. İkincisi özellikle, gıda işleme tesislerine yönelik destekleri içeriyor. Birincisi; çiğ süt kalitesini iyileştirebilecek nitelikteki destekler. Çiftliklerdeki yatırımlardan bahsediyoruz. Desteklenebilecek yatırımlar bu şekilde sıralanmıştır. Baktığımızdaysa, 42 il IPART programından yararlanabilir durumdadır. Bunların 31 ilde süt işletmeleri, yani mandıralarımızı modernizasyon desteklenebilecek durumdadır.

24'ünde kırmızı et işletmeleri, 23'ünde kanatlı, 16 ilde de su ürünleri işleme tesisleri. Yani, balıkçılık işleme tesisleri 12. Fasılın kapsamına girdiğinden, bu kapsamda ele alınmaktadır.

Geriye kalan birçok da il vardır. 42 ilden bahsediyoruz, geriye kalan iller için oradaki şirketlere, firmalara, küçük ya da orta ölçekli işletmelere nasıl bir kaynak yaratmamız gerektiğine ilişkin bir çalışma şu anda yürütülmekte. Tarım ve Köyşleri Bakanlığımız o konuda ayrıntılı bilgi verecektir. "Bunlar için de ne yapabiliriz?"in bir şekilde çalışması şu anda yapılıyor.

Bunları iller için merakınız için, önemli olan sorunlar ve fırsatların ne olduğunu da ortaya koymak. Evet, Türkiye çok büyük bir ülke. Evet, Türkiye'de çok fazla gıda işletmesi var ve bunların birçok eksikliği var, evet bu denetimler için çok ciddi insan kaynağına ihtiyaç var. Bütün bunlar çok önemli sorunlar, ama şunu da unutmamak gerekiyor ki, Avrupa Birliği en önemli ticari ortaklarımızdan birisi. Ürünlerimiz geri dönüyorsa, bizim bu mevzuata uygun olarak üretim yapmamamızdan kaynaklanıyor. Bir de şunu unutmamak lazım ki, ticarete AB'yle ticaret yapabiliyor olmak, diğerk ülkeler açısından da bir şekilde prestij meselesi haline getiriliyor; dolayısıyla da imajı da düzeltiyor.

Vatandaşlarımızın sağlıklı, güvenli gıdaya ulaşımını sağlamış olacağız önümüzdeki dönemde. Ama dediğimiz gibi sorunlarımız çok büyük. Bu konuda yapılması gereken çok çalışma var. Ümit ederim bunları tamamlayabiliriz ve üyeliğe kadar da bütün bu çalışmaları, olumlu biçimde, herkesin yararına olacak biçimde sonuçlandırabiliriz.

Ben dikkatiniz için teşekkür ediyorum, sabrınız için sağ olun, görüşmek üzere sağ olun.

Ali ÇETİN
TÜDEF Genel Başkan Yardımcısı

Aslında, akşamın bu saatinde biliyorum, bir an önce bitse de, şu kokteyle çıksak diye düşünülüyor. Onun için de biraz daha sabretmek gerekiyor galiba.

Aslında, bütün bir gün gıda güvenliğini tartıştık. Bence boş yere tartıştık bu gıda güvenliğini. Niye boş yere tartıştık? Bunca laf söyledik, bir anlamı yok. Çünkü ülkemizde gıda güvenliği diye bir problem yok. Biliyorsunuz, dün bir toplantı vardı. Sayın Bakan Mehdi Eker çıktı “Biz Türkiye'deki gıda güvenliği sorununu hallettik, dünyaya yardımcı oluyoruz” dedi.

Tabii en yetkili ağız bunu dedikten sonra, bize ne tür laf düşecek, bilemiyorum. Benim bir nenem vardı, ben biraz köylüyüm. Şöyle bir şey derdi. Adamın birisi hep “teravi namazına gidiyorum, akşam namazına gidiyorum” diye bırakır eşini gidermiş ve başka yerlerde bulunmuş. Bir gün de gelmiş “ben artık hacca gideceğim” demiş, yani öbür sevgilisinin yanına gidecek. Kadın dayanamamış, demiş ki “Be adam, namaz kıla kıla yetmedi, başladın hacca gitmeye” demiş.

Şimdi, Sayın Bakana bunu demek lazım. Türkiye'deki gıda güvenliği sorununu halletti, şimdi dünyaya el attı, dünyanın gıda güvenliğini hallediyor. Şimdi, ne kadar halletti, nasıl halletti, bunu hepimiz yaşıyoruz, ama ben tüketiciler bu yasaya nasıl bakıyor, onları sizinle paylaşmak istiyorum.

Biliyorsunuz, kamu yönetiminde sürekli bir dönüşüm var. Bu dönüşümün etkilerini her gün yaşıyoruz. Özellikle gıda alanında da bu dönüşüm var. AB uyum süreci bir yandan mali, idari, hukuki, yapısal düzenlemeleri gerektirirken, diğer yandan bu düzenlemelere uygun personel ve istihdam yapılarını da doğurmaktadır.

Özellikle, gıda alanında yaşanan dönüşüm etkisini son günlerde çıkan yasal düzenlemelerde de göstermiştir. Ben, Mehmet Başkanın dediği gibi, uzun adını kullanmayacağım, Gıda Yasası diye geçeceğim.

Avrupa Birliğiyle 30 Haziran'da başlayan süreç bilindiği gibi, bu yasayla beraber yeni bir dönem başlatmıştır. Bu süreç sadece yasal mevzuatın, AB mevzuatına uyarlanması değil, aynı zamanda etkin uygulanmasını da kapsamaktadır.

Bu sürecin biliyorsunuz, politik şartları var, teknik şartları var. Politik şartları söylediler. Biz daha çok teknik şartlara ve gıda güvenliği açısından bu yasa tüketicileri nasıl koruyacak mesesine bakacağız.

Teknik ve politik şartların uygulanması sonucunda, tüketicilerin sadece ikna edilmesi yetmiyor. Öncelikle, Avrupa Birliği uzmanlarının bu yasanın uygulandığı ve sonuçlar elde edildiğine ilişkin ikna edilmesi gerekiyor. Mesela, Türkiye'deki tüketicilerin ikna edilmesi değil; mesele Avrupa Birliği uzmanlarının ikna edilmesinde. O nedenle, Bakan “Tüketiciler, Türkiye'dekiler ne derse desin, biz gıda sorununu hallettik şimdi Avrupa'dakileri nasıl ikna edeceğiz?” diye düşünüyor.

Bu yasal mevzuat, Türkiye'deki tüketicilerin gıda güvenliği konusundaki taleplerinin ve isteklerinin karşılanmasından çok, Avrupa Birliğine girmek için yapılan zorunlu bir uygulama ya da uyarı. Bu zorunluluğu aslında içselleştirilemediğini,

daha yasanın başında görüyoruz. Çünkü daha yasa çıkar çıkmaz, yine uygulamada geçiş süreci muafiyetleri, zamana yayma talepleri, yine kamu tarafından dile getiriliyor.

Tüketiciler ancak, bu sürecin tamamlama kriterleri tarladan sofraya kadar gıdanın üretim, dağıtım ve dolaşım süreci üzerinde şirketlerin tam bir şeffaflık içinde tüketiciyi bilgilendirmesini ifade etmektedir. Bu da tarladan, sofraya kadar idarenin etkin bir denetim ve kontrol sistemini kurmasını; bu süreçle ilgili doğru ve etkin bir bilgilendirme sistemini hayata geçirmesini ifade etmektedir.

Özellikle, hayvan nüfusunun kayıt altına alınması, kayıt dışılıkla mücadele ve kayıt dışının önlenmesi, izlenebilirlik, hayvan hastalıklarının takibi, periyodik kontrollerin yapılması, tüketicilerin salgınlığını etkileyecek bir risk söz konusu olduğunda, bu riskin acilen belirlenmesi ve gerekli önlemler alınması gibi, her gün gıda güvenliğinin hayatımızı nasıl tehdit ettiği noktasında düşünürsek, bu noktadaki problemlerin nasıl aşılacağı konusunda gerçekten bizim ciddi çekincelerimiz var.

Tüketiciler olarak üretimden tüketime kadar gıdaların nasıl üretildiğini, piyasaya nasıl sürüldüğünü, bu ürünlerin denetimi konusunda ne tür raporlandırmaların yapıldığını, hangi şirketlerin tüketicilerin gıda güvenliğini tehlikeye attıklarının açığa çıkarılması bizim de talebimizdir. Ancak, bu açığa çıkarma konusunda Bakanın özellikle bu gıda güvenliğini tehlikeye düşüren şirketleri saklamak diye de özel bir gayreti vardır.

Gıda işletmelerinin ayrıca AB standartlarına getirilmesi, öncelikle tabii ki tüketiciler olarak bizim taleplerimizdir. Bütün bunların sağlanması hiç şüphesiz ki, etkin bir kontrol ve denetim sisteminin kurulmasına ve sürdürülebilir olmasına bağlıdır. 2006 yılından bu yana Dış Ticaret Müsteşarlığınca yayınlanan piyasa gözetim ve denetim raporlarını biz sürekli takip ediyoruz. Bugüne kadar takip ettiğimiz bu raporlara baktığımızda, doğrusunu isterseniz, teknik altyapı eksiklikleri, personel eksiklikleri, piyasa gözetim, denetim kurumunun tek çatı altında olmaması; hâlâ bunun denetimlerinin masa başından ya da şikayete bağlı olarak yapılması; daha çok kaydı denetimlerin yapılması, bu noktadaki temel eksiklikler olarak göze çarpmaktadır.

Böylesine bir denetim sisteminde tüketicilerin gıda güvenliğinin nasıl sağlanacağı da yine bir başka sorundur. İşin bir başka tarafı şudur. Devlet var olan, “ben devletim, her şeyi bilirim, ben her şeyi yaparım” anlayışından, bugün dahi bütün atılan demokrasi nutuklarına rağmen, vazgeçmemiştir.

Bu yasanın hazırlanma sürecinde bırakın tüketicileri, meslek odalarının bile etkin bir biçimde görüşü alınmamıştır; alınmak istenilmemiştir. Kendiler oturmuşlar, kendiler yapmışlar ve hazırlamışlardır. Bunu da bize değil, Avrupa Birliğine “biz bu yasayı hazırladık, gelin sürece başlayalım, başlangıç vuruşunu yapalım” anlamında hazırlamışlardır.

12. Fasıl sürecinin doğru işlemesi ve sonuçta tüketicilerimizin korunması, bu sürecin şeffaf ve katılımcı olarak yürütülmesine bağlıdır. Ne yazık ki, politik iradenin demin de söylediğim gibi, böyle şeffaflık konusundaki bir gayretinin olduğunu ya da yaklaşımın olduğunu ifade edemiyoruz. Bu bağlamda çıkartılan yeni Gıda Yasası

incelendiğinde, daha mevzuatta bile tüketicilerin korunması ve gıda güvenliği konusunda dikkatimizi çeken, bizi rahatsız eden pek çok eksiklikler bulunmaktadır.

Peki, bu eksiklikler nedir? Konuyla ilgili malum ya da bu yasa 11 Haziran 2010 tarihinde yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Daha önce 5179 sayılı Yasa vardı, ama bu yasa en azından “Tüketicinin Korunması” başlıklı özel bir hüküm vardı. Mevcut yeni bu yasadaki daha ileri bir hükümler ifade ediyordu. O nedenle; 5179 sayılı Yasadan daha geridedir. Tüketicinin korunması açısından bu yasa.

Kanunun 1. maddesi, kanunun amacı şöyle tarif ediliyor: “Gıda ve yem güvenilirliğini, halk sağlığı, bitki ve hayvan sağlığıyla, hayvan ıslahını ve refahını tüketicinin –dikkat edin lütfen- menfaatleriyle, çevrenin korunmasını sağlamaktır” deniliyor.

Öncelikle yasa, tüketicinin, tüketiciyi korumuyor, tüketicinin menfaatini koruyor. Halbuki, menfaati korumak demek, bildiğiniz gibi ekonomik bir terimdir. Tüketicinin menfaati Gıda Yasası korumak demek, bildiğiniz gibi ekonomik bir terimdir. Tüketicinin menfaati Gıda Yasasıyla korunmaz. Tüketicinin menfaati tüketicinin alım gücünün artırılmasıyla ancak korunabilir. Siz, Gıda Yasasıyla korunmaz. Tüketicinin menfaati tüketicinin alım gücünün artırılmasıyla ancak korunabilir. Siz, Gıda Yasasıyla, tüketicinin menfaatini nasıl koruyacaksınız? Daha işin başında, tüketicilerin görüşleri ve önerilerini almadan, tüketicilerle herhangi bir bu noktada katkı sağlamadan yasa çıkartırsanız, tüketicilerin menfaatini korursunuz. Çünkü akıllı fikri parada olan bir iktidarın tüketici sağlığı konusunda da ya da tüketicinin korunması konusunda da çıkaracağı yasa bu kadar olur diye düşünüyoruz. Bu tabii ki, bizim düşüncemizdir.

Ben burada bitiriyorum sözlerimi. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. AZİZ EKŞİ
Ankara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Gıda Mühendisliği Bölüm Başkanı

Teşekkürler Sayın Başkan.

Öncelikle, bu organizasyonu düzenleyen oda başkanlarına, oda yönetim kurullarına çok teşekkür ediyorum. Üniversite unutulmadığı için, ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Ben de tabii, konuyu çalıştım, dersimi çalıştım, dün akşam hatta bir sunuş da hazırladım. Ama bu saatten sonra fazla konuşmanın değil de, minimum düzeyde konuşmanın sizler açısından daha yararlı olacağını düşündüğüm için, önemli bulduğum bazı konulara değinerek, katkıda bulunmak istiyorum.

Biliyorsunuz, biz üniversite olarak önce eğitim yapıyoruz, birinci görevimiz, araştırma yapıyoruz ve görüşümüz sorulduğu zaman da, topluma hizmet anlamında görüşlerimizi bu toplumlar, değişik kesimlerde söylemeye çalışıyoruz bu da o hizmetlerden birisi olarak düşünülebilir.

Bizim için terminoloji çok önemlidir. Şimdi, 12. Faslın açılması için öngörülen koşullardan birisi gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve bitki sağlığıyla ilgili bir çerçeve mevzuatın hazırlanmasıdır. Belli ki, bu tartıştığımız yasa Avrupa Birliği tarafından kendi gördüğü, kendi öngördüğü ölçütlere uygun bulunmuştur ve bu 12. Fasla 30 Haziran'da açılmıştır. Gerçi, açılması biraz tartışmalıdır. Çünkü İspanya Dışişleri Bakanı Moratinus'un kıyağından da söz edilmektedir. Ama ona teşekkür mü etmeli, yoksa bu tartışmalar ışığında başka şey mi söylemeli bilmiyorum.

Terminoloji çünkü önemli diyorum. Terminoloji bilimde de önemli; her şeyde de önemli, teknikte de önemli, yasada da önemli. Şimdi, bana hiç kimse gıda güvenliğini amaçlayan bir yasanın adının veterinerlik hizmetleri, bitki sağlığı ve gıda güvenliği, yem diye sıralanmasını hiçbir şekilde kabul ettiremez. Eğer, amaç gıda güvenliğiyse ki, odur ulaşılması istenilen. Doğrudur, hayvan sağlığının gıda güvenliğiyle ilişkisi vardır, tartışılmazdır. Belki, onun bileşenlerinden birisidir. Bitki sağlığı da öyledir. Ama, şimdi siz gıda güvenliğini, bunların en arkasına atarsanız, gerçekten yapılan eleştiriler haklı olur ve anlatılamaz.

Kavramlarda, mesela bir yeni kavram çıktı "gıda güvenilirliği" biz "gıda güvencesi" diyorduk, "gıda güvenliği de" diyorduk. Bu gıda güvenilirliği gerçi ilgili maddesinde biraz tanımlanmış, ama ne olduğu da tam olarak belli değil. Bu kavramın da bilmiyorum, İngilizce hangi sözün karşıtıdır, onu da öğrenmek istiyorum.

Arkadaşlar; bir de gıda güvenliğiyle ilgili hep başka bir şey demedi, buna Veterinerlik Yasası diyen yok, Bitki Sağlığı Yasası diyen de yok; herkes "Gıda Güvenliği Yasası" diyor, böyle de diyeceğiz. Çünkü, amaç o, sonuçta da onu istediğimiz şekle getireceğiz. Eninde sonunda bu yasayı biz istediğimiz şekle, doğru şekline getireceğiz. Ama, tanımlarda bir "süs hayvanı" tanımı var. Arkadaşlar tam 24 sayfa, inanamazsınız. Yani, süs hayvanı tanımının bu gıda güvenliğiyle ilgili yasada yerini kesinlikle anlayamıyorum.

İlkelerle gereklilikler açısından bizim bu yasa, AB'nin öngördüklerine uygun mudur, onu kısaca değinmek istiyorum. Biliyorsunuz, AB'nin 178-2002 sayılı Gıda

Tüzüğü veya bizim dediğimiz gibi Gıda Yasası var. Bu, gıda yasalarında, üye ülkelerin gıda yasasında olması gereken dört tane temel ilke, dört tane de temel gereklilik sayıyor. Bu temel ilkeler yasa yapanlar için. Eğer, bir yasa hazırlıyorsanız, bu dört temel ilkeye uymak zorundadır.

Eğer, yine yasa veya gıda düzenlemeleri yapıyorsanız, dört tane gereklilik var, koşul var. Bunlar da gıda işleyicileri içindir; gıda işletmecileri içindir. Bu dört ilkeyi isterseniz çok önemli olduğu için söyleyip, kendi görüşünü yasa açısından belirtmek istiyorum.

Birincisi risk analizi. Gıda güvenliğinin sağlanması veya gıda kontrollü risk analizine dayanmak zorundadır. Yani, o ülkede hangi tehlikeler var, bunlar hangi sıklıkla ortaya çıkabilir. Ortaya çıktığı zaman, risk hangi boyutlardadır? Bütün bunları bilimsel bir metodolojiyle araştırılması lazım. Risk analizi dediğimiz bu, her şeyin buna dayanması lazım.

Bununla tarafsız, bağımsız, bilimsel kanıta dayalı olarak yürütülmesi lazım. Şimdi, bizim yasaya bakıyoruz, evet risk analize dayalı sistemi kabul ediyor. Peki, risk analizini kim yapacak? Bu amaçla komisyonlar kurulur deniliyor, işte orada bitti risk analizi. Bu komisyonları kim kuracak? Bakanlık kuracak.

Arkadaşlar; bu çok ciddi bir olgu. Avrupa Birliğinde gıda güvenliği otoritesi var, sabahtan beri söyleniyor. Bağımsız, daha doğrusu kurum, bağımsız olmadan, bağımsız bütçesi olmadan, tarafsız olmasını zaten bekleyemezsiniz. Bakanın kuracağı bir komisyon, böyle bir değerlendirme yapacak komisyon, bakanın görüşlerini, bakanın görüşlerine aykırı görüşleri dile getirmekle, yürekli davranmayabilir; doğru davranmayabilir.

O nedenle; bunun temel koşulu gerçekten bu alanda, risk değerlendirmek için bağımsız bir kurulun oluşturulmasıdır. Bunu nereye bağlı olduğunu söyleyemiyorum. Dolayısıyla, bizim 5996 sayılı yürürlüğe henüz girmemiş yeni Gıda Yasası arkadaşlar birinci ilke açısından benim verdiğim not sıfır.

2. İlke; İhtiyatlılık İlkesi. Yani, herhangi bir risk belirmişse veya bilimsel kanıtlar tam doğrulamamışsa bu belirlenen riski zararlı saymanız sayılır. Bu genel bir kuraldır; Gıda Yasasında olması gereken. Fakat, bizim yasanın ilgili maddesine bakıyoruz. Böyle bir durum da olmuşsa, “yeni kanıtlar toplanana kadar, kanıtlayacak kanıtlar toplanana kadar sürece ara verilebilir, kesilebilir” diyor. Ama kesilir demiyor, kesin bir ilke ortaya koymuyor.

Dolayısıyla, bu açıdan da bizim Gıda Yasasına bu AB'nin ikinci ilkesi açısından da hadi sıfır demeyelim de eksi veriyorlar.

Tüketici çıkarlarının korunması. Burada söz konusu olan tabii tüketicinin yanıltılmaktan, tahşişten, vesaire korunması bahsediliyor. Bizim yasa bunu AB'nin öngördüğü şekilde yazmış. Fakat, biliyorsunuz bu kontrolle anlamı kazanacak bir şeydir. Dolayısıyla, bu ilkeye ben artı verebilirim, bizim Gıda Yasasındaki bu ilkeye. Ama, kontrol bölümüne geldiğimiz zaman, aynı artıyı veremeyiz.

Diğer ilke, saydamlık: Her şeyde aranan şey, 4. İlke Saydamlık. Saydamlık kısaca arkadaşlar; halka danışılmayı ve halkın bilgilendirilmesini içerir. Türkiye'de

Allah aşkına var mı böyle bir şey? Zaten, Gıda Yasası da yazmış, bizimki koşullu. “Eğer uygun görülürse, gerektiğinde riskler konusunda bilgi verilir” uygulamalar konusunda, algılamalar konusunda halka danışmayı öngören herhangi bir mekanizma kesinlikle ortada yok.

Dolayısıyla, halkın bu uygulamanın içerisinde; etkin gıda kontrolünün içerisinde katılması da bu düzenlemeleri çok zor. Dolayısıyla, ben saydamlık ilkesi açısından da bu yasaya, bizim yeni yasaya eksi veriyorum.

Gelelim, koşullara. Bunlar da gıda işletmecilerinin uyması gereken. Çünkü, AB'nin bakışı, sorumlulukları daha çok gıda işletmecilerine aktarıyor. Gerçi, onun AB'de olabilen bu durum, Türkiye'de ne kadar doğrudur, tartışılır. Çünkü, gerçekten işletmelerin hem teknik donanımı, hem bilgi donanımı oldukça farklı. Dolayısıyla, bu sorumluluğu verdiğiniz zaman, ortaya çıkacak sonuç Avrupa'daki gibi olmayabilir.

Birincisi; gıdaların zararsız olması ve tüketime uygun olması ilkesidir. Bu tabii, hazırlanacak gıda kodeksiyle ilgilidir. Bu yasa bunu öngörmüştür; gıdaların böyle olmasını öngörmüştür. Dolayısıyla, öngörü açısından bunu artı verebiliriz.

Diğeri; tüketicinin yanıltılmaması. Yani, etiket bilgileriyle, reklamlarla, tanıtımlarla yer alan bilgilerin ürünün kendisini yansıtmaması, yanılgıya yol açacak bilgiler içermemesi. Bizim yasa bu açıdan Avrupa Birliğini yansıtmış sayabiliriz.

Bir diğeri; izlenebilirlik. İzlenebilirlik bu işin can damarı. Biraz önce Fatma Can Hanım da söyledi. Birinci yıl üretimden başlayacağız arkadaşlar. İzlenebilirliğin başlaması gereken yer. Daha sonradan başlayamayız. O zaman, izlenebilirliğin birinci halkası yok demektir.

Bu tabii, bizim yasa bunu öngörüyor, fakat bu uygulanabilirlik açısından bir tür izlenebilirlik bu işin can damarı. Biraz önce Fatma Can Hanım da söyledi. Birinci yıl üretimden başlayacağız arkadaşlar. İzlenebilirliğin başlaması gereken yer. Daha sonradan başlayamayız. O zaman, izlenebilirliğin birinci halkası yok demektir.

Bu tabii, bizim yasa bunu öngörüyor, fakat bu uygulanabilirlik açısından Türkiye'yi en çok zorlayacak maddelerden birisidir. Daha doğrusu 12. Faslın kapatılması bana göre büyük ölçüde bu izlenebilirlik sisteminin kurulmasına bağlıdır.

Diğeri, geri çekme ya da bizdeki deyişle piyasadan toplatma. Eğer, bir ürün mevzuata aykırı olduğu saptanmışsa, onun toplanması, tabii devlet toplatma kararını verir, ama toplatma işletmecinin, daha doğrusu kim sorumluyorsa o üründen, piyasaya sunuşta, onun çekme zorunluluğu getiriliyor. Bu da bana göre doğru ve artı verilmesi gereken bir şeydir.

Bunlara ek olarak gıda kodeksinin hazırlanmasını öngörebiliriz. Gıda Yasası, ama ikincil düzenlemeler var. Gıda kodeksinin düzenlenmesi yine Ulusal Gıda Kodeksi Komitesine bırakılmış. Eskiden biliyorsunuz yedi kişiden oluşuyordu. Tarım Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, TSE ve iki tane de iki bakanlığın önerdiği bilim adamları. Fakat, bu sefer böyle bir tanımlama kesinlikle yapılmamış.

Bir kere benim gördüğüm eski kurul politik karar verebilecek bir kurul; teknik karar verebilecek bir kurul değil, asla. Ancak, politik karar verebilir. Gerçi, teknik komisyonlardan hazırlanıp geliyor, ama o kurula bana göre bağımsız bilim adamları

bulunmalıdır. O kurul da hatta bana göre, şimdi bunlara bağı alt komisyonların kurulması da öngörülüyor. Değerlendirmede, bence bu kurulun oluşumunda alt komisyon başkanları mutlaka bulunmalıdır.

Bu komisyonların oluşumu da arkadaşlar biliyorlar; birlikte çalıştığımız arkadaşlar var. Soruluyor kuruluşlara, kim katılmak istiyor, katılmak isteyen herkes komisyona yazılıyor. Bir komisyon 40 kişi, bir komisyon belki beş kişi, belki beş kişi bu sefer adam aranıyor. Şuradan adam gelsin. Oysa, bunun kuralı vardır. Şu uzmanlık alanında şu üniversiteden, bu Tarım Bakanlığında, Sağlık Bakanlığında şu kadar insanı şu amaçla istiyorum ve o adayları da kurumlar göstermeli.

Dolayısıyla, eğer komisyonların oluşumu yine öyle olacaksa, gıda kodeksini doğru dürüst hazırlayamayız, yanlış yaparız. AB'nin tebliğlerini ya da direktiflerini tercüme etmekle kalırız, tercüme de doğru yapamayabiliriz. Ama bu konuda Tarım Bakanlığının idari kapasitesinin çok yüksek olduğunu belirtmeliyim. Bizzat çalıştığım için arkadaşların yardımlarını gördüğüm için bunu belirtmek gereğini duyuyorum.

Can alıcı nokta denetim. Denetim resmi denetim. Bu kurumun da biraz bağımsız, özerk olması gerekiyor, ayrı bir bütçesi olması gerekiyor. Tabii, bu kurumun doğru çalışması için, doğru bir denetim programı yapması gerekiyor. Denetim programı için risk değerlendirme kurulunun oluşturulması gerekiyor. Yani, bütün bunlar hepsi birbirine bağı.

Doğru iş yapabilmesi için yeteri kadar laboratuvarı olması gerekiyor. Laboratuvarların yeterli donanımda olması gerekiyor, yeterli analizcinin bulunması gerekiyor ve tabii çıkan sonuçlarını da buna göre doğru olup, yaptırımlarını da hızlı bir şekilde yerine getirmesi gerekiyor.

Bu sistemle, öngörülen sistemle "kontrol görevlisi" diye adlandırılan, veteriner hekim dışında bir grup var. Bu grup asla bağımsız değil. Ceza verme yetkisi de yok; sadece idari belki, üretimi durdurma gibi, ama idari para cezaları verilmesi bile tarım il müdürüyle, eğer aktarırsa tarım ilçe müdürüne verilmiş. Bu kontrol görevlisinin böyle bir yetkisi de yok.

Dolayısıyla, bu arkadaşların hem iyi yetiştirilmesi, donatılması, etik değerlerle donatılması, teknik bilgiyle donatılması, ama aynı zamanda da ceza verme yetkisinin de aynen trafik polislerinde olduğu gibi bu arkadaşlara verilmesi gerekir kil, gereken sonucu alabilelim.

Kısaca, bu açıdan da, bu iki açıdan da, son iki açıdan da Sayın Başkan; ben bizim 5996 sayılı Yasaya eksi veriyorum ve değerlendirmeme göre de sınıfta kalan bir yasadır, benim değerlendirmeme göre mutlaka değiştirilmesi gerekir.

Gıda Günü olduğu için iki laf da hızlı bir şekilde Gıda Günü hakkında söylemek istiyorum. 79'da başlayan, bence en doğru konuları 81-82'de başladığı zaman konulmuştur. Belki "foods came first", önce gıda diye Türkçeye çevrilebilir. Bence keşke bütün yıllar bu jenerikle gitseydi, çünkü daha sonraki yıllar bu biraz magazinleşti biliyorsunuz. Yabancı gıdalardan tutun, kültürler arası diyaloga kadar gıdadan uzaklaştırılmıştı.

Sabah değinildi, adı geçti. Thomas Malthus'un 1700'lü yılların sonuna doğru, tabii bu gıda besleme konusunda çok önemli. "Gıda retimi nüfus artışı kadar hızlı artmayacak, dolayısıyla insanlık bir acı yaşayacak" diyor, kısaca böyle özetleyebiliriz.

Şimdi, burada bir doğru var, doğru şu: İnsanlık bir acı yaşıyor. Fakat, Thomas Malthus'un öngördüğü şekilde yaşıyor. Çünkü, gıda üretimi nüfus artışının önünde gitmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra kesin rakam dünya nüfusu iki misline kmıştır. Gıda retimiye aynı dönemde  misline kmıştır. Oysa, biz 90'lı yıllara geldiğimizde, 800 milyonun üzerinde a insanla yaşıyoruz.

Bir acı gerçek daha. 2006 yılında ilk defa arkadaşlar; dünyada aşırı kilolu insanları sayısı 1 milyar. Yetersiz beslenen insanların sayısını geçmiştir, 800 milyonu alırsanız. Bu gerçekten trajik bir gelişmedir. Fakat, şunu bekleyemeyiz. Bunun sonucunda gerçi son 30 yılda Amerika Birleşik Devletlerinde obezite yüzde 30 artmıştır, yüksek tansiyon artmıştır, diyabet artmıştır, ama biz yine de bu fazla aşırı beslenen insanların "gıdalarımızın bir kısmını alın yiyin" diye Güney Yarımküre'deki insanlara vermesini bekleyemeyiz.

Bundan sonra, bence dört tane seçenek zm için önemli dört seçenek var. Bunlar üzerinde fikir yürütmek zorundayız.

Bunlardan birincisi; çiftçiye ne kadar kazanç sağlarsa, üretim de o kadar artar. Bu tabii, üretim nerede olduğun, nasıl dağıtıldığını dikkate almayan bir bakış açısı.

İkinci bakış açısı; eksik olan gıda değildir. Yapılması gereken gıda adaletinin sağlanmasıdır; yani dağılımdaki eşitsizliğin giderilmesidir. Bu da tabii çok hoş, ama öyle kolay gerçekleştirilebilecek bir şey değil, ama uzun vadede tabii benimsenmesi gereken bir hedef.

Diğer hedef arkadaşlar; tarımsal üretim şu anda yapıldığı yörelerden, şu anda yoksulların yaşadığı yörelere kaydırılmasıdır. Peki nasıl kayacak? Yine bunu kuzeydeki firmalar oraya gidecek. Dolayısıyla, bunu da gıda hükümranlığı diye veya gıda yayılması diye tanımlayabiliriz bu da bana göre zm değildir.

Dördüncü bir zm de, yeni bir kitap çıktı, iki Fransız'ın yazdığı. Orada, dünyada değişik gümrük bölgeleri oluşturarak, tarım ürünleri fiyatlarının çiftçiliğe devam edecek şekilde tutulması. İki üç ton neyse, devam edilmesi. Bana göre bunların hepsi belki tek başına zm değil. Ama bunları düşünmek zorundayız.

Arkadaşlar; kısaca benci Gıda Gününün jeneriği de herkese yeteri kadar gıda olarak tanımlanırsa, en doğrusunu yapmış oluruz diye düşünüyorum ve beni dinlediğiniz için hepimize teşekkür ederim.

Selman AYZ

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Gıda Kodeks Şube Müdürü

Sayın Başkan; teşekkür ederim.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Zaman tabii geçti, ben çok kısa konuşacağım, özellikle de konuşmacıların sorularına, yani konuşmalarına cevap vermek istiyorum.

Şimdi, Fatma Hanım 12. Fasılla ilgili süreci çok ayrıntılı bir şekilde, çok güzel bir şekilde anlattı, ona girmek istemiyorum. Sadece kanundan bahsetmek istiyorum.

Kanun bildiğiniz gibi Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu. Şimdi, şu eleştiriler oluyor: “Neden bu veteriner hizmetleri, bitki sağlığı, yem kanunu, Gıda Kanunu ile birlikte hazırlandı?” bir kere şunu bilmemiz gerekiyor. Fatma Hanım da bahsetti. Veteriner hizmetleri, bitki sağlığı ve yem güvenliği olmadan, gıda güvenliği sağlanamaz. Bunlar gıda güvenliğinin sağlanmasında bir araçtır. Veteriner hizmetleri, bitki sağlığı ve yem güvenliği sağlanmadan, gıda güvenliği sağlanamaz.

Bunun bir kere altını çizmek istiyorum. Şimdi, sabahtan beri konuşuyoruz. Diğer ülkelerde gıda güvenliği yaklaşımlarından bahsedildi, örneklemeler gösterildi. Hep ne diyoruz? Tarladan sofraya gıda güvenliği diyoruz. Bu ne demektir? Eğer bir ahırda siz süt hijyenini sağlayamazsanız veya bir tarladaki bir pestisit kontrol altına alamazsanız, bir hayvana yedirdiğiniz yemi kontrol altına alamazsanız, gıda güvenliğini nasıl sağlayacaksınız? Veteriner hizmetleri bunu düzenliyor; bitki sağlığı bunu düzenliyor, yem güvenliği bunu düzenliyor.

Bunlar gıda güvenliği, gıda güvenliği demek gıda demek değildir; gıda mühendisi demek değildir. Mesela, “veteriner hizmetleri veteriner çalıştırıyor” dedi Sayın konuşmacı Fatih Bey. O zaman, gıda güvenliği de gıda mühendisi mi demektir, değildir. Gıda güvenliği bir bütündür, sistemin tamamıdır. Bunların hepsi gıda güvenliğinin sağlanmasında bir araçtır. Bunu lütfen böyle bilelim.

Kanun görüşe açıldı; gelen görüşler 600 sayfaydı ve kanunun etki analizi de yapıldı. Etki analizi Başbakanlık tarafından diğer kurumlara örnek olarak gösterildi. Çok ayrıntılı, beş yıl çalışıldı kanun üzerinde ve dikkat ederseniz, kanunu her insan konuyla ilgili olmayan insanlar bile rahatlıkla anlayabilir. Çok yalın bir şekilde dönüştürüldü. Çünkü bu kanun beş tane kanunu yürürlükten kaldırıyor.

Gıda Kanunu 5179’u yürürlükten kaldırıyor, Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununu yürürlükten kaldırıyor; Zirai Karantina Kanunu; Hayvan Islah Kanunu, Yem Kanunu, hepsini yürürlükten kaldırıyor ve bu kanunları 50 maddede, 40 sayfalık bir halde çok yalın, anlaşılır bir şekilde de getirmiş. Çok güzel bir kanun. Bir de kanunu eleştirebilirsiniz ama ikincil mevzuatını görmeden biraz haksızlık oluyor.

İkincil mevzuatın çalışmalarına biz başladık. Kanun bildiğiniz gibi, 13 Aralık’ta yürürlüğe girecek, 18 ay yönetmeliklere bir süre tanındı, ama biz olabildiğince kanunun yayımı tarihinde birçok yönetmeliği de yayıma göndereceğiz ve kanunla birlikte yürürlüğe girecek ve bu konuda da odalarımızın her zaman olduğu gibi desteğine ihtiyacımız var. Herkesin de, ilgili sektörün de görüşüne açacağız.

Sorumlu yöneticilik konusu... Bunu özellikle vurgulamak istiyorum. “Sorumlu yöneticilik müessesesi kaldırıldı” deniliyor. Doğru, sorumlu yöneticilik müessesesi kaldırıldı, şu anlamda: Sorumlu yöneticilik işletme sorumluluğu sadece Avrupa

Birliğinde olduğu gibi, işletmenin kendisine veriliyor. Bir mühendis sorumlu olmayacak gıda güvenliğinden. Sorumlu işletme sahibi olacak, patronu olacak.

Bu işyerlerinde mühendis, veteriner çalışmayacak mı, çalışacak. Şimdi, şu anda 5179 sayılı Kanuna göre, arkadaşlar 20 bin kişi sorumlu yönetici olarak çalışıyor. Biz odalara, Ziraat Mühendisleri Odası, Gıda Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası ve veterinerlere görüş sorduk. Buradan gelen görüşler doğrultusunda 20 bin kişi çalışıyor ve bunlar bildiğiniz gibi, 60 beygirin gücü altında olduğu zaman, beş işyerine kadar bakabiliyor.

Burada aramızda genç arkadaşlar vardır, belki sorumlu yönetici olanlar vardır. Şimdi, bir insan beş işyerine bakıyor ve bundan gıda güvenliğinin sağlanmasını istiyoruz. O tür eleştiriler var çünkü. Sorumlu yöneticilik kalktığı zaman, gıda güvenliği kalkacak, olmayacak” diye. Kesinlikle katılmıyorum, çünkü gıda güvenliğinden sorumlu işletme sahibidir, sorumlu yönetici değildir.

Bu işletmeler sorumlu yönetici çalıştırmadığı zaman, bunlar denetlenmeyecek mi? Tabii ki etkin bir şekilde denetlenecek. Biz yılda 350-400 bin denetim yapıyoruz.

Şimdi, şöyle söyleyeyim: Bir insan 200 TL'ye bir fırında çalışıyor, beş işyerinde, 200-300 lira ayıp bir şey değil mi, ben utaniyorum yani. Arkadaşım öyle olduğu halde iş bulamıyor. “150 TL bile alamıyorum” diyor bir fırından. Bu insanın sigortasını kimin yatıracağı belli değil. İddia ediyorum sorumlu yöneticilik konusunda benim çok büyük desteğim olmuştur, onu da gururla söylüyorum.

Şu andaki uygulama eskisinden çok daha iyidir. Yine en az 20 bin kişi sorumlu yönetici olarak çalışacak, bu bizim kayıtlarımızda var. 30 beygir gücü üzerinde veya 11 üzeri işçi çalıştıran işyerlerinde, hatta biliyorsunuz bazı işkollarında beygir gücü ve işçi sayısı, yani toplam personel. Onu da söyleyeyim: Toplam personelde kapasite raporundaki toplam personel sayısını arıyoruz. Orada işçi var, mühendis var, idari personel var. Yani, şoföründen tutun, hepsi. Onun üzerine çıktığı zaman ve birçok işletme, onu da özellikle söyleyeyim, 30 beygir gücü üzerinde bizim 20 bin işletmemiz var kayıtlarımızda.

On ve üzerinde çalışan kişi sayısında kayıtlarımızda yok. Onu da hesaplamadık. Ona rağmen en az 20 bin diyoruz. Bu sayı 25 bin bile olabilir, 30 bin bile olabilir. Yani, Ek-1'le ilgili bir madde var biliyorsunuz. Bakanlık bilimsel gelişmelere ve teknolojik gelişmelere bağlı olan ve günün şartlarına göre tebliğiyle bu konuda değişiklik yapabilir.

Bu konuda bir kere odaların veya sorumlu yönetici arkadaşların hiçbir sıkıntısı olmaması lazım. Ben buradan bunu kesinlikle iddia ediyorum. Bu konu yanlış anlaşılmasın.

Denetimlerin devredilmesiyle ilgili sıkıntılar var denildi. Bu konuda da devletin asli görevleri hariç, yani mesela denetim yetkisini biz vermeyeceğiz ki, belki biz Gıda Mühendisleri Odasına, Ziraat Mühendisleri Odasına; Kimya Mühendisleri Odasına veya Fırıncılar Federasyonu ile işbirliği yapacağız. Dikkat ederseniz, kanun hep işbirliğinden bahsetmekte. Bununla ilgili komisyonlar, komiteler kurulmasından bahsetmekte.

Her konuda Tarım Bakanlığı işbirliğine hazırdır. Aziz Hocamız da Risk Değerlendirme Biriminden bahsetti.

Bildiğiniz gibi, Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Otoritesi EFSA var. EFSA bilimsel panellerden oluşuyor. On tane bilimsel paneli var. Biz de buna benzer bir yapı kuracağız. Şimdi, bunun bağımsız olmadığı falan eleştiriliyor. Bu bilimsel panelleri oluşturacak insanlar araştırma enstitülerinden gelen insanlar; araştırma kurumlarından gelen insanlar ve üniversitelerden öğretim üyelerimiz. Tabii ki sekretaryalığını bakanlık yapacak, yani bu insanlar bağımsız çalışmayacak demek, kendimizle çelişiriz.

Hocalarımız firmalara danışmanlık yapıyor veya başka şeyler yapıyor. Biz bunlara siz bağımsız çalışamazsınız diyebilir miyiz? Diyemeyiz. Sonuçta bir de şu var tabii. Bunların aldığı kararlar tavsiye niteliğinde olacak. Zaten, son kararı bakanlık verecektir. Avrupa Birliğinde de öyle, EFSA Avrupa Birliğine tavsiye niteliğinde karar alır, son kararı yine Avrupa Birliği Komisyonu verir.

Ülkemizde de aynı şey olacak. Bu, Risk Değerlendirme Birimi bence bu kanunda getirilen en büyük yeniliktir. Yani, bizim sabah da Ümran Hanım risklerden bahsetti. Bizim böyle bir kuruma kesinlikle ihtiyacımız var. Çünkü biz belki mevzuatımızı Avrupa Birliğine uyum şeklinde hazırlıyoruz, katkı maddeleri tebliğimiz, birçok tebliğimiz onlara göre hazırlanıyor, ama riskler ülkeden ülkeye, üretimden üretime değişebilir. Bizim risklerimiz farklı olabilir, tüketim alışkanlıklarımız farklıdır.

Orada mesela bir salça az tüketilebilir, ama bizde fazla tüketilmektedir. Onlar bir katkıya izin verebilirler, ama biz vermeyebiliriz. Bunun için bizim de bir Risk Değerlendirme Birimine ülke şartları dikkate alınarak ihtiyacımız var. Bu kurulacaktır. Burada da dediğim gibi bu konuda bilim adamlarından yararlanacağız.

Yine, Aziz Hocamız bahsetti. Gıda Kodeksi Yönetmeliği. Aziz Hocaya katılıyoruz. Aynı şekilde biz de o şekilde çalışma yapacağız. Gerekirse, aynı şeyi düşünmüştük. Alt Komisyon başkanları Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonunda yer alacak, yani bizim görüşümüz bu şekilde. Şu anda ben bir şube müdürüyüm, yani çok bağlayıcı konuşmak istemiyorum, ama bakanlık olarak da, arkadaşlar olarak da görüşlerimiz bu şekilde.

“Üretim izni neden kaldırılıyor?” denildi. Şimdi, üretim izni şu anda ülkemizde 53 bin firma var. Bunların hepsi çalışma izni aldı. Yaklaşık 250 binle üretim izni verildi. Üretim izni tabii tartışılır. Birçok yararı olmuştur, inkâr etmiyoruz. Ama bunun yanında da birçok şeyi engellemekte. Üretim izni kaldırılırken, yerine hiçbir şey koymuyor değiliz. Bütün işletmeler bir kere yine kayıt altına alınacak. Bahsettik, onaylı işletmeler var. İşletmeler onaylı ve kayıtlı olarak iki sınıf halinde incelenmekte.

5100 kusura onaylı işletmemiz var. Buna rağmen, Avrupa Birliği sadece hayvansal ürünlerle ilgili, ürünleri üreten işletmeleri onaylı işletme kapsamına alıyor. Biz bunun yanında yine riskli ürün üreten işletmeleri de onay kapsamına alacağız. Bunların izin şartlarını, ürettiği ürünlere getireceğimiz kriterleri zorlaştıracacağız.

Örneğin; gıda takviyeleri, özel beslenme amaçlı gıdalar gibi bunları artırabiliriz, yönetmelikle bunları belirleyeceğiz. Bu ürünlerin şartlarını daha ağırlaştıracağız, ama

kayıtlı işletmeleri de tamamen kontrol dışı bırakmayacağız, bunları da kesinlikle kayıt altına alacağız.

Sektörün de önünü bir şekilde açmamız lazım. Yani, biz şimdi inanın arkadaşlar; tarım il müdürlüğünde üretim iznine bakmaktan, denetime çıkamıyor adam. Bizim asli görevimiz denetim. Yani, kağıt üzerinde bir belge vermekle bu tabii küçümsemiyorum ama bu belgenin devamlılığını sağlayacak zaman bulamazsanız, yeterli denetimi gerçekleştirir diyemezsiniz.

Buna rağmen arkadaşlar; biz 2009'da 350 bin denetim yapmışız. 2009 yılının Şubat ayında Alo 174 Gıda Hattı devreye girdi biliyorsunuz. Burada 47 bin denetim yapmışız. Bunun 7 bin tanesinde savcılığa suç duyurusunda bulunmuşuz ve gerekli zamanlarda da işletmeleri kapatmışız. Bakanlık denetim yapmıyor denilemsi çok büyük haksızlık. Kesinlikle bakanlık gıda güvenliği konusunda elinden geleni en iyi şekilde yapmaktadır. Buna emin olabilirsiniz.

Bir kere önyargılı olmamak gerekiyor. Kanun çıktı, kanun yasal dayanaktır. Bunun ikinci mevzuatını görmeden, kanunu fazla eleştirmek haksızlık olur. İkincil mevzuatı da zaten hep birlikte hazırlayacağız, ilgili sektörün, herkesin görüşüne açacağız.

Sayın Başkanım; teşekkür ederim.

TARTIŞMA VE KATKI BÖLÜMÜ

Oturum Başkanı Dr. Z. Meftune EMİROĞLU: Şimdi, zaman çok fazlasıyla taştı. Saat 8'e yaklaşıyor, ancak bir müzakereye açmak da usuldendir diyelim. Ama soralım, söz almak isteyen var mı? Buyurun, sorma süreniz kısıtlı, cevap süresi de aynı biçimde kısıtlı, buyurunuz.

Hatice KARATAŞ (Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği 3. Sınıf Öğrencisi): Az önce hani değişen kanunla 10 kişiden fazla kişi çalıştıran işyerlerinin sorumlu yönetici çalıştırabileceğini söylediniz. Ama sonuçta, Türkiye'de kayıt dışı çalışan var; yani yıllardır var ve bu kanunla da sorumlu yönetici çalıştırmamak için, kayıt dışı çalışan bulunduracağını biliyoruz, bunun hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bir de 5179 sayılı Kanun işyerlerine belli bir süre vermekteydi. Yani, ya uygundur ya da uygun değildir ceza verilir ya da hani eksiklerin giderilmesi için belli bir süre verilmekteydi. Ama bu kanunla eksikliklerin giderilmesi için süre verilmiyor artık. Yani, Aralık'tan itibaren böyle olacak. Bunun hakkında ne düşünüyorsunuz; yani süre verilmemeli miydi yıllardır? Süre verilmesi doğru mudur? Teşekkürler.

Sennur ÖZKAYA: Fatma Can Hanıma bir soru sormak istiyorum. Merak ediyorum gerçekten de, 5179'da sorumlu yöneticilik AB'ye uyum anlamında bir sorun alanı mıydı gerçekten? Can yakıcı sorunumuz. Gerçekten uyum anlamında mıydı değişiklik, bunu merak ettim?

Salondan: Tarım Bakanlığında emekli olduktan sonra, değişik firmalarda sorumlu yönetici olarak çalıştım. Kamu yararı dediğiniz bir kavram var. O kamu yararını gözetecek mühendis dediğiniz arkadaşlar var. Bu doğrultuda sorumlu yönetici fabrikada olduğu süre içerisinde mısır şurubunu acaba işletmeci bala dönüştürüyor mu, dönüştürmüyor mu?

İkincisi; belki tam olarak, bilimsel olarak deyimi kullanamam, ama koruyucular değiştiriliyor değişik zamanlarda, güncelleştiriliyor. Örneğin yoğurtlarda eskiden yanlış hatırlamıyorsam, işte son kullanma tarihi beş gün olurdu. Bu kadar koruyucu kullanılmadığına göre, neden son kullanma tarihleri bu denli uzatıldı? Acaba yerine başka kimyasal maddeler mi ikame ediliyor? Teşekkürler.

Mahir GÜRBÜZ: Bu son yasa kısa ya da orta dönemde tarımsal üretimin gelişmesi anlamında bir motivasyon, arkadaş gibi bir anlayışla bir yaklaşım öngörüyor mu? Komplo teorisi söylemiyorum. Ama yani Türkiye'nin tarımsal üretim sürecini gözetirseniz, getirilen standartlar, koşullar açısından böylesi bir etkisi var mıdır? Sorunun sahibi kimse, o yanıtlayabilir, yoksa da canı sağ olsun.

Melis Yeliz POLAT (Çukurova Üniversitesi 3. Sınıf Öğrencisi): Öncelikle çok değerli bilgiler verdiniz, onu söyleyeyim. Sorum, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı yetkilisine olacak. Şimdi, siz "Biz geçen sene 350-400 bin tane denetim yaptık. Bu denetimleri yapacak denetçilerimiz var bakanlık bünyemizde" dediniz. Ben, Çukurova Üniversitesi Kampusu içerisinde, 2-3 bin tane öğrencinin bulunduğu Fevzi Çakmak Yurdu'nda, at eti yedirilme skandalı ortaya çıktıktan sonra, ayrıca yine geçtiğimiz günlerde bakterili etler çıktıktan sonra, hangi gözle denetim yapıldığını çok merak ediyorum.

İkincisi; “30 beygir işgücü üzerinde 20 bin işletme var” dediniz. Ben çok merak ediyorum, 30 beygir işgücü ve on çalışanın altında işçi çalıştıran ya da çalışan bulunan işletme sayısı kaç tane Türkiye’de? Çok çok yüksek olduğunu düşünüyorum. Bunun da denetimsizliğin önünü açacağını düşünüyorum.

Üçüncü olarak şunu söylediniz. “Arkadaşlarımın 150-200 milyona çalışması benim çok zoruma gidiyor” dediniz. Siz zannediyor musunuz ki, bizim çok hoşumuza gidiyor bu da yine sizin bakanlığınızın sorunudur. İstihdamın önünü açmadığınız için. Bir şey daha var. “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Yem ve Gıda Kanunu” dediniz, bunu tek tek açıkladınız. “Veteriner hizmetleri için hayvanın kesildiği yer, sütün sağıldığı yer çok önemli” dediniz. “Bitki sağlığı için tarlaların çok önemli olduğunu, işte yemin çok önemli olduğunu” vurguladınız. Bu Gıda Yasası salt gıda mühendisleri üzerinden oluşmuyor, ama bu söyledikleriniz içinde gıda mühendislerini hiç ele almadınız, bu da aslında sizin gıda mühendisliği mesleğini ve gıda mühendislerinin bu yasayla ne kadar önemsiz olduğunu bir kez daha belirtmenizdir. Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Biz teşekkür ediyoruz. Sayın bildiri sahipleri çok kısa olmak kaydıyla, baştan başlayarak, devam edelim.

Selman AYZ: Öncelikle şunu söyleyeyim: İlk kez gıda mühendisliğinin ismi bir kanunda geçti. Bunu bu kadar söyleyeyim.

“Ne kadar işletme var, 30 beygir gücü altında?” dediniz. 20 binin üzerinde olduğu zaman, o 50 binden çıkartın, yani yüzde 50’ye yakını bunun üzerinde yani, sorumlu yönetici çalışacak. Biz 300 bin, 200 bin almanızı engelledik, tek yere bakacaksınız, sigortanızı tek kişi yatıracak ve en az 1,5-2 bin TL gibi normal mühendis devlette ne alıyorsa, siz de onu oradan alabileceksiniz; daha da yükseğini alabilirsiniz. Sigortamı kim yatıracak diye bir olay da yok.

Buna nasıl itiraz ediyorsunuz, ben bunu kesinlikle anlayamıyorum. Buna da muhalefet edilmesini düşünemiyorum. Başka şeyi eleştirebilirsiniz, tek yere bakacaksınız, aynı maaşı alacaksınız, sigortanızı bir kişi yatıracak, yani bunu eleştirmeyin lütfen. Benim söyleyeceklerim bu kadar.

Prof. Dr. Aziz EKŞİ: Benim fazla söyleyecek fazla şeyim yok, ama bir önceki oturumda Tarım Bakanlığının denetim yapmadığını söylemiştim. Arkadaşlar, bunun çok ileri bir ifade olduğunu söylediler. Tabii, benim orada kastım şu arkadaşlar. Gerçekten, bu gıda katkılarını, tüketiciyi onlara yönlendiriyoruz. Bu kimyasal madde grubuna karşı hücum diyoruz. Fakat, onlar karışıyor, karıştığı kadar gıdalara, bir gelişme olmuyor.

O kimyasallar yerine, denetim sistemine yollayalım. Gerçekten bu şeylerden de bahsederken, özellikle gıda katkılarından, bunların bir toksikolojik süreç yaşadığını ve kimlikli olduğunu, zararsızlık sorunlarının bilinmeyi her zaman söylemeniz. Yoksa toplumda panik yaratırız ve Tarım Bakanlığı denetimi yaptığını iddia ediyorsa, bundan mutluluk duyarım. Ama şöyle bir söz var. “Kendinizi ne kadar anlatıyorsanız, o kadar biliyorsunuz demektir, çok bilmeniz yetmez” veya ne kadar anlaşılıyorsanız, o kadar biliyorsunuz demektir. O zaman, Tarım Bakanlığının yaptıklarını açıklaması, bize duyurması gerekiyor. Yoksa onun dışında bir kastım yok, teşekkürler Başkan.

Fatih TAŞDÖĞEN: O kanunun, yani Veteriner Hizmetleri Bitki Sağlığı Gıda ve Yem Kanununun tarımsal üretim perspektifinin olmadığını sadece bu kadar bir cümleyle ifade edeyim. Çünkü öyle bir amaç yok. Öyle bir çerçeve çizmiyor. Kaldı ki, sizle birlikte Parlamentodayken, bu konuları çok tartışmıştık. Mahir ağabey biliyorsunuz, dolayısıyla böyle bir amacı da yok zaten kanunun. Yani, böyle bir perspektif taşımaması sebebiyle, sonuç olarak zaten ne doğuracağını tahmin etmek mümkündür, bu birincisi.

İkincisi; Selman Bey bizim konuğumuz. Dolayısıyla, burada kendisini üzme niyetinde değiliz. Konumunu da biliyoruz, bakanlıktan görevleri yaptığı konusunda da bilgimiz var. Ancak, şunu söylemek zorundayız. Bakınız arkadaşlar; 30 beygir veya 10 personelden aşağı olan işletmeler sorumlu yönetici istihdam etmekten ari. İlkokuldaki çocuğa şöyle sorsak, eminim şu hesabı yapacaktır.

Şu anda istihdam edilen 20 bin mühendisten hiçbir azalma olmayacağı anlamında bir iddiada bulunmak bir kere matematiğin çarpma, bölme, toplama anlayışına aykırı, böyle bir şey olabilir mi? Bir kere belli bir alanı boşaltıyorsunuz. Boşalttığınız alanda boşalan insanları nerede istihdam edeceksiniz de, istihdam anlamında hiçbir sorun çıkmayacak?

50 bin işletmeden bahsediyoruz. 20 bin tanesi 30 beygir ve üzerinde, geriye kalan 30 bini sistemle muaf olacak ve işgücünde, yani istihdamda azalma olmayacak. Böyle bir şey mümkün değil. Yani, böyle bir şeyi söylemek mümkün değil.

Üçüncüsü; 200 liraya zaten arkadaşlarımız çalışmasınlar diye biz yaklaşık 5-6 yıldan beri üç oda olarak ortak protokoller çerçevesinde asgari ücret tespiti yapıyoruz ve bunu uygulamaya çalışıyoruz. Bu uygulamada Tarım Bakanlığı eğer üzerine düşen görevi yapmış olsaydı ya da bir havuz oluşturalım, gelin bu havuzun kontrolü de sizde olsun diye her toplantıda Sayın Müsteşar dahil olmak üzere, hatta Sayın Bakanın bulunduğu toplantıda da ifade etmiş olduğumuzu ben bizatihi söyleyerek ifade ediyorum burada. Buna eğer olumlu yaklaşmış olsaydı, gerçekten de bizim acıyacak şekilde belirlenmiş olan kuralların altındaki ücrete arkadaşlarımızı mahkûm bırakmazdık. Arkadaşımız okuldan mezun olmuş, babasının parasına mahkûm, mecbur ve birkaç kuruş cebine girebilsin diye özel çaba içerisinde ve bu insanlardan 200 liraya bu işi yapmayacak kadar ilkeli olmasını bekliyoruz. Ya da emekli arkadaşlarımız kıt kanaat geçiniyorlar. Bir şekilde bu olanak kendilerine sunulmuş, bunu herhangi bir şekilde suiistimal etme diye beklenti içinde olmak, devlete yakışmaz. Devletin görevi sistemi kurmaktır; düzeni kurmaktır, mühendisi piyasanın koşullarında ezdirmemektir.

Bunu düşünmek zorundayız, teşekkür ederim.

Mehmet BESLEME: Gıda çok önemli bir alan ve siz istediğiniz kadar iyi mühendis olun, istediğiniz kadar çok iyi meslektaş olun, her alanda iyi olun, ülkeniz genelinde doğru politikalar gitmiyorsa, açlık kaçınılmaz. Doğal olarak da bu bir gerçekten politikayı doğru algılama yöntemi. Yani, bütünleşik düşünce tarzının gelişmesi gerekiyor artık bu ülkede.

Gıda alanı o kadar önemli bir sektör ki, siz sağlıktan ayrı düşünemezsiniz bunu. Siz tarımı hiçbir koşulda enerji politikalarından ayrı düşünemezsiniz. Siz

mühendislik mimarlık fakültelerini, gıda eğitimini ya da yüksek öğrenimi bir başka şeyden, özellikle lojistikten ayrı düşünemezsiniz. Gıdayı hiçbir şeyden ayıramazsınız, aslında ben bu bütünleşik düşüncenin önemli olduğunu düşünüyorum.

Gerçekten son kanun için de şunu söylemek gerekiyor. Gıda Yasasını tek başına çıkarsaydınız, her halde Avrupa Birliği size bir şey demezdi. Bunu hatırlatmak istedim, hepimize teşekkür ediyorum.

Petek ATAMAN- Teşekkür ederim, sağ olun. Aslında, ben de Selman Beye teşekkür ediyorum. Biz farklı konulara, farklı bakışlar sergiliyor olabiliriz. Bunlar farklı şeyler. Bakanlıkla zaten onun için görüş çatışması içindeyiz. Ama kendisi burada bizimle birlikte sorularımızı cevaplıyor, bize bilgilendirmede bulunuyor. Onun için, sağ olsun. Diğer yandan bu konu her zaman tartışılacak, bunun kaçıışı yok.

Hemen birkaç şeyi vurgulayacağım. Öncelikle sorun şurada; bizim rakamlarımız bakanlıkla uyuşmuyor. Aslında uyuşuyor, aynı bilgi sistemine giriyoruz. Biz de YEKBİS'ten rakamları döküyoruz; onlar da YEKBİS'ten rakamları döküyor. Bizim döktüğümüz rakamlardan çıkan sonuç işletmelerin yüzde 80'i istihdam zorunluluğunun dışında kalıyor. Ama Selman Beylerin bulunduğu rakamlar gene aynı sistemde... Onların bulunduğu rakamlar işletmelerin yüzde 50'si civarında.

Biz Türkiye'nin genel hali gibi, rakamlar üzerinde anlaşamıyoruz. Şunu söylemek mümkün olabilir. "Biz bakanlık olarak bu istihdamın olması gerektiğine inanmıyoruz. Onun için de, buna karşı böyle bir politika geliştirdik, şu şu nedenle" dense; bu bana göre çok daha anlaşılır bir durum. Ama "biz işletmelerin % 80'ini istihdamın dışında bıraktık, ama siz işinizi kaybetmeyeceksiniz" demek, bana da çok mantıklı gelmiyor. Evet, bu bir devlet politikasıysa, bunu sonuna kadar da tartışırız; bir ay sonra gene tartışırız.

Biz elimizden gelen görüşleri sunarız, onlar dinler, dinlemez, bu süreç devam eder gider. Ama yüzde 50'si bu işin dışında ya da "arkadaşlarımız işsiz kalmayacak" demek, çok gerçekçi bir yaklaşım değil. Kapasite raporları düzgün düzenlenmiyor. Mesela, bir sorun alanı. Kapasite raporları şimdi üzerinde oynamalar yapılan bir alan haline geldi.

Kapasite raporları hep küçülüyor, biliyor musunuz? Birden bire işletmeler on kişinin altına düşmeye başladı; 30 beygir gücünün altına düşmeye başladı. Siz bu türlü kriterler koyarsanız sorunu çözmek yerine, bu ülkede o kapasite raporları küçülüyor. O zaman, bunun da sorununu çözmek gerekiyor. Buradan da ayrı bir haksız alan doğuyor.

Aslında, çok geç oldu, çok fazla konuşmak istemiyorum, katılımınıza teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: Ben Sayın Ataman'a bir cümle eklemek istiyorum: Odalar Birliği sanayi kriterini tektik ederken, "yılda 300 günü aşkın çalışma yapan tesise sanayi tesisi denilir" diyor. Hangi dalda olursa olsun, Türkiye birdenbire çağ atlamış, eşikte boyut büyütmüş, 30'la bunu başlatmak, akıl alır bir şey değil. Türkiye'nin kendi yasaları içinde tutarlı da değil. Sanayi kavramında çelişkiye düşüyor; başka sektörlerle bir gün başları derde girebilir veya AB'nin bu dikkatini çekebilir.

“Falan sahada beş eşiğiniz var, feşmekan sahada 30 eşiğiniz var, fil misiniz, deve misiniz?” şeklinde bir soru; kimliğimizi sorgulayıcı bir soru gelebilir. Bunda da sizin gelmeniz bize şeref verdi. Kişi olarak öteden beri tanırız, gençliğinizi biliriz. Gayet olgun bir biçimde, kendinize göre cevaplarınızı verdiniz.

Bir bakış, ancak bu bakış çok değişik bir bakış, saygı gösterdik, bu bir bakıştır, ama bu çok doğru bir bakış değil. Bunca insanın hepsine de ters geliyor. Yarın başka bir gündür, yeni şeyler söylemek lazım cancağızım demek suretiyle, inşallah daha değişik şeyleri, daha başka zaman söyleriz.

Sayan Can; sizden Şennur Hanım bir cümle istemişti.

Fatma CAN SAĞLIK: Teşekkür ediyorum. İki soru kaldı, birisi bana yönlendirmiş, birisine de bilebildiğim kadarıyla cevap vermeye çalışacağım, ama öncelikle şunun altını çiziceğim. Yeni kanun 12. Fasılın açılmasına yönelik olarak unsurları içerir, ama aynı zamanda ulusal birtakım düzenlemeleri de içermektedir, bunun altını çizmekte yarar var.

İkinci husus; kanuna tek başına bakmamak gerekiyor, çünkü ikincil düzenlemelerle bir bütün haline gelecek. O yüzden de belki de birçok unsuru ele almamıştır.

Sizin sorunuza gelirse; 5179'daki sorumlu yöneticilik kavramına gelirse, sorumlu yöneticilik kavramı hiçbir şekilde tartışılmadı, çünkü bu ulusal bir düzenlemedir. Yani, Avrupa Birliğiyle konuşulmuş bir husus yoktur. Şu an itibarıyla yoktur, onu söyleyeyim. Bu konu gündeme gelmedi, bu tamamen Türkiye Cumhuriyeti Devletinin biraz önce dediğim gibi hem ulusal hükümler vardır, bizim koymayı istediğimiz; hem de yani devamı istenilmiştir yeni kanunda 5179'un. O yüzden konu ele alınmamıştır, bu kadar net kısa cevap verebilirim.

Diğer bir arkadaşımızın sorusu vardı. “5179'da süre verilmişti mevcut tesislere, bunda süre verilmemiştir” diye. Doğrudur, çünkü onaylı işletmeler kavramına geçtiğimizde, belki müzakerelerde geçiş süresi isteyebileceğimiz firmalarımız var. Bazı büyük işletmeler olabilir, bunların taşınması, yani kurulumu çok uygun olmayabilir ki, uymaları gereken mevzuat çok katı kuralları içeriyor. Onu o anda kestiremediğimiz için, yani kanun çıkarken de henüz kestiremediği için, bilebildiğim kadarıyla bunlar yönetmeliklerle ortaya konulacaktır.

Sabrınız için tekrar teşekkür ediyorum, saygılarımla.

Oturum Başkanı: Hepinize çok teşekkür ediyorum, nice yıllara, nice Dünya Gıda Günleri Kutlamaya diyorum; hepinize saygılar sunuyorum. Heyetteki arkadaşlarıma da çok teşekkür ediyorum.